

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXXI / Nr. 1
IANUARIE – MARTIE 2026
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
INCORPORATED IN AUGUST 1993

Revista *Lumină Lină* poate fi accesată în format electronic la
[http://romanian-institute-ny.org/](http://romanian-institute-ny.org/luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html)
luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Consilieri editoriali: FLORENTIN POPESCU, DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXXI/ Nr. 1

Ianuarie - Martie 2026

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Recunoștință și înnoire 5

Luarea crucii și convertirea interioară 7

DORIN NĂDRĂU

Uluitoarea viață a pustnicului român Ioan Iacob și opera sa –
„hrană duhovnicească” 11

MARCEL MIRON, *Numele* 14

Oglinda, Iubire 15

ESEU

DR. HORIA ION GROZA

Povestea românească a luminătorilor 17

DANA OPRIȚĂ, *Înainte de plecare* 21

TANȚA TÂNĂȘESCU

Despre creativitate și creație. „Ce-ar fi dacă...?” 23

DR. STELIAN GOMBOȘ,

Despre familia creștină în societatea contemporană –
Provocări și perspective... 27

GELU DRAGOȘ, *Nu știu* 38

PAULA BÂRSAN, *Criogenie* 38

EMINESCIANA

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Taina lumii în poezia lui Eminescu 39

MARIANA FLOAREA, *Să pleci* 46

PROF. UNIV. DR. IOAN N. ROȘCA

Afinitățile lui Eminescu cu așii din cel mai frumos catren 47

CRISTINA ONOFRE, <i>Liniștea văii, Tu încă mai treci călare, Ceața</i>	50
<i>Un gest al mâinilor tale, Prin împărăția lui, Crez</i>	51

BRÂNCUȘIANA

DR. TUDOR NEDELCEA	
Constantin Brâncuși: de la bârnele atelierului său	
la Milița Petrașcu și I. D. Sîrbu	53

ISTORIE LITERARĂ

IONUȚ ȚENE	
Originea literară a poeziei emblematice din închisorile comuniste,	
„Azi-noapte, Iisus mi-a intrat în celulă” de Radu Gyr.	
Debut portughez în 1952	63
NINA VICIRIUC, <i>Inimă necoptă, Poștașul</i>	67
<i>Trecutul</i>	68
<i>Toamna de vis, Despre fericire</i>	69
ROBERT LASZLO, <i>Timp, Egal</i>	70

PROZA

DUMITRU ICHIM, <i>Semnătura spicului de aur</i>	71
CONSTANTIN MIU, <i>Inorogul</i>	73
SORIN PAVĂL, <i>Un vis frumos... numit copilărie. Gimnaziul (I)</i> ...	78
TICU LEONTESCU, <i>Din Sine</i>	83
<i>Profetul (II)</i>	84

CĂRȚI ÎN AGORA

THEODOR DAMIAN	
Poezia lui Vasile Trif, o călăuză spre adânc	
<i>Pescuirea minunată</i> de Vasile Trif	85
Florian Silișteanu și „meșteșugul” metaforei	
<i>Îmbrățișări</i> de Florian Silișteanu	89
IULIAN PLUGARU, <i>Chipul tău</i>	91
FLORENTIN POPESCU, <i>Maratonul cititorului de poezie (I)</i>	92
HORIA ION GROZA, <i>Filozofice sunt gândirile care întemeiază oameni</i>	
<i>Lucian Blaga- profesor și mentor</i> de Anca Sîrghie	96

DIANA DĂNIȘOR, O constelație a memoriei culturale <i>Ioan N. Roșca – 80. Scrieri și ecouri filosofice, literare, jurnalistice</i>	100
<i>O constelație stilistică literară și jurnalistică</i> , vol. II de Ioan N. Roșca	103
VERONICA BALAJ, Cuvântul viu, cuvântul dăruit <i>Semne contemporane / Contemporary Signs</i> de Marcel Miron ..	105
CONSTANTIN STOENESCU, <i>În vecinătatea sfinților</i> : Nedelcea, Mărturisitorul	107
ALEXANDRU MORARU, Sânge și onoare în capcana vremurilor <i>Cavalerii Crucii. Vitejii Măriei Sale</i> de Andrei Breabăn	110
ANASTASIA DUMITRU, <i>Glose literare</i> de Theodor Damian	114
MIHAI MERTICARU, <i>Învingător</i>	125
<i>Cuvinte</i>	126
IULIAN PLUGARU, <i>Știi, prietene, Ca într-un dans</i>	127
CORINA POTCOVARU, <i>Mă rog și plâng</i>	128
<i>Am venit în pragul casei</i>	129

UNIVERSALIA

JEAN BODIN, <i>Tragedy of Love</i>	130
SIYOUNG DOUNG, <i>Ai fost tu, am fost eu sau a fost dorul, Templu</i> Prezentare și traducere de Elena Liliana Popescu	132
MAKI STARFIELD, <i>Marea de Lumină, Vreau să-L văd pe Dumnezeu</i> Prezentare și traducere de Elena Liliana Popescu	133
VASILICA GRIGORAȘ, <i>The icon, The countdown</i>	134
ANDREI DAMIAN, <i>Clouds, Yosemite</i>	135

PUNCTUL PE I

DAN ANGHELESCU, <i>Fantome ale utopiei în cultură și arte</i>	137
FOTOALBUM	143

ISTORIE

ANDREI BREABĂN, Icoana Maicii Domnului	147
TUDOR NEDELCEA, Cuza Vodă în viziunea lui Eminescu	150

ANIVERSĂRI

FLORENTIN POPESCU, Nicolae Labiş – 90 de ani de la naștere ...	153
--	-----

CORRESPONDENȚĂ

ADRIAN MIHAILOVICI	
Theodor Damian - Arhitect al Luminii	156
DORIN NĂDRĂU, Lumină Lină – 30	157

IN MEMORIAM

ELENA LILIANA POPESCU	
Traducătorul, omul de cultură și prietenul nostru	
Joaquín Garrigós	158

RECENZII

IULIU-MARIUS MORARIU	
Metropolitan John Zizioulas and the Orthodox Spirituality	
<i>Asceticism and the Eucharist</i> by Maxim Lysack	161

REPORTAJE

NICOLE SMITH, O seară literară cu roade bogate	163
IOAN HĂDĂRIG, Colaborare culturală Aiud-New York	165

GALERIA SPIRITUS

THEODOR DAMIAN	
Liviu Șoptelea – 60	168
IOANA-RALUCA ZAMFIR, Tension between dogma and freedom:	
<i>A portrait of the artist Liviu Șoptelea</i>	169

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	173
----------------------------------	-----

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Recunoștință și înnoire*

Iată, Eu fac toate lucrurile noi
(Apoc. 21, 5)

Iată ne aflăm la hotarul dintre două lumi, la mijloc de drum, între vechi și nou, căci anul nou este la mijloc între cel trecut și cel care vine; suntem și noi la mijloc între noi, cei care am fost și noi, cei care urmează să fim. Este interesant de remarcat că în ziua aceasta de început de an, pericopa Sfintei Evanghelii nu este despre noul an, ci este legată tot de viața și activitatea Mântuitorului Hristos, căci astăzi este praznicul împărătesc în care celebrăm tăierea Sa împrejur după opt zile de la naștere, eveniment ce se întinde încă și asupra zilelor de An Nou. Deci L-am prăznuit și Îl prăznuim pe Iisus, numit de prooroci Emanuel, care înseamnă „cu noi este Dumnezeu”; și dacă în anul trecut Dumnezeu a fost cu noi, fapt ce necesită recunoștința noastră și pentru care Îl slăvim, avem motive să fim încredințați că și în anul în care am intrat, Dumnezeu, în baza credinței noastre și a milostivirii Sale, va continua să rămână cu noi. Această încredințare ne face să trăim altfel în anul acesta, cu mai mult curaj și mai mare credință, așa cum și psalmistul din Vechiul Testament care mărturisea: „Domnul este ajutorul meu și mântuitorul meu, de cine mă voi teme? Domnul este păzitorul vieții mele, de cine mă voi înfricoșa?” (Ps. 26, 1-2).

Celebrarea anului nou la romani, în antichitate, era legată de sărbătorirea unui zeu numit Ianus, de unde și numele lunii ianuarie. Acest zeu, spune legenda, avea două fețe, o față privea spre trecut și cealaltă spre viitor. Așadar, întocmai ca acest zeu, Ianus, celebrat într-un moment ca cel de acum, și noi suntem exact la mijloc și privim pe de o parte la trecutul vieții noastre și, pe de altă parte, la viitor. Ne uităm și la cele rele și la cele bune, la cele pe care nu am vrut să le facem și le-am făcut, dar și la cele pe care am fi vrut să le facem și nu am mai ajuns. Nu a mai fost posibil sau pur și simplu am neglijat să le facem.

Deci în aceste momente de bilanț ne facem planuri noi pentru anul în care am intrat, totul însă întemeiat pe credința neclintită că Dumnezeu este cu noi, conștienți de adevărul cuvintelor Mântuitorului care spune: „Fără mine nu puteți face nimic” (Ioan 15, 5).

La an nou trebuie om nou. Ne facem cadouri unii altora cu ocazia anului nou, pentru că prin aceasta simbolizăm înnoirea ființei noastre. Și ceea ce este deosebit de important, înnoirea relațiilor noastre. Dar la acest an nou,

* Gânduri de Anul Nou.

care este cadoul făcut de Dumnezeu nouă tuturor, se cuvine să ne gândim la înnoirea vieții noastre materiale și spirituale, la înnoirea relației noastre cu Dumnezeu, căci un an în plus, adăugat vieții noastre, este un mare dar de la Dumnezeu. Mulți nu au mai ajuns aceste momente și au trecut dincolo, anul trecut sau chiar în noaptea trecută, în timp ce noi celebrăm și ne bucurăm. Asta ne face să ne gândim dacă noi suntem mai buni decât aceia, noi, cei care am primit cadoul încă unui an. Și știind că suntem păcătoși cu toții, să mulțumim Domnului pentru mila și dragostea Sa.

Deci suntem astăzi în locașul Său cel sfânt, ca să deschidem acest cadou și să Îi mulțumim cum se cuvine, dar și cu rugăciunea, comună în tradiția românească, potrivit căreia oamenii încep orice lucru rostind „Doamne ajută”, pentru toate cererile pe care le vom avea și care să fie împlinite după voia Sa.

La unele popoare, cu prilejul terminării anului vechi și intrării în anul nou, oamenii aruncă vechiturile afară din casă și le înlocuiesc cu lucruri noi. Deci oamenii în noul an se înnoiesc, își înnoiesc casa, persoana, se îmbracă frumos, vin îmbrăcați cu lucruri noi la biserică sau merg la prietenii lor.

Dar dacă ne înnoim trupește, ne înnoim casa în care locuim, atunci, cu atât mai mult este necesar să ne înnoim și casa sufletului, să ne înnoim mobila sufletească, altfel spus, credința noastră. Nădejdea, dragostea, toate darurile și trăsăturile sufletelor noastre, să le revizuim, să le analizăm. Să încercăm să le curățim de praful care poate uneori se va fi adunat acolo peste ele. Așa cum cântăm într-un imn din canonul Învierii Domnului: „Să ne curățim simțirile și să vedem pe Hristos în neapropiata lumină a Învierii”. Să le scoatem în lumină, să le facem să strălucească. Să le punem în sfeșnic pentru ca cei din jurul nostru să vadă că suntem persoane noi, oameni noi, înnoiți duhovnicește, așa cum atât de des repetă Sfântul Apostol Pavel în epistolele sale când vorbește despre omul nou, duhovnicesc, înnoit după chipul Ziditorului său. Căci dacă în momente de an nou ne înnoim numai casa, numai hainele, ne înnoim numai pe dinafară și nu și pe dinăuntru, ne asemănăm cu fariseii și cărturarii pe care îi înfieră atât de aspru Mântuitorul Hristos dându-le pilda mormintelor pe dinafară frumoase și văruite, dar înăuntru pline de răutate și putreziciune, ne asemănăm cu mărul pe dinafară așa de frumos, dar înăuntru, posibil, stricat. De aceea, toate urările pe care ni le facem în colindele și urăturile noastre tradiționale trebuie să fie întemeiate și să pornească de la înnoirea noastră spirituală.

Așadar, să-L rugăm pe milostivul Dumnezeu ca noul an pe care îl sărbătorim acum liturgic să fie pentru toți prilej de înnoire morală și spirituală, prilej de înnoire a relațiilor cu semenii noștri și cu Dumnezeu, singurul care poate transforma viața noastră, înnoind-o după voia Sa căci El este cel care ne încredințează zicând: „Iată, Eu fac toate lucrurile noi” (Apoc. 21. 5).

Luarea crucii și convertirea interioară*

*Cuvântul crucii pentru cei care pier este o nebulie;
dar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu.*

(I Cor. 1, 18)

Textul care s-a citit astăzi la Sfânta Evanghelie (Marcu 8, 34-38; 9, 1) poate fi dificil de interpretat și poate speria pe mulți, și asta pentru că el se poate referi la două lucruri pe care nu le vrem: la suferință și la retragerea din lume, pentru a-L urma pe Hristos. Iată ce ni se spune: „De voiește cineva să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie”. În general, crucea, în interpretarea creștină, a fost asociată cu suferința, cu durerea, cu chinurile, cu răstignirea Domnului, cu renunțarea la lume, la plăceri, la bunurile materiale, poate chiar și la familie, la prieteni și la cei dragi. Pentru că așa spune Mântuitorul Hristos într-o altă împrejurare: „Cel ce iubește pe tată sau pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine; și cel ce nu-și ia crucea și nu-mi urmează Mie, nu este vrednic de Mine” (Matei 10, 37-38).

În acest text este vorba tocmai de renunțarea la familie în favoarea Domnului Hristos, așa cum se vede clar din răspunsul Sfântului Petru care în alt loc zice: „Iată noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție” (Matei 19, 28), dar și din confirmarea Mântuitorului care zice „Oricine a lăsat case sau frați și surori, sau tată sau mamă, sau femeie sau copii sau țarine pentru numele Meu, înmulțit va lua înapoi și viața veșnică va moșteni” (Matei 19, 29).

Deci, revenind, în acest fel interpretând chemarea Domnului Hristos, creștinului i se cer două mari sacrificii: suferința și lăsarea ori renunțarea la cei dragi. De aceea, cum spuneam, interpretarea acestui text poate înfricoșa pe unii sau a-i pune în derută. Pentru că nu știm exact în ce măsură acest îndemn se actualizează sau poate fi actualizat în viața noastră de zi cu zi și mai ales ce ar trebui să înțelegem dacă am da curs acestei interpretări. Că trebuie să părăsim lumea, să ne retragem precum călugării în pustie, sau prin mănăstiri, sau că trebuie să ne abandonăm familiile, prietenii și cunoștii, să lăsăm serviciile, că trebuie să trecem prin chinuri și dureri, prin suferințe de tot felul? Iată de ce acest text este mai greu de interpretat, pentru că ne pune în încercătură.

Însă, dacă ne aducem aminte că Sfânta Cruce, ca simbol creștin, nu înseamnă numai suferință ci înseamnă și biruință, în egală măsură, poate chiar mai mult biruință decât suferință, atunci întreaga viziune, întreaga

* Meditație la duminica a III-a din Post (Marcu 8, 34-38; 9, 1).

interpretare a acestei pericope evanghelice se schimbă. Pentru că dacă vorbim de o anumită suferință, când ne referim la Sfânta Cruce, atunci această suferință nu este decât trecătoare, în timp ce biruința este veșnică. Suferința este mai mică în comparație cu biruința. Mântuitorul a suferit pe cruce, dar a biruit moartea „cu moartea pe moarte călcând”, cum așa de frumos spunem la cântările de la slujba Sfintei Învieri. Iar biruința Mântuitorului, doborârea morții, uciderea morții, înfrângerea iadului, acestea sunt veșnice. De aceea, motivul bucuriei este mult mai mare decât motivul tristeții, al suferinței.

Însă, nouă ne este greu să ne gândim la suferință pentru că suferința implică sacrificiu. În momentul în care ne gândim că Mântuitorul a suferit pe cruce și dacă ne gândim că și noi ar trebui să trecem prin lucruri mai mult sau mai puțin asemănătoare pentru a împlini îndemnul, adică „să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie”, atunci ne sperie ideea de sacrificiu. Trebuie să recunoaștem că sacrificiul ne înfricoșează. Sau poate că ne-ar plăcea ideea de sacrificiu, dar numai dacă altcineva ar trebui să se sacrifice pentru noi, noi fiind beneficiarii sacrificiului altora. Sau în unele împrejurări, poate că nici așa nu am accepta ideea de sacrificiu ca alții să se sacrifice și nu noi, pentru că dacă alții se sacrifică, ne gândim că mai devreme sau mai târziu și noi trebuie să dăm ceva în schimb. Și nouă ne vine rândul să ne sacrificăm pentru cel care s-a sacrificat pentru noi.

În mod sigur, acest text poate avea mai multe interpretări. Una dintre acestea, la care mă gândesc, este legată de sensul autentic, profund al cuvântului *convertire*, al ideii de convertire. Ceea ce ne cere Mântuitorul Hristos aici nu este să ne lăsăm cu toții casele și familiile și serviciile și bunăstarea și să-L urmăm. Aceasta dacă o fac călugării, dacă o fac și unii creștini, mai mult sau mai puțin, mai radical sau mai moderat, în diverse feluri, aceasta este excepția de la regulă. Mântuitorul nu cere ca întreaga omenire să-și lase familiile și să purceadă în pustie. El nu cere să nu mai fie case pline de oameni, ci numai colibe și grote pline de pustnici. Dumnezeu nu voiește așa ceva. Dumnezeu a creat lumea, a dat omului o viață și toate bucuriile pe care pământul le oferă omului pentru ca omul să-L binecuvânteze pe Dumnezeu în mijlocul lumii, pentru ca lumea prin viața sfântă a omului să devină un fel de Biserică în care Dumnezeu să fie preaslăvit.

De aceea spun că unul dintre sensurile acestui mesaj dificil este legat de ideea de convertire. Dar ce fel de convertire, pentru că sunt multe feluri de convertire? Este convertirea noastră la creștinism? Noi suntem deja creștini. De convertirea noastră la vreo sectă? La vreo nouă religie? Nu vrem să părăsim religia noastră pentru că ne place și suntem convinși că este adevărată, autentică, ea venind într-adevăr de la Mântuitorul prin Sfinții Apostoli. Atunci despre ce fel de convertire vorbim? Este vorba despre convertirea voinței în sensul precis că cel ce vrea să urmeze îndemnul Mântuitorului Hristos trebuie să încerce să-și identifice voința sa cu voința lui Dumnezeu. Pentru aceasta este bineînțeles necesar să ai o adecvată

înțelegere despre voința lui Dumnezeu. Deci trebuie să cercetezi, să știi, să cauți, să descoperi care este voia lui Dumnezeu și numai după aceea să accepți convertirea, adică identificarea voinței tale cu cea a lui Dumnezeu. De fapt, nu îți abandonezi voința, ci ți-o înnoiești așa cum Mântuitorul Hristos spunea despre legea veche: „Nu am venit să stric legea, ci să o desăvârșesc” (Matei 5, 17). Așa se întâmplă și cu voința noastră. Mântuitorul Hristos, în cazul acesta, cere să existe o concordanță între voința divină și voința omului, așa cum spunem în rugăciunea de fiecare zi: „Facă se voia Ta precum în cer așa și pe pământ”, adică să nu mai voim, în fapt, decât ceea ce Dumnezeu voiește.

Oare este lucrul acesta dificil de înțeles? Sunt multe exemple care ilustrează simplitatea acestui gen de convertire. Să luăm cazul patriarhului Avraam din Vechiul Testament. Era, se știe, prieten al lui Dumnezeu pentru dreptatea lui și fiind un om drept înseamnă că împlinirea faptelor dreptății, or faptele dreptății sunt cele cerute de Dumnezeu; înseamnă că recunoștea voința lui Dumnezeu care devenise propria sa voință chiar până acolo când Dumnezeu, ca să-i încerce credința, i-a cerut să-și sacrifice fiul, pe Isaac; el nu a ezitat să îndeplinească voia divină, fapt care L-a făcut pe Dumnezeu să anuleze împlinirea poruncii. Și era Avraam un pustnic? Nu era un pustnic. Era ca un călugăr uitat de lume? Nu era. Nu avea confortul casei și al familiei lui? Avea. I s-a cerut lui să treacă prin diferite feluri de suferințe, crucificări, i s-a cerut lui să-și abandoneze prietenii și tot confortul material? Nicidecum. Tot ce i s-a cerut a fost să trăiască o viață conformă cu voința lui Dumnezeu.

Există și alte exemple care ne facilitează înțelegerea acestui gen de convertire. Ne gândim, de pildă, la o persoană care îmbrățișează o sectă oarecare. Poate cu toții, dacă nu cunoaștem personal, am auzit măcar de cineva din jurul nostru care a trecut la bapțiști, la penticostali, sau la altă credință. I-am observat pe aceștia când au trecut la vreo sectă, cum se comportă? Într-un mod cu totul diferit decât se comportau când erau ai noștri, cu noi, în comunitatea noastră, în Biserica noastră. Încep să se comporte ca oameni noi, ca predicatori ai cuvântului lui Dumnezeu, deci ne arată că ei au descoperit voința lui Dumnezeu, că și-au însușit-o, și vin acum să ne-o facă nouă cunoscută și sunt mesagerii noii doctrine, și încă dintre aceia care împing lucrurile uneori prea departe. Deci, ei au renunțat la voința lor și au îmbrățișat doctrina noii denominațiuni creștine, a noii religii și se comportă în noul mediu cu relativ ușurință. Dar tocmai aici este problema. Fără niciun efort, ei se comportă în conformitate cu caracteristicile, cu cerințele noii doctrine; se vede pe fața lor, în viața lor, că nu suferă pentru această convertire, dimpotrivă, se bucură și fac efortul să împărtășească altora această bucurie. Păcat însă că au ieșit din Biserica ortodoxă, a moșilor și strămoșilor lor, cea una, sfântă, sobornicească și apostoloească. Noi însă, rămânând în Biserica lui Hristos și trecând prin procesul de convertire interioară, vom primi roadele Duhului Sfânt, care sunt, cum zice Sf. Apostol Pavel: „dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, facerea de bine, ș.a.” (Galateni 5, 22).

Un alt exemplu: ești o persoană care se căsătorește și intră în familia partenerului de viață. Nu începi atunci să renunți la voința ta, să realizezi o identificare, o unificare între propria ta voință și voința partenerului de viață sau cu voința familiei acelui partener de viață? Intri într-o nouă familie și cu bunăvoință vrei să respecti normele acelei familii, regulile casei, valorile acelei case și, cu atât mai mult, ale partenerului pe care ți l-ai ales. La acești doi parteneri, dacă se iubesc, dacă s-au decis să întemeieze o familie, se întâmplă această identificare a voinței care însă nu duce la pierderea personalității, fiindcă fac totul în perspectiva existenței și prezenței celuilalt.

Așa se întâmplă în legătura noastră cu Dumnezeu, când ne unim voința noastră cu a lui Dumnezeu. Atunci vedem lucrurile și viața cu ochii lui Dumnezeu, vedem prin prisma lui Dumnezeu ceea ce trebuie să facem. Înțelegem cu înțelegerea lui Dumnezeu.

Am auzit cu toții de expresia „deformație profesională”. Uneori când facem câte o greșală, care este cumva legată de câmpul nostru de activitate, spunem că a fost o deformație profesională. Ce înseamnă o deformație profesională? Înseamnă că tu ai aplicat criteriile, standardele profesionale la o situație care nu avea legătură cu profesiunea. Deci atât de mult te-ai identificat cu profesiunea ta, cu criteriile, cu caracteristicile ei încât atunci când judeci ceva, judeci prin prisma profesiunii tale fără să-ți dai seama. Așa cum eu, ca preot și teolog, atunci când judec ceva sau când interpretez fără să vreau o situație, gândesc teologic, tot din deformație profesională. Bineînțeles, nu este nimic rău în asta, în a judeca prin prisma profesiunii, pentru că aceasta îmbogățește experiența de viață. Deci există exemple de unificare a acestor două moduri de a înțelege, de unificare a două puncte de vedere, a două voințe, perspective, inclusiv cea umană și cea divină. Nu este greu de realizat, nu este greu de înțeles, și nu implică niciun fel de suferință.

Însă, pentru a descoperi voința lui Dumnezeu, ca să o poți actualiza în viața ta, este necesar a participa cu cât mai multă regularitate, cât mai mult posibil, la ceea ce se întâmplă în locașul sfințit al lui Dumnezeu, pentru că aici este seva, miezul, nucleul întregii vieți spirituale a omului, al întregii sale vieți dumnezeiești. Aici să săvârșesc Sfintele Taine, aici, mai mult decât în orice alt loc, harul lui Dumnezeu din cursul desfășurării actelor și ritualurilor liturgice se revarsă din plin ca dintr-un izvor nesecat asupra inimilor sensibilizate de rugăciuni și de cântări ale credincioșilor, și dacă spun sensibilizate, spun deschise, deci primitoare; aici ne transformăm mult mai ușor, ne convertim mult mai ușor decât în orice alt loc sau împrejurare din viața noastră zilnică.

Aceasta înseamnă a-L iubi pe Dumnezeu mai mult decât pe tată și mamă, frați și surori, asta înseamnă a lăsa toate lucrurile în plan secund, deci un anumit mod de luare a crucii care devine astfel un instrument al mântuirii noastre, așa cum spune Sfântul Apostol Pavel: „Cuvântul crucii, pentru cei care pier este o nebulie, dar pentru noi, cei care ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 18).

Uluitoarea viață a pustnicului român Ioan Iacob și opera sa - „hrană duhovnicească”

Călugărul cărturar Ioan Iacob (1913 - 1960) a fost un sihastru român care s-a nevoit 24 de ani în Țara Sfântă, atât pe Valea Iordanului, cât și în pustiul Hozeva, viața sa cu adevărat uluitoare și opera sa literară de profundă spiritualitate plasându-l în elita noastră monahală.

Viața. Cuviosul Ioan Iacob s-a născut în satul Crăiniceni, comuna Păltiniș, județul Botoșani, la 23 iulie 1913, într-o familie de țărani credincioși, Maxim și Ecaterina, fiind singur la părinți. A primit numele de botez Ilie, iar în familie i se spunea „Iliuță”. La șase luni de la naștere, a rămas fără mamă în grija bunicii sale după tată, Maria Iacio, care l-a îngrijit ca o adevărată mamă timp de zece ani. Și-a pierdut și tatăl în anul 1916, decedat pe front, pe când copilul Ilie avea trei ani. Orfan în frageda sa pruncie de ambii părinți, avea tată pe Dumnezeu în cer și mamă pe smerita sa bunică, Maria, văduvă, care l-a crescut și ocrotit cu dragostea ei până la vârsta de zece ani, când, în 1923, aceasta a trecut în eternitate, după care copilul este luat în familia unchiului Alecu Iacob care avea șase copii. Este, fără îndoială, tulburătoare grija și strădania bunicii de a suplini lipsa mângâierii părintești, mărturiile păstrate de la bătrânii din satul natal fiind cutremurătoare. Potrivit acestora, bunica își ducea zilnic nepoțelul să i-l alăpteze mamele tinere din apropiere și stătea de veghe lângă el ziua și noaptea până ce copilul a început să vorbească. Vara, când pleca la lucrul câmpului, puneă copilul într-o traistă încât numai capul i se vedea, îl așeza în spate, își făcea cruce și, cu lacrimi în ochi și cu rugăciunea pe buze, se ducea la muncă. Acolo îl adăpostea la umbra unui copac până la apusul soarelui, după care îl puneă în traistă și îl ducea acasă. După ce îl hrănea, îl așeza lângă sfintele icoane, iar ea se ostenea cu rugăciuni și metanii până noapte târziu. Fiind dezghețat la minte, copilul învăța bine la școală, aducându-i mare bucurie bunicii. Mai târziu, bătrâna îl învăța pe de rost sfintele rugăciuni, îl ducea permanent la biserică, punându-l să citească Psaltirea sau Patimile Domnului pentru că ea nu știa carte, timp în care plângea și făcea metanii.

Între anii 1926 - 1932, tânărul Ilie Iacob urmează gimnaziul la Cozmești - Cernăuți. După terminarea liceului, la vârsta de 20 de ani, datorită rezultatelor apreciabile la învățătură, este îndemnat de rude și prieteni să se îndrepte spre teologie și să devină preot, dar conștiința și cugetul îl îmboldeau spre mănăstire.

În vara anului 1933, într-o zi de duminică pe când tinerii din sat se adunau la o nuntă, Ilie s-a închinat cu lacrimi în biserica din Crăiniceni, și-a sărutat crucile părinților din cimitirul satului și, luându-și rămas bun de la cei apropiați, a plecat și a intrat ca viețuitor în obștea Mănăstirii Neamț. Trei ani a făcut ucenicie rasoforul Ilie pe lângă părintele Iov Burlacu, silindu-se să-i

urmeze viața aspră, postul, tăcerea, smerenia, sărăcia și neîncetata rugăciune. A pus rânduială la biblioteca mănăstirii și a citit multe din învățăturile Sfinților Părinți, dând sfaturi bune fraților tineri, încât toți îi apreciau înțelepciunea și osteneala, fiind foarte iubit de întreaga obște a mării lavre. Văzând starețul și duhovnicii râvna sa, la 8 aprilie 1936, în Miercurea Mare a Sfințelor Patimi, rasofoarul Ilie Iacob a fost tuns în monahism, împreună cu alți zece frați, primind numele de Ioan.

Stăpănit de o dragoste nețărmurită pentru Hristos și viața pusticească de la Ierusalim, a cerut iertare și binecuvântare de la starețul mănăstirii și de la ceilalți membri ai obștei monahale și, împreună cu alți doi călugări din marea lavră, a plecat în Țara Sfântă, în luna noiembrie a aceleiași an, 1936. Primul popas a însemnat închinarea pe Golgota și sărutarea Sfântului Mormânt. Apoi, a străbătut toată Țara Sfântă, pășind pe urmele lui Iisus Hristos și ale sfinților săi ocrotitori Ilie Tesviteanul și Ioan Botezătorul.

După ce s-a nevoit mai întâi singur într-o peșteră din pustiul Iordanului, s-a retras în obștea Mănăstirii Sfântului Sava de pe Valea Cedrilor, lângă Betlehem, unde mai erau alți câțiva sihaștri români. În cadrul obștei mănăstirii avea ascultarea de bibliotecar și infirmier. Noaptea, lua parte la serviciul religios din biserică, se ruga în chilie și se ocupa de biblioteca așezământului monastic, iar ziua, era infirmier și îngrijitor de bolnavi la bolnița din incintă. Cerceta pe călugării și sihaștrii bolnavi, le ducea mâncare, spăla rănilor victimelor de război aduse aici de pe front și îi alina pe răniți cu dragoste, rugându-se neîntrerupt.

La sfatul arhimandritului Victorin Ursache, superiorul Căminului românesc de la Ierusalim, Cuviosul Ioan Iacob, la 14 septembrie 1947, a fost hirotonit preot în Biserica Sfântului Mormânt de către Mitropolitul Irinarh. Apoi, a stat egumen, timp de cinci ani, la Schitul Sfântul Ioan Botezătorul de lângă râul Iordan, înființat de Patriarhia Română, adăugând aici noi osteneli pusticești.

În toamna anului 1952, starețul Ioan s-a retras în pustiul Hozeva, aproape de Ierihon, în apropierea Mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul, împreună cu ucenicul său, monahul Ioanichie. A stat câteva luni în obște, iar apoi s-a așezat în peștera Sfânta Ana de pe valea pârâului Horat, unde erau și alți sihaștri, pentru a-și trăi ultimii ani ai vieții în continuă și deplină rugăciune.

La 5 august 1960, când avea doar 47 de ani, Cuviosul Ioan Iacob a trecut în veșnicie și a fost înmormântat în aceeași peșteră de egumenul Mănăstirii Sfântul Gheorghe, arhimandritul Amfilohie. Se spune că, după 20 de ani, la 8 august 1980, trupul său a fost găsit întreg, nealterat de timp și răspândind o bună mireasmă. La 15 august 1980, același egumen i-a pregătit o raclă sculptată în lemn de chiparos, l-a așezat în ea și l-a dus în procesiune împreună cu câțiva arhieriei de la Patriarhia Ortodoxă din Ierusalim și cu mii de pelerini care au venit la praznicul Adormirii Maicii Domnului la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul din apropiere, depunându-i

moaștele, cu binecuvântarea Patriarhului Benedict al Ierusalimului, în biserica mănăstirii unde se păstrează și astăzi. Cuviosul Ioan Iacob este cinstit de toți ortodocșii, dar, mai ales de cei din România, Grecia, Cipru și Țara Sfântă, numeroși pelerini ducându-se să se închine la moaștele sale. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a trecut în rândul sfinților, canonizându-l la data de 20 iunie 1992 sub numele de „Sfântul Ioan Iacob de la Neamț” și fixându-i-se zi de prăznuire 5 august, ziua mutării sale la cele veșnice.

Opera. Scrierile Cuviosului Ioan Iacob aparțin literaturii noastre creștine, ocupând un loc aparte. Este știut că au scris admirabile poezii creștine Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga ș.a., dar ce se impune remarcat este că niciunul dintre predecesori nu și-a dedicat întreaga operă ideilor creștine, așa cum a făcut sihastrul Ioan.

Cele două volume ale sale „Hrană duhovnicească”, subintitulate „Carte cu cele mai minunate și mai umilicioase cugetări care sue pe om cu sufletul la cer” (Ierusalim, 1968) și „Carte cu vedenii înfricoșate și scrieri prea minunate care ajută sufletului să scape de la moarte” (Ierusalim, 1970), ambele tipărite postum de prietenul său, monahul Ioanichie, ne descoperă nu numai o puternică personalitate monastică, ci și un iscusit mănuiitor al condeiului trădând o convingere lăuntrică incontestabilă privind valoarea terapiei spirituale, lucru relevat atât de versurile sale originale, cât și de traducerile riguroase din literatura patristică.

Expresie a nenumăratelor stări sufletești pe care oricare om le trăiește, opera sa, plămădită în limbajul „hranei”, se prezintă ca o rugăciune caldă și psalm de laudă înălțat lui Dumnezeu izvorât din graiul tainic al inimii sale. Inspirată din poezia tradițională românească, îndeosebi din cea populară, creația sa poetică, inclusă în prima dintre cele două cărți, exprimă fără echivoc că preocuparea fundamentală a pustnicului Ioan, asemenea Sfinților Părinți, este problematica credinței, aceasta constituind un suport moral de prim ordin care îi asigură echilibrarea traiului său extrem de aspru și îndepărtarea sentimentului singurătății. Versurile sale lasă să răzbată toate suspinele sufletului său, dar și dragostea adâncă pentru viața curată, natura înconjurătoare și semenii săi.

Desigur, opera ieroschimonahului Ioan Iacob face parte din literatura călugărească, cea care se adresează în special spiritelor mai rafinate. Nu trebuie uitat însă că strălucirea de odinioară a literaturii patristice căreia cultura și spiritualitatea europeană îi datorează tot ce are mai sublim, a fost în cea mai mare parte opera celei mai alese elite monahale. În fine, este de necontestat că creația sa literară a îmbogățit literatura noastră cu o operă de spiritualitate ortodoxă de excepție în care se simte vibrația profundă a sufletului românesc.

Numele

În amintirea ieromonahului Ciprian Dabija, a bunicii monahia Agafia, a mătușii mele monahia Haritina, a monahiei Polixenia nepoata lui Dumitru Pantelimon, ultimul haiduc din România, a sfințelor monahii din cimitirul Agapiei Vechi și a celor peste 4000 de monahi și monahii, victime ale Decretului 410/1959.

*Numele de botez
se sfințește cu har
când se înscrie
în al cerului abecedar.*

*În viață facem legăminte
și ne legăm cu jurăminte
în pecetluite picături de sânge
pentru noul dat al cerului
de dincolo de umbra morții
spre geana tremurată a sorții.*

*Aurul calp din sacu-mi de piele
mă frige cu amăgirile
semnalate în închipuirile flăcărilor albastre
de după miezul nopții cu privegheri sihastr.*

*Acedia neluminii
spațiul dintre miezonoptică și somn*

*când omul e abur
și diavolulul domn*

*Întru amăgire de vis spre neființă
se zbate în pieptu-mi
pasărea conștiință
și mă strigă pe numele adevărat:
despre tine ce mai știi
dar despre părinții tăi
ce-ai mai aflat?*

*Iar ecoul zburând
cu aripi de botez înflăcărat
înfige ghearele adânc
în lutul meu îndurerat*

*și germenle vieții
venit din străfunduri
a oftat.
Mulțumesc pasăre cerească
pentru că nu m-ai uitat!*

Oglinda

*Lacrima copilului
în rugăciune
oglanda
în care Îngerul
își vede
fața.*

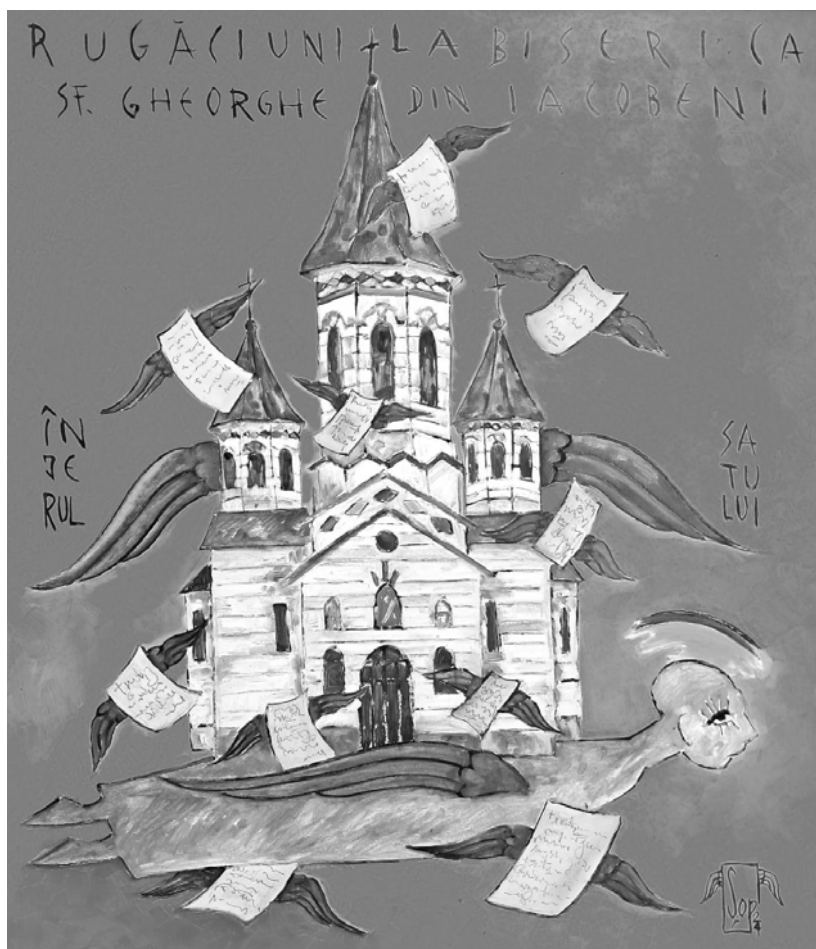
*Acesta este chipul
pe care nevăzutul prieten
pururi
vrea să-l privească.*

Iubire

*O iubire
de dincolo de cuvinte.*

*Călător prin ceruri
cauți florile luminii
de pe gura de zâmbet
a copilăriei.*

*Departele
nu-i prea departe
la marginea lumii
miroase a rai.*

Liviu Șoptelea,
Rugăciuni la Biserica Sf. Gheorghe din Iacobeni. Îngerul satului

DR. HORIA ION GROZA

Povestea românească a luminătorilor

„Și a zis Dumnezeu: «Să fie luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pe pământ, să despartă ziua de noapte și să fie semne ca să deosebească anotimpurile, zilele și anii, să slujească drept luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pământul»... A făcut Dumnezeu cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare pentru cârmuirea zilei și luminătorul cel mai mic pentru cârmuirea nopții, și stelele. Și le-a pus Dumnezeu pe tăria cerului, ca să lumineze pământul... Și a văzut Dumnezeu că este bine” (Facerea 1, 14-19).

Poporul român își asimilează în felul său învățătura creștină în jurul căreia țese istorii, legende și tradiții. Colindele, cu vechimea lor de multe secole, povestesc despre cum Domnul, în procesul facerii lumii, a adus-o pe aceasta pe un făgaș firesc punând ordine în haosul incipient. Desigur ele sesizează faptul că există împotriviri, după cum citim în cartea Monicăi Brătulescu, *Colinda românească*. Un important element negativ este Iuda care se străduie să strice ordinea începând cu furarea luminătorilor pe când Dumnezeu și Sfinții stau împreună la masă. Iuda „ce-a fost bun tot a luat./ Luă luna cu lumina/ Soarele cu razăle”. Noroc însă că, alerti, Sfântul Ion, Sfântul Ilie or Sfântul Petru prind de veste, îl ajung pe hoț și aduc înapoi aștrii, risipind tenebrele.

În timpul agoniei Domnului Iisus pe cruce, de la ceasul al șaselea până la ceasul al nouălea, când Și-a dat duhul, a fost întuneric pe pământ. Luminătorii au dispărut, creația a prohodit (Matei 27,45; Marcu 15,33; Luca 23,44). Asemenea fenomen are consecințe catastrofale. El vestește pieirea vieții: Domnul Iisus, Viața Însăși, a murit. Rostul luminătorilor, de care țaranul român este organic legat, va înceta doar la reîntoarcerea în paradis când, conform Apocalipsei, „noapte nu va mai fi” și nici „trebuință de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăți în vecii vecilor” (Apocalipsa 22, 5).

Atunci când „a făcut cerul și pământul / numai cu cuvântul” și „marea cu toate / câte sunt într-însa / numai cu zisa”, „Dumnezeu prea sfânt / cerul l-a împodobit / cu stele / mărunțele / ca să privim noi la ele, / și luceferi luminoși / să-i privim iști păcătoși”, după cum spune vornicelul în orațiile de nuntă culese de S. Fl. Marian. Stelele își au rostul lor. Ele sunt făcute neîncetat de Dumnezeu. Conform cosmogoniei neamului nostru, menționate de Theodor Fecioru în cartea sa *Poporul român și fenomenul religios*, „câți oameni se nașteau, Dumnezeu le punea câte o stea în cer și de aceea stelele se tot înmulțesc”. Poporul român are o legendă pentru fiecare stea sau

constelație. Steaua polară e numită de popor Candela Cerului, Steaua Ciobanului sau Stejarul Ariei. Poporul imaginează în constelația Vulturul, sau Vulturul Domnului, în care se află steaua Altair, pe o Fată de împărat cu coromăslă, care duce apă spre a răcori sufletele celor din iad. Constelația Casiopea formează Scaunul pe care va să stea Dumnezeu la Judecată, iar Balanța sau Cântarul e cea cu care Hristos va cântări faptele celor judecați.

Calea Laptelui este denumită, în unele părți ale țării, Calea robilor, căci pe ea vor merge oamenii, robii Domnului, la Judecata de Apoi. Dar pentru Calea Laptelui mai este o legendă vorbind despre omul care a furat paie de grâu și a jurat strâmb la judecată negând furtul, deși păgubașul luase urma carului după paiele vărsate și ajunsese direct la casa celui om. Dumnezeu l-a dat de gol și a așezat pe cer Carul Mare al proprietarului și căruța mică a hoțului, punând totodată pe boltă și toată Calea pe care sunt presărate paiele pierdute. O „cale de stele” a fost și cea a magilor mergând la locul pruncului Iisus. „O stea strălucitoare / Arde-n cer arătând calea la a evului minune”, scria Mihai Eminescu la 23 de ani în poemul „Dumnezeu și om”.

Între toți luminătorii soarele și luna, împreună cu câteva stele mari, au misiunea cea mai importantă. Poetul George Coșbuc consideră o serie de colinde românești drept „cântece solare” și, după cum menționează Al. Dima în lucrarea sa *Viziunea cosmică în poezia românească*, observă că adesea soarele ajunge, în credința populară, să fie substituit de către Iisus Hristos iar luna de către Maica Domnului. Poemul lui Coșbuc „Din adâncuri” opune, între luminători, pe stelele mișcătoare față de sorii stabili pentru totdeauna: „Căci ei de la-nceputul lumii / Stau solitari în gol așa / Și-n lungul cel de veci al vremii / Ei tot pe-același loc vor sta”. Crucile solare, așa cum sunt cele de pe Valea Arieșului din Munții Apuseni, au în centrul lor discul solar însoțit de motive arhaice (rozete, zigzaguri, cale șerpuită, funie împletită etc), mărturisind spiritualitatea străveche a poporului român.

Poporul nostru încearcă să explice de ce soarele care luminează ziua nu se întâlnește niciodată cu „stăpâna nopții”, luna. El își imaginează: „foaie de cicoare / în prundul de mare / iată că-mi răsare / puternicul soare. / Dar el nu-mi răsare / ci va să se-nsoare”. Colinda, citată de G. Dem. Teodorescu în *Poezii populare române*, personifică luna în „Ileana / Simzeana, / Doamna florilor / Ș-a garoafelor, / Sora Soarelui / Spuma laptelui”. Potrivit analizei făcute de Th. Fecioru, soarele și-a dat seama că însurându-se cu sora sa ar fi o nelegiuire și cere sfatul celor bătrâni – moș Adam și moașa Eva, care luându-l de mână îi arată raiul și iadul. Soarele nu pricepe lecția. Atunci, Ileana Simzeana ca să scape îi cere imposibilul: „io te-oi lua / viteaz dac-ăi fi / Și te-i bizui / până-n zori de zi / mie să-mi croiești / și să-mi isprăvești / peste Marea Neagră / un pod de aramă / să nu-l bagi în seamă, / iar la cap de pod, / cam de-o mănăstire / chip de pomenire / chip de cununie / să-mi placă și mie”. Soarele construiește totuși podul și atunci, sora, ca să evite păcatul „cruce că-și făcea / în mare sărea / și se-nneca”. Vasile Lovinescu, în *Dacia*

hiperboreană, comentând varianta cu un pod de „ceară curată” care se topește la căldura zilei, astfel că mirii cad amândoi în mare și se îneacă, observă vechimea acestui motiv, deoarece echivalentul latin al cuvântului românesc „pod”, corespunde denumirii din antichitate date Mării Negre (Pontul Euxin). Cuprins de milă, Domnul cheamă năvodari care o scot pe Simziana din apă ridicând-o la cer unde, plină de lacrimi, se roagă de moșii Adam și Eva care o numesc „lună”. În cele din urmă Domnul decide: „Lumea cât o fi / și s-o pomeni / nu v-ăți întâlni / nici noapte, nici zi”. De-atunci „luna când lucește, / soarele sfințește; / soare când răsare / luna intră-n mare”.

Conform unei colinde semnalate de Th. Fecioru, cerul are „stele mărunțele / c-o stea mai mare-ntre ele. / Din aceea se vedea / de pământul dăruia / tot cu frunza și cu iarba / și cu vița vinului / și cu roada grâului, / cu izvoare curgătoare / pe pământ îs mergătoare”. De aceea nu este de mirare că, tot uitându-se unii la alții, se naște o reciprocitate între luminători și pământeni. Marele nostru Eminescu a imaginat povestea Luceafărului doritor, fără succes, a se coborî între oameni. Bogata noastră literatură românească mai conține și alte scrieri privind interacțiunea dintre lumea cosmică și cea terestră, interacțiune manifestată printr-o similară iubire imposibilă. Astfel sunt cele trei poeme ale lui George Coșbuc inspirate de fascinantul univers de legende al poporului nostru: „Brăul Cosânzenei” și „Păstorita” (în *Balade și idile*) și „Cicoarea” (în *Ziarul unui pierde vară*).

Dacă primele două cuprind dialoguri sau hârjoane între soare și frumoase copile, amplul poem „Cicoarea” descrie povestea iubirii dintre Soare și Lia, fata de împărat, poveste care în câteva privințe amintește de drama Luceafărului, după cum comentează Al. Dima în cartea sa *Viziunea cosmică în poezia românească*. Spre deosebire de poemul eminescian unde eroii își doresc cu ardoare un răgaz de iubire, oricât de scurt dar consumat cu mare intensitate („Reia-mi al nemuririi nimb / Și focul din privire, / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oră de iubire”), poemul lui George Coșbuc se referă la o legătură pe întreaga viață. Lia, fata de împărat, are adânc în ea o cuminenie țărănească, un simț al bunei așezări, și nu poate concepe iubirea decât printr-o căsnicie trainică, în locul unei trăiri sublime care îngămădește veșnicia între limitele unei ore. Îndrăgostit, Soarele a trimis ca pețitori o stea de seară și apoi o stea de dimineață (acestea pot fi foarte bine atributele proprii Luceafărului) și în final pe sora sa, „Doamnă-Bună”, luna. Ei au fost refuzați, rând pe rând, de către Lia, cu acea bună cuviință a țăranului care trăiește în armonie cu rosturile naturii și cu rânduielile anotimpurilor, care iubește asprile și blândețele locului unde trudește zilnic pentru agonisirea vieții sale.

Realistă, observând calitățile și cusururile astrului-mire, fata de împărat se teme că o asemenea însoțire va putea afecta mersul bine așezat al lucrurilor. De aceea îi vorbește cu responsabilitate și cu prudența unei mari înțelepciuni : „Dar mi-e teama mai amară / El, urându-mă-ntr-o zi / Și-obosit să mai răsară / Își va părăsi nevasta, / Și la noi pe lumea asta / Nu va mai

veni. // Cui va rămânea-ngropată / Lumea-n noapte și eu cui? / N-o să fie niciodată / Soarele-n zări senine - / Să-și păzească-n cer mai bine / Drumurile lui.” Ea își dă seama de menirile fiecăruia precum și de diferența ca natură a timpului dintre cele două lumi: „Poate-n car el nu mă lasă, / Mă și tem, așa pe sus. / Iar la mine-aici acasă / N-o să stea! Și cum să fie / Fata de-mpărat soție / Celui veșnic dus?”. Reacția astrului este violentă la auzul refuzului: „Soarele-a gemut de-amarul / Vorbelor sărind în car, / Și-i trăzni pe osii carul; / Nor îi sta pe creștet ceața / Negre plete-umplură fața / Albă ca de var”. Eminescu portretiza Luceafărul astfel: „Părea un tânăr voievod / Cu păr de aur moale, /... / Iar umbra feței străvezii / E albă ca de ceară”.

În economia poemului apare acum și Tatăl. Ca și în poemul „Luceafărul” el trebuie să răspundă solicitării fiului și să-i domolească acestuia dogoarea inimii, apelând la înțelepciune. Tatăl potolește mai întâi mania. Apoi reamintește rosturile și diferențele, chemând la ordine. „Ar fi ars topită iarba / De pe lunci, iar apa-n mări / Poate-ar fi-nceput să fiarbă: / Dar ieși-nspăimântătorul / Domn al lumilor din norul / Zbuciumatei zări. // Iată-l, scuturându-și râul / Pletelor. Venind mâhnit / Prinse cu putere frâul - / Și cu gurile-ncruntate / Nechezând, întorși pe spate, / Roibii s-au oprit. // - „Nu-nțelegi tu nici din gura / Tatălui! Și-ți spui mereu! / Eu te-am pus să fii măsura / Vremilor rătăcitoare - / Ce ți-e păsul? Spune-l, Soare, / Ca să-l știu și eu. // Tu ți-ai pus păcatu-n minte, / Și pe-un drum al nopții pleci! / Pui alături, Soare sfinte, / Biata pulbere-a cărării / Cu lumina-nflăcărării / Soarelui de veci!” Fata de împărat este pedepsită și transformată într-o cicoare albastră, mistuită de un dor continuu pentru soare. Ea este fericită cât soarele este prezent pe cer în timpul zilei dar este disperată noaptea când acesta dispare iar ea trebuie să zboare să-l caute fără încetare, pentru a reveni apoi ca floare, în zori, uscându-și fața de lacrimi sub lumina și căldura celui iubit.

George Coșbuc, în spiritul credințelor poporului român, nu exclude în final fiorul transfigurării ființei pămâtenă și al intrării ei în viața veșnică, intrare care ar putea însemna sfârșitul lumii: „Însă-n ziua când cicoarea / N-o fi plânsă-n zori de zi, / Va scăpa de blestem floarea - / Soare însă-n zare-albastră / Veac de veac pe lumea noastră / Nu va mai veni”.

O legendă din Câmpia Ardealului, citată de Th. Fecioru, povestește despre coborârea lui Dumnezeu pe pământ ca să le arate îngerilor creația Sa. La sfârșitul călătoriei toți îngerii erau încantați de cele văzute: codri cu frunza verde, flori mirositoare, biserici frumoase. Doar unul era trist și îngândurat. Căzând în genunchi acela a mărturisit că s-a îndrăgostit de „o păstoriță ce păștea oi albe pe un câmp verde” căreia i-a spus că „și-ar da viața sa îngerească pentru ochii ei albaștri ca cerul înseninat”. Dumnezeu a socotit că nu este bine ca îngerii din cer să afle despre cele pământești de la îngerii cu care călătorise și de aceea „i-a prefăcut pe toți în stele luminoase, lucind de fericire că ele în toată vremea pot vedea lumea pământească”. Mai târziu însă, văzând că îngerul îndrăgostit devenise o stea plângătoare, Dumnezeu

i-a dat drumul acesteia în jos, spre câmpul cu fata cu ochi albaștri păscând oile. Scânteile stelei, atingând pământul, nu s-au stins și s-au transformat în licurici, „ca să nu-i piară urma” stelei de odinioară. Oare marele poet Mihai Eminescu, autorul capodoperei „Luceafărul”, lucrare reprezentativă pentru cultura românească, a cunoscut și această legendă?

După cum scria undeva Părintele Dumitru Stăniloae despre tradiția de veacuri a neamului nostru, „românul are două pasiuni mari: pământul și credința. Românul simte că din ele îi curge viața. Din pământ viața trupului, din Dumnezeu viața sufletului”. Concepția aceasta poate a suferit modificări în timpurile cele mai recente dar nu trebuie ignorată.

DANA OPRÎȚĂ

Înainte de plecare

*Noaptea cădea pe trotuar
acolo unde copiii își zdreliseră genunchii
în dimineața aceea de dinainte de potop în
care lacrimile îi zgâriau fața
albită de ciudă că iar nu era pregătit
că iar își lăsase bagajele în gara pustie
unde așteptase zeci de ani să treacă vreun tren
măcar un vagon al celui care te-ar fi putut duce
în paradisul unui destin fără cusur.*

*Ghiozdanele ce vor fi lăsate pe trotuar
în ziua următoare, după școală
sunt deja pline de creioane și caiete
pe care vor fi așternute amintirile
ce se hrănesc cu fiecare nouă vânătaie
pe genunchi sau pe suflet
din jocurile nevinovate sau din cele vinovate de mai târziu.*

*O nouă zi, o altă viață
scrijelite pe papirusul rulat într-un grăunte de praf
înghițit cu lacrimile ce-au săpat canioane pe obraji
înainte de plecare.*

Despre creativitate și creație.

„Ce-ar fi dacă...?”

„Oamenii învățați dar fără talent propriu, adică purtătorii științei moarte, mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o ușă de intrare și cu una de ieșire. Ideile străine intră printr-o ușă, trec prin întunericul salei și iesă pe cealaltă, indiferente, singure și reci. Capul unui om de talent e ca o sală iluminată, cu pereți de oglinzi. De-afară vin ideile într-adevăr reci și indiferente – dar ce societate, ce petrecere găsesc” (Mihai Eminescu).

Așa s-ar putea exprima diferența între oamenii creativi și cei logici, citatul din Eminescu fiind foarte grăitor în acest sens. Societatea se caracterizează prin schimbări permanente la nivel de comportament, conduită, în toate aspectele vieții. Traiul uman într-o astfel de lume presupune și necesită un înalt grad de adaptabilitate, curaj și creativitate. Natura umană este creatoare prin excelență dar, pentru un comportament adecvat la nivel de familie și societate, omul are nevoie de culturalizare în interiorul propriei sale ființe deoarece goliciunea interioară duce la incapacitatea de a face față stresului zilnic, de a înțelege realitatea și a avea un comportament adecvat.

După Carl Rogers, care a fost primul președinte al Academiei Americane de Psihoterapeuți (1956), adaptarea creativă naturală este singura posibilitate prin care omul poate ține pasul cu schimbările lumii în care trăiește. Ca un popor să își poată rezolva eficient problemele cu care se confruntă, are nevoie de un nivel ridicat al creativității, de cultură mereu în dezvoltare, de o permanentă adaptare la mediu.

Creativitatea presupune o dispoziție generală spre nou, semnifică adaptare, imaginație, originalitate, evoluție, talent, distanțare față de lucrurile deja existente. Orice om poate fi creativ dar pentru împlinire sunt necesare anumite condiții. Amintim că lipsa încrederii în sine nu este favorabilă creativității și că fiecare om, în general, realizează mult mai puțin decât posibilitățile pe care le are, atunci când nu are încredere în el. Printre blocajele creativității se numără blocajele de tip emoțional (teamă de a nu comite greșeli, de a nu fi percepuți ca extravaganti, neîncrederea), de ordin cultural (dorința de apartenență), conformismul (conformismul împiedică creativitatea prin alinierea la aceleași principii, cei care gândesc altfel fiind priviți de cei din jur cu suspiciune și, în consecință, persoanele creative sunt demoralizate) și blocajele de ordin perceptiv (credința limitată negativă, exprimată prin ideea: „nu sunt creativ”).

Oamenii creativi visează cu ochii deschiși, sunt dornici să învețe lucruri noi și sunt dispuși să iasă din zona de confort. Ei nu se mulțumesc ușor cu o anume stare de fapt, căutând mereu opțiuni, oportunități și alternative. Și se întreabă adesea: „Ce ar fi dacă...?”, nefiindu-le teamă de

eșec, pe care îl văd ca pe o oportunitate de învățare și evoluție. În condițiile progresului, ale științei, tehnicii și culturii, un popor cu un nivel ridicat al creativității, cu o cultură bogată, va putea rezolva eficient problemele cu care se confruntă.

Românii au un potențial creativ foarte ridicat în orice domeniu de activitate, dar din păcate există și blocaje în calea valorificării acestora.

La vastul potențial de creativitate al românului m-am gândit atunci când am intrat în urmă cu câteva zile în localul „Polizu” al Universității Politehnice din București, strada Gh. Polizu nr. 1, amintindu-mi și de anii studenției.

În clădirea în care, în anul 1911, inginerul Aurel Vlaicu a construit aeroplanul „Vlaicu II”, ajutat de Spiru Haret, ministrul instrucțiunii, și de maiștrii Școlii Superioare de Arte și Meserii, se află „Muzeul Universității Politehnice din București”. Structurat pe diverse etape istorice ale evoluției învățământului tehnic superior în București, începând de la cele dintâi cursuri de inginerie în limba română, introduse de Gheorghe Lazăr, și până în prezent, Muzeul UPB tezaurizează aproximativ o mie de obiecte reprezentative pentru istoricul Universității.

Muzeul a fost deschis prima oară în 1927 sub denumirea „Muzeul Industrial” dar, pentru marele public, și-a deschis porțile abia în 1931. Acesta a funcționat în paralel cu „Muzeul Școlii din Polizu”, până la 13 martie 1948, când datorită unui incendiu clădirea și majoritatea exponatelor sunt distruse. Între anii 1948 și 2000 Institutul Politehnic din București nu are Muzeu, dar vor fi colecții muzeale la unele facultăți și catedre. La data de 4 decembrie 2000, Biroul Senatului ia Hotărârea de reînființare a Muzeului Universității Politehnice București, cu inaugurare pe 3 decembrie 2003.

Dintre inginerii care au dat dovadă de o ilustră creativitate, mari contributory la cultura și știința mondială, omagiați în acest muzeu, amintim pe Petrache Poenaru (10 ian 1799 - 2 oct 1875), Gheorghe Lazăr (5 iun 1779 – 17 sept 1823) și Nicolae Vasilescu Karpen (28 nov 1870 – 2 mar 1964).

Petrache Poenaru a elaborat un regulament de organizare a școlilor (1833), care se sfârșea printr-o serie de dispoziții generale cu privire la biblioteci, laboratoare, burse în străinătate și la premii pentru traduceri și lucrări; a fost printre puținii care au alcătuit cărți de școală: *Geometria* (1837), *Elemente de Algebră* (1841), *Vocabular franțezo-român* (1840 vol. 1) și (1841 vol. 2), care este de fapt un dicționar cu definiții care au rămas neschimbate zeci de ani. A inițiat și a condus ziare: *Muzeul Național* în 1836, *Muzăul național ilustrat săptămânal de științe, agricultură, industrie, literatură și artă* în 1857; A tipărit gazeta *Învățătorul satului* între anii 1843-1848. Este cunoscut mai ales pentru invenția sa revoluționară: stiloul.

Gheorghe Lazăr, cărturar, pedagog, teolog și inginer român, este considerat fondatorul învățământului în limba națională din Țara Românească. Cursurile au început în august 1818 la „Școala Academicească pentru Științele Filosoficești și Matematicicești” de la Academia Domnească

Sfântul Sava din București, unde s-au pregătit primii ingineri hotarnici care au studiat în Țara Românească.

Nicolae Vasilescu Karpen este un om de știință genial care și-a luat doctoratul în anul 1904 cu teza „Cercetări asupra efectului magnetic al corpurilor electrice în mișcare”, devenită teză clasică ce l-a făcut cunoscut în comunitatea științifică mondială. A pus bazele învățământului ingineresc modern. A fost primul Rector al Școlii Politehnice din București, deținând această funcție în perioada 1920 - 1940. Este cel care a înființat doctoratul în inginerie. N. V. Karpen a conceput un prototip numit în literatura de specialitate pila K2 (Pila Karpen), pe care o numește o „pilă termoelectrică cu temperatură uniformă”. Explicația dată de Karpen pentru funcționarea acestei pile a surprins lumea științifică și creează controverse și astăzi, la aproape 80 de ani de la construcție, întrucât mai produce și acum curent electric. Pila Karpen este brevetată în 1924 și realizată în 1947.

Printre colecțiile Muzeului se află cele de televizoare (peste 50 de aparate reprezentative pentru industria electronică românească) și radioreceptoare (peste 100 de aparate, mărturie a unei lungi perioade a radioului în casele oamenilor).

În România, radioul are o istorie de aproape o sută de ani. Un rol important în popularizarea radiofoniei l-au avut și două reviste de specialitate – *Radiofonia* (1925-1927, cu reeditare în 1928) și *Radio-Român* (1925-1928). Dragomir M. Hurmuzescu (1865-1954) este considerat ctitorul

radiofoniei românești, cel sub a cărui conducere începe să funcționeze, în 1922, Societatea Română de Radiodifuziune (Societatea de Difuziune Radiotelefonică din România) care, la 1 noiembrie 1928, difuza în eter prima emisiune cu anunțul: „Alo, alo, aici Radio București”.

„Ce-ar fi dacă...?”

Liviu Șoptelea

Despre familia creștină în societatea contemporană – Provocări și perspective...

Introducere

Suntem datori să știm cu toții că familia creștină prosperă și dăinuie (numai) sub harul Duhului Sfânt și sub legătura dragostei dintre cei doi tineri, bărbat și femeie, primită prin Sfânta Taină a Cununiei. Statul și Biserica au cooperat și s-au consultat în ceea ce privește necesitatea din domeniul legislației privind educația copiilor și tinerilor, în domeniul asistenței sociale privind copiii și părinții care au probleme majore de ordin social. Biserica Ortodoxă nu și-a schimbat și nu își va schimba vreodată viziunea asupra familiei care are drept temei iubirea Sfintei Treimi și Familia Sfântă, în care Fiul lui Dumnezeu a crescut cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni (Luca, 2:52). Rolul ei este acela de a susține și afirma valorile familiei și a întări poziția acesteia în societate.

Familia este parte a întregului, trup din trupul Bisericii. Ea este singura care înnoiește permanent lumea, aducând cu sine copiii care, mai apoi, vor deveni cei ce vor întemeia la rândul lor alte familii. Așadar, familia conferă prin structura sa unitate întregii societăți, dovadă este faptul că însuși Dumnezeu-Fiul s-a născut din femeie și a intrat în istorie ca un copil, crescut într-o familie. Cununia celor doi tineri (bărbat și femeie) este binecuvântată de Biserică în calitatea ei de icoană a iubirii dintre Iisus Hristos și Biserică, dintre Dumnezeu și umanitate, purtând în ea taina mântuirii și a vieții veșnice. De aceea, familia niciodată nu va putea fi redusă la aspectul biologic, juridic, psihologic, social sau cultural, fiindcă ea este mai mult decât toate acestea laolaltă și le transcende pentru că are vocația de a fi în lume icoana iubirii divine veșnice.

Dintre toate Tainele pe care le are Biserica, singura care nu a fost instituită de către Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos este aceasta a familiei. Ea a fost instituită de Însuși Dumnezeu în grădina Eden când a binecuvântat Dumnezeu pe Adam și pe Eva zicând: „Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și-l stăpâniți” (Facerea 1:28). Din acel moment cei doi (bărbatul și femeia) au devenit un singur trup, fiind alături la bine dar și la rău, la bucurii dar și la necazuri, la rugăciune dar și în momentele de rătăcire și slăbire a credinței, ajutându-se reciproc pentru întărirea acesteia, precum ne arată și Sfântul Apostol Pavel în prima Epistolă către Corinteni: „Căci bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios” (1 Corinteni 7:12-14). Însușirile familiei creștine sunt: unitatea și egalitatea între cei doi; dragostea și buna învoire dintre soți; curăția; sfințenia, care trebuie să sălășluiască în

fiecare familie pentru că Taina Cununii mare este după cum ne relatează și Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Efeseni: „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică” (Efeseni 5:32); și trăinicia, adică cei doi să se păstreze împreună curați și cuviincioși pentru întreaga lor viață.

După cum vedem, căsătoria presupune multă jertfă, precum zice și Apostolul neamurilor, Sfântul Pavel, și împreună cu el mulți părinți ai Bisericii vorbesc adesea despre căsătorie, arătând scopul acesteia, acela de înmulțire. În ziua de azi însă în societatea în care trăim imaginea întâlnești trupești dintre bărbat și femeie a fost pervertită. Societatea noastră trece printr-o criză în ceea ce privește familia. Totdeauna au existat crize în familie. Astăzi însă familia naturală, tradițională, se află în criză profundă, în mutație spre un viitor confuz și incert, pentru că auzim în ultima vreme de multe familii destrămate sau dezorganizate care lasă în urmă copii vagabonzi, copii ai străzii, copii dependenți de droguri și alcool și care devin criminali înainte de vreme. Toate aceste categorii menționate nu sunt altceva decât o problemă care ne privește pe noi pe toți chemându-ne în întâmpinare, spre a ne implica și coresponsabiliza în ameliorarea lor, prin acte caritabile și filantropice, prin dragoste și prin stăruință în rugăciune pentru ei. O altă problemă gravă din cadrul familiei este rata ridicată a avorturilor. Multe femei aleargă la medicul „măcelar”, care cu brutalitate sfășie trupul plâpând al copilului nevinovat ce nu are puterea de a se apăra. Aceasta nu este altceva decât o alergare spre crimă pentru că sufletul se unește cu trupul în clipa cea sfântă și binecuvântată, adică în momentul concepției, al procreației, după cum ne învață Sfinții Părinți încă din primele veacuri ale creștinismului. Odată zămislit, cel din pânțe devine o persoană umană alcătuită din trup și din suflet, care are drepturi civile. În aceste condiții misiunea duhovnicească este extrem de dificilă. Întâi de toate preoții și părinții trebuie să explice tinerilor că pentru a întemeia o familie trebuie în primul rând credință în Dumnezeu. Cu toate acestea însă, criza familiei de astăzi nu poate fi mai puternică decât binecuvântarea lui Dumnezeu care a zis: „Creșteți și vă înmulțiți și stăpâniți pământul!” (Facere 1:28). Căsnicia este mai mult decât împlinirea unei conviețuiri sociale. Ea este o cale spre Împărăție cu nimic mai prejos decât drumul monahului.

Despre familia creștină în actualitate

Altfel spus, familia este un așezământ dumnezeiesc, prima instituție întemeiată de însuși Dumnezeu; de asemenea, familia are și o însemnată importanță socială fiind adeseori, numită “celula mamă a societății” și cea mai importantă alcătuire socială “de care depind dezvoltarea, stabilitatea și mai ales existența întregii omeniri”.¹ Dacă de-a lungul istoriei, familia a avut

¹ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, „Familia azi. Probleme pastorale și sociale”, în *Glasul Bisericii*, anul LVII (2001), nr. 9-12, p. 119.

un rol fundamental în viața omenirii, trebuie să observăm că astăzi familia se confruntă cu noi și multiple realități și situații care-i amenință unitatea și care subrezesc relațiile soți-părinți (socri), părinți-copii etc. Amenințările reale ce pândesc familia ne explică de ce astăzi lumea este preocupată de soarta familiei, și mai ales de soluțiile concrete ce se pot da “pentru a se păstra acest sanctuar al vieții și sfințeniei cu scopul pentru care a fost creat de Însuși Dumnezeu”.² Înainte de a aborda situația familiei în contemporaneitate și problemele cu care se confruntă aceasta, trebuie să facem o scurtă radiografie a societății în care trăim și ne desfășurăm activitatea.

Societatea secularizată a zilelor noastre

Când se vorbește de societatea zilelor noastre se afirmă că trăim într-o societate secularizată. Ce este o societate secularizată? Este societatea în care „ignorând cerul, omul de astăzi regăsește pământul”.³ În societatea noastră secularizată⁴ umanitatea contemporană este gravată de o descentrare spirituală. Lumea secularizată îl deturneză pe om de la scopul principal al vieții sale, mântuirea sufletului și îi întoarce privirea de la valorile spirituale către cele care țin de efemeritatea acestei lumi. Efectul negativ al secularizării îl arată pe om „înhamat la jugul spațiului și al timpului”,⁵ făcându-l să deplaseze centrul

² *Ibidem*, p. 120.

³ Olivier Clement, „Despre secularizare”, trad. rom. Daniela Cojocariu, în *Contacts* (SOP), anul LI (1999), nr. 187, p. 16.

⁴ Pentru a înțelege sensul cuvântului secularizare se impune să vedem etimologia acestuia: termenul vine din substantivul latin *saeculum* care în limba română înseamnă lumea ca realitate spațio-temporală. În limba latină există și un alt termen sinonim cu noțiunea de lume și anume *mundus*, care se referă doar la sensul spațial, fiind corespondentul substantivului *κοσμος* din limba greacă. Inițial noțiunea de secularizare derivată din substantivul *saeculum* avea o conotație juridico-canonică, semnificând trecerea unei persoane de la statutul de cleric la cel de laic sau trecerea bunurilor bisericești din proprietatea Bisericii în proprietatea Statului. Cu același sens termenul a fost folosit și în limba română în timpul lui Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor al Principatelor Române unite, când s-a semnat decretul de secularizare a averilor mănăstirești, adică trecerea lor în proprietatea puterii seculare. Secularizarea, în sensul actual, este înțeleasă ca o adaptare la spiritul vremii, care culminează cu orientarea omului mai mult spre lumea de aici și nu spre Dumnezeu. O lume secularizată, înseamnă o lume în care nu există loc pentru Dumnezeu, altfel spus, chiar Cel care le-a făcut pe toate este exclus din toate. Pentru aprofundarea și cercetarea amănunțită a noțiunii vezi: Pr. Dr. Gheorghe Popa, *Comuniune și înnoire spirituală în contextul lumii secularizate*, Ed. Trinitas, Iași, 2000, pp. 23-41, și de asemenea Pr. Mihai-Claudiu Foca, „Fenomenul secularizării”, în *Slova creștină*, anul II (2010), nr. 18, p. 8.

⁵ Sfântul Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu-Om: abisurile și culmile filosofiei*, trad. rom. Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Ioan Ică jr., Ed. Sofia, București, 2010, p. 49. Mai

de greutate al vieții de la Dumnezeu la om, sau altfel spus, de la teocentrism la antropocentrism, și aceasta se vede în aceea că lumea se gândește și pune preț mai mult pe trup decât pe suflet, dominată fiind mai mult de valorile pământești decât de cele cerești.⁶ Omul lumii actuale s-a transformat în *homo aeconomicus*, pentru care preocuparea majoră nu mai este religia, familia, valorile creștine ci economia, aceasta ducând inevitabil la uitarea lui Dumnezeu și la apariția fenomenului cunoscut sub numele de consumism, sau „după cum remarcă un teolog occidental: «a trăi pentru a consuma și a consuma pentru a trăi» constituie unul din cercurile vicioase cele mai periculoase ce caracterizează în mod relevant condiția noastră socială și existențială”.⁷ Secularizarea este înțeleasă ca o diminuare a preocupărilor religioase în condițiile pluralizării activităților, a diversificării solicitărilor zilnice, care la nivelul familiei aduc o serie de mutații în aceasta mascând dezideratul comun al membrilor familiei (mântuirea sufletului și conviețuirea armonioasă), și făcându-le prioritare pe cele ale societății (economia, consumismul etc). Societatea actuală secularizată nu permite intervenția veșniciei în structurile ei, omul vrea să se debaraseze de intervenția lui Dumnezeu în viața sa, nemișcând loc lui Dumnezeu nici în viața familiei sale.

Problemele cu care se confruntă familia creștină astăzi

Este un lucru cert că au existat întotdeauna pericole care au amenințat integritatea familiei, dar acestea au fost mai puține în secolele anterioare, pe când în secolul XXI pe lângă cele de dinainte s-au mai adăugat unele cu totul noi și s-au intensificat altele. Principala cauză de divorț îngăduită de stat și de Biserică înainte, era infidelitatea conjugală sau adulterul. Se cere aici făcută precizarea că tot ceea ce se petrece până la divorț se constituie într-o grupă ce se intitulează generic probleme cu care se confruntă familia sau cauze ce duc la destrămarea ei, pe când divorțul este finalitatea familiei

spune Sfântul Iustin despre omul tributar spațiului și timpului (omul aplecat de bunăvoie - prin păcat - spre acestea) că „toți oamenii, toate semințiile, toate popoarele, toate generațiile sunt deopotrivă înhamate la acest îndoit jug pe care-l trag cu anevoie, zi și noapte... îl trag și se împiedică, iarăși îl trag și iarăși se împiedică. La ce bun? Cine îi înjugă ca apoi să nu-i mai desjuge niciodată? O, timpul! Spuneți-mi taina timpului!... Timpul: amarnică povară... Și spațiul? – Frate geamăn și de suferință al timpului!”. Prin această exprimare metaforică Sfântul Iustin vrea să indice vacuum-ul spiritual care caracterizează lumea, în sensul că lumea „nu iubește intervenția veșniciei în viața ei” (p. 91).

⁶ Pr Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Hristos, Biserică, Societate*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIMBOR), București, 1998, p. 142.

⁷ *Ibidem*, p. 8.

nucleare, tradiționale⁸ sau „moartea morală a familiei”.⁹ În cele ce urmează voi face o prezentare a principalelor probleme cu care se confruntă familia creștină ortodoxă în început de mileniu III:

Divorțul și adulterul. Multă vreme adulterul a fost singura cauză care făcea posibil divorțul, or astăzi, divorțul se consumă din cauza diverselor motive, mai mult sau mai puțin întemeiate sau justificate! Despre adulter găsim referințe atât în Vechiul Testament, unde la Ieș. 20, 14 vedem că gravitatea acestui fapt este atât de mare și dăunătoare familiei încât Dumnezeu a reglementat acest lucru în porunca a-VII-a: „Să nu fii desfrânat / Să nu preacurvești” (depinde de ediție), apoi la Lev. 18, 20 se spune: „cu femeia aproapelui tău să nu te culci... ca să (nu) te spurci”, cât și în Noul Testament, unde Mântuitorul condamnă adulterul și-l consideră ca pe un motiv canonic de divorț:¹⁰ „oricine va lăsa pe femeia sa, înafară de pricină de desfrânare, o va face să săvârșească adulter, și cine va lua pe cea lăsată săvârșește adulter” (Mt. 5, 38).

Ce este adulterul? În încercarea de a da o definiție scurtă putem spune că adulterul este trădarea fidelității conjugale, căderea din harul căsătoriei, însă dacă ar fi să dăm o definiție pe înțelesul tuturor, am putea-o formula așa: „adulterul este legătura nelegiuită a unui bărbat căsătorit, cu altă femeie decât a sa, sau a unei femei căsătorite, cu un bărbat altul decât al ei”.¹¹

Taina Căsătoriei îi leagă prin har și iubire pe cei doi soți presupunând respectarea legământului până la moarte, or dragostea și adulterul se exclud, nu pot exista împreună; adulterul distruge esența tainică a căsătoriei, devine semn evident al faptului că din căsătorie/familie a dispărut iubirea, situație ce atrage după sine disoluția interioară a căsătoriei.¹² O căsătorie este adevărată doar prin iubire și susținută în adevăr prin harul Tainelor, de aceea putem îndrăzni să afirmăm că materia Tainei Cununiei este iubirea dintre soți, ori dacă adulterul exclude iubirea, se dovedește că nu a mai rămas nimic din materia Tainei.

În societatea în care trăim, adulterul, numit și infidelitate conjugală,

⁸ Divorțul este finalitatea familiei normale, tradiționale, dar el poate fi drumul ce duce la crearea altor tipuri de familii: monoparentale, reconstituite etc.

⁹ Pr. Prof. Dr. Gheorghe Soare, *Impedimentele la căsătorie și motivele de divorț*, în *Biserica Ortodoxă Română*, anul LXI (1943), nr. 4-6, p. 236, vezi și Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *art. cit.*, p. 124.

¹⁰ *Ibidem*, p. 238.

¹¹ Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, *Adevărul și frumusețea căsătoriei*, Ed. Tipografia Ep. Ortodoxe Alba Iulia, 1996, p. 160, vezi și R. Parayre, „Le péché de l'adultère”, în *D.T.C.*, Paris, 1923, p. 465. Părintele C. Mihoc afirmă că „adulterul este o gravă încălcare a voii și Legii lui Dumnezeu, el este întotdeauna preadesfrânare, spre deosebire de păcatul desfrânării, săvârșit de cineva care n-a fost niciodată legat prin Taina Cununiei”, vezi Pr. Constantin Mihoc, *Taina Căsătoriei și familia creștină*, Ed. Teofania, Sibiu, 2002, p. 166.

¹² Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, *op. cit.*, p. 168.

termen ce ar părea că îndulcește încărcătura gravă a faptului în sine, nu mai reprezintă ceva tabu sau nu mai este văzut ca un delict atât de grav ca în Evul Mediu, și nici nu mai înspăimântă pe cel care se dedă la înfăptuirea lui. Această realitate este posibilă poate și din pricina nemumăratelor posibilități ce le oferă cadrul actual al societății; viața modernă și avântul fulminant al tehnologiei care au făcut ca definiția și gama infidelităților să-și mărească orizontul și numărul. De la banalele SMS-uri, chat-uri, forum-uri, literatura și materiale pornografice și până la cadrul unei aventuri clasice toate sunt unelte ce facilitează și contribuie negativ la realizarea de facto a infidelităților conjugale.¹³ În ce privește situația infidelității conjugale, văzută de Noul Cod Civil, putem afirma că deși s-a luat atitudine în acest sens, lucrurile nu sunt destul de clare, în sensul că în Noul Cod Civil se reglementează doar un aspect financiar, astfel, cel care se dovedește a fi infidel poate fi obligat, în caz de divorț, să plătească celui înșelat despăgubiri (art. 388 ș.u.).¹⁴ Pe lângă acest aspect pur juridic și fără implicații morale și religioase, chiar dacă în art. 309 (a.1) se spune că soții își datorează reciproc respect, fidelitate și sprijin moral, observăm că infidelitatea conjugală nu mai este considerată un păcat atât de greu. Gravitatea adulterului constă în faptul că pe lângă păcatul săvârșit și trădarea față de celălalt soț, răpește și prostituează un trup care este dăruit altuia și aduce dezolare și ruină în sânul familiei.

Noile tipuri de familii și deviațiile sexuale actuale

O altă cauză a destrămării familiei tradiționale și a slăbirii coeziunii ei interioare o constituie modele noi de familie „care nu sunt altceva decât forme denaturate ale modului de conviețuire firească dintre bărbat și femeie, aceste modele de așa zise noi familii încercând să ofere un model alternativ față de ceea ce înseamnă familia serioasă și adevărată”.¹⁵

Un tip de familie este considerat astăzi și concubinajul. Sociologia definește *concubinajul* ca „un mod de a trăi împreună al cuplurilor moderne,

¹³ Dacă punem problema și din punct de vedere statistic vedem că situația nu e încurajatoare deloc: deși sondajele de opinie arată că 90% din cei căsătoriti condamnă relațiile extra-conjugale, statisticile anchetelor naționale arată că 35% dintre soții și 45% dintre bărbați au avut (cel puțin) o relație extra-conjugală. În România, după 1989 rata divorțurilor a crescut enorm; numai în anul 2019, bunăoară, s-au înregistrat 32341 cazuri de divorț, iar prima cauză invocată era infidelitatea conjugală (8%), apoi alcoolismul (6%), violența (4,6%) etc, iar în 2010 au avut loc 31000 de divorțuri, cele mai puține din ultimii 10 ani, însă tot în 2010 s-au înregistrat și cele mai puține nașteri. Pentru o cercetare statistică mai amănunțită vezi Institutul Național de Statistică, INSSE, Comunicatul de presă 233, Populația și fenomenele demografice, 11 octombrie 2011.

¹⁴ *Noul Cod Civil*, 1 octombrie 2011, p. 42.

¹⁵ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *art. cit.*, p. 124.

în afara contractului de căsătorie”;¹⁶ deși în cadrul acestei coabitări cei doi realizează majoritatea funcțiilor familiei, trăirea în concubinaj este o percepție falsă și dăunătoare societății și sufletului mai ales. Societății, prin aceea că în concubinaj se urmărește satisfacția sexuală, fuga de responsabilități etc. și se afirmă dezinteresul pentru funcția reproductivă, iar în ce privește sufletul, prin aceea că cei doi se găsesc în afara Tainei Căsătoriei, viețuind în păcat, de aceea și unirea lor e una în păcat, nu în harul Căsătoriei. Astfel concubinii își pun în primejdie mântuirea sufletului. Chiar dacă sunt căsătoriți civil, cei doi tot în concubinaj se găsesc, într-o formă oficială am putea spune, căci pe lângă păcatul lor, ei nu pot fi primiți la Sfintele Taine, decât numai în momentul în care hotărăsc să se spovedească și să se unească prin Taina Căsătoriei. Diferența dintre căsătorie și concubinaj (pe lângă cea religioasă, morală etc) constă în aceea că relația de concubinaj este marcată de o fragilitate sporită accentuată de motivații de ordin psihologic, uneori cei doi cred că se găsesc într-o căsătorie de probă, de încercare, de căutare a unei potriviri de caracter¹⁷ etc. Din păcate așa gândesc astăzi foarte mulți tineri, care până să se căsătorească, viețuiesc în concubinaj și câte 3-4 ani. Concubinajul, marcat de o fragilitate aparte, sfârșește în 60% dintre cazuri printr-o simplă despărțire, iar în restul cazurilor se poate ajunge la căsătorie, fie de bună voie și din iubire, fie din obligație în sensul că în timpul perioadei de concubinaj a apărut un copil, doi etc. Acesta este și motivul pentru care foarte multe state au legiferat concubinajul; se nasc foarte mulți copii din cuplurile necăsătorite: pe locul întâi este Islanda cu 65% copii născuți din relații de concubinaj, Danemarca și Suedia cu 55%, Anglia 43% etc. Astfel ne punem întrebarea: de ce nu se mai căsătoresc tinerii și trăiesc în concubinaj? Există câteva cauze posibile: prelungirea studiilor și dorința de a face carieră; lipsa resurselor necesare unui trai decent; problemele financiare, la care se mai adaugă legiferarea concubinajului în Codul Familiei și în Noul Codul Civil. Problematică este și interpretarea art. 8 din Convenția Europeană a drepturilor omului, care prevede că orice persoană are dreptul să i se respecte viața de familie, însă în accepțiunea Curții Europene noțiunea de familie are două înțelesuri: *de jure* – ca o consecință a încheierii actului juridic de căsătorie; și *de facto* – ca rezultat al conviețuirii dintre bărbat și femeie, fără încheierea căsătoriei.¹⁸

¹⁶ Maria Bulgaru, *Sociologie*, vol. II, CE USM, Chișinău, 2003, p. 74.

¹⁷ Vezi Ioan Chelaru, *Căsătoria și divorțul- Aspecte juridice, religioase și de drept comparat*, Ed. A92 Acteon, București, 2003, p. 55.

¹⁸ Gabriela Lupșan, *Dreptul familiei*, Ed. Junimea, Iași, 2001, pp. 114-116.

În societatea zilelor noastre o structură tot mai des întâlnită este familia monoparentală

În societatea tradițională ce avea la bază familia extinsă, cea monoparentală era dezaprobată, însă în societatea modernă viziunea asupra familiei s-a schimbat, și atunci când problemele apar în sânul unei familii, în loc să se caute soluții viabile pentru familia în cauză, de multe ori instanțele judecătorești neținând cont de integritatea familiei și de statutul acesteia ca mică biserică, consideră că este mai bine pentru copii ca părinții să se despartă decât să fie supuși unui climat conflictual, care oricum va exista și după despărțire, în încercarea fiecărui părinte de a-i atrage pe copii de partea lui. Familia monoparentală are legătură și cu concubinajul, în sensul că acesta poate duce la apariția acestui tip de familie; de exemplu, în urma destrămării unei familii unde este un copil, unul din părinți acceptă să-l crească, fără a-l obliga pe celălalt să participe activ la creșterea copilului. Acest aspect arată limpede că o astfel de structură familială¹⁹ nu este sănătoasă și benefică pentru copil, în sensul că acesta este lipsit de dragostea ambilor părinți, de comuniunea familială și în mod cert de posibilitatea unei educații adecvate.²⁰ În acest climat conflictual este indispensabilă intervenția Bisericii care are totuși o soluție sau mai exact un remediu²¹ pentru a evita crearea unor noi familii (monoparentale, reconstituite etc) pe fondul unei rupturi apărute într-o familie sănătoasă din toate punctele de vedere.

Devianțele sexuale

Prin devianță sexuală se înțelege orice formă de comportament sexual ilicit, imoral, sau forme total denaturate de relație nefirească dintre persoane de același sex, prin practicarea păcatelor împotriva firii (cum ar fi homosexualitatea și lesbianismul), care atacă direct scopul căsătoriei: nașterea de prunci și mântuirea. Aceste devianțe au existat dintotdeauna, le întâlnim menționate și în Sfânta Scriptură,²² dar îngrijorător este astăzi modul cum sunt privite acestea, și anume ca fiind normale și capabile de integrare socială. Și mai grav este faptul că în aceste forme de viață partenerii pot înfia copii care se nasc în familii adevărate și normale, dar

¹⁹ Trebuie făcută precizarea că există situații în care nu se poate evita apariția familiei monoparentale, în cazul decesului de exemplu.

²⁰ Diac. Asist. Dr. Doru Costache, „Rolul familiei în educația copiilor”, în *Congresul Internațional Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, Ed. IBMBOR, București, 2002, p. 247.

²¹ Vezi mai jos subcapitolul Remedii pastoral-misionare, punctul a).

²² Incestul (Lev. 18,6-17; 20,11,12,17,19-21), homosexualitatea (Lev. 18,22; 20,13; 1Cor. 6,9,10; Rom. 1,27,28), zoofilie (Ex. 22,19; Lev. 18,23; 20,15,16), concubinaj [preacurvie] (Ex. 22,16; Lev. 19,20; FA. 15,20; 1Cor. 5,9-11; 6,13,18; Efes. 5,3; Evr. 12,15,16), prostituție (Lev. 19,29; Efes. 5,5).

ajungând în astfel de cupluri cu viață nefirească, devin obiectul plăcerii lor deformând instinctul procreerii, așa cum face și colectivismul sexual care transformă omul în sclavul plăcerilor păcatoase, ca și întreaga gamă a perversiunilor sexuale care coboară pe om sub demnitatea sa.²³

Avortul. Această mare problemă a secolelor XX și XXI și cu siguranță și a celor următoare, macină și distruge oameni, familii și națiuni, ba mai mult îi determină pe cei căsătoriți să vadă în relația dintre bărbat și femeie numai plăcerea, înlăturând obligațiile familiale. Dacă până nu demult lumea trăia sub îndemnul biblic: „creșteți și vă înmulțiți”, astăzi lumea fuge de acest îndemn urmându-și instinctul într-o manieră hedonistă. Ideea extincției populației²⁴ sperie oarecum cuplurile și le influențează numărul de copii pe care vor să-i nască, și dacă totuși au ajuns la limita propusă, limită ce nu depășește astăzi 1-2 copii, practică avortul care nu este altceva decât un asasinat, de care cei mai mulți nu-s conștienți din pricina faptului că nu au fost educați și informați că din momentul unirii spermatozoidului cu ovulul, încă din starea de organism monocelular este vorba despre o ființă vie integrală.²⁵ Un lucru care doare și mai tare cu privire la avort, este tragedia legalizării acestuia, destul de veche în România.²⁶ Acest lucru este foarte grav deoarece dă libertatea de a se comite crimă, cu alte cuvinte este singura crimă permisă și legală; poate că acesta este și motivul pentru care statisticile privind avorturile sunt înspăimântătoare. În România, între anii 1957-2008 existau înregistrate 22178906 avorturi,²⁷ este o realitate foarte tristă pentru un popor ortodox și care doare din toate punctele de vedere. Este bine de precizat că Biserica nu acceptă avortul. Singura excepție o prezintă „cazul în care trebuie să se facă o alegere între viața mamei și a copilului”; atunci „este admisibil moral să se acorde prioritate mamei”.²⁸

Migrația reprezintă un fenomen la modă în România, început prin anii '90 și intensificat în anii 2000, și care ridică numeroase probleme, atât în ce privește stabilitatea familiei, cât și educația copiilor ce au părinți plecați la muncă în străinătate. Fenomenul acesta crează câteva situații nefavorabile familiei și Bisericii ca atunci când un părinte rămâne în țară cu copiii iar celălalt lucrează în străinătate, unde, furat de mirajul financiar și posibilitatea locurilor de muncă, pune viața religioasă pe un alt loc, asta cu atât mai mult

²³ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *art. cit.*, p. 126.

²⁴ Există o întreagă literatură pe tema aceasta a extincției populației, plus nenumărate filme care trasează și pervertesc percepția tinerilor despre om și viață pe pământ, ori site-uri care se ocupă de astfel de statistici demografice.

²⁵ John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. rom. P.S. Irineu Bistrițeanul, Ed. Patmos, Cluj Napoca, 2001, p. 102.

²⁶ Primul decret s-a dat în 1957 (decr. nr. 463) și viza avortul la cerere; astăzi avortul se poate face legal până la 12-14 săptămâni de sarcină (art. 185 din Codul Penal).

²⁷ Cf. Centrul de Calcul, Statistică Sanitară și Documentare din Ministerul Sănătății, statistică publicată în ziarul *România Liberă*, marți 22 februarie 2011.

²⁸ John Breck, *op. cit.*, p. 104.

cu cât „Ortodoxia în Occident rămâne o prezență discretă, iar asistența socială în diaspora nu este foarte diversificată”.²⁹ Și mai grav este cazul în care ambii părinți pleacă în Occident la muncă, iar copiii rămân în grija bunicilor, neamurilor, fapt ce atrage după sine câteva consecințe grave: copiii sunt privați de dragostea ambilor părinți, însă sunt stimulați financiar de aceștia, acum având posibilitatea de a deschide și alte uși interzise, fără ca cineva să îi oprească și să le ofere posibilitatea de a discerne. Scindarea familiei prin separarea părinților de copii scade potențialul vieții religioase, copiii nemaifrecventând Biserica, situație prin care trec și părinții pe motiv că programul de muncă nu le permite.

Concluzii

Problemele cu care se confruntă familia creștină nu se rezumă numai la cele de mai sus, ci sunt mult mai multe și diferite ca prioritate, efecte, consecințe etc. În acest context Biserica poate avea un rol salutar în prevenirea sau remediarea multora dintre crizele legate de situația familiei.

Învățătura Bisericii Ortodoxe definește familia, care ia ființă prin Sfânta Taină a Nunții sau a Căsătoriei, drept biserica cea mică, sau biserica domestică. La baza uniunii naturale a bărbatului cu femeia stă Taina Iubirii, așa cum mai este numită Căsătoria, iar scopul urmărit este acela al trăirii unei vieți creștine și al procreării. Pentru că această uniune se face „în Hristos și în Biserică”, ea primește chipul unirii dintre Iisus Hristos și Biserică. Prin unirea tainei, cele două părți devin indisolubile și convergente. Prin asimilare și reciprocitate, Regula Bisericii Mari devine regula bisericii de acasă, iar împlinirea ei face vie și lucrătoare Evanghelia în Biserică și în lume. Și tot în virtutea acestei uniri, modul de manifestare în raportul cu lumea al Sfintei Treimi devine modelul de manifestare al familiei creștine, după cum învață și Sfântul Părinte Profesor Dumitru Stăniloae.

În acest context, precum și în cel al anului omagial 2026, dedicat pastorației familiei creștine, potrivit hotărârii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin metodele sale pastorale Biserica trebuie să lucreze permanent la întărirea familiei. Parohia este comunitatea familiilor aflate în comuniune harică de credință și mărturisire. La rândul lor, comunitățile „care mărturisesc pe Dumnezeu în Sfânta Treime, pe temeiul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții și participă la viața Bisericii prin aceleași Sfinte Taine, slujbe liturgice și rânduieli canonice”, formează comunitatea creștinilor ortodocși care este Biserica Ortodoxă Română (Statutul BOR, art. 1).

În virtutea acestei responsabilități, fiecare preot slujitor al Bisericii trebuie să caute cele mai adecvate metode de pastorație pentru familie.

²⁹ Pr. Prof. Dr. Emanuil Băbuș, „Ortodoxia națiunilor în Europa Occidentală”, în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*, Ed. Universității din București, 2006, p. 113.

Departate de a cuprinde întreaga varietate a acestora, credem că ele trebuie să se raporteze concret tocmai la tendințele de disoluție enunțate. Prin urmare, pastorația familiei creștine trebuie să înceapă din scaunul spovedaniei. Spun Părinții Bisericii că, așa cum nu putem să avem mai mulți părinți trupești, nu putem să avem nici mai mulți părinți duhovnicești. Și cum cei doi părinți trupești devin una prin Taina Nunții, la fel și părintele duhovnicesc, prin unicitatea sa, ni se face născător spre Împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Căci de ați avea zeci de mii de învățători în Iisus Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos” (I Cor. 4, 15). De aceea, preotul duhovnic este primul responsabil de îndrumarea fiecăruia în parte și a tuturor laolaltă. Importanța mărturisirii soților la același duhovnic (con)stă în faptul că acesta poate să medieze și să prevină orice conflict latent care ar apărea între aceștia, că poate să le dea sfaturi, îndemnuri și chiar porunci care să păstreze unitatea de gândire și acțiune, că în același părinte duhovnicesc își găsesc ei înșiși împăcarea, mulțumirea și împlinirea de sine, manifestându-se plenar ca persoane și păstrând în același timp unitatea familiei în duhul lui Iisus Hristos. La fel de important este ca părinții să fie conștientizați și îndrumați de către preot asupra modului de creștere duhovnicească a copiilor lor. Să fie aduși de mici la biserică, să fie împărtașiți, iar odată cu creșterea vârstei, să se spovedească la același duhovnic la care merg și părinții lor pentru considerentele expuse mai sus. În felul acesta, părinții devin modele pentru viața spirituală a copiilor lor.

O metodă pastorală foarte eficientă poate fi cea a implicării fiecărei familii în viața comunității, a parohiei. Mediile familiale diferă într-o comunitate tocmai prin unicitatea lor. Astfel se manifestă în mod vizibil, unic și plenar Taina Căsătoriei, care începe cu binecuvântarea din Biserică și se desăvârșește în Împărăția lui Dumnezeu. A găsi rostul fiecărei familii într-o comunitate înseamnă împlinirea sufletească a fiecăreia în parte, afirmarea și conștientizarea rolului social pe care îl are și împlinirea ei eshatologică. Responsabilitatea cea mai mare a preotului în problema familiei stă în a explica fiecărui cuplu de tineri în parte importanța Tainei Nunții sau a Căsătoriei. Atenția lui trebuie să fie îndreptată în special asupra a ceea ce se prezintă în mod eronat, deformat și fals despre familie prin diferitele canale media, să explice faptul că familia nu este o simplă înțelegere care poate fi încălcată oricând ori abordată oricum, că se face pentru veșnicie, și nu pentru o perioadă anume, un timp dat sau o vreme oarecare, că se face pentru împreună-mântuirea celor doi și a celor ce iau ființă prin ei, și nu pentru alte scopuri (I Cor. 7, 14), că Logodna nu substituie și, deci, nu ține locul Cununiei și că preotul nu poate “dezlega” ceea ce este nefiresc și în afara Tainei. Ca atare, rolul preotului și al comunității credincioșilor este acela de a susține și întări familia, de a-i da importanța cuvenită, subliniind faptul că ea este centrul vieții sociale care oglindește dragostea lui Dumnezeu pentru lume.

Nu știu

*Nu știu decât o poartă prin care să te apropii
Nu știu decât o poartă prin care mai poți trece
Ca vântul care suflă și tremură, doar plopii,
Dincolo e poetul... nemuritor și rece.
Nu știu decât fereastra unde-a mișcat perdeaua
Nu știu decât fereastra pe care a trecut-o
Cu ochiul treaz al minții călătorind „La steaua”
Ce n-o văd muritorii. El singur a văzut-o!
Nu știu decât o apă ce ne privește fix
Nu știu decât o apă cu pânze moi de ceață
Luntrașii n-au simbrie, slujesc aici pe stix
De mii de ani, cu toții, numai o zi din viață.
Nu știu prin care poartă, de-un veac, El a plecat
Știu că se întoarce-n steaua ce numele i-a dat.*

PAULA BÂRSAN

Criogenie

*Ca o florărie în proaspeți boboci
Visând beția puterii,
se bucura servind zorii,
Durerea, tocmai ea
Lustruia potirele nopții,
visând strălucirea...
policandre de gheață,
stingeau carnavalul.
Luneca jocul căderii în gol,
Stropul lung al unei sincerități,
ca un franjur de zahăr candel
răscolea plăcerea de a renunța...
Nimeni e de neînlocuit
Dar nu în inima ta.*

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Taina lumii în poezia lui Eminescu

Mihai Eminescu a fost în mod constant preocupat de problema cosmologică, de problema existenței în general și a existenței umane în special. „Problemă”, pentru că, în afară de religie, și aici se includ și miturile esențiale ale omenirii, așa cum se vede din întregul context al definirii ființei umane de către Mircea Eliade drept *homo religiosus*, nicio altă latură a gândirii omenești nu a reușit să ofere – deși unele curente de gândire au încercat – o explicație convingătoare cu privire la nașterea, substanța, rostul și sensul universului sau existenței umane. Nici filosofia, nici știința.

O bună bucată de vreme, în general, în antichitate, cu prelungiri până în Evul Mediu, filosofia și știința au avut același drum în abordarea acestor probleme, sigur, cu accente diferite pe diverse teorii, de la caz la caz, și uneori cu deosebiri, ca atunci când omul, în filosofie, spre deosebire de știință, era considerat ca având un suflet sau fiind și suflet, și acesta fiind nemuritor, pe când în unele teorii științifice se presupunea că după moartea fizică a omului nu mai rămâne nimic.

Problema inexistenței sufletului sau a încetării existenței lui după moartea fizică s-a accentuat în timpurile moderne de la numita epocă a vârstei rațiunii (l'âge de raison) și iluminism încoace, când în mod greșit s-a creat falsa dihotomie între religie și știință sau ireconciliabila opoziție dintre rațiune și credință.

Cum s-a văzut și se vede, filosofii materialiste și teoriile științifice, mai precis ipotezele, vin și trec, una după alta. dar marile întrebări, aceleași mari întrebări rămân.

Așa cum se știe din întreaga lui operă: poezie, proză, jurnalistică, Eminescu era la curent nu doar cu filosofia clasică și modernă, cu teoriile științifice ale timpului său privind existența universului, a vieții, a omului, dar acestea nu-i satisfăceau curiozitatea, sau mai precis, nevoia de înțelegere aprofundată a acestor taine.

Așa cum precizează și criticul D. Murărașu, „nimeni nu mai pune la îndoială că Eminescu a fost un poet cult, în înțelesul că-și însușise tot ce, în epoca lui, se putea numi înaltă cultură literară și filosofică”.¹ De aici întrebările sale repetate sau reflecțiile pe aceste teme în opera sa, vizibile cu ușurință și în poezie, așa cum se vede parțial și din poemul *Feciorul de*

¹ M. Eminescu, *Opere I, Poezii* (1), ediție critică de D. Murărașu, prefată de Eugen Simion, Ed. „Grai și suflet românesc – Cultural națională”, București, 1995, p. IX.

N.B. Toate referințele la poeziile lui Eminescu din lucrarea de față provin din această ediție.

împărat fără de stea; acesta, scris în tinerețe, precum *Mortua est*, nu poate fi înțeles în adâncă lui semnificație dacă nu ținem seamă de înclinarea spirituală a lui Eminescu spre mister, îmbinată cu o cultură literară și filosofică aprofundată în timpul începerii studiilor în străinătate.²

Frământările poetului cu privire la taina vieții, la legătura dintre cer și pământ, dintre fizic și metafizic, dintre parte și întreg potrivit teoriei sistemelor, despre paradoxul cuprinderii necuprinsului în cuprins, despre originea transcendentă a ființei umane, sunt concentrate semnificativ și revelator într-una din strofele poemului aici în discuție, *Feciorul de împărat fără de stea*:

De ce de-a mea viață o lume e legată,
De ce un înger palid din cer s-a coborât
Ca trupul meu să-nvie cu flacăra-i curată
De ce un geniu coboară în corpul cel urât
De ce orice ființă din cer e condamnată
O viață să petreacă în scutece vărât?
Cine prescrie legea în orice înger blând
Ca-n viața-i să coboare o dată pe pământ? (p. 156, sublin. mele).

Cu intuiția sa genială și cu influența din marile religii ale lumii, creștinism în special, Eminescu vorbește despre existența conștientă a sufletului după moartea fizică a omului ca despre un fel de receptacol ce conține toate gândurile și sentimentele – și implicit faptele generate de acestea – din întreaga viață a omului, ca despre un fel de carte a vieții despre care se amintește în folclorul religios la români, unde este înscris tot ce a gândit și făcut omul în viață și pentru care va da socoteală în ziua judecății. Cam așa cum gândea Heraclit filosofic și Lavoisier în contextul chimiei, precizând că în lume nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, ci totul se transformă dintr-o formă în alta în părți echivalente. Sau cum în zilele noastre, ale tehnologiei digitale aflăm că tot ce gândim, scriem, mișcăm pe platformele digitale nu se pierde ci se adună fie în nor („cloud”), fie în alte sisteme de unde informația poate fi oricând citită, recită, analizată, evaluată, judecată.

Legătura, deși poate indirectă, cu doctrina creștină este vizibilă în avertismentul lui Iisus Hristos despre gândurile omului exprimate în cuvinte: „Adevărat zic vouă că pentru orice cuvânt nefolositor pe care-l vor fi rostit oamenii vor da socoteală în ziua judecății” (Matei 12, 36) și desigur, dacă gândurile, cuvintele nefolositoare sunt înregistrate undeva – la Eminescu în acest poem, în sufletul nemuritor – desigur că și cele bune și folositoare, idei prezentă și în acest pasaj eminescian, doar că cele bune nu fac obiectul condamnării.

² *Ibidem*, p. 339.

Eminescu își înfățișează sufletul după moarte ca „o lume-ntinsă mare”, ca o picătură ce soarbe „toate razele lumii într-un grăunte-uimit / În el îs toate, dânsul e-n toate ce-a gândit” (p. 159).

Dar nu numai după moarte, ci reflectând asupra sufletului în general, Eminescu este uimit de taina acestuia, de taina omului implicit, întocmai ca psalmistul din V. Testament care la un moment dat, copleșit de măreția și frumusețea ființei omenești, dar și conștient de perisabilitatea și umila sa condiție încărcată de slăbiciuni, se întreabă, și nu retoric, ci plin de uimire, adresându-se lui Dumnezeu: „Ce este omul că-ți amintești de el, sau fiul omului că-l cercetezi pe el? L-ai așezat doar cu puțin mai jos față de îngeri; cu slavă și cinste l-ai împodobit” (Ps. 8).

Aceeași uimire o găsim la Eminescu atunci când se referă la condiția umană accentuând atât faptul că omul vine de la Dumnezeu, cât și veșnicia sufletului. Citim:

„A pus în tine Domnul nemargini de gândire”; și apoi: „Astă nemărginire de gând ce-i pusă-n tine / O lume e în lume și în vecie ține” (p. 159). Aceeași întrebare și uimire, întocmai ca ale psalmistului, cu referire tot la Dumnezeu, le găsim încă și mai detaliat în poemul *Memento mori*:

*Cine-a pus aste semințe, ce-arunc ramure de raze,
Într-a caosului câmpuri, printre veacuri numeroase
Ramuri ce purced cu toate dintr-o inimă de om?
A pus gânduri uriașe într-o țeastă de furnică,
O voință-atât de mare-ntr-o putere-atât de mică,
Grămădind nemărginirea în scriptu-unui atom.
Vai! În van se luptă firea-mi să-nțeleagă a ta fire
Tu cuprinzi întregul spațiu cu a lui nemărginire* (p. 209).

Când este vorba de descifrarea sensului vieții, al existenței, în general, Eminescu recurge la teologie. Omul caută în zadar înțelesul nedezlegat al vieții (*Egipetul*, p. 179).

El vorbește des de Dumnezeu (pp. 170-171), cel care citește „cartea lumii” (p. 158), Cel care „gândește” ce-i scris pentru fiecare (p. 163), adică Cel care rânduiește destinul fiecăruia, și mai ales Cel care iubind făptura Sa, îi dorește mântuirea ori scăparea de haos, în metafora poetului.

De fapt sensul vieții constă în această iubire a lui Dumnezeu, El fiind iubire, potrivit teologiei creștine, iubire pe care omul trebuie să o conștientizeze:

*Ascultă glasul-mi rece: eu sunt un seraf mare
De Domnul eu trimis-u-s, căci te iubește mult
Să scap a ta ființă de caosul-i imens
Eu în glasul gândirii-ți am pus acesta sens* (p. 158).

Odată ce omul devine conștient că este creat de Dumnezeu, că Dumnezeu îl iubește și îi rânduiește mântuirea, adică reintrarea în comuniunea totală cu El, frământările legate de drama existenței, frecvente

la Eminescu, nu mai pot duce la un deznodământ nihilist, așa cum unii interpreți ai poetului, bazați pe referirile sale la moarte, nimic sau nimicnicie, conclud, definindu-l pe Eminescu drept un constant și iremediabil pesimist.

Chiar dacă, așa cum afirmă D. Murărașu, că influențat de Schopenhauer, „poetul nostru a simțit ce este tragic în existența cosmosului, ca și în aceea a slabei făpturi omenești, deopotrivă supuse vampirismului timpului”, el nu a căutat soluții pesimiste pentru stingerea vieții ca filosoful german, ci, mai degrabă, influențat de Kant, Eminescu pune față în față contrastele viață-moarte, bine-rău ș.a. ca fiind scene ale frământărilor noastre existențiale (pp. VI-VII).

De fapt ideea de Dumnezeu, am putea spune atotprezentă în opera integrală a lui Eminescu, și care idee implică și credința în Dumnezeu, cum se vede explicit din rugăciunile sale și din alte exemple, nu lasă loc niciunui fel de pesimism, așa cum am arătat în altă lucrare.³

Cât despre „frământările sale interioare, întrebările, chiar dacă uneori obsesive, despre lume și viață, influențate, desigur, de alte filosofii și religii (a se avea în minte în special perioada studiilor făcute la Berlin și Viena), acestea nu șochează de loc la o minte inchizitivă ca a lui Eminescu, la un spirit atât de însetat de cunoaștere, la un intelectual de asemenea rafinement cum a fost el. Dimpotrivă, știindu-l pe marele poet așa cum a fost, ne-ar mira să nu fi avut aceste probleme. Astfel Eminescu îl anticipează strălucit pe Blaga care zicea că viața își capătă sens numai în măsura în care o problematizăm.”⁴

Este important deci de avut în vedere faptul că și atunci când în viață trecem prin grele încercări, în rânduiala lui Dumnezeu și în contextul destinului nostru, toate au un scop, un sens, așa cum scrie, de pildă, în poemul *Întinericul și poetul*:

*Și tu crezi, geniu negru, că fără scop și țință
A lunei und-amară mă-ncearcă, mă frământă? (p. 62).*

Dar scopul final al vieții este revenirea omului la starea existențială dintâi. Potrivit teologiei creștine, cum se știe, omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu și cu posibilitatea asemănării cu El. Această idee a asemănării cu Dumnezeu în viața de dincolo este prezentă în gândirea marelui poet. El o spune, desigur, în felul lui:

*Cum Dumnezeu cuprinde cu viața lui cerească
Lumi, stele, timp și spațiu ș-atomul nezărit,
Cum toate-s el și dânsul în toate e cuprins
Astfel tu vei fi mare ca gândul tău întins (p. 159).*

În această speranță eshatologică se descifrează multiplele îndemnuri

³ Theodor Damian, „Pesimism și credință în opera lui Eminescu”, în *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, Eikon, București, 2016.

⁴ *Ibidem*, p. 27.

hristice la a fi asemenea cu Dumnezeu începând încă din viața aceasta și urmând a se desăvârși în viața de dincolo, îndemnuri de genul: „Fiți milostivi precum Tatăl vostru cel din ceruri este milostiv” (Luca 6, 36) ori „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru desăvârșit este” (Matei 5, 48).

Că Eminescu este în ton cu teologia creștină, cu învățăturile biblice se vede și din referințele lui la narațiunile facerii lumii văzute și nevăzute, ca în acest caz unde amintește de căderea îngerilor răi și de ideea supunerii creaturii poruncilor Creatorului, implicit nesupunerea lui Adam și a Evei de a nu mânca din pomul oprit:

*Când Dumnezeu creează de geniuri o ceată
Să-ncerce vrea pe-oricine de-i rău ori de e bun
Căci nu vrea să mai vadă cum a văzut odată
Că cete rele d-îngeri la glas nu se supun (p. 157).*

Cum vedem și din alte poeme, problema căderii existențiale a omului datorată neascultării poruncii divine, tot pe baze biblice, Eminescu o atribuie ispitirii șarpelui în Eden. Citim în poemul *Demonism*:

*Viața noastră e o ironie
Minciuna-i rădăcina ei. Dorința
De-a fi și de-a avea singur tot ce este (p. 115).*

Sau:

*În van voim a scutura din suflet
Dorința de mărire și putere
Dorința de a fi ca el în lume (p. 115).*

Aici trimiterea este clară la felul în care diavolul a formulat ispitirea omului: Dumnezeu v-a spus să nu mâncați din pomul cunoștinței binelui și răului pentru a nu fi ca el. Deci, mâncați și veți fi ca el! Și omul și-a imaginat că poate fi Dumnezeu! Reproșul pe care Eminescu îl face omului nesupus poruncii divine apare și în poemul *Memento mori*:

*Ce-i lipsea lui oare-n lume, chiar ca Dumnezeu să fie?
Ar fi fost Dumnezeu însuși dacă dacă nu murea (p. 177).*

Căderea însă, a lui ca și aceea a îngerilor răi, a lăsat în sufletul omului o amintire a locului pierdut, amintire nestinsă, generând un dor tainic cum scrie poetul în poemul *La Bucovina* (p. 10) dar și în *Misterele nopții* (p. 14), precum și în poemul *Din străinătate* unde citim: „E sufletu-mi ce arde de dor nemărginit” (p. 8), desigur, dorul întoarcerii acasă, în casa ființei, la Dumnezeu. Acest dor de originea transcendentă a sa este plastic descris de Eminescu în poemul *Demonism*:

*Este un ce măreț în firea noastră
Dar acel ceva nu din noi răsare (p. 115),*

ci se înțelege, din ceea ce a pus Dumnezeu în om, dar și din locul obârșiei, al originii, căci locul dintâi generează și dinamizează dorul. Vorba lui Victor Eftimiu din piesa *Cocoșul negru*:

*Un dor purtat în suflet o vreme-ndelungată
Oricât l-ar paște moartea, nu moare niciodată
Se zbate, crește, scade, se urcă, pare stins
Dar iarăși izbucnește și urcă neînvinș
Ca flacăra ce arde, ca apa, ca izvorul
Ce sparge stânca tare, așa învinge dorul...,*

exact ce spunea Eminescu evocând acel dor existențial nemărginit.

Problema sensului vieții și a destinului omenesc se înscrie, ca într-un crescendo, în viziunea lui Eminescu despre univers. El este pasionat de descifrarea sau interpretarea miturilor cosmogonice aflate în creații folclorice precum basme, legende, doine, balade, este fascinat de poezia și vraja acestora, interesat a pătrunde în lumea lor învrăjită în atât de mare contrast cu dezvrăjirea ei în viața reală a timpului său; de aceea el deplânge timpul „când basmele iubite erau înc-adevăruri” (p. 152) în „vremea cea fără de-nceput” (p. 154), vremea unui „Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este / Lume ce gândea în basme și vorbea în poezii” (*Venere și Madonă*, p. 87).

Una dintre legăturile dintre om și univers, aflată în unele tradiții folclorice, este și cea legată de căderea unei stele la moartea unui om. În *Feciorul de împărat fără de stea* citim:

*Un om se naște-un înger o stea din cer aprinde
Și pe pământ coboară în corpul lui de lut...
... Când mor ea cade stinsă-n a chaosului vale? (p. 156)*

Amintind de poeziile *La steaua și Rugăciunea unui dac*, și aici, în *Feciorul de împărat fără de stea*, Eminescu își imaginează trecerea timpului cosmic:

*L-a chaosului margini un astru blând ușor
Cale de mii de zile el cade-ntr-o clipită,
Zboară ca gândul care-l aruncă-n viitor (p. 167).*

Se poate recunoaște aici ecoul textului biblic potrivit căruia la Dumnezeu o mie de ani este ca ziua de ieri care a trecut (Ps. 89, 4).

Dar iată și schimbările cosmice în aceeași viziune eminesciană, desigur, una dintre ele: „Pământul departe-ntr-un punct s-a contrage / Căci lumi de departe în puncte se schimb” (p. 166), viziune ce poate fi legată de atomul născător de universuri, de expansiune și contragere, de sămânța sau sâmburele născător de viață, după care aceasta, potrivit mitului eternei reînnoiri, revine în sâmbure.

Pentru Eminescu, atât încercarea de a citi cartea universului, cât și pe aceea a sensului și destinului existenței umane, reprezintă exerciții de înțelegere. Așa i se dorește feciorului de împărat fără de stea:

*Nu voi ca lumea asta cu visuri să-l îmbete
Căci cei mai mulți din oameni după nimic alerg
Să vadă-n cartea lumii un înțeles deschis
Căci altfel viața-i umbră și zilele sunt vis* (p. 154).

Parte din înțelepciunea vieții este și constatarea, de tip *Ecclesiast* (*vanitas vanitatum, omnia vanitas*) cum că taina e taină și că efortul omului trebuie îndreptat spre alte ținte, cum ar fi apropierea de Dumnezeu. În *Memento mori*, de exemplu, deșertăciunea încercării descifrării tainei este spusă astfel:

*Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate
... căci gândirile-s fantomă când viața este vis* (p. 212),

ceea ce amintește de Lucian Blaga atunci când spunea că taina nu trebuie explicată, ci indicată și sporită.

Cât despre apropierea de Dumnezeu, Eminescu devine foarte teologic preluând ideea creștină despre rolul faptelor bune în procesul mântuirii care deci începe aici, în viața curentă:

*Atârnă de viață domnia lor cerească
Ce seamănă în lume, în stele ei culeg* (p. 157),

idee explicit enunțată de Iisus Hristos atunci când vorbește de a da de mâncare unui flămând, a adăpa pe un însetat, a vizita un bolnav, etc., potrivit relatării Sf. evanghelist Matei (cap. 25).

Tendința apropierii lui Eminescu de Dumnezeu, după cum reiese din poezia sa, este explicată de D. Murărașu astfel: „Cu cât înaintăm spre sfârșitul secolului [19, n.m.], tot mai precis capătă expresie gândul falimentului științei [...] detronând rațiunea unii merg spre credința religioasă”.⁵

Totuși, așa cum am arătat în volumul *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, poetul național a fost un creștin ortodox toată viața lui, învățând și moștenind credința de la părinți, de la mătușile sale maici de mănăstire, din propriile lecturi teologice, din întregul context al viețuirii lui în sânul unui popor eminent creștin. De aceea nu ne miră să citim în poezia sa expresii precum :

*Nimeni soarele n-oprește să apuie-n murgul serei
Nimeni Dumnezeu s-apuie de pe cerul cugetării* (*Memento mori*, p. 211),

sau:

*Coboară-te în mine, mă fă să recunosc
c-a ta făptură slabă-s”* (*Andrei Mureșanu*, p. 132),

sau și mai hotărât:

⁵ D. Murărașu, *op. cit.*, pp. X-XI.

*Ah! Sunt printre voi aceia care nu cred tabla legii
Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte
ce destinul motănimii îl desfășură-nainte!
Ah! atei, nu temeți iadul ș-a lui duhuri-liliecii?
... O, motani fără de suflet ... vreți să-l pipăiți cu laba?*

(Cugetările Sărmanului Dionis, p. 215).

Și apoi îndemnul fără echivoc din poemul *Dumnezeu și om*: „Mergeți regi spre închinare la născutul din tavernă!”

* * *

„Eminescu ne-a întors ochii spiritului spre marile întrebări existențiale, spre fața ascunsă a adâncului, spre strălucirea inefabilă a înaltului, descoperindu-ne că înaintea incomprehensibilității misterului, nu putem decât să ne transformăm întrebarea în cânt și incantație, în timp ce taina își înteește strălucirea ce cade peste noi ca adierea unei suflări divine peste cenușa celor trecătoare”.⁶

MARIANA FLOAREA

Să pleci

*Intr-o bună zi
să pleci -
să pleci la Jakarta
asta ar fi arta
poetică și
mantra în care
ai putea dispărea
și nimănui
nu i se va părea
că lipsește cumva
cineva*

⁶ Theodor Damian, *op. cit.* p. 24.

Afinitățile lui Eminescu cu așii din cel mai frumos catren

Avându-i în vedere pe cei mai mari creatori români din domeniile artistice pe care le-au marcat cu pecetea genialității lor, Nichita Stănescu afirma că cel mai frumos poem, de-ar fi în stare să-l scrie (dar, iată, l-a scris!), ar fi: *Eminescu, / Grigorescu, / Enescu, / Brâncuși*.

Catrenul stănescian ne permite nu numai să ne reamintim frumusețile de neasemuit ale creației fiecăruia din cei patru maeștri în parte, prin care fiecare *este cel mai mare* în sfera afirmării sale, ci și să ne gândim la comunicările posibile sau și efective dintre creațiile acestor piscuri artistice. În realizarea unui asemenea demers, plec de la premisa că variatele forme ale culturii și valorii sunt nu numai ireductibile unele la altele, ci și unitare prin însuși conținutul lor spiritual, care, în diferite modalități expresive, concretizează aprecieri cu valențe comunitare, general-umane. În acest sens, cei patru corifei ai culturii române se înfrățesc, înainte de toate, prin faptul că au exprimat, fiecare în forme specifice, distincte, ceea ce are mai profund ideatic și afectiv sufletul poporului român, în consonanță cu credințele și idealurile întregii omeniri. Pentru a concretiza acest adevăr, mă voi referi în continuare numai la corespondența existentă între creația poetică a lui Eminescu, pe de o parte, și pictura lui Grigorescu, muzica lui Enescu și opera sculpturală a lui Brâncuși, pe de altă parte.

Consider că poezia lui Eminescu și pictura lui Grigorescu, creatori care, probabil, nici nu s-au întâlnit vreodată, au ca element spiritual comun pregnantul filon religios al operei lor, vizibil, în primul rând, la pictor. Precum se știe, tânărul Grigorescu a debutat ca zugrav de biserici. Tablourile sale religioase sunt învăluite într-o lumină celestă, specifică divinității trinitare. Iisus Hristos apare într-un halou de lumină și în picturile de la Căldărușani, și în cele de la Zamfira, iar când pe bolta bisericii de la Agapia meșterul zugrav înfățișează *Sfânta Treime*, înconjurată de îngeri, cu Tatăl, Fiul și porumbelul alb al Sfântului Duh, întreaga boltă, deși fără ferestre, devine o mare de lumină alb-albăstrie, în care divinitatea trinitară plutește imponderabilă. Ceva din lumina celestă și sacră din tablourile religioase ale lui Grigorescu se va răsfrânge și în picturile lui laice ulterioare. Este vorba nu numai de o lumină exterioară, ci și de una interioară, care izvorăște din sufletul pictorului și al personajelor sale, ambele lumini răsfrângându-se și potențându-se reciproc. *Autoportretele* lui Grigorescu, de la cele de tinerețe la cele de maturitate și senectute, impresionează, ca și *portretele*, în mod deosebit prin ochii pătrunzători, plini de lumină și de căldură.

Coloratura religioasă a poeziei lui Eminescu este mai puțin transparentă la o primă lectură, pentru că, potrivit unei optici interpretative ateiste, unele poezii eminesciene ar conține aserțiuni și imagini de respingere a religiei. În ce privește textele interpretabile ateist, fragmentul poetic cel

mai frecvent invocat este cel din poemul „Împărat și proletar”, care cuprinde afirmația „religia – o frază de dânsii inventată”. Dar, așa cum argumentează poetul și teologul Theodor Damian în lucrarea sa *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*,¹ afirmația amintită se referă nu la esența religiei, ci la folosirea conținutului ei de către unii reprezentanți ai cultului religios și exprimă nu poziția poetului însuși, ci atitudinea proletrarului purtat de valul ireligios și socialist tot mai prezent în acel timp. Amintitul fragment sau și alte imagini cu potențial ateist sunt însă contracarate chiar de către poet prin poeziile sale în care este invocat Dumnezeu („Rugăciunea unui dac”, „Luceafărul”, „Dumnezeu și om”, „Învierea”) și prin cele compuse sub forma unei rugăciuni („Rugăciune”, „Răasai asupra mea”, etc.). În plus, ca și în pictura lui Grigorescu, în care lumina divină a tablourilor religioase se răsfrânge în peisagistica și portretistica sa, la fel spiritul creștin-ortodox afirmat clar de Eminescu în unele poezii se insinuează în multe altele, așa cum remarcă același hermeneut, prin cuvinte din sfera religiei, cum ar fi „înger, angelic, cer, divin, icoană, sfințenie, candela, Prea Curată, rai, profet, lumină, rugăciune”.² Mai mult, este de semnalat și faptul că, inclusiv imagistic, similar luminii cerești care coboară asupra peisajelor grigoresciene, în poezia eminesciană există o imagine simbolică iterativă a boltei cerești înstelate care se reflectă în oglinzile apei pământești dintr-o fântână, un lac sau o mare.

Dacă prin coloratura ei religioasă poezia lui Eminescu îndreaptă gândul spre pictura murală bisericească a lui Grigorescu și spre lumina solară de sorginte divină a peisajelor sale, deși, imagistic, poetul este, mai curând, selenar, în schimb, prin melodicitate, poezia sa trimite la compozițiile de muzică ușoară sau și simfonică, inclusiv la muzica lui George Enescu. În cele mai multe dintre poeziile sale de dragoste, cu versuri scurte, de 8, 7 sau chiar 6 silabe, în care ritmul și rimele alternează iambii suitori cu troheii coborători, Eminescu exprimă un sentiment ondulatoriu, cu suișuri și coborâșuri, numit de Blaga și *mioritic* și considerat de acesta ca specific poporului român. Aceste poezii au muzicalitatea unor romanețe și au și fost puse ca atare pe portativ de diferiți compozitori. În schimb, poemele sale de mari dimensiuni și versuri ample, de 13 și 14 silabe, îndeosebi cele postume, cum ar fi „Memento mori”, „Povestea magului călător în stele”, „Mureșanu” și altele, au o muzicalitate amplă, simfonică. Nu întâmplător, ultima simfonie a lui Enescu, a V-a, neterminată orchestral, dar restaurată de compozitorul Pascal Bentoiu, este considerată de acesta eminesciană, incluzând în finalul ei un poem eminescian, un cor de femei și o voce de tenor, toate ducând cu gândul la Simfonia a IX-a de Beethoven.³ Așadar, Eminescu se înrudește spiritual cu Enescu prin

¹ Editura Eikon, București, 2016.

² *op. cit.*, p. 18.

³ A se vedea Dan Angheliescu, „Capodopere enesciene îndelung ignorate”, în *Bucureștiul literar și artistic*, Anul XV, nr. 11-12 (170-171, nov.-dec., 2025).

muzicalitatea complexă a poemelor sale monumentale, care exprimă prin sunete rezonanțele cele mai profunde ale sufletului uman.

Pe lângă coloratura ortodoxistă și melodicitate, un alt element de fundal al poeziei lui Eminescu, care își are corespondent la un alt magistru din careului de ași ai culturii române, sculptorul Constantin Brâncuși, îl constituie pregnantul filon metafizic. În plan metafizic, Eminescu și Brâncuși se întâlnesc prin viziunea lor despre un substrat ascuns al lucrurilor vizibile, perceptibile și despre un început absolut al tuturor celor existente. La Eminescu ideea unui înțeles ascuns al lucrurilor este exprimată fie prin valoarea de simbol a unor imagini concrete, cum ar fi bolta cerească și fundul mării, care au și alt înțeles decât cel vizual, fie prin faptul că o poezie în întregul ei este construită ca un simbol sau o metaforă complexă, astfel încât în ansamblul ei imagistic sunt inculcate unul sau mai multe gânduri și sentimente semnificante. Similar, Brâncuși, la rândul său, a fost pasionat să redea plastic, în piatră, marmoră sau bronz, nu copii ale celor reale, ci esența comună tuturor celor de același fel, sau, cum gândea în antichitate Platon, prototipul lor ideal, ideea perfectă față de care cele reale nu ar fi decât niște copii palide, imperfecte. Astfel, el a ajuns să stilizeze, bunăoară, pasărea măiastră până la un corp fuziform, care simbolizează ideea de zbor.

Căutători ai firii ascunse a lucrurilor și faptelor concrete, cei doi creatori nu puteau să nu mediteze artistic și la începutul absolut al acestora, la un increat creator, distinct de orice alt element al lumii create. În „Scrisoarea I”, Eminescu a imaginat Atotcreatorul ca pe un punct, deci ca pe imaterialul sau divinul care începe să dea formă dintr-un haos inițial tuturor celor văzute sau nevăzute: „Dar deodată-un punct se mișcă...cel întâi și singur. Iată-/ Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...” Lucrând cu materia, în sculptura *Începutul lumii*, Brâncuși și-a reprezentat originea lumii sub forma unui Ou, executat în marmură în 1920 și în bronz în 1924, care este un *analogon* al punctului divin din poezia lui Eminescu. Ambii creatori au sugerat și ideea creației continue. Eminescu și-a imaginat că, în drumul său spre Creator, Hyperion „vedea ca-n ziua cea dintâi/ cum izvorăsc lumine”, iar Brâncuși a polisat la extrem varianta în bronz a ovoidului, care îi reflectă pe privitorii care se succed de parcă i-ar genera încontinuu.

Eminescu este afîn cu ceilalți maeștri cu care formează careul de ași ai culturii române moderne – Grigorescu, Enescu, Brâncuși – prin faptul că a dat expresie unor valori fondatoare ale poporului român, cum au fost cele creștin-ortodoxe, cele ale melosului ondulos autohton ridicat la înălțimi de poezie simfonică și cele specifice cugetului meditativ, care iscodește firea și începutul tuturor celor existente până acolo unde „Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface / Și în sine împăcată stăpâna eterna paceri!”

Liniștea văii

*Liniștea văii adânci
însoțea un pas cu pinten
și o prelungă amintire a trupului tău,
curgerea ploii pe copaci,
pe firele de iarbă...
Era un fel de a-ți vedea chipul
în oglinzile vegetale ale altor clipe
și de a te chema
din lungile tale călătorii,
ca să vezi cum se îmbracă nucii
din arama calmă a armurii tale, Generale.*

Tu încă mai treci călare

*Tu încă mai treci călare
pe un tăiș al drumului
de lângă gutuii sălbatici
ce au strălucire de puf
și de galben cuminte,
acum când rar mai bea cineva
din urma unei copite de cal,
când sabia și pintenii tăi,
îngropați în taină, la o răscruce,
înalță flăcările unui cântec
deasupra câmpiilor...*

Ceața

*Ceața acestui ținut, Generale,
amintește de eșarfa de răcoare
a noptilor de primăvară
care te însoțea,
transparentă și tăcută
între războaie.
Numai un abur nostalgic
te urma
plutind deasupra potecilor
pe unde greierii
îți ademeneau, din când în când un timp al tău...*

Un gest al mâinilor tale

Îmi închipuiam
un gest al mâinilor tale
care asalta florile de soc
de parcă ai fi știut
că sunt și eu undeva,
ascunsă printre ele,
crescând asemeni unui fruct
din ochiul dragostei
îndreptat în timpurile acelea
spre tine...

Prin împărăția lui

Fără să știi,
parfumul unui fir de mărar
mă purta
prin împărăția lui,
prin împărăția unde lumina
urcă pe drumul corolelor
de aer și de apă
ale dimineților mele,
acolo unde din pliuri de polen
și umbre ascunse-ntre frunze,
pasul meu, ca pasul furnicii,
croia un fir de potecă
ce ducea spre lumina
din care odată, demult,
m-ai rupt, Generale,
ca să îți fiu floare înflorită la rever
și cu mult mai mult,
cu mult mai mult de atât.

Crez

Eu mai cred și acum
că tu ești chiar fluturele
ieșit din glezna piciorului meu stâng,
într-un vis
dintr-o dimineață de primăvară, Generale.

DR. TUDOR NEDELCEA

Constantin Brâncuși: de la bârnele atelierului său la Milița Petrașcu și I. D. Sîrbu

Începând cu anul 2015, prin Legea promulgată la 27 noiembrie 2025, s-a instituit oficial Ziua Națională „Constantin Brâncuși”, anual, la 19 februarie, ziua nașterii celebrului sculptor, în care să se consemneze contribuția acestuia în sculptura modernă, așa cum anterior, din 2010, s-a instituit Ziua Culturii Naționale, în ziua nașterii lui M. Eminescu.

Ideea instituirii acestei Zile Naționale „Constantin Brâncuși” i-a aparținut scriitorului Laurian Stănescu, președintele Fundației „Idea Contemporană”, printr-o scrisoare adresată președintelui României, motivându-și cererea „ca o reparație morală față de refuzul și umilirea lui C. Brâncuși de către statul român”, președinte care a promulgat această inițiativă printr-o lege organică. Astfel, la 19 februarie este oficială ca sărbătoare națională a României (în această lună s-au mai născut patriarhul de veșnică pomenire, Teoctist, și renumitul scriitor Marin Sorescu), celebrul sculptor impunându-se pe plan planetar, onorând, în același timp, și țara sa, România.

Cu privire la Constantin Brâncuși, ca și la Eminescu, acești doi titani ai spiritualității românești și universale, avem o impresionantă bibliografie a scrierilor despre ei. De la primul studiu, semnat de V.G. Paleolog despre „Sculptorul Brâncuși” (*Arhivele Olteniei*, 1937) și până la cărțile lui Paul Rezeanu, *Brâncuși. Tatăl nostru* (Craiova, Edit. Autograf, MJM, 2012), brâncușiologi români și străini i-au atestat genialitatea și i-au fixat locul în istoria artei universale. Să reamintim doar câțiva: F.T. Bach, Edith Balas, Barbu Brezianu, Elisabeth Brown, Zenovie Cărlugea, M. Cimpoi, Anna Chave, P. Comarnescu, Mircea Deac, Serge Fauchereau, Sidney Geist, Ștefan și Sorana Georgescu-Gorjan, Carola Giedion-Welcker, Dan Grigorescu, I. Jianu, Doina Lemny, I. Mocioi, Peter Neagoe, G. Opreșcu, P. Pandrea, I. Pogorilovschi, Nina Stănculescu, G. Uscătescu, Radu Varia, C. Zărnescu etc.

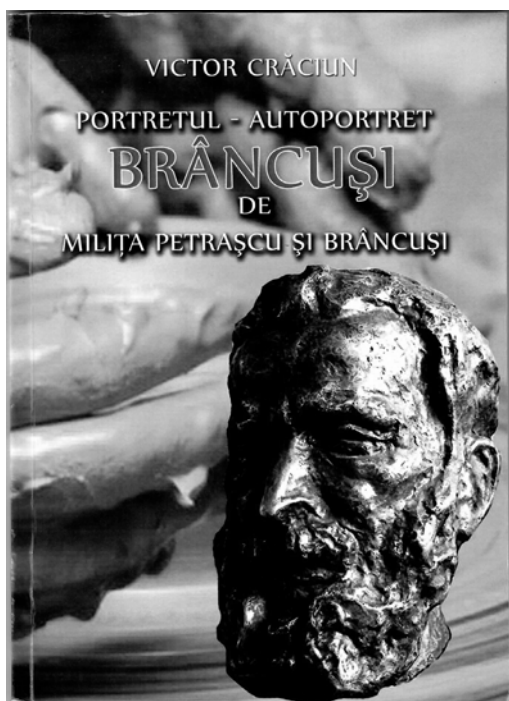
Mereu tânărul și neobositul Victor Crăciun, fostul președinte al Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și al Congresului Spiritualității Românești, a publicat un braț de cărți, aducând contribuții esențiale în brâncușiologia actuală. Numai enumerarea titlurilor cărților scrise de Victor Crăciun (cărui i s-a dezvelit un bust la Chișinău, grație acad. M. Cimpoi) despre titanul de la Hobița demonstrează varietatea, profunzimea și pasiunea pentru opera acestuia, pentru cunoașterea și recunoașterea universală a celui care a revoluționat sculptura modernă: *Brâncuși văzut de Milița Petrașcu*, C. Antonovici, V. G. Paleolog (2001), *Procesul „Pasărea Măiastră” sau Brâncuși împotriva Statelor Unite* (2004), *Brâncuși și Biserica Ortodoxă din Paris* (cu C. Târziu, 2007), *Brâncuși. Zece desene necunoscute* (2007),

Estetismul teologal brâncușian (2008), *Brâncuși, împăratul măiestrelor* (2009), *Măiestrele și Brâncuși* (2010), *Brâncuși în căutarea formelor* (2011), *Brâncuși. Monumentul „Rugăciunii”* (2011), *Portretul-autoportret Brâncuși de Milița Petrașcu și Brâncuși* (2011).

Acad. Victor Crăciun are invidiatul privilegiu de a fi cunoscut-o pe celebra sculptoriță Milița Petrașcu, eleva lui C. Brâncuși, pe care a cultivat-o, făcând-o, astfel, mai bine cunoscută în țara noastră. Sculptorița este, ca și Victor Crăciun, basarabeancă (s-au născut amândoi în aceeași maternitate!) și, în convorbirile dintre cei doi, se aduc reale contribuții cel puțin biografice. L-a cunoscut pe Brâncuși în 1919, prin intermediul pictorului Survage, care a vizitat-o în atelierul său: „Am pornit spre o piață să-mi cumpăr o tejghea de lemn masiv pentru sculptură. În aceeași zi, mi-a pus ciocanul și dalta în mâini. Și astăzi păstrez ciocanul la care el i-a fixat atunci o dârjală de lemn”. Milița Petrașcu avea să-și desăvârșească arta, dar să și consemneze unele mărturisiri ale Maestrului, cum este cea despre *Borna / Piatră de hotar*, operă care reprezintă „protestul în fața răpirii din nou a Basarabiei de către ruși”, fiind, în același timp, „un gest prietenesc față de mine pentru că sunt româncă basarabeancă, la fel ca și tine [Victor Crăciun]. Este tot o creație cu tâlc. Și nu singura cu tâlc direct național. Este vorba de readucerea, după atâția ani, vreme în care n-o făcuse, a *Sărutului* ca model de înfrățire. Vrasăzică Brâncuși că sărutul lui frățesc nu cunoaște granițe, că tocmai *Borna* este o legătură de neam”. O copie a acestor opere brâncușiene se află în curtea fostei Școli de Arte de Meserii (azi Colegiul Național „C. Brâncuși”) din Craiova.

La rândul ei, Milița Petrașcu, drept recunoștință pentru maestrul său, a vrut să-i facă lui Brâncuși un portret, cerință insolită, cunoscând fiind faptul că autorul *Porții Sărutului* nu mai pozase pentru nimeni. În cazul Miliței, sculptorul a depășit așteptările: nu numai că a pozat, dar chiar el și-a modelat propriul chip, mai ales părul și barba, astfel încât *Portretul* a devenit *Autoportret*: „Așadar, Bustul C. Brâncuși din anii 1937-1938, cea dintâi sculptură care îl reprezintă pe cel mai de seamă deschizător al noii perioade din arta modernă este o creație în care însuși cel reprezentat a colaborat, punându-și pecetea pe finisarea operei, sculptură evocatoare și autoportret, caz unic în creația de acest gen al lumii”.

Ca moștenitor universal al Miliței Petrașcu, Victor Crăciun a făcut gesturi generoase: după ce a donat Craiovei, Muzeului de Artă, copia în gips a acestei capodopere, cu prilejul *Zilelor Marin Sorescu*, în prezența academicienilor Eugen Simion, Maya Simionescu, Serge Faucherau, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Vasile Tărățeanu, Mircia Dumitrescu, Adam Puslojici, Viorel Mărginean etc., va oferi Băniei și acest *Portret-Autoportret Brâncuși*, turnat în bronz spre a fi amplasat în Piața C. Brâncuși (fosta Piața Gării), acolo unde copilul Brâncuși trudea în cârciuma fraților Spirtaru.

Din păcate, soarta acestui celebru bust este nedorită. A fost turnat în bronz la Iași în doar trei exemplare: un exemplar a fost amplasat și dezvelit în Piața „Dorobanți”, ulterior „C. Brâncuși” din București, la 25 aprilie 2001, în prezența primului ministru, Adrian Năstase și a ministrului Culturii, Răzvan Theodorescu (care a vorbit audienței despre importanța acestui bust); al doilea bust a fost amplasat la Chișinău, lângă Academia de Științe a R. Moldova; pentru al treilea bust, am apelat, pentru finanțarea turnării în bronz, la generozitatea prietenului meu, om de afaceri, și de cultură, Tomiță Țuțuianu din Craiova, astfel că bustul a fost expediat de la Iași la Craiova pe numele meu, intrând ulterior în posesia finanțatorului. „Vreau să fiu corect”, a declarat Victor Crăciun. „Ideea amplasării bustului aparține lui Tudor Nedelcea, iar eu am oferit gratuit lucrarea pe care o dețin de la Milița Petrașcu”. Proiectul soclului (12 variante) a fost conceput de arhitectul craiovean Viorel Vuia și urma să fie amplasat în Piața Gării (cu acordul doamnei primar, Lia Olguța Vasilescu). Asta se întâmpla în 2011, Craiova urmând să fie al treilea oraș european care să dețină o astfel de capodoperă, operă a sculptoricei Milița Petrașcu, în atelierul căruia a lucrat între 1919-1923. Particularitatea acestui bust a sesizat-o Victor Crăciun, care a scris și o monografie despre Brâncuși și eleva sa. Autorul Ansamblului de la Tg. Jiu a admis să i se facă bustul, chiar și-a permis să modeleze unele expresii ale figurii sale. „Când Milița Petrașcu

a creat bustul lui Brâncuși, acesta a venit în atelierul ei și personal a lucrat la păr și la barbă, scurtându-și puțin barba față de aceea ce lucrase Milița, aranjându-și puținel și frizura. Lucrarea Miliței Petrașcu este, așadar, o încercare de a se vedea pe el ca un autoportret”.⁴

Bustul lui C. Brâncuși a fost „găzduit” de firma lui Tomiță Țuțuianu (S.C. „Cimoret” SA, Ișalnița) până la decesul acestuia, iar cu sprijinul vicepreședintelui Consiliului Județean Dolj, Antonie Solomon, a fost transferat la Muzeul de Artă din Craiova, așteptând, din 2011, așezarea sa pe un soclu spre bucuria craiovenilor și a turiștilor străini.

În curtea Muzeului craiovean de Artă, a fost construit Centrul Cultural Brâncuși, spațiu multifuncțional, operele brâncușiene fiind însă tot în interiorul renumitului muzeului pentru maximă siguranță.

Pe pereții interiori ai Centrului cultural „Brâncuși” au fost amplasate bărnele din atelierul parizian al sculptorului, ajustate pe măsura pereților, deși există un proiect de refacere a acestui atelier, în curtea Muzeului, proiect aprobat de acad. Răzvan Theodorescu, ministrul culturii. O fi bine, o fi rău?

*

O vreme, opinia publică a fost tulburată de o idee năstrușnică: aducerea osemintelor lui C. Brâncuși de la Paris la Hobița sau Târgu-Jiu. Se pare că se strâng și bani pentru acest „demers”, care va fi soldat nu numai cu un eșec total, dar și de o batjocoră a presei culturale franceze. În primul rând, C. Brâncuși a fost cetățean francez, conform cererii sale olografe. „Era, în felul acesta, un român desțărât, dar nedesrădăcinat, un român trăitor de o jumătate de secol la Paris, devenit cetățean francez, parizian, trăitor în atelierul său și înmormântat în apropierea acestuia. Ca artist toată viața a expus ca «sculptor român». Oriunde și oricând” (Paul Rezeanu). Este exclus, deci, ca oficialitățile pariziene să-l cedeze.

În al doilea rând, în Montparnasse, Brâncuși este vizitat de turiști din întreaga lume. Dinu Săraru citează un discurs al președintelui mexican, care anunța decizia sa de a duce trupul neînsuflețit al celebrului scriitor Carlos Fuentes, la Paris, spre a fi „în văzul lumii”. Se compară Hobița sau Tg. Jiu cu Parisul?

În al treilea rând, avem noi drumuri moderne (fără gropi), autostrăzi ca-n Occident pe care să călătorească potențialii turiști? Nu avem, nici la Hobița, nici la „Coloana Infinitului”, WC-uri civilizate spre a-i întâmpina cum se cuvine pe turiști sau pe brâncușiologii străini.

Sunt și alte criterii spre a demonstra că aducerea osemintelor lui Brâncuși nu e un act de patriotism, ci de tembelism. Păcat că unii decidenți

⁴ Victor Crăciun, *Portretul – autoportret Brâncuși de la Milița Petrașcu și Brâncuși* (versiunea 1938), București, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, Editura Semne, 2011, pp. 7-8; Vezi și Tudor Nedelcea, *Printre cărți și oameni*, Iași, TipoMoldova, 2014, pp. 101-104.

s-au „învăluit” cu aceste cerințe absurde. Sfatul specialiștilor în acest sens este absolut obligatoriu. Ridicarea unui cenotaf este o soluție. C. Brâncuși trebuie să rămână la Paris, „în văzul lumii”.

*

V. G. Paleolog (23 septembrie 1891–12 februarie 1979), unul dintre cei mai renumiți brâncușiologi și prieten al marelui sculptor, s-a străduit, în ultima perioadă a vieții sale petrecută la Craiova, să reconstituie în Cetatea Banilor atelierul lui C. Brâncuși din Paris. V. G. Paleolog avea în vedere că atelierul parizian a fost demolat în urma unei sistematizări (iată că și la case mai mari se demolează pentru obiective de interes comun!), trebuia reconstituit la Craiova, unde, conform declarației sculptorului, s-a născut a doua oară. Dintr-o inițiativă particulară, dar care ar fi impus Craiova în circuitul cultural turistic internațional, ideea reconstituirii craiovene a atelierului brâncușian, cu tot sprijinul autorităților locale, a fost boicotată până la eradicarea ei. Bătăios cum îl cunoaștem, V. G. Paleolog a apelat la oficialii români în speță la Petre Gigea-Gorun, primvicepreședinte al Consiliului Județean Dolj, obținând, astfel, o confirmare a autenticității bârnelor din atelierul lui Brâncuși, de către C. Flitan, ambasadorul României la Paris și de G. Macovescu, ministrul român de Externe din acea perioadă. Cu toate aceste atestări oficiale, datorită obtuzității și opunerii unui brâncușiolog bucureștean, reconstituirea atelierului nu s-a finalizat, iar V. G. Paleolog a trecut la cele veșnice.⁵

Directorul de atunci al Liceului Agricol Craiova (succesorul Școlii de Arte și Meserii din Craiova, absolvite de C. Brâncuși) ing. Gh. Tudor a preluat aceste bârne atestate a fi din atelierul lui Brâncuși și le-a montat în curtea liceului. Din păcate, starea bârnelor a avut de suferit nu atât din rea credință, ci din lipsă de interes și soluții practice față de aceste valori patrimoniale.

Ne-am fi așteptat ca în 2001, Anul Internațional C. Brâncuși, diriguitorii culturali, școlari și patrimoniali să stopeze de la degradarea acestor bârne (o creangă de arbore lovea permanent partea superioară a acestor bârne, iar ploaia și zăpezile acționează activ asupra lor), să le pună în valoare și să facă ceva mai mult pentru C. Brâncuși, cel care a înălțat cu prestigiul său, Școala de Arte și Meserii (azi Colegiul Național) și implicit orașul tinereții sale. Cu atât mai mult, 2001, înseamnă și un moment aniversar în viața Colegiului Național de Arte și Meserii din Craiova.

Atelierul lui C. Brâncuși urma, în intenția lui V. G. Paleolog, să fie reconstruit în Parcul Teatrului Național din Craiova, în partea sa sudică, de pe Calea București, alături de Casa memorială Ion Țuculescu (și ea demolată între timp).

⁵ Vezi și Tudor Nedelcea, *op. cit.*, pp. 117-122.

Amuzanti
1 martie 1974

Stimate tovarășe Paleolog,

Iată că sosește și scrisoarea tovarășului
ambasador Flitan. Săte, încă, o dovadă ~~în~~
părcaș a strădaniei și pentru ca Brâncuș
să se instaleze definitiv și complet în
conștiința curentă a poporului nostru.

Cât privește calomniile, v-aș aminti
încă versuri dintr-o scurtă poezie a lui
Goethe:

"Denn was von mir ein Esel schpricht,
Das acht ich nicht".

Cu salutări prietenești
C. Macovescu

București
1 martie 1974

Stimate tovarășe Paleolog,

Iată că sosește și scrisoarea tovarășului ambasador Flitan. Este încă
o dovadă a strădaniei pentru ca Brâncuș să se instaleze definitiv și complet
în conștiința culturală a poporului nostru.

Cât privește calomniile, v-aș aminti două versuri dintr-o scurtă
poezie a lui Goethe:

„Denn was von mir ein Esel schpricht,
Das acht ich nicht”

Cu salutări prietenești

C. Macovescu

Mult stimat V. G. Paleolog,

Începutul noului an mă surprinde, cum nu m-aș fi așteptat, cu persistența unor vești neplăcute privind o polemică nefolositoare nimănui ci, dimpotrivă, deservind cauzei marelui artist român care a fost Constantin Brâncuși, tocmai acum, când ne pregătim să-i prăznuim cum se cuvine centenarul.

Sunt surprins pentru că unor evidențe li se contrapun aprecieri subiective, nefondate pe stricta cunoaștere a adevărului.

Astfel, afirmația că după reconstituirea în anul 1964 a atelierului brâncușian la Muzeul Național de Artă Modernă, nu s-ar mai putea vorbi de existența, nici măcar parțială, a încăperilor atelierului original, mi se pare eronat: orice vizitator al muzeului respectiv poate constata că, dacă obiectele de artă, uneltele și alte obiecte personale ale lui Brâncuși și-au găsit locul în reconstituirea mai mult sau mai puțin exactă, pentru construirea structurii propriu-zise a încăperilor s-au folosit, cu mici excepții, materiale care nu provin de la atelier.

Pornind tocmai de la acest fapt, la indicația transmisă personal de tovarășul ministru George Macovescu – cunoscut pentru pasiunea cu care sprijină promovarea culturii și artelor românești – am vizitat în aprilie 1971, în compania plăcută a fiului dumneavoastră Dyspré Paleolog, locurile din Impasse Romain, constatând cu bucurie că trecerea implacabilă a anilor nu a alterat amintirea ilustrului nostru compatriot – oameni care au trăit în preajma lui i-au evocat figura în cuvinte emoționante – și că o parte din atelier, inclusiv fațada erau încă în picioare.

Cu mult înaintea demolării care urma să aibă loc în ianuarie 1972 am făcut demersurile necesare, pe lângă autoritățile franceze, pentru recuperarea bârnelor și a celorlalte materiale lemnoase.

Sunteți martor al faptului că atât eu cât și colaboratorii mei ne-am străduit – cum conștiința românească ne-o dicta – să ne achităm cât mai bine de această sarcină i-am dat cuvenita semnificație patriotică.

S-a luat legătura cu agentul imobiliar francez, materialul vizat fiind transportat într-un depozit din apropierea Parisului, reidentificat ulterior și trimis în țară sub directa dumneavoastră supraveghere.

Voi adăuga numai că entuziasmul dumneavoastră ne-a surprins pe toți ...

Sperând că adevărul al cărui purtător sunteți va fi triumfat încă înaintea primirii acestor rânduri asigurând astfel întreaga cunoaștere a efortului și pasiunii dumneavoastră exemplare pentru redăruirea celui care, pornind din potecile Hobiței, a deschis drum larg artei moderne, vă rog să

primiți, mult stimate tovarășe V. G. Paleolog, expresia deplinei mele admirații pentru opera pe care o întreprindeți.

C. Flitan

Ambasador la Paris

Aceste documente mi le-a dăruit în copie xerox posesorul lor, V. G. Paleolog, cu mențiunea: „Nepoate, ia-le, păstrează-le și după ce n-oi mai fi eu, fă-le cunoscut celor interesați ca să știe adevărul despre aceste bărne, contestate de Barbu Brezianu”. Iar eu, cu pioșenie am împlinit dorința lui Moș Crăciun, cum îi plăcea să se numească în fața copiilor.

*

Redescoperit și considerat de Eugen Simion ca unul dintre cei mai autentici scriitori dezidenți din spațiul ex-sovietic postdecembrist, Ion Dezideriu Sîrbu continuă să ne impresioneze și să se lase revalorizat.

Născut la 28 iunie 1919, în „colonia minerească polietnică și mozaică” Petrla, I. D. Sîrbu urmează școala primară din localitatea natală (aici, mărturisește mai târziu, „am reușit să fiu primit în Limba Română”), și liceul, cu bacalaureatul susținut la Deva, în 1939. La Facultatea de Litere și Filosofie a Universității clujene (1940-1945), beneficiază de o elită strălucită de profesori universitari (Lucian Blaga, Liviu Rusu, D.D. Roșca, Onisifor Ghibu, D. Popovici, N. Mărgineanu etc.), între aceștia, Lucian Blaga impresionându-l decisiv („Blaga reprezintă pentru mine (și pentru generația mea transilvană, din care fac parte) «meșter-grinda» conștiinței noastre cărturărești [...], este zeul protector al singurătății mele”).

După mutarea forțată a universității clujene la Sibiu, I. D. Sîrbu fondează Cercul Literar de la Sibiu, alături de Radu Stanca, I. Negoiescu, Șt. Aug. Doinaș, Ovidiu Cotruș, E. Todoran, Cornel Regman, N. Balotă, etc.). Empatizând cu mișcarea comunistă (era, de fapt, de stânga proletară), este trimis pe front, între 1941-1944 („eram singurul student din întreaga facultate care, ca pedeapsă politică [...] eram mereu și mereu trimis pe front”).

După obținerea, în 1945, a diplomei de licență în filosofia culturii, estetică și psihologie cu teza „De la arhetipurile lui C. G. Jung, la categoriile abisale ale lui Blaga” și a titlului de doctor cu teza „Funcția epistemologică a metaforei”, câștigă, prin concurs în 1946, postul de asistent la catedra lui Liviu Rusu, promovează rapid la titlul de conferențiar, în 1947 („am fost cel mai tânăr conferențiar din universitățile din România”), tânărului Sîrbu i se taie elanul: este îndepărtat, la 15 decembrie 1949, din învățământul universitar, împreună cu idolii săi, L. Blaga, Liviu Rusu, D. D. Roșca, își întreține existența prin rostuirea lui în diverse redacții până la ... 15 septembrie 1957, când este arestat „pentru omisiune de denunț”, cel omis fiind colegul său de redacție de la revista *Teatru*, Șt. Aug. Doinaș, care spusese bancuri politice. I. D. Sîrbu este condamnat la șapte ani de

închisoare, în 1958, fiind grațiat în februarie 1963, în timp ce Doinaș a fost doar anchetat.

După pușcăria politică și după un stagiul de vagonetar la Mina Petrila, este adus la Teatrul Național din Bănic, în august 1964, ca secretar literar, unde se impune profesional, dar și ca scriitor, deși mediul nu-i era prea prielnic. Moare, la Craiova, la 17 septembrie 1989, în chiar ziua premierei piesei sale, *Arca bunei speranțe*.

Prin destin și vocație – avea cultul prieteniei – I. D. Sîrbu a întreținut relații cordiale cu marii intelectuali ai vremii sale, români sau străini, fiind unul dintre ultimii mari epistolieri, corespondența sa numeroasă și obiectivă având reale calități estetice.

Dar, I. D. Sîrbu era un fin observator al realității și al oamenilor încă din anii de școală. Începând cu anul 1943, după terminarea clasei a patra, tatăl său (pentru care avea un adevărat cult) îl transferă, din motive financiare, la Atelierele Centrale din Petroșani, pentru un an, ca „ucenic salarizat”.

Aici, la Atelierele Centrale, conduse de ing. șef, Ștefan Georgescu Gorjan, se pregătea materializarea ideii geniale brâncușiene: *Coloana Infinitului*, unde elevul Sîrbu șlefua „niște forme trapezoidale (nu se mai terminau, mereu mai mari, mai grele)”, sub privirile unui „popă mic și al dracului”. Ei bine, acel popă nu era altul decât genialul Constantin Brâncuși.

Aceste momente cruciale la care a fost prezent I. D. Sîrbu le evocă într-o scrisoare a acestuia din 21 august 1983, către prietenul său, scriitorul Virgil Nemoianu (născut la 12 martie 1940). Dar, lăsăm să curgă fragmentul din scrisoarea lui I. D. Sîrbu referitoare la acea trudnică operă, la care „popa cel mic venea și ne înjura mărunț și într-o oltenească repezită, de neînțeles”:

Tot la Atelierele Centrale, unde am fost ucenic, mă întorc. Terminasem clasa a IV-a de liceu, tata, proletar convins, zicea: „Ajunge, doar n-o să te fac domn!?” Și m-a băgat la aceste Ateliere să învăț o meserie (să nu ajung în mină ca el). După un an am fugit, directorul liceului, Giurchescu, și profesorii mei de română m-au înțeles (plângeam în hohote, eram gata să mă sinucid; la Ateliere eram tâmpit, nătâng, absolut toată lumea, calfe, ucenici, maiștri nu treceau pe lângă mine să nu-mi ardă un pumn sau un picior în fund: „asta ca să vezi că aici nu-i ca la liceu!”). Am fost admis în clasa a V-a, am primit și o bursă, acasă nu puteam să mă întorc. Tata mă considera un dezertor... Verile îmi câștigam pâinea preparând corigenți... Într-o vară, 1937 sau 38, nu mai țin minte, m-a chemat unul din foștii colegi de ucenicie să vin la Ateliere, se plătește bine, e o muncă specială. M-am dus, lucram ca la clasă, râdeam... Ne soseau de la turnătoria de fontă niște forme trapezoidale (nu se mai terminau, mereu mai mari, mai grele) ele trebuiau să fie curățite de praf de turnătorie ca să fie aduse la arămit. (Galvanoplastie, cred că se cheamă). Nu era voie să rămână nici un fir de praf, de nisip, altfel arama nu se lepea. Directorul A.C.P. (Ateliere Centrale Petroșani) era inginer foarte luminat, căsătorit cu o verișoară a lui Radu Stanca; era gorjan și îl chema Georgescu Gorjan (mai târziu, a fondat o editură). Venea însoțit de un popă mic și al dracului,

controlau, amenințau, ne obligau să stăm până seara târziu. Sub un șopron. Periile de sârmă se toceau repede, domnul Lampe (care semăna leit cu fostul rege Ferdinand) era o bestie, zgârcit și la perii și la cele trei calități de șmirghel. Degetele îmi erau zdrelite, aș fi plecat, nu puteam; nu se mai terminau trapezele acelea, popa cel mic venea și ne înjura mărunț și într-o oltenească repezită, de neînțeles, eu, și noaptea (mulți ani după aceea, mai ales când făceam febră), nu visam decât acele suprafețe aspre pe care trebuia să le curățăm, să le facem lună...

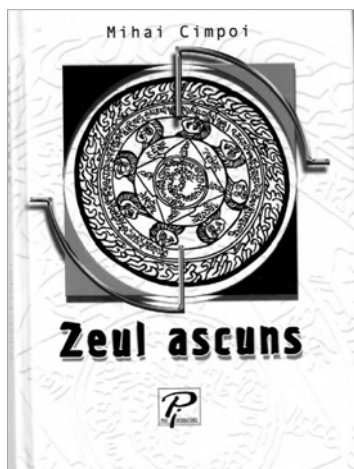
Nimeni nu știa la ce servesc, nici nu se interesa...

Prin 1966, trebuind eu să conduc un grup de tovarăși din teatrele Est-Germane la Târgu-Jiu arătându-le și explicându-le (sunt un om cult, pot vorbi mai ales despre cele nevăzute) cam ce este și ce vrea să fie *Coloana Infinită* – deodată auzii bubuind în subconștientul meu: astea sunt trapezele mele, futule, astea mi-au mâncat tinerețea, de ce nu ne-au spus? De ce nu ne-au explicat? Și popa ăla de ne înjura gorjenește era Brâncuși, băga-l-aș oltenește în infinitul muică-si...

Asta e Pilule... poate că generația noastră, fără să știe, lustruiește niște absurde forme trapezoidale, care devin tot mai mari, tot mai rele, dar... Idioată comparație. E o chestiune personală - mai nou, eu nu pot să văd nici pe marca chibriturilor noastre coloana aceea, fără să mi se urce sângele în cap...

Iată-l, deci, pe Constantin Brâncuși, văzut de un elev, devenit și el celebru, aidoma cu „popa cel mic și al dracului”. Să amintim că inaugurarea ansamblului brâncușian de la Tg. Jiu s-a petrecut la 27 octombrie 1938.

Titanul de la Hobița își merită pe deplin o zi în care să fie oficiat național și plenar.

IONUȚ ȚENE

Originea literară a poeziei emblematice din închisorile comuniste, „Azi-noapte, Iisus mi-a intrat în celulă” de Radu Gyr. Debut portughez în 1952

Corifeii cenzurii ideologice din România fac confuzia deliberată și tendențioasă dintre opera literară și biografia autorului privind pe Radu Gyr. Este ca și cum l-am cenzura și interzice pe Nicolae Labiș pentru că a scris poezii dedicate partidului comunist sau lui Lenin, ceea ce ar fi o absurditate pentru că restul operei poetului este genială. Această cenzură ideologică se întâmplă doar în România și nicăieri în lumea civilizată și democratică. Spre exemplu, poetul american Ezra Pound, care a lucrat în anii războiului la un radio plătit de Mussolini în Italia ca să susțină propaganda anti-americană, după ce a fost o perioadă închis și și-a ispășit pedeapsa, astăzi opera lui este promovată și publicată la liber în SUA. La fel și cu poetul D'Annunzio, fondatorul fascismului italian care este astăzi o figură emblematică cu nume de străzi, statui și exhaustive biografii literare. Exemple similare sunt multe de la Louis-Ferdinand Céline încoace. Oriunde în lumea civilizată nu se face confuzia dintre operă și biografie. Opera literară transfigurează biografia autorului în sensul berdiaevian. Capodoperele literare se desprind de biografia autorului. E și cazul poetului Radu Gyr, unul dintre cei mai importanți poeți ai secolului XX. Opera lui literară nu poate fi interzisă, iar poetul nu poate fi scos din istoria literaturii române, oricât ar încerca tot felul de activiști ideologici năimiți și care au crescut în tinerețe pe genunchi cu textele lui Marx, Engels, Lenin și Stalin.

După 23 august 1944, România intră sub ocupația tancurilor sovietice și autoritățile comuniste în frunte cu soția procuror a lui Silviu Brucan (prietenu lui Lucian Măndruță) decid să-l aresteze pe poetul Radu Gyr și să-l trimită în judecată în cel de-al doilea mare proces din lotul „ziariștii și scriitorii” în 1945. E condamnat din nou la 12 ani de muncă silnică după ce făcuse pușcărie în vremea lui Carol al II-lea și Ion Antonescu. Își execută pedeapsa, rănit fiind de pe urma războiului, în spitalul închisorii Brașov (o perioadă nu prea lungă, dar cea mai grea) și la Aiud. Radu Gyr a făcut 20 de ani de temniță. A fost condamnat la moarte în 1958, dar a trăit și a compus poezie valoroasă. A lăsat în urmă cele mai frumoase poezii-rugăciune, penetrante și zguduitoare, scrise fără hârtie și creion, dar care au rezistat timpului și închisorii. Erau poezii scrise noaptea, când pereții celei țineau loc de hârtie, erau recitate dimineața, în cod Morse, la calorifere sau în plimbările organizate, și erau rescrise pe talpa bocancilor, pe săpun sau pe orice se putea încrusta cuvinte, așa cum ne-au lăsat mărturie deținuții politici.

Se foloseau chiar și bucăți de sticlă, suflate cu praful destinat deratizării și scrijelite cu așchii sau ața deșirată din zeghe și înnodată în formă de litere.

Deținuții politici au murit cu sutele, cu miile, dar n-au renunțat la visele lor de libertate, credință și democrație, știind prea bine, cum spune Radu Gyr, că „adevăratele înfrângeri sunt renunțările la vis”. Deținuții din pușcăriile comuniste, care și-au susținut până la capăt crezul lor creștin, au dăruit pământului țării sânge sfințit și oseminte de martiri în gropi comune. Poeții închisorilor s-au transfigurat și au devenit apostoli ai libertății. La sfârșitul anului 1955, cu puțin înainte de expirarea celor 12 ani de condamnare, poetul este eliberat. Până în 1954, Radu Gyr a compus în temniță 200 de poezii pe care le trimitea afară prin prietenul său de detenție, Dumitru Cristea, care, la ieșirea din temniță, le-a așternut pe hârtie în trei caiete, în octombrie 1954. În 1955, secretarul general al partidului comunist (PMR), Gheorghiu Dej, a fost înduplecat de președintele Indiei, la care a mijlocit prietenul de afară al lui Gyr, Mircea Eliade, să-l elibereze. Această perioadă de libertate a durat aproximativ până prin luna februarie 1958, când a fost din nou arestat, conform mărturiei fiicei poetului.

„Azi-noapte, Iisus mi-a intrat în celulă”, care este o capodoperă lirică și poezia emblematică a universului carceral românesc, a fost scrisă în prima parte a detenției comuniste, când era închis la închisoarea Văcărești. M-a deranjat faptul că o parte a presei mainstream și ideologii de serviciu plătiți de statul român din impozitele și taxele noastre au scris că poezia a scris-o Radu Gyr înainte de 1940, fiind confundată de ziaristii fără elementare noțiuni culturale cu poemul „Noi nu am avut tinerețe”, compus în 1939. În toamna anului 1946, poetul are inspirație în spitalul penitenciarului Văcărești. Radu Gyr compune celebra poezie „Azi-noapte, Iisus”, poezie ce avea să ridice moral și spiritual sute de mii de deținuți. Este poezia în care deținutul însingurat și suferind se identifică cu „crucea purtată”, cu Iisus Hristos pe Golgota. Poetul trăiește transfigurat de suferință în celulă ca într-o chilie.

Az' noapte Iisus a intrat la mine-n celulă.

O, ce trist, ce înalt era Christ!

Luna-a intrat după El în celulă,

Și-L făcea mai înalt și mai trist.

Atanasie Berzescu povestea într-un articol memorial despre miracolul pe care îl făcea această poezie: „În Aiud, Radu Gyr l-a adus pe Iisus în celulă. L-a coborât de pe cruce și l-a adus alături de noi pe rogojina de libărci, spre îndumnezeirea omului. Îi știam cu toții poeziile pe dinafară și așteptam cu nerăbdare următoarea creație care să ne bucure, să ne îmbărbăteze. E greu de înțeles pentru omul modern de azi ce a însemnat atunci temnița comunistă și ce rol a avut poezia lui Gyr în acel context. Fără ea, mulți s-ar fi prăbușit. Iată ce rol major poate avea poezia în inima omului”. Această poezie a văzut lumina tiparului în Occident destul de devreme, în anul 1952, în plină

dictatură stalinistă, când cârmaciul roșu, I. V. Stalin, trona la Kremlin. Suferința transmisă de poezia lui Radu Gyr este revelatoare și români sub ocupația stalinistă s-au identificat cu suferințele lui Iisus:

*A stat lângă mine pe rogojină...
– Pune-mi pe răni mâna ta.
Pe glezne-avea umbre de răni și rugină,
Parcă purtase lanțuri, cândva...
Oftând, Și-a întins truditele oase
Pe rogojina mea cu libărci.
Prin somn lumina, dar zăbrelele groase
Lungeau pe zăpada Lui vârgi.*

Iată aici în exclusivitate informația publicării acestei poezii simbolice și fanion a liricii concentraționare într-o revistă literară românească din Portugalia, în anul 1952. Poezia a apărut sub pseudonim, pentru că prietenii care au publicat-o nu au dorit să-l deconspire și să-i facă rău poetului Radu Gyr. Numele sub care a apărut poezia era Onofrei Pușcăriașul ce publica ciclul de „Poeme din închisoare” în antologia lirică întocmită de Ion Stegaru și intitulată *Din poezia rezistenței românești – Onofrei Pușcăriașul – Poeme din închisoare*, cu o prezentare de Victor Buescu. Volumul de poezii cu temă carcerală a fost publicat de Universitatea din Lisabona în Colecția Lectoratului Român. Prefațatorul antologiei a fost un cunoscut publicist interbelic, născut în Oltenia, care în 1943 a fost trimis în funcția de lector de limba română la Facultatea de Litere a Universității din Lisabona, la recomandarea profesorului Herescu, și a predat în cadru organizat până în 1946, când lectoratul a fost desființat, după care a continuat să țină cursuri libere pentru cei interesați până la sfârșitul vieții. Universitatea i-a recunoscut meritele mai târziu, numindu-l asistent la sfârșitul anului 1961 și apoi, cu puțin timp înainte de moarte, profesor auxiliar de limba și cultura română la Facultatea de Litere. A tradus în limba portugheză marea operă a literaturii române într-o vreme când aceasta era ocultată, ca și astăzi, de un regim ideologizat. Deci, poezia din universul carceral al lui Radu Gyr a văzut lumina tiparului în Portugalia lui Salazar în anul 1952, fiind promovată apoi în Spania și apoi în restul țărilor occidentale. Cum au ieșit în plin stalinism din țară aceste poezii putem bănuî: prin cei eliberați din temnițe care au memorat poemele din închisorile unde a fost închis poetul, care apoi le-au transcris pentru românii care au fugit în Occident prin Iugoslavia sau prin agenți CIA sau serviciul secret britanic care le-au scos prin valiză diplomat din România. Doar prin aceste două căi puteau ajunge poeziile lui Radu Gyr în Occident din lagărul de sârmă ghimpată al comunismului. Interesant e că, încă de la începutul anilor ‘50, poezia din închisoare a lui Radu Gyr era recunoscută și popularizată de critica literară și marele public. Poezia se încheie zguduitor și apoteotic moment în care deținutul se identifică într-o atitudine dureroasă și hristică:

Când m-am trezit din grozava genună,
 Miroseau patele a trandafiri.
 Eram în celulă și era lună,
 Numai Iisus nu era nicăieri...
 – Unde ești, Doamne? Am urlat la zăbrele.
 Din lună venea fum de câțui.
 M-am pipăit, și pe mâinile mele
 Am găsit urmele cuielor Lui...

Este o poezie care transfigurează sublim cititorul, care se recunoaște de 2000 de ani în calvarul de pe Golgota. Această capodoperă literară nu va putea fi niciodată scoasă din istoria liricii românești și din memoria colectivă. În durata lungă a istoriei va rămâne poezia emblematică a liricii universului carceral românesc, care a văzut, iată, lumina tiparului sub pseudonim în înșorita Portugalia la anul 1952. Volumul inedit se regăsește în arhiva istorică a Ligii Studenților (LS IAȘI), îngrijită de Silavian-Emanuel Man și Toma Tataru. Încă din acei ani de început ai regimului comunist, Radu Gyr era perceput ca liderul poezilor români care compuneau poezii despre universul concentraționar comunist. În aceeași antologie portugheză mai apar poeziile „Clișeu”, „Foame”, „Jind” sau „Zile”, toate poeziile devenite populare în memoria colectivă privind lirica românească despre gulagul comunist. Prin debutul din Portugalia, poetul Gyr devine un poet universal, perceput ca vocea lirică a deținuților politici din toată lumea supusă experimentului totalitar.

Prezentare (de Victor Buescu)	Pag.: 1
ION STEGARU, <i>Din poezia Rezistenței românești:</i>	
1) Prin ceață	17
2) La meeting	21
3) De ziua Genialului	27
4) București, Aprilie 1950	35
ONOFREI PUȘCĂRIAȘUL, <i>Poeme din închisoare:</i>	
1) Ast' noapte, Iisus	47
2) Clișeu	53
3) Foame	57
4) Cumetri de singurătate	63
5) Jind, ...	69
6) Zile.	73
Tabla	77

Inimă necoaptă

*La ora morbidă apare brusc conștiința
mă prefac că mai dorm
să văd ce gânduri o paște
citesc în cafea
se spun lucruri grele în ceașcă
avertismente griji de spină ori splin
Ce bine că sunt / ce bine că-i azi
că-i vară și am valiza făcută
pentru avarii drum catedrale
medine ori souk
Știu
e un prag de trecut dar l-am tot ocolit
jucând un fel de șotron am sărit totdeauna în cap
aș vrea după final să văd totuși
NEY-YORK și SAHARA în zbor
c-o aeronavă din lemn*

Poștașul

*În fiecă dimineață sună la ușă un poștaș
înmânează ceva parc-ar fi
un pachet sau scrisoare
desfac cu emoție rup hârtia în grabă
dar totul e gol nu-i nimic
de văzut de găsit de citit
Am pus capcane poștașului
să află cine expediază aceste nonsensuri
ce scopuri absconse
diavolești îl îndeamnă*

*În zori stau la pândă
sub becul municipal
se perindă figuri palide
grăbite la muncă
fantomele își revin greu
după excesul din cluburi*

*De somn închid câteva clipe ochii
și chiar atunci trece odiosul*

*Poștaş
ce lasă iar pachetul
scrisoarea vântul ploaia ori ceața
strig ceva în urma lui
dar nu știu clar în ce sens a luat-o
la stânga la dreapta în sus ori în jos
poate-i o invitație undeva
la festival cu celebri poeți
vreun parastas
nuntă aniversare
o cină de amor tomnatic
nimic nu e sigur
 zorii și pleoapele
cad de nesomn
și pierd mereu ocazia
să deschid să citesc
scrisoarea mesajul zadarnic trimise*

Trecutul

*Trecutul mi-a fost scos din hard
pe ochi pe buze nici un sărut mângâiere
șterse de vânt
indiferență uitare
fluturi risipiți nebuni sub alt soare
 totuși mereu s-a găsit un iubit
să ofere galant ospiciul lui elegant
unde pereții erau decorați
cu mulajul altor femei
crucificate pe altarul eternei
adoratei
poleitei minciuni
 mi-ai dăruit
 parfumul scump versatil
ai promis de rămas bun
o scurtă croazieră pe muntele ATHOS
dar vezi am alergie la sfinți prefăcuți
cruci mari de aur / minți deformate*

Toamna de vis

*Se-oglindește luna pe valuri de mări
ora albastră îmi sună la ușă
privesc la o Evă cu mărul furat
ce se strecoară-n clepsidră
plaja-i pustie și tu nu mai vii
să spui iar minciunile alea divine
că eu te-am ales sau tu n-ai știut
că fără să vrei alergai înspre mine
timpul nostru nechează-ntr-un cal
printre biserici și cazinouri
la masa de seară râdeam fără sens
otrava divină curgea-n valuri
șerpuiind printre vene
îngerii toamnei aveau haine noi
răscoapte de soarele verii
splendida călătorie de vis
mă-nfășoară tardiv în
otrăvite himere*

Despre fericire

*Am auzit și eu despre fericire
dar nimeni nu prea i-a văzut chipul
straiele umbletului strălucirea
doar flash-uri clipe
sărutul unic
orgasmul cosmic
apărea însă la alții
și ce mai râdeau
și ce mai jucau
și ce mai mureau
de fericire
eram de regulă de partea nefastă
culegeam ceva firimituri
de la gurile altora flămânde
nu mă plângeam îmi ajungea și așa
scepticism înmăscut
EXIST deși-n
faza terminală a fericirii*

Timp

*El aude ecoul.
Poate că e doar gândul
că ziua ce vine
va fi copia nopții stropite cu zeama
trezirii.
Brusc,
el s-a ascuns într-un ceasornic.
Și buzele lui mângâiau timpul.
Și timpul se prefăcea în cuvinte.
Eu îl așteptam în ceasul vecin.
Și limbile noastre inventau o altă
potrivire.
Și ne prăbușeam fiecare în visul celuilalt.
Gol,
faunul potrivea ceasurile
și dădea drumul la tot felul de timpuri.
Deodată, inimile întârziate
ieșeau din hățiș.
Tic tac suspină cu ochii închiși,
devorând simultan orele, mileniile,
stânca unei clipe scufundate
în întrebări interzise.
Am știut că va veni clipa când
poeziile vor curge șuvoi
și acum știu
cine a deschis stăvilarul.
Și aerul e sufocat
cu amintirea înecului
și șoapta e un tunet cu picioarele rupte.*

Egal

*N-am nimic de pierdut,
N-am nimic de găsit,
Iată
Cum
O egalitate
Poate naște
Atâtea
Inadvertențe.
Ești carne,
Îmi suflă măcelarul în ceafă.
Dar ce bună e pielea ta,
Adaugă tăbăcarul
Sunt un lucru,
Sau suma unor lucruri
Care vorbesc
Despre altul acela
Toxic din mine.*

DUMITRU ICHIM

Semnătura spicului de aur

În fiecare ființă umană există undeva, în partea de răsărit a sufletului, ceva ca o prisacă, un loc de taină, o poiană ascunsă în care în momentele cele mai grele din viață te retragi pentru a te reculege. Numai de pe acolo te poți „culege din nou”. Uneori te poți „culege” destul ca să poți merge mai departe, alteori rămâi să-ți cauți cioburi din „inima zdrobită” pe sub rugii de mure sau așchiile unui apus împrăștiat printre hribării înveninate. Înseamnă că nu ai ajuns încă la locul adevărat al „culegerii”.

Am încercat de multe ori să-i definesc locul sau timpul și toate încercările cugetului meu s-au oprit ca la o poartă de lemn precum cele povestite cu daltă prin Maramureș. Rațiunea m-ar duce la un geografic al memoriei, dar locul acela e izvodit numai de inimă de aceea niciodată nu i-am putut opri hiperbioticul nici cu penița, nici cu penelul. Nu este nici moarte, nici viață, ci numai o nostalgie după ceva care ți se pare că a fost, o hălăduire orfeică pe tărâmul lui Thanatos.

Pe drumul acela am luat-o razna de la verbul bătătorit de turmele verbelor cu clopot pentru că mă prinse un dor de moarte după el.

Am dezlegat cărarea de lângă troița lui „a fost odată...” și hai la drum!

Nu știu de ce întotdeauna când se vorbește de om se folosește prezentul. E un nonsens. Omul „a fost” sau omul „va fi” tocmai pentru faptul că omul „nu este”. Numai El s-a recomandat: „Eu sunt Cel ce sunt”, dar pe om l-a creat după chipul lui Alfa (cel care a fost) și după asemănarea lui Omega (cel care va fi). Despre Adam se spune că „a fost odată” și din coasta lui a fost creată „niciodată” și de aceea adevărata poveste a omului începe cu „a fost odată ca niciodată”.

...și am întrebat pe păstorul de la piciorul plaiului cine „a fost” cel pentru care clopotul de la schitul de sus atinge luceafărul numai într-o parte de parcă funia ar fi fost trasă de un brad rănit la picior. Ciobanul se uită la mine ca și cum aș fi fost nemernic prin ținuturile acelea și-și începu povestea despre un prînt al munților și al „glăvilor” ciobănești și cum a fost la nașterea lui. După ce a venit pe lume copilul, ușa s-a deschis și un înger desculț a intrat tiptil în casă și s-a așezat cuminte pe o laiță. Era îngerul păzitor al copilului. În mână avea o creangă de luceafăr abia înflorită și când părinții au întors capul spre neobișnuitul oaspete acesta puse degetul la gură și le făcu semn să asculte la fereastră. Pe prispă, de pe culme, coborăseră ursitoarele și abia se auzeau pentru că deși martie iarna părea că se răzbună din toate vifornitele ei. Zice una: „Purces-am tot pământul și-am rătăcit tot ceriu / dar n-am în straița sorții nimic pentru Valeriu.” A doua încalte, deși abia se auzea din cauza viforului, și mai și, ghicindu-i timpul, vadul: „Va fi

sărac în lume ca'n vâr de munte bradul / ce stă'n pridvorul lunii cu fulgerul sub scară, / mereu flămând de ceruri, iar pita lui - amară."

Tatăl copilului se uita la înger, cu mâna dreaptă acoperindu-și gura de spaimă, dar acesta dădea din cap afirmativ, în semn de consolare, în vreme ce altă ursitoare continua: „Nu va avea palate, nici aur, nici moșie / nici ceasul de puiește norocu-n răgălie / și nici odihna bălții, nici țarini, heleșteie, / tot singur ca un vultur genunea'n dor să-și beie."

Ce vor mai fi spus nu se știe pentru că vifornița de afară smulgea copacii șuierând, cert e că îngerul cu bastonul în mâna stângă se ridică de pe laița de lângă cuptor și binecuvântându-l cu dreapta continuă și el, puțin mai altfel: „Sărac te naști ca neamu-ți ce'n sfinte cărți ți-l caut. / Nu plânge ce ursirea pe plaiul tău înhribă / că neamul îți vei strânge la Cina din colibă. / Ca semn de cărți izvorul altarelor pădurii / te-o învăța să murmuri genunile Scripturii. / Sub spicul slovei tale crescut ca din vioară / Cuvântul va fi Mire și nunta-I va fi țară. / Din stih să-ți odrăzlească și dorul și bobocul / amirosind ca nardul când întâlnește focul, / să fie precum nuca, amar numai la coajă, / tot ce atingi doar farmec și grâu nuntind sub mlață. / Cu ce îți las în leagăn vei toarce veac în clipă." Și îngerul își smulse o pană din aripă. ... m-am despărțit de păstor și cu frică urcam spre prisaca lui „a fost odată ca niciodată." Aceasta a fost povestea omului, prietenului și poetului până la puntea întreită de aleluia. Până aici a fost umbra de la pana de înger. Mai mult decât aceasta nici un slujitor al cuvântului nu poate râvni mai mult. Dar pomenirea veșnică adusă neamului dintru ale neamului, nu sunt numai cărțile lui, ci Cartea Împărăției. Orice ierarh înaintea semnăturii desenează semnul unei cruci. Părintele Anania, chiar ca slujitor al Cuvântului, va rămâne original prin heraldica spicului de grâu ca o semnătură de aur în „reavănul pământ" românesc.

Inorogul

Paulis, tatăl lui Costas, tocmise niște dulgheri, care să se ocupe de lemnăria unei magazii mai încăpătoare și a unui șopron. Pentru aducerea la bun sfârșit a acestei trebușoare, flăcăul plecase la pădure, împreună cu Oroles și Duras. Mamă-sa, Olina, avusese grijă să pună în lada căruței merinde și udătură pentru flăcăi, căci aveau cale lungă de străbătut. După ce au încărcat lemnele, cei trei au scos merindea și udătura din lada căruței. Mâncau, beau și sporovăiau de zor.

Mai grijuliu din fire, Costas a băgat de seamă că unul din caii deshămați și lăsați în voie să pască dispăruse. Le-a spus celorlalți doi prieteni că ar fi bine să pornească în căutarea calului, până nu înserează.

– Du-te, bă, singur, c-o fi prin preajmă, gândi Oroles. S-o fi dus și el după iarbă proaspătă.

– Las' că nu dau lupii pe-aci, fii fără teamă, că doar suntem și noi! asigură Duras.

– Ai că io mă duc să-l cat... Da', vedeți să nu dați gata toată beutura, s-avem și pe drum, făcu rugător Costas.

– Da, bă, o să păstrăm! promise Oroles.

– Măcar un gât, două, râse Duras.

Se depărtase binișor de locul unde poposiseră. Căuta calul în stânga și-n dreapta, fără a da măcar de vreo urmă c-ar fi trecut pe-acolo. Ajuns pe o culme, Costas auzi susurul unui izvor. Urcă în grabă, gândind că poate acolo este și calul, care s-o fi oprit să se adape... Dar, spre marea lui uimire, dădu cu ochii de un alt cal, care zăcea. Se apropie cu băgare de seamă, să nu-l sperie. Era alb ca laptele și avea o coamă bogată. Dar ceea ce l-a surprins era cornul din frunte și avea un cot. „Ăsta-i vestitu' inorog, din poveste!” își spuse flăcăul înmărmurit la vederea podoabei animalului. Calul sufla din greu. Acum, putea să ia seama că era vătămat la un picior și sângera. Și-a scos cămașa, a spălat locul și i-a oploșit cu ea rana. Se gândea să se întoarcă și să meargă în satul din vale la vreun vraci pe care să-l aducă și să vadă de animal, poate-l pune pe picioare.

Tot mergând, ajunse într-o poiană, unde dădu de o căsuță. Pași încet, încet, până la fereastra care era luminată de un opaiț. Putu zări o făptură de o frumusețe stranie: era o fată cu părul ca spicul grâului dat în copt. Se înălță pe vârfuri, să vadă ce face. Deodată, fata ce avea pe ea o cămașă lungă, până în poale, s-a dezbrăcat și a rămas goală. Văzându-i trupul ca de zână, așa de frumos era, pe Costas l-au trecut toți fiorii. Îi venea să dea buzna în casă și s-o ia pe fată în brațe, învârtind-o și sărutând-o nebunește. „E mai frumoasă ca zâna zănelor din povești!” gândi flăcăul, cu ochii holbați la ce vedea. Fata cânta și parcă dansa în jurul unei albie. După ce își spălă părul, fata se băgă în albie, frecându-și parcă alene trupul. La geam, vrăjit, Costas privea,

frecându-și și el pieptul. „Oare ce culoare îi sunt ochii?” se întrebă. Inima îi bătea cu putere, gata-gata să-i sară din piept! Se și vedea alături de acea minune, ținându-se de mână și cutreierând prin pădure... Se opreau să culeagă flori, din care el îi va împleti o coroniță. O să i-o așeze pe cap, sărutând-o cu foc... Își dorea să o privească în ochi, doar-doar s-o topi în inima ei. Așa dragă îi era! Era în al nouălea cer, că zâna pădurii era numai a lui... Fără să-și dea seama ce se petrece cu el, se bălăbăni și căzu deodată, într-o rănă. Când se ridică, dete cu ochii de o bătrânică ce-l privea îndelung.

– Așa-i că e frumoasă Ika mea?

– Parcă e o zână, măicuță! se trezi flăcăul grăind.

– Da', ce cați tu pe-acilea, fătul meu? iscodi bătrâna.

– Iaca, pornisem în căutarea unuia din caii mei, lăsați slobozi să pască... Tot cătând încoace și-n colo, pe o culme, în apropierea unui izvor, am dat de un cal alb, ca laptele, ce avea un corn în frunte, ca în poveștile spuse de bunica, dar care avea un beteșug la un picior, iar eu l-am oploșit.

– Aista-i calu' fetei mele!... Astă noapte, am auzit cum necheza de mama focului, de ziceai că-i speriat de cine știe ce dihanie, ce-i primejdia viața și, ieșind afară din casă, am văzut că dispăruse. Cum s-a luminat, l-am tot cătat, dar n-am dat de el!... Măine, în zori, aveam de gând să continuăm...

– Vă arăt io unde am dat de el! se oferi Costas.

– Să vezi ce-o să se veselească fata mea! grăi bătrâna, cu bucurie în glas.

Timp de mai multe zile, cele două femei i-au purtat calului de grijă, iar el s-a pus pe picioare. Acum, arăta și mai falnic de cum îl văzuse flăcăul. Văzând că privește la el cu jind, zâna îi spuse lui Costas:

– Pentru c-ai fost așa de bun și te-ai îndurat să-l oploșești, drept răsplată ia calul și mergi cu bine. Când o să ți se facă dor, să treci pe la noi. Să știi că te aștept!... Chiar și o viață de om.

Când Costas a apărut călare pe unicornul alb ca laptele, runcanii au rămas gură-cască. Fetele îl sorbeau din ochi, așa chipeș era, ca un viteaz din poveștile spuse de bunici. Ori de câte ori trecea pe lângă ele, îndreptându-se la deal, spre a duce calul la păscut, Crușina, Afina și Brândușa, Crenguța și Dalia ba chiar și Tisalida, Leandra și Ricina suspinau, chiar dacă acestea trei erau mai tâfnoase.

– Fetelor, știți că astă-noapte l-am visat pe Costas? se fuduli într-una din zile Crușina.

– Și cum arăta? vru Afina să știe.

– Era tot așa de chipeș? se interesă și Brândușa, mai curioasă din fire.

– Păi, să vă spui... începu Crușina.

– Nu e nevoie! opri pizmașa Ambrozia.

– Da', ce-ai fato?, se minună Crenguța. Las-o să ne spuie și nouă!

– Să visăm și noi! oftă Leandra.

– Voi, dacă-l visați, o să vă speriați! râse cu răutate Ambrozia.

Toate fetele o priviră cu încruntare pe dușmănoasă. „Oare pe cine o fi cășunat nesuferita asta de Ambrozia? Pe Costas sau pe Crușina?” gândeau ele.

– Cum o să ne speriem, fă, de-o așa frumusețe de flăcău? se supără Tisalida.

– Ciudoaso! strigă Ricina.

– Zici așa, pentru că tu nu ești în stare să-l visezi, lămuri Afina.

– Aveți orbu' găinii! se rățoi Ambrozia.

– Bine că tu nu ai! se veseli Leandra.

– Io crez că voi n-ați băgat de seamă *urâciunea*! spuse apăsător Ambrozia.

– Ce *urâciune* visezi, fă? se supără Brândușa.

– Cât de rea poți fi! socoti Dalia.

– Cum puteți voi să spuneți că ăsta, care călărește o mârțoagă ce are corn în frunte, ar putea fi chipeș? păru Ambrozia interesată.

– Numai venin scoți pe gura aia spurcată, grăi Crușina.

– Nu-i adevărat! sări Ambrozia. Când vă spui io că așa e, să știți că nu e înfloritură.

– Da', de unde știi? se interesă Crenguța.

– Păi, i-am auzit pe Oroles și Duras ce vorbeau, veni răspunsul celei care se căznea să le facă pe celelalte surate să vadă adevărul închipuit de ea.

– Ce ziceau prietenii lui, fă, ia spune! ceru repede Afina.

– Du' și-ntreabă-i!

Atât le-a fost fetelor! Au mers toate degrabă la Oroles și l-au găsit stând pe prispă cu Duras, la o cană cu vin.

– Bine-ați venit, fetelor! se bucură Oroles.

– Oți fi venit în peșit, râse Duras cu răutate.

– Ba bine că nu! i-o reteză Ricina.

– Atunci, oți fi venit să ne bateți la cap cu cine știe ce trăznaie... păru temător Oroles.

– N-avem chef de joacă! făcu plictisit Duras.

– Ia, să spuneți, să auză și toantele astea, ce credeți voi despre calu' încornorat a lu Costas! ceru Ambrozia.

– Așa cal, n-am mai văzut! grăi Oroles.

– Nici că s-a mai pomenit! veni și răspunsul lui Duras.

– Io v-am auzit spunând al'ceva... îi luă repede Ambrozia.

– Ia, lăsați-ne cu bazaconiile voastre! se supără Oroles.

– Avem treabă, nu ca voi, care umblați lela! râse Duras.

– Ai, fetelor! îndemnă Ambrozia. Ăștia au dat-o pe beutură și nu știu de vorbă bună!

După plecarea fetelor, vorbele Ambroziei i-au pus pe jar pe cei doi flăcăi.

– Ce-o fi vrut să dea de înțeleș urâcioasa aia? spuse Duras. A mai venit și cu toantele alea după ea!

– Ia, lasă-le, bă! ceru Oroles. Bine c-am scăpat de ele!... Ducă-se!

– Bă, Duras, io crez că Ambrozia ne-a pus în gură cine știe ce vorbe de ocară despre calu’ ăla.

– Scorneli de-ale ei!... De-aia e slabă moartă, de rea ce e! gândi Duras.

– Nu cumva astea au vrut să ne tragă de limbă, să spunem cine știe ce despre calu’ ăluia, iar ele să se ducă apoi la Costas și să mințescă?

– Adică vrei să spui că ar fi vrut să ne învrăjbească pe tustrei?!

– Cum o să spunem noi că ăla e cal vrăjit, iar cornu’ ăla al lui ar avea puteri fermecate, așa cum se spune, ca în în basme, zise Oroles.

– Io crez că-i dă numa’ lapte și miere, de-aia e așa arătos! se minună Duras.

– Calu’ sau cornu’? vru prietenul său să știe.

– Cornu’, bă. Ăla are puteri fermecate, ce nu pricepi?

– Știi ce, ai mai bine să pândim și vedem cum om face să-i retezăm cornu’...

– Că bine zici, se veseli Duras.

– Cică flăcău’ care poartă la gât cornu’ ăsta devine vânjos, povesti Oroles.

– Păi, uite cum facem: îl furăm și-l dăm pe dindouă! îndemnă Duras.

– Așa facem! încuviință Oroles.

– Și unde mai pui că o să împuiem fetele, pe alde Ambrozia! spuse vesel Duras.

Zis și făcut. Cei doi au pândit și, de îndată ce au băgat de seamă că stăpânul calului nu-i acasă, au făcut în așa fel să-i reteză animalului cornul. Apoi, l-au dat pe dindouă, fiecare luând câte o bucată. Se și vedeau armăsari de prăsilă, fetele înghesuindu-se, care mai de care, să aibă de la ei plozi cu diuimul... Dar, spre marea lor uluială, au rămas fără bărbăție.

De când se-ntorsese călare pe inorogul mai alb ca laptele, Costas era privit de runcani cu alți ochi. Toți se-ntrebau ce noroc dăduse peste el, să aibă parte de un asemenea bidiviu. Chipeș nevoie mare, de fiecare dată, când apărea călare, făcea fetele să întoarcă mereu capul și să suspine după el. Însă flăcăul n-avea ochi pentru ele, căci inima îi rămăsese la zâna din pădure, cu părul precum grăul dat în copt... Avea de gând să-și facă un rost și apoi să se întoarcă la cea care îl fermecase și să o ceară de la bătrâna ei mamă. N-avea el posibilități, spre a ridica un palat, dar își dădea toată silința de a-și aranja un cămin mai arătos decât căsuța din pădure, unde să viețuiască. Flacăra iubirii lor va fi veșnic aprinsă, unindu-le sufletele, până la adânci bătrâneți, bucurându-se de copii și de nepoți. Dorința aceasta arzătoare îi dădea puterea de a trece peste toate opreliștile, visând cu ochii deschiși la ziua când se va fi așezat la casa lui, alături de prințesa inimii.

Văzându-și bidiviul rămas fără frumusețea de corn, Costas se amări peste măsură. Vina era numai și numai a lui: nu fusese în stare să aibă grijă

de animalul fermecat, care acum își pierduse puterile. Îl dorea sufletul, gândindu-se că a ajuns de râsul runcanilor, care nu-l mai socoteau ca pe un făt frumos, din basme, ci ca pe un oarecare terchea-berchea... Umbla năuc pe coclauri. Era abătut și nimeni nu-i mai intra în voie! Nici măcar ai lui. Cât e ziua de mare, stătea posac, fără tragere de inimă de a mai lucra. I se năzărise că norocul lui se risipise. „Ce-o să-i spun zânei, dacă dau ochii cu ea? O să spuie că n-am fost vrednic de-o așa comoară... De un’ să știu că voi avea parte și de pizmași? Îmi vine să intru în pământ de rușine pentru nevolnicia mea!... Oi găsi eu o cale, să dau de făptașii care se cuvine a fi pedepșiți... Va trebui să las sfiala asta la o parte și să merg la fata din pădure, căci doar ea îmi poate veni în ajutor!”

Frământat de aceste gânduri neguroase, flăcăul luă calea codrului, unde-și întâlnise aleasa inimii. La căsuța unde dăduse cu ochii de fata, a cărei frumusețe o întrecea pe cea a zânelor din povești, o găsi doar pe bătrânică.

– Bun găsit, măicuță! spuse Costas.

– Fii binevenit, voinicule!... Oi fi venit la Ika?

Flăcăul încuviință din cap. Se așează pe lavița ce i-o arătă bătrâna și oftă prelung, din toate baierile inimii.

– Să știi că fata mea nu-i acas’... Te văz taaare abătut... Ai ceva pe suflet? iscodi femeia.

– Măicuță, zise Costas, poate că-i mai bine că Ika nu-i acilea și pot să-ți spui dumitale ce necaz mare a dat peste mine... Ei n-aș avea cutezanță...

– Cunosce năpasta ce-a căzut pe capu’ tău, făcu bătrâna... Și Ika știe. De-aia e plecată...

– Cum așa? De unde a aflat?

– A avut un vis ciudat, pe care mi l-a povestit... Se făcea că inorogul ei suferea, după ce rămăsese fără cornul din frunte... Doi neisprăviți i-l retezaseră, iar el își pierduse puterile miraculoase...

– Așa e, măicuță, calu’ meu a rămas beteag!... Nu știam că doi neisprăviți sunt făptașii... Dacă dau de urma lor, va fi vai și-amar de ei!

– Și-au primit pedeapsa, pentru nemernicia lor, cu vârș și-ndesat, lămuri maica.

– Unde o pot găsi pe Ika, să-mi cer iertăciune pentru că nu mi-am vegheat bdiviul?

– E dusă la un vraci vestit, s-o învețe cum poate întrema inorogul.

– Ce fac io pân’ atunci?... Cum poci fi de folos?

– La întoarcere, Ika o să-ți spuie ce-aveți de făcut... Rămâi peste noapte la noi... Dacă e nevoie, stai până se-ntoarce fata mea!... Abia îmi dai o mână de ajutor la trebile căsuței, că io nu mai am putere.

Costas o visă pe Crăița... *L-a văzut abătut și s-a dus la el. I-a spus că știe de păsul lui și pentru că are suflet bun, i-a zis ce are de făcut: să ia calul și să meargă numaidecât cu el la Soveja. Să urce muntele pe coasta dinspre soare-răsare, iar acolo o să dea de o poiană, unde e un izvor cu apă mai*

dulce ca mierea... Să lase calul să se adape de acolo și o să vadă că-și va recăpăta puterile.

În zori, flăcăul i-a spus bătrânei că el nu poate sta cu mâinile-n sân, așa că merge să aducă inorogul. Însă, odată ajuns la Runcu, a încălecat și s-a îndreptat spre Soveja, căutând izvorul despre care îi vorbise în vis Crăița. A dat de el mai ușor decât își închipuise, calul îndreptându-se într-acolo. L-a lăsat să se-adape, după voia inimii... Se înserase, dar calul nu dădea niciun semn că și-ar fi recăpătat puterile. Costas era tare deznădăjduit... Cufundat în gânduri, aproape că nici n-a luat seama că cineva îi pusese o mână pe umeri. Ricând privirea, dădu cu ochii de Ika. S-au îmbrățișat îndelung. Cu lacrimi în ochi, el i-a spus că se simte împovărat, pentru năpasta de care a avut parte. Fata s-a apropiat de cal și a rostit de trei ori o implorare grabnic ajutătoare. La sfârșitul ei, Costas a rămas uluit: după ce inorogul a mers la izvor, să se adape, a văzut cum acesta își recapătă podoaba: sub ochii lui, creștea încetul cu încetul cornul fermecat.

SORIN PAVĂL

Un vis frumos ... numit copilărie

Gimnaziul (I)

Astăzi, privind cu maturitate și detașare la trecutul îndepărtat, la copilărie, aş spune că dacă pe atunci priveam „corecțiile” cu nuiaua ca bătăi, ele au fost necesare dar insuficient explicate „ieșirile mele în décor”, de aceea au și reprovocat aceleași reacții.

Vacanța de vară a fost o alternanță între munci cu ziua și zile de plajă și baie în Bistrița.

Clasa a V-a a început furtunos, cu profesori tineri, proaspăt intrați în sistem, entuziaști, cum era și dirigintele meu, profesor de fizică, Paul Teodorescu.

Am participat la mai multe „cercuri de creație”: fizica experimentală și electronica, carting, foto, care au contribuit înafara orelor de școală la dezvoltarea abilităților practice și probabil fiindcă am luat în serios informațiile și logica fenomenelor și conexiunile neuronale au funcționat mai bine.

La istorie, l-am avut profesor pe domnul Budăi, tânăr profesor, cu tact pedagogic și cu darul de a transforma prin maniera de expunere, faptele istorice ale strămoșilor în adevărate povești de vitejie și sacrificiu.

Îmi aduc aminte că la una dintre ore, când se analizau luptele de cucerire ale cetăților dacice de către romani, domnul profesor a întrebat cum se numeau mașinile de luptă utilizate. După ce am constatat că nu sunt mâini

ridicate, cu „mâncărimea în anumite zone”, care mi-a adus deseori necazuri, m-am „băgat în seamă” și am început să agit mâna să răspund... și am răspuns... baliste și catapule... creând o liniște profundă în clasă. Domnul profesor, după o ezitare explicabilă, puțin îmbujorat de indecența cuvântului, m-a întrebat dacă știu ce spun, mi-a cerut să mă gândesc ce răspund și să reformulez. Eu, orgolios și convins de „deșteptăciunea” mea, fără să mă gândesc am repetat ...catapule și...nu am mai apucat să pronunț baliste deoarece din doi pași a ajuns domnul profesor lângă mine și m-a ridicat pe vârfuri tragându-mă de perciuni.

În același timp a constatat că părul meu este cu mult mai lung decât prevedeau regulile și a concluzionat că trebuie să „mă ajute” să merg la tuns scurtându-l cu o forfecuță pe ici pe colo.

Nu a fost destul că „m-a sluiț”, dar inventariind lungimea părului colegilor a mai ajustat vreo doua trei „chici”, dându-le acestora și motiv de a-mi imputa mie că l-am provocat... făcând pe deșteptul.

Cumva, într-o alternanță de zile monotone, seri în care proiectam filme la „cămin” și zile agitate de participarea la „cercuri”, am ajuns să încep vacanța mare de după clasa a VI-a, o vacanță de pomină.

Eram destul de mare să țin toporul în mână și să merg la „desclopeșit”, să merg la cules fructe de pădure și la „făcut fânul”, obținând suficienți bani să pot cumpăra câte o carte, înghețată sau sirop și chiar „să pun deoparte” câte o mică sumă.

Vreo două săptămâni le-am petrecut la Ceahlău, la Bica. Devenisem mai matur, „răstoceam” Pârăul Schitului și prindeam din când în când câțiva pești, înotam împreună cu prietenii în lac, dar destul de aproape de mal, pentru orice eventualitate, ajutam pe Milica și Pon la treburile casnice. Una peste alta eram fericit și cumva „de capul meu”...

Într-una dintre zile, a trecut prin fața casei bunicii o coloană de mașini, către lac, urmată de aterizarea a două elicoptere pe terenul de fotbal de la mal. Am fugit la lac împreună cu prietenii să vedem aparatele, mașinile și ce se întâmplă. Am fost opriți să ne apropiem de niște milițieni încruntați și îmbrăcați în uniformă. Era multă lume adunată, pădurari, ingineri, civili străini sau localnici, cu toții privind la malul opus și „dându-și cu părerea” despre ce urmează să se întâmple.

Nu după mult timp au apărut două vapoare de pasageri care s-au oprit în mijlocul lacului după care au început să se audă pocnituri și să iasă praf din zona țințelor de pe malul opus. Maturii din jur spuneau că e o delegație de străini veniți la vânătoare, cu Ceaușescu, ceea ce s-a dovedit adevărat când au acostat vapoarele la debarcader și au coborât de pe acestea o mulțime de bărbați, care au și urcat în coloana de mașini. A fost singura dată când i-am văzut de aproape, „pe viu” pe Ceaușescu, Maurer și restul „vânătorilor” care făceau parte din CC al PCR.

Coloana s-a pus în mișcare către Durău, urmată de cele două elicoptere lăsând localnicii să comenteze evenimentul. Gabi Bulai, prietena

mea din acel timp, fiică de inginer silvic, mi-a povestit că auzise în serile precedente, acasă, discuții dintre tatăl său și niște străini despre cât de valoroase sunt trofeele de urs carpatin care urmează a fi „recoltate”, așa că am primit explicația prezenței președintelui țării în satul uitat de timp.

După vizita președintelui nu a mai ținut mult această stare de bine deoarece Bica a aflat că fac baie în lac – deși îi promiseseam că nu o să fac – ceea ce i-a trezit angoasele privind înecul și a provocat chemarea alor mei „să mă ia acasă” „că ea nu poate să trăiască sub asemenea stres”.

Reîntoarcerea în satul natal a condus la revenirea la rutină dar și la o creștere continuă a nivelului plictiselii care s-a soldat cu noi „isprăvi”.

În acele vremuri, benzina se găsea doar la stațiile Peco, în orașe, se distribuia cu rație lunară posesorilor de automobile, și fiecare persoană care avea nevoie de combustibil se „descurca” greu să-l procure.

Tata, în fiecare an se îngrijea să procure 10-15 l de benzină cu ajutorul domnului Asofii, prieten de familie și posesor de autoturism, pentru a tăia buștenii de fag și rășinoase aprovizionați pentru iarnă.

Drujbistii, puțini la număr, cu motojoagăre alimentate cu benzină amestecată cu ulei, solicitau pentru a tăia buștenii, pe lângă plata muncii, benzina și uleiul necesar funcționării motojoagărilor și câte ceva să le și rămână în plus.

În acel an, tata cumpărase deja „din timp” zece litri de benzină și cinci de ulei, pe care le depozitase în magazia de lângă casă, urmând ca în toamnă, după începerea școlii, să aducă o mașină cu lemne de fag, pe care să le taie „gălătuși” Mihai Sabasanu, cu benzina procurată de tata.

Pe la sfârșitul lunii august, cu ajutorul colegului de clasă, vecinul și prietenul Lică, am scos belciugul de la magazia din scândură unde era parcat cartul, am scos cartul în curtea școlii și „neavând de lucru”, cu „mintea odihnită”, am luat 5 litri de benzină din bidonul de tablă de 10 litri și jumătate de litru de ulei, din magazia de acasă, combustibil procurat de tata, pregătit pentru drujba care urma să secționeze lemnele pentru iarnă.

Am alimentat cartul și am încercat să-l pornim în curtea școlii. Fiind doar noi doi, nereușind să-l aducem la viteza necesară pentru a porni motorul ne-am gândit să-l scoatem în drum, unde panta era mare și aderența bună, fiind convinși că va porni.

După un elan serios, am sărit la volan, am băgat în viteză și... a pornit motorul. Spre mirarea noastră nici unul din vecinii profesori nu a ieșit să ne întrebe ce facem. Părinții mei nu erau acasă, altfel nu aveam curajul să „o comitem” și cu benzina și cu cartul sub ochii lor.

Am pornit să rulăm pe Șoseaua Națională către Borca, eu la volan, Lică în spate pe bara de deasupra roților cu gândul inițial de a întoarce în satul vecin. Drumul modernizat, cu puține zone degradate, beția vitezei, plăcerea condusului și mândria de a alerga liberi, fără a ne gândi vreun moment la consecințe ne-a șters din minte întoarcerea din satul vecin, Poiana Borcii, și am continuat drumul încă vreo zece kilometri.

Am ajuns până în satul Săvinești, unde după socotelile noastre trebuia neapărat să facem cale întoarsă deoarece probabil mai aveam benzină doar pentru a ajunge în Mădei. În fața magazinului sâtesc, am frânat, am trecut în treapta întâi, m-am asigurat că nu vine nicio mașină și am întors după care am accelerat cu putere. În următoarea secundă, roata de tracțiune s-a desprins din sudura care o prindea de axul punții și cartul a căzut pe o parte. Noroc că nu aveam viteză, că Lică încă se ținea bine de bara de la cadrul de protecție, și mai ales că am reușit să nu ne răsturnăm.

Situația era proastă, mai curând disperată. Ne aflam la circa 10 km de Mădei, la bunicii din partea tatălui nu puteam apela fiind imposibil de lămurit, iar la alteineva nu mi-a trecut prin cap că aș putea cere ajutor.

Stând pe marginea drumului, lângă cartul prăvălit într-o rână, cu ochii în lacrimi de frustrare, m-am gândit că doar așteptând o minune dumnezeiască mai pot scăpa de consecințe. Și iată că Dumnezeu a produs minunea prin oprirea lângă noi a unei Dacii din care a coborât fratele doamnei Săilă, învățător în Galu, coleg și prieten îndepărtat și cu părinții mei, care recunoscându-mă, a văzut din prima privire că „suntem fugiți de acasă” cu cart cu tot, dar și că nu sunt soluții de remediere prin sudare la îndemână. Ne-a cerut să împingem cartul până în curtea casei sale, aflată în apropiere, să aducem și roata, urmând să meargă la magazin și să dea telefon la Mădei să anunțe că rămâne cartul la el. Am intrat în panică, l-am rugat să nu sune încă, și deși nu aveam soluții pentru rezolvarea situației m-am angajat să anunț eu și sa-i rog pe ai mei să asigure transportul și reparația.

Făcându-i-se milă de noi, domnul Naghi a renunțat să sune, a susținut că o să verifice situația prin sora sa, doamna Săilă, soția directorului din Mădei și ne-a poftit în mașină pentru a ne transporta până în capătul satului Mădei, pentru a nu fi văzuți de vecinii profesori coborând din mașina sa.

Pe drum, am realizat că ce făcusem însemnă infrațiune și mă păștea școala de corecție. Nu mai vorbesc că în același timp mi-am dat seama că tata urma să vadă că din bidoanele cu benzină și ulei lipsea combustibil și să vezi atunci „omor ce o să primesc”.

Ajuns acasă, în „culmea inteligenței”, fără să mă gândesc prea mult că benzina sau uleiul nu se amestecă cu apă, am turnat apă în ambele bidoane sperând că fiind pline nimeni nu o să mă suspecteze la o adică. Dumnezeu m-a ajutat pentru un timp și deși în fiecare zi credeam că cineva o să ne ia la întrebări unde este cartul, până după începerea școlii, nimeni nu s-a sesizat că acesta lipsește.

La vreo trei săptămâni după începerea școlii s-a organizat de către dirigintele Teodorescu „cercul de karting” format din 10 elevi de diverse vârste la care bineînțeles că nu puteam lipsi.

După instruirea de rigoare, ne-am deplasat la magazin, să scoatem cartul și sub instructajul și supravegherea dirigintelui să organizăm „poligonul” și să începem pregătirea pentru conducere.

A deschis dirigul lacătului, apoi ușa de la magazie, timp în care pe mine „m-au trecut toate transpirațiile” știind că nimeni nu adusese cartul înapoi din Săvinești. Stupoarea dirigului și colegilor a fost totală așa că în următoarele minute toată lumea din școală știa că a dispărut cartul din magazie deși lacătul nu fusese spart. A început ancheta și nu a durat mult până s-a constatat că un belciug fusese smuls de hoți apoi așezat frumos înapoi fără a lăsa urme. Cu toate eforturile nimeni nu a reușit să afle cine furase cartul și unde ajunsese.

Aproape tremurând de frica consecințelor am ajuns acasă. Câteva zile am tresărit la fiecare zgomot de teamă că o să vină șeful de post să mă ducă la școala de corecție.

După câteva zile în care nu s-a întâmplat nimic și nici nu se descoperise hoțul a început să apară ghinionul. Tata s-a hotărât să cumpere mai devreme anul acela și să aducă lemnele de foc, iar după descărcarea camionului în curte a venit și „drujbistul” să debiteze buștenii în „gălătuși”.

A alimentat motojoagărul „Retezat” cu benzina amestecată cu apă, a pornit motorul și s-a apucat de treabă. După câteva minute, motorul s-a oprit. A încercat să îl repornească, în mod repetat, fără să reușească. A schimbat bujia și tot nu a pornit. A ajuns la concluzia că e o problemă legată de calitatea benzinei și în consecință a golit rezervorul și carburatorul punând benzina într-o sticlă de un litru transparentă. În timp ce discuta cu tata despre calitatea benzinei a sesizat că se decantase apa în sticla transparentă. Prima suspiciune a fost că ar fi făcut condens benzina în bidonul mare din tablă, așa că au turnat benzina din bidon în alte sticle transparente. A durat câteva minute până pe fundul acestora să se decanteze o cantitate mare de apă. Tata s-a uitat la mine și m-a întrebat dacă știu ceva despre „fenomen”, dacă am dat cuiva benzină și am turnat apoi apă în bidon. Nu a mai așteptat răspunsul fiindcă probabil fața mea congestionată și transpirația excesivă a trădat adevărul.

Amenințându-mă că urmează să am „o viață grea” în următoarea perioadă a așteptat destul timp să se decanteze măcar o parte din apă și să recupereze măcar o mică parte din benzină ca să taie lemnele.

În ziua următoare, nu știu prin ce minune aflate toată școala despre faptul că iar o „comiseseam”, devenind și subiect de glume, că mai bine mă fac cârciumar și dacă amestec vinul cu apă măcar nu se separă.

Nu a durat mult până dirigintele a făcut legătura dintre lipsa benzinei și lipsa cartului, așa că m-a scos de la ore și m-a dus în cabinetul directorului pentru interogatoriu. Făcând pe „niznaiul”, că nu știu, că nu eu, am reușit să-l enervez pe dirig că până la urma m-a articulat cu vreo patru rigle de fag la palmă. Directorul, domnul Săilă, mult mai diplomat, a avansat promisiunea că nu o să fiu dat pe mâna miliției și că nu mă exmatriculează dacă recunosc ce am făcut și spun unde e cartul.

I-am povestit cu ochii în lacrimi ce făcusem și unde era cartul. Informația ajunsese imediat în cancelarie unde mama a izbucnit în plâns și a ieșit luând-o spre casă. Eu am rămas în cabinet cu domnul director să încerce

să înțeleagă din „spovedirea” mea ce am avut în cap. În cancelarie am fost pus în discuție fără să mai aștepte directorul, întotdeauna existând câte un membru de partid zelos.

Doamna Săilă, sora domnului Naghi de la Săvinești, care nu participase de la început la discuțiile din cancelarie, a fost foarte convingătoare în apărarea mea asumându-și răspunderea că în ziua următoare cartul o să revină la școală, că domnia sa știuse situația dar uitase să-l roage pe fratele său să-l trimită cu o mașină sau căruță din Săvinești la Mădei și că ea garantează pentru mine că a fost o greșeală și o să devin un elev model.

Probabil că respectul unei părți importante dintre cadrele didactice pentru părinții mei, care le fuseseră profesori la rândul lor, și mai ales cuvântul doamnei Săilă, i-a determinat „să înghită” cele susținute de doamna profesor și să renunțe la sancțiuni.

Până la urmă a venit doamna în cabinet, m-a muștrat părintește, mi-a „bătut obrazu” că se aștepta să dau dovadă de mai multă maturitate și responsabilitate, cerându-mi să-i promit că măcar în anul acela școlar nu o mai pun în situație delicată nici pe ea, nici pe părinți.

M-a marcat blândețea cu care m-a tratat și în restul anului am excelat la învățătură și nu am mai ieșit în evidență deși toate cadrele didactice erau cu ochii pe mine. Până la urmă pedeapsa a constat într-o rușinoasă notă 7 la purtare în trimestrul întâi.

TICU LEONTESCU

Din Sine

*Ascund mereu în mine Cuvântul
și însuși El mă ascunde pe mine.
Prin forța Lui îmi iau avântul,
din Sine mereu către Sine.*

*Aprind mereu în mine Iubirea
și însăși Ea mă aprinde pe mine.
Pe-altarul Ei îmi ard menirea,
din Sine mereu către Sine.*

*Absorb mereu în mine Lumina
și însăși Ea mă absoarbe pe mine.
Pe raza Ei mă-nalț întruna,
din Sine mereu către Sine.*

*Aleg mereu pentru mine Viața
și însăși Ea mă alege pe mine.
Nemuritor voi zvâcni dimineața,
din Sine mereu către Sine.*

Profetul (II)

– Profetul?

*E ochiul care vede clar,
gândul ascuns, gestul murdar.*

*El starea lumii plânge
cu lacrimi mari de sânge.*

*În fața Cerului deschis,
când lumea pentru el s-a-nchis.*

– Profetul?

*E mucenicul biciuit
în tinda sacră a unui schit.*

*E mielul fără de cusur
pândit de lupi jur-împrejur.*

*În fața Cerului deschis,
când lumea pentru el s-a-nchis.*

– Profetul?

*El e năpăstuitul Iov,
ce-a suferit fără istov.*

*Dar din cuptorul dogorit
el iese mai neprihănit.*

*În fața Cerului deschis,
când lumea pentru el s-a-nchis.*

– Profetul?

*În fața gloatelor năuce,
El e... Iisus ce stă pe cruce.*

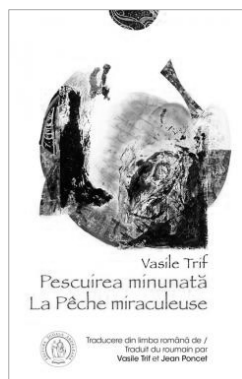
*Murind, El strigă peste veac:
„Iartă-i, căci nu știu ce fac...”*

*În fața Cerului deschis,
când lumea pentru El s-a-nchis,*

THEODOR DAMIAN

Poezia lui Vasile Trif, o călăuză spre adânc

*Dar cine sunt, spune-mi, răătăcitorii,
Acești oameni puțin mai fugari
ca noi înșine?!*
(Rainer Maria Rilke,
Elegia a cincea, meditație la lucrarea
„Familie de saltimbanci”
de Pablo Picasso)

Când ninge-ncet în ceruri cu fulgii harului Duhului Sfânt luminând *veșnicia*, iar pe pământ cu fulgii ieșiți din picăturile apelor primordiale, aceștia mângâind *trecerea* și topindu-se ca însăși existența a tot ce-i pământesc, și când ne uităm la curgerea apelor și a zilei de azi într-o mână dar și la stabilitatea pietrei care însă până la urmă se roade și ea sub continua mângâiere a undei, când ne gândim la *aici* și la *dincolo* încercând să le dezlegăm înțelesurile dar nereușind, ne aruncăm în brațele tainei încredințați fiind că inima trece dincolo de rațiune și deci că iubirea rămâne răspunsul unic al tuturor marilor întrebări, așa cum, în felul lui, spune și Lucian Blaga: „Iubind ne-ncredințăm că suntem. Când iubim / Oricât de-adâncă noapte-ar fi / Suntem în zi / Suntem în Tine, Elohim” (*Psalm*).

În noul său volum – bilingv – de versuri, *Pescuirea minunată / La Pêche miraculeuse* (Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024, traducere în franceză de autor și de Jean Poncet, cu ilustrații ale autorului și un cuvânt însoțitor despre acestea de André Seleanu și cu un text critic de Horia Bădescu pe coperta IV), Vasile Trif ne ia de mână într-un pelerinaj paradoxal spre lumina din adâncuri, din adâncul ființei, cu binecuvântate opriri la izvoarele euharistice ale marilor teme biblice vechi-testamentare cum ar fi: Dumnezeu, creația, pomul dintâi, scara lui Iacov, lupta lui cu îngerul, minunea pietrei din pustie izvorând apa („în seceta din miezul pietrei / apa țâșnește crud / și asurzitor” - *Vioara*), și, mai ales, nou-testamentare: Iisus Hristos, îngerii, pescuirea minunată, vindecarea leproșilor, vindecarea slăbănogului de la Betesda, răstignirea, învierea, Cincizecimea, rugăciunea, iubirea aproapelui, ș.a., pelerinaj menit a înprospăta chipul omului interior, a ne învăța să redevenim umani și a ne iniția într-o necesară metafizică a participării în vederea continuării drumului nostru existențial spre ziua a opta a facerii lumii.

Titlul volumului, *Pescuirea minunată*, reprezintă deja o temă fascinantă de reflecție (cf. Luca 5, 1-11) pe multiple planuri: Iisus îi cere lui Simon să mâne corabia *mai la adânc*, sugerând diferența dintre margine și centru, dintre suprafață și adâncime; *supunerea* lui Simon la porunca Domnului de a arunca mrejele cu toate că el știa ce spune când a afirmat, ca pescar de profesie, nu ca amator, că toată noaptea s-a chinuit dar nu a prins nimic; *starea de copleșire* a lui Simon și a celorlalți după minunea prinderii atâtor pești („Pleacă de la mine, Doamne, că sunt om păcătos”); *chemarea* lui Iisus și *urmarea* Lui necondiționată de către ei; *simbolistica pescuirii*: peștele este prins și trebuie să moară pentru ca omul să aibă hrană și să trăiască, dar și a morții și învierii lui Hristos, și în același timp a Sf. Euharistii (referințele la Iisus în primele secole creștine se făceau și prin reprezentarea peștelui, cuvânt format din litere care, în traducere din greacă, înseamnă Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, Mântuitor).

Toate aceste planuri de reflecție sunt prezente în cartea Părintelui - poet Vasile Trif, în forme mai directe sau mai subtile, într-un limbaj care te face să te afli dintr-o dată în lumina tainei adâncului „din începuturile lumii” spre cuminecare (*Poiana luminii*), fie „în întunericul apelor” (*Pescuirea*) dar tot spre cuminecare cu bogăția adâncului, fie în lucrarea sfântă de reconstruire a lumii după modelul chipului ei dintâi, cel iconic, pentru că după căderea omului și natura, lumea a căzut și „suspină”, după cum scrie Sf. Ap. Pavel (Romani 8, 22).

Scrie părintele-poet: „Țes lumea aceasta în cuvinte puține / precum se zugrăvește / o icoană pe sticlă” (*Fereastra*), imaginea însăși țesută din inocență și har, amintind de un alt preot-poet, Marcel Miron, care, copil, reconstituie chipul Domnului, de data aceasta, în gherghef: „Mă plec în fața chipului Tău, Iisuse / o pânză cusută de mine când eram copil / ... / De mii de ori Ți-am înțepat fața / ca să-Ți descopăr suferința” („Chipul lui Iisus în goblen” în vol. *Versuri albastre și aurii*).

Dar suferința, durerea lui Hristos este și durerea lui Dumnezeu. Tot cu imagini din copilărie „îmi aduc aminte când mergeam după mure / și spinii brăzdau picioarele fragede” (*Seva albastră*), părintele Vasile Trif vorbește despre aceasta: „Când vrei să simți durerea lui Dumnezeu / înțepă-ți cele cinci degete de la mână / cu care îți binecuvântezi copiii la plecare” (*Ibidem*).

Suferința lui Hristos pe cruce (*Litera T*) devine și semnul trecerii noastre din viață spre moarte, dar și din moarte la viață (învierea), ideea de trecere (Pascha, Paști), amintindu-ne de celebra elegie a lui Rilke despre saltimbanci (la Vasile Trif, clovni), acei rătăcitori „puțin mai fugari ca noi înșine” în trecerea pământească, deși nu se știe dacă acești „clovni cu fața văruiată” din poezia autorului (*Singura literă T*) sau noi înșine suntem mai fugari..., oricum, în și prin Hristos, întru crucea și suferința Lui, trecerea pământească în sensul strict al cuvântului, devine trecere spre viața veșnică, în sensul eshatologic al cuvântului, căci, vorba lui E. Levinas, istoria este în mod fundamental eshatologică, iar în cuvintele lui Vasile Trif, trecere

dincolo cu roadă datorită existenței de aici: „Cuvintelor moarte li se macină oasele în zbaterea vântului / făina se cerne peste fiecare inimă / ajunge înaintea unor clovni cu fața văruiată / singura literă care nu omoară duhul / ce-și întinde brațele-ntr-un rod la bună vreme / singura literă T” (*Ibidem*).

Dar pentru cei ce cred în moartea și învierea Fiului lui Dumnezeu, răstignirea însăși Îl arată pe Iisus drept semănător și sămânță, pe care, cei ce cred deci, o iau ca pe o euharistie, ca pe un foc curățitor de imanent spre viața de veci. „Făcutu-s-a semănătorul / sămânță / în locul pardosit cu pietre” (*Semnănătorul*), amintind aici de cuvintele rugăciunii heruvimice a Sf. Liturghii: „Tu ești Cel ce aduci (jertfa), Cel ce Te aduci, Cel ce primești și Cel ce Te împarți.”

Dar tocmai pentru că neascultarea omului primordial, adică stricarea ordinii creației a produs atât căderea omului, cât și a lumii sale, la fel, restaurarea omului este în același timp oferită și lumii sale. Răstignirea Fiului lui Dumnezeu a însemnat o răstignire a întregului univers, a ordinii create; cu alte cuvinte la răstignirea Fiului întreaga creație participă cu frică și cu cutremur văzând răstignit pe Creatorul. Iată în cuvintele lui Vasile Trif: „Înainte de a-L răstigni / I-au uns trupul cu miere / să-L înțepe toate / lighioanele pământului / să-L mănânce de viu // însă întreaga creație necuvântătoare / s-a plecat și I-a spălat trupul / în bătaia aripilor / fluturii I-au răcorit chipul / lăcustele au întunecat cerul / greierii și-au frânt picioarele-n plânset / apelor li s-a lovit dureros inima de coșul pieptului // toată făptura șoptea stins / a sosit ceasul” (*Vibrație*).

Și totuși, cu toată dragostea sacrificială a lui Dumnezeu pentru omul creat după chipul Său, pentru cei ce n-au înțeles taina răstignirii, rămâne un vid care-i plasează existențial contra-curent, contra-normalitate, „cu josu-n sus” cum zice poetul (*Incantație*), împiedicându-se „prin gropile sufletului” (*Site*), într-un vid în care „când inima e goală / îi este rușine de propria sa goliciune” (*Stiharul de in*) care duce nemijlocit la o tragică înstrăinare de sine, adică spre moarte, cum scrie poetul-părinte: „m-am gândit însă la țestoasa / care pentru prima dată se părăsise / pentru a muri departe de ea însăși” (*La marginea mării*).

Din întreaga poezie a acestui volum se desprinde o mare idee și un mare imperativ: nevoia de transcendență, așa cum remarcă și distinsul scriitor și filosof Horia Bădescu atunci când caracterizează poezia lui Vasile Trif drept „o poezie a interferenței firești dintre sacru și profan”, iar pe autor îl consideră „un pescar al transcendenței pe care o restituie vieții umane” (coperta patru a cărții).

Ca mistag al transcendentului Vasile Trif se arată a fi și prin lucrările sale plastice care însoțesc volumul. Se remarcă aici temele, conceptul, stilul în concordanță cu ideea de minune, de taină, de creație, în concordanță cu suspansul imposibilității de descriere, rămânând, până la urmă, convins, cu Lucian Blaga, că taina nu se cere a fi descifrată, ci doar indicată și, mai precis, sporită, toate aceste lucrări evocând adâncul („mână

corabia mai la adânc”) stării existențiale primordiale, dar și adevărul tainei lui Dumnezeu, al creației și al omului.

Dar ideea de transcendență ca necesitate existențială este accentuată de Vasile Trif și în închipuirea omului ideal ca „o specie intermediară / între heruvim și păun” (*Triptic imaginar*), adică într-o condiție existențială îngerească, așa cum spune Sf. Ioan Gură de Aur despre idealul nostru de a ajunge om ceresc sau înger pământesc, sau cum spune poetul într-o frumoasă metaforă despre semințe: „Și-am să le îngrop în noul pământ / și-n mângâiere am să le descânt” (*Trecere*).

La Vasile Trif ideea de transcendență implică în mod necesar o descoperire a „continentului interior” (*Grijă*) care duce la botezul planetei „într-o singură rugăciune” (*Apariție*) printr-o îndelungă așteptare în această stare „asemenei unui pustnic ce-și numără / respirațiile în rugăciune” (*Încercare*). O încununare a învățăturii despre nevoia imperativă de transcendent se află și în referirile directe sau indirecte ale autorului la Iisus Hristos ca Marele Celălalt, dar și la obișnuitul „celălalt” despre care Roger Garaudy (*Parole d’homme*) spunea că este transcendența noastră, și fără să trecem cu vederea, în referirile la relația cuvânt-tăcere (din fondul teologic al textului, Iisus-Logos-tăcere) de unde se desprinde imaginea tăcerii născătoare de cuvânt, amintind de afirmația lui Meister Eckhart că Dumnezeu este un Cuvânt la extremitatea tăcerii, de unde și taina cuvântului care spune întotdeauna ceva dar niciodată totul. În cuvintele autorului, citim: „În zori / cuvintele tresaltă-n pielea întinsă-a tăcerii / precum pietrele copilăroase pe suprafața apei / cercurile se-mbrățișează pentru ultima dată / apoi coboară-n adânc / așteptând cuminți / dansul unei noi respirații” (*Dansul*).

Volumul *Pescuirea minunată*, citit adânc, călăuzește cititorul spre incandescența lucrurilor firii, spre focul interior din chipul divin ce suntem, spre fața ascunsă a adâncului din noi învăluită în tăcere dar parțial dezvăluită în cuvânt.

Prin minunate expresii și imagini cum ar fi cuminecarea „din începuturile lumii”, „întregul univers [se umple] de mirosul unui fagure”, „când i se zbate geana amiezii”, fiul tainicei risipiri” (amintind de celebrul vers al lui Mihail Crama: „eu, fiul tău: splendida ta risipă” („Recviem”, în *Împărăția de seară / The realm of dusk*, Ed. Eminescu, București, 1984), „cântă a primăvară toaca schitului”, „iar vântului / i s-a făcut milă / și desăcutu-s-a-n cuvânt”, „aureolele sfinților / se deșartă din sipet / peste întreaga lume”, „aleargă cerbul prin pădurile inimii”, „mii de ochi serbezi / ce mai poartă-n căușul pleoapelor / amintirea luminii”, „la marginea apelor / cum e să fii celălalt / și să te doară lumea lui”, „precum vitraliile prinse-întreolaltă / în care lumina și-a făcut cuib”, „așteptând cuminți / dansul unei noi respirații”, „nici în lumea aceasta / nu e de ajuns / să peticești doar în cuvinte / gropile sufletului”, Vasile Trif ne oferă o luminoasă mărturisire de credință, directă, dar și inteligibilă în subtile metafore, despre dragostea lui

față de Cel pe care Îl propovăduiește constant din fața sfântului altar. Este ca și cum, întrebând fiind repetat de Domnul Iisus: „Mă iubești tu pe Mine”, el răspunde ca și Petru, marele apostol, nu doar cu tremurătoarele cuvinte: „Tu știi că Te iubesc” (Ioan 21, 15-17), ci, în felul lui, „Tu știi cât Te iubesc”, ca și cum, alături de scriitorul Petre Dumitriu, care, comentând Evanghelia după Marcu, a scris cartea *Cum să nu-L iubesc?*

Volumul *Pescuirea minunată* al lui Vasile Trif este o călăuză luminoasă, precum Stâlpul de foc la ieșirea evreilor din Egipt, spre descoperirea luminii adâncului din noi.

THEODOR DAMIAN

Florian Silișteanu și „meșteșugul” metaforei

Toți poeții vor să fie originali. Și e normal să fie așa. Și cei mai mulți sunt. Totuși unii imită un anumit stil (să zicem un anumit fel de rimă sau un anumit fel de fără-de-rimă, un anumit fel de a centra/alinia versurile în strofă, un anumit fel de vers alb sau de vers „negru” sau în schimbarea regulilor de punctuație sau de ortografie ș.a.m.d.), alții un anumit gen de metaforă sau un fel de a construi o metaforă, și încă alții combinând din toate, după caz.

Desigur, originalitatea are și ea ierarhiile ei. De aceea zicem „original”, „foarte original”, poate și „cel mai original” într-o anumită perioadă, cum a fost Nichita Stănescu în vremea și în contextul lui, dar zicem și „între cei mai originali” atunci când, într-o perioadă prelungită, de exemplu în literatura noastră, ar apărea unul sau altul la fel de originali, în niciun caz în sensul unuia imitându-l pe celălalt, ci în sensul profund al harului, al inspirației și al expresiei sau al discursului poetic decurgând din acestea.

Florian Silișteanu se înscrie aici. Nu imitator, nu nichitastănescian, deși cu o originalitate paralelă, nu succesivă, cu cea a lui Nichita.

Există și mulți poeți care caută originalitatea cu lămurirea, încercând să sfideze, să spargă norme și convenții, inclusiv ale bune cuviințe. Și mulți dintre ei sunt chiar incluși în ceea ce se numește inadecvat canon literar, adică băț de măsurat (asta este canon la origine) creația literară, dar aici întrebările principale sunt legate de cine măsoară și cu ce băț. Un băț este o limită, deci un pat procustian, așadar a fi înscris într-un canon înseamnă a fi (fost) conformizat la dimensiunile patului, ale bățului.

Florian Silișteanu nu este nici canonic, nici necanonizat, nici, deocamdată, canonizabil.

El este „lăcătuș mecanic în poezie”, cum se recomandă cu modestie dar și cu profundă semnificație, semn singularizator între poeții lumii; el este

îngerul cu cheile la gât, înger omniprezent în poezia sa, parcă ar fi frate cu alt modest dar mare artist, Liviu Șoptelea, pictorul și prietenul pământean al îngerilor, fapt ce se vede și în poezia lui Florian Silișteanu în nenumăratele referiri la îngeri, iar în volumul *Îmbrățișări* (Ed. Oscar Print, București, 2025) prezenți aproape în fiecare poezie.

El este privilegiatul tuturor muzelor care în orice fel au de a face cu poezia.

Dar pe Olimp sunt multe locașuri și ierarhii. El este, precum Parmenide Eleatul, cel luat în templul zeiței din vârful muntelui. Din vraja aceea scrie, de aceea poezia lui este o învrăjire a lumii.

Într-un fel, Florian Silișteanu este omul care a căzut din vis și care trăiește aici, ca-ntr-un vis realitatea din care a căzut, paradisiacă, dacă vrem, când el, Adam, dă nume lucrurilor. Acum, aici, poetul numește lucrurile din nou creând astfel o nouă lume care-i poartă pecetea dar peste care și întru care stăpân este Dumnezeu, așa cum se vede în majoritatea poemelor din acest volum unde Dumnezeu este invocat cu respect, nu adamic, ci hristic, numele fiind scris mereu cu majuscule.

Modest, neastâmpărat, vulcanic, autorul „Îmbrățișării” este într-adevăr un original și în relațiile sociale.

Ca „lăcătuș mecanic în poezie” el arată atât în întâlnirile cu publicul larg sau cu prieteni în cercuri mai restrânse, cât și în creația sa literară, și mai ales aici, că știe dedesubturile, că navighează cu ușurință interioarele, că știe să deschidă ceea ce pentru alții este închis, că deschide porțile unor lumi noi, fascinante care te marchează precum poveștile bunicii sau ale mamei atunci când se apropia ora culcării.

De fapt idea de lăcătuș (chiar și mecanic) implică, măiestrie, cunoștință, profesionalism. Faptul că știi să faci bine un lucru. Florian Silișteanu este un neîntrecut meșteșugar al metaforei.

Ce mi se pare foarte important la Florian Silișteanu este faptul că deși poezia lui abundă în imagini, metafore, figuri de stil fie neașteptate, frapante, fie chiar șocante, ele sunt nu numai de o frumusețe unică, dar se și încadrează perfect în contextul creat, ele curg fără discrepante (în afară de cazul în care însăși discrepanța „părută” este intenționată trimițând la ceva anume), purtându-te, ca cititor, din noutate în noutate și făcându-te să te simți un navigator pornit într-o aventură din ce în ce mai plăcută.

Iată o listă lungă din aceste frumuseți: „împărțind golului plinul”; „să nu mai pună timbrul jumătate / lipit cu viața peste moarte”; „dar noi / dând ceasul cu o distanță înapoi”; „arșița e ca o icoană – plânge ea să nu plâng eu / arșița e o distanță care nu mai are casă / arșiță și mamei mele cât i-a fost tatei mireasă”; „am observat cum curge sânge din cuvânt”; „când visam că mama chiar și ea / amesteca tăcând culorile din moartea mea”; „spălau pe jos cu moartea cu timpul și cu viața”; „nu mai văzuse nimeni un înger ce purta la gât o cheie”; „cerând luminii un chibrit”; „sorbind în taină din lumina lui Dumnezeu”; „sufletul iar dă să iasă ... îl țin strâns în dinți”; „săpând o groapă

în oglindă”; „când ești strigat îți dai seamă că ești și că nu singur”; „rugați-vă neconținut / celor pe care i-ați hulit”; „un singur înger de se află printre voi și nu a iubit niciodată / să vină la mine”; „există printre ape setea care ne-a născut / există sete care n-a băut”; „mă vei găsi de după stele care nu mai sunt / ... mă vei găsi cu un chibrit care aprinde frigul pe pământ”; „sosește parcă depărtarea acasă”; „artiștii nu sunt oameni pentru că oameni nu mai sunt”; „poet / împușcat în tâmpile cu păsări”; „cârlanul trăgea din greu să ducă îngerul acasă”; „roagă-te / vine Domnul și nu mai pleacă”; „sunt tot mai mulți poștașii care aduc scrisori postum”; „inima ta este un peron pentru ora exactă la care nu mai vii”; „cum bezna / rupe-ncet din osul nopții glezna”; „lăsați vă rog pe un bilet cu nume și prenume / cât ați iertat și până unde”; „ca un suspin în care stă la pândă lumea”; „frigul începe în tine când în celălalt nu mai e nimeni acasă”; „într-un clopot iar se schimbă ora pe pământ”; „și-au făcut nod pe sub ape / păsările lumii toate”; „DOAMNE ... am rupt din cămașa ta / și-am șters lumii lacrima”; „știam cum e s-aștept la poarta plânsului”; „foaie verde de cuțit am tăiat din asfințit / s-aprind maicii răsărit”; „în urechea de țăntar stă și bea cu un măgar / o furnică mititică”; „când pe deal o stea se-arată parcă-i mama altădată”; „căutând printre inele nunta ta și-a mamei mele”; „și nu am de unde lua decât din distanța mea”; „am luat cheia să încui în om femeia”; „s-a trezit târziul lumii în distanța nimănui”; „poștașul obosit încurcă tot mereu / adresa mea din cer cu cea de pe pământ”; „cândva am fost și eu aproape de sfânt”.

Prin poezia sa Florian Silișteanu ne face părtași la o lume pe care n-am cunoscut-o, când Duhul lui Dumnezeu se purta deasupra apelor, el sfetnic de taină la zidirea acesteia, când a fost seară și a fost dimineață în ziua întâi, dar totodată împărțându-ne avant-gustul unei noi dimineți.

IULIAN PLUGARU

Chipul tău

*Chipul tău agățat în perete îl privesc
după ce mă întorc din visările târzii
de pe străzi ce palpită de viață
în luminile reclamelor vii.
Chipul tău n-am să-l uit niciodată,
nici când serile mi le voi pierde
în discuții sterile despre lucruri abstracte,
nici când amintirea iubirilor ocazionale
mă va face să înțeleg ce am fost și ce sunt.
Pe un perete chipul tău senin –
și gândul că vor fi cândva
toți oamenii împreună.*

Maratonul cititorului de poezie (I)

Dacă ar fi să se ia după reacțiile unor librari (care, cel puțin în București, declară ritos că nu mai primesc la vânzare cărți de poezie semnate de scriitori români, Deh! ei sunt comercianți și atât!) editurile ar trebui să închidă pentru totdeauna un capitol important al activității lor – cel legat de tipărirea și promovarea liricii naționale dintotdeauna.

Din fericire, însă, cred că nimeni nu se prevalează de acest refuz al librarilor, întrucât ar fi de-a dreptul absurd să ne imaginăm măcar o clipă că poezia noastră ar fi sortită să mai trăiască doar în bibliotecile publice și în cele particulare, iar barzii noștri de azi să nu-și mai vadă tipărite și difuzate niciodată creațiile.

Spre bucuria noastră încă mai avem editori și oameni de cultură care îi recunosc poeziei rolul, rostul și prezența în contextul general al literaturii. Ei au existat în toate timpurile și în toate condițiile indiferent de contextele sociale, economice, politice etc.

Înainte de 1989, chiar sub restricțiile atât de blamatului azi comunism, aveam colecții de poezie la toate editurile importante din România (*Cartea Românească, Univers, Eminescu, Creangă, Junimea, Dacia* ș.a.) și viața a dovedit că volumele publicate în cadrul lor n-au rămas niciodată în stocuri, nevândute, zăcând cine știe câți ani prin depozite și magazine. Și asta dovedea un adevăr simplu, vizibil cu ochiul liber de către oricine: poezia se citea, era căutată de public și orice intelectual care se respecta nu concepea să-și completeze orizontul de cultură lipsindu-se de cărțile de versuri. Ca să nu mai spunem de tineretul școlar (și nu numai școlar), cel care în toate vremurile s-a regăsit în spațiul de frumos și de visare al acesteia.

După 1989, în ciuda bulversărilor care s-au produs în literatură, a răsturnărilor de percepție a ei, poezia a continuat/continuă să fie căutată de mulți, cu atât mai mult cu cât colecțiile și seriile de odinioară au intrat pentru totdeauna în istorie, iar tirajele actuale, propuse de puținele edituri care le mai publică sunt de-a dreptul confidențiale, de ordinul a doar câteva zeci de exemplare. Să mai observăm că de aceea (și poate nu numai de aceea) astăzi, la sfârșitul cărții, nu se mai precizează, ca altădată, numărul exemplarelor tipărite.

Așa stând lucrurile, fără a da sentințe, propun aici un material de prezentare sintetică a unor cărți de poezie care vin să demonstreze fără putință de tăgadă că poezia nici nu moare și nici nu se predă, ci continuă să fie căutată și citită de conaționalii noștri din motive întemeiate, între care nu în ultimul rând unul ar fi acela că poezia e percepută și asimilată (fără exagerare!) și ca un fel de terapie a sufletului, ca un fel de fericit refugiu din fața multelor probleme și necazuri din viața socială, concretă a omului copleșit din ce în ce mai mult de întrebări și neliniști.

Voi începe prin a saluta inițiativa regretatului scriitor Dumitru Radu Popescu de a tipări, pe când era directorul Editurii Academiei Române, o colecție intitulată *O sută una poezii*, în care preconiza apariția, pe parcursul mai multor ani, a tuturor poeziilor acreditați ca valoroși de către critica și istoria literară. Era/este vorba atât de poezii clasici, cât și de cei contemporani cu noi, cu toții – și unii și ceilalți – contribuind la sporirea tezaurului liric românesc. Și, slavă Domnului! Am avut și avem o poezie valoroasă și originală, veritabil pașaport de intrare nu numai în cultura europeană, ci și în cea universală.

De precizat că amintita colecție a fost gândită după toate normele editoriale presupuse de o antologie: prefață, selecție de texte, aprecieri critice. S-a mers pe două modalități: fie ca ediția să fie alcătuită chiar de autor (dacă este în viață), fie să fie încredințată unui critic sau istoric literar (îndeosebi când poetul respectiv nu mai trăiește).

Este cu totul meritoriu că deși i-a schimbat formatul și a venit cu ceea ce numim „Serie nouă” directorul actual al editurii, Valeriu Matei, el însuși poet, a păstrat și duce mai departe demersul antecesorului său.

Pe lângă volumele apărute până acum (n-am o statistică exactă) Dl Valeriu Matei a reușit să scoată, în decursul a doar aproximativ doi ani de când se află în fruntea editurii mai multe astfel de antologii. În februarie 2024 solicitându-l să-mi răspundă la mai multe întrebări despre obiectivele Editurii Academiei (în cadrul unei emisiuni pe care o susțin la Televiziunea TeleMoldova Plus), noul director îmi mărturisea:

În această serie de poezie intenționăm în primul rând să edităm toți autorii importanți ai literaturii române. Nu spun de poezii mari, vorba lui Nichita Stănescu, care zicea „Noi avem 100 de poezii mari, zece poezii de geniu și un singur Eminescu”. Vă amintiți expresia? Hai să începem de la tot ce este important. Din poezia noastră veche am editat Cantemir, *Poemele inorogului*. Tot ce este important să apară în această colecție. Sunt cam două sute de titluri tipărite până acum. Anul acesta am scos 10, anul trecut 6. Sunt texte riguros selectate. Avem în vedere toți poezii valoroși din România, din Basarabia și chiar și din diaspora românească. N-a apărut Adrian Maniu, pregătim acum un volum. Dar am editat Andrișoiu, Ivănescu, Virgil Mazilescu. N-au apărut mulți: Constanța Buzea, Daniel Turcea, Ion Mircea. Au apărut Blandiana și Mălăncioiu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu, Nichita Stănescu, Mircea Ivănescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag. Încă mai sunt, cum v-am spus, mulți pe care nu i-am publicat. Pe cei care sunt în viață îi așteptăm să vină cu cărțile și să apară în colecție. Dintre cei nepublicați i-aș mai aminti, de pildă, pe Alexei Mateevici din Basarabia și Ion Buzdugan, un poet important din perioada interbelică – el a scris Actul Unirii Basarabiei cu România și l-a și prezentat în Sfatul Țării –, a fost o figură importantă a vieții publice, a vieții politice și literare.

Să ne oprim în continuare, fie și fugitiv, asupra câtorva volume tipărite recent, în anul 2025 în această colecție.

VALERIU STANCU, cu volumul *Prin suburbiile cerului* care a apărut aproape concomitent cu altă carte a lui, *Pușca insomniacă a lui Rimbaud* (traducere din limba franceză a cărții editată mai întâi la editura PHI din Luxemburg și distinsă cu prestigiosul „Premiu Mallarmé”, care se acordă unor poeți de expresie franceză).

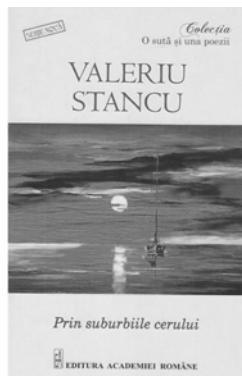
Apariția de la Editura Academiei este prefată de Ioan Holban, posfațată de Mircea Muthu, iar antologarea poemelor și selecția referințelor critice aparține autorului.

„Poezia lui Valeriu Stancu, de o indiscutabilă complexitate a temelor și imagisticii”, opinează prefătorul, „purcede de la mirajul unor *semne* și al unor *nume* aparținând unei mitologii personale: Soarele-Lup, Magul Nimeni, Lastheria, Ființa de Somn constituie structura acestei mitologii, elementele de focalizare a mesajului liric, de jalonare a traseului său de la poet spre cititor”. Blindată, dacă pot spune așa, de o cuprinzătoare (nu mai puțin de 37 de pagini) selecție de aprecieri critice, cartea vine să certifice încă o dată, dacă mai era nevoie, că Valeriu Stancu, indiscutabil un profesionist al versului, scrie o poezie cu virtuți evidente: valoare, originalitate, stil personal, reală capacitate de empatizare cu cititorul – de unde și ecourile ei și în plan mai larg, european (Franța, Italia).

Iată, bunăoară, cum îl vede pe poet Denis Emorine din Franța: „Rana existențială este vie în opera acestui poet român, a cărui scriere superbă sângerează literalmente, transpiră suferința umană. Valeriu Stancu stigmatizează o existență care nu poate oferi omului decât o lume pe trista sa măsură, marcată de stigmatele abandonului. La el, suferința surdă se traduce prin versuri admirabile, chiar și în limba franceză”.

Pentru Andrea Tavernati din Italia: „Valeriu Stancu este un exponent de seamă al acelor literaturi din țările răsăritene încă puțin cunoscute în general în vestul Europei – în special poezia – dar bogate în propria personalitate și tradiție, nu doar adânc înrădăcinate în istoria țării, dar în continuu dialog cu înaltele modele ale mainstreamului central-european. Ne aflăm în fața unui poet care privește cu dragoste și dăruire simbolismul francez, făcând referire expresă la zeei tutelari Rimbaud și Baudelaire. (...) Poetul este un investigator care se plasează în fața propriei imaginații ca în fața unui obiect care nu-i aparține, un paravan și în același timp o emblemă a unei realități evazive, care nu poate fi trăită decât cu metafore amețitoare sau cu acrimonia repetiției șamanice.”

DOINA URICARIU, cu volumul *Un fruct de hârtie* „este una dintre vocile feminine importante ale literaturii române postbelice” ne asigură Delia Muntean, autoarea antologării poeziilor, prefetei și selecției referințelor critice. Și tot d-sa sa, sintetizând substanțiala introducere în

universul liric al acestei scriitoare, mai notează: „Doina Uricariu este o autoare complexă, ale cărei scrieri acoperă poezia, eseu, critica literară și de artă și memorialistica. Stilul său este elegant, profund intelectualizat, dar și pătruns de sensibilitate lirică. Opera Doinei Uricariu reflectă o permanentă tensiune între lumea interioară a sensibilității poetice și realitatea istorică sau culturală.”

După *Vindecările* (1976), cartea cu care a debutat, Doina Uricariu a mai publicat încă zece volume de versuri (*Jugastru sfiala* – 1977; *Vietăți ferice* – 1980; *Natură moartă cu suflet* – 1982; *Mâna pe față* – 1984; *Ochiul atroce* – 1985; *Institutul inimii* – 1995; *Puterea leviatanului* – 1995; *Inima axonometrică* – 2002; *Cartea de sticlă* – 2016), cu generice oarecum ciudate, neobișnuite și cu atât mai incitante, sugerând din pornire că avem a face nu atât cu o poezie scrisă dintr-un impuls imediat, cât mai degrabă cu una conceptualizată, trecută prin sita unei exigențe ce ține de formația autoarei. Și fiind așa, i-au salutat prestațiile lirice confrații poeți Dinu Flămând, Adrian Popescu, dar mai ales o serie întreagă de critici importanți ai vremii: Mihai Dinu Gheorghiu, Nicolae Ciobanu, Petru Poantă, Mircea Iorgulescu, Marian Papahagi, Laurențiu Ulici, Dumitru Micu, Ion Simuț, Al. Cistelean, Al. Paleologu, Constantin Ciopraga, Ion Pop, Ioan Holban, Gheorghe Grigurcu, Mihai Cimpoi.

Prefațându-i o antologie din 2022, Mihai Cimpoi o fixa, dacă se poate spune așa, pe poetă într-o „ramă” proprie, remarcându-i nota originală, punându-i un fel de diagnostic literar. „Doina Uricariu” era de părere academicianul de la Chișinău, „este cea care *singură* își produce bucurii, își provoacă suferințe pentru a-și adânci trăirea care își adresează blesteme, se autojertfește și autohulește (inversând blasfemia de la adresa ei divină), își atăță simțurile și își aprinde ruguri pentru ardere de sine, își crește osânda sub formă de Cer, iar durerea și-o crește sub pământ. E o întoarcere *către* sine și în sine sau *din* sine în sine trecând totul printr-un proces de recuperare, potențare, diminuare, scrijelind semne pe arborele cunoașterii și transplantându-l în propriul eu.”

Ca și în celelalte cazuri, ale altor autori apăruiți în colecția *O sută și una de poezii*, volumul acesta oferă cititorului o oglindă cuprinzătoare și totodată convingătoare, pe deplin reprezentând universul liric al poetei.

Despre alte antologii din colecția amintită vom scrie în numărul viitor al revistei.

Filozofice sunt gândirile care întemeiază oameni **Anca Sîrghie: Lucian Blaga- profesor și mentor**

Cuvintele din titlu aparțin marelui scriitor și gânditor român Lucian Blaga, ele fiind concepute la maturitate și publicate postum în grupajul *Elanul insulei* (Ed. Dacia, Cluj, 1977). Astfel, se sugerează rolul nobil al filozofiei care poate înaripa pe dascălul care crește și formează oameni. Printre multele fațete ale remarcabilei personalități creatoare care a fost Lucian Blaga este și aceea de profesor și îndrumător, evidentă în special în anii 1939-1948. Această fațetă, mai puțin cercetată și comentată, constituie subiectul cărții *Lucian Blaga - profesor și mentor* (Ed. Junimea, Iași, 2024), purtând semnătura bine-cunoscutului istoric literar Anca Sîrghie, ea însăși cu o carieră profesorală de peste 50 ani, lucru ce adaugă excelenței sale investigații documentare și un punct unic de vedere, de o deosebită putere de pătrundere și înțelegere. *Cuvântul însoțitor* al filosofului Eugeniu Nistor și aprecierea de pe coperta 4 a lui Ion Dur devin, în moduri diferite, un binevenit îndemn la lectură.

Intrat deja în legendă pentru disputa sa, pe când era în clasa a IV-a la Liceul Șaguna din Brașov, cu profesorul de istorie Vătășan privind filozofii Bacon și Descartes, Lucian Blaga, după absolvirea Facultății de Teologie la Sibiu și Oradea, precum și după doctoratul în filozofie la Viena, abordează pe Sextil Pușcariu, rectorul Universității de la Cluj, inaugurată oficial la 1 februarie 1920, manifestându-și dorința, la vârsta de numai 25 ani, de a ocupa un post de profesor la catedra de Estetică și Sociologie. Postul părea să fi atras și pe Octavian Goga, care a fost primit în Academia Română în același an, 1920.

Anca Sîrghie descrie anevoiosul proces spre ajungerea la profesorat, o „lungă cursă cu obstacole” de optsprezece ani, terminată la 1 octombrie 1938. Însuși Blaga mărturisea: „Ciudată-i viața. A trebuit să ajung de două ori ministru și să se schimbe legea universitară... ca să mă văd profesor”. La aceasta a contribuit și faptul că fusese primit, la propunerea lui Sextil Pușcariu și în ciuda opoziției lui Nicolae Iorga, în Academia Română la secțiunea literară, în 1936. Atunci, deoarece nu succeda unui academician înaintaș, a ținut discursul de recepție „despre unanimitatea noastră înaintaș fără nume, satul românesc”.

Și totuși cariera profesorală a lui Lucian Blaga nu a început cu Catedra de Filosofie a culturii a cărei înființare fusese propusă special pentru el, în paralel cu catedra de Estetică literară dedicată profesorului Liviu Rusu, cu susținerea noului rector, Florian Ștefănescu-Goangă. Prin noua lege a raționalizării învățământului superior, catedra de Filosofie culturală a fost desființată și Blaga a inaugurat primul său curs la 17 noiembrie 1938 ca titular al catedrei de Sociologie rurală. Cărturarul și filozoful Lucian Blaga

avea să mai țină cursuri de Filosofia culturii, care a devenit principala sa materie, de Conștiință filozofică și de Aspecte antropologice, în decursul anilor, la Universitatea din Cluj (1939-1940), la Sibiu după ocuparea Ardealului de nord (1940-1945) și, din nou, la Cluj (1946-1948).

Faptul că a îndrumat câteva lucrări de licență și de doctorat face ca Lucian Blaga să dezvolte legături deosebite cu studenți remarcabili, precum Radu Stanca, Ovidiu Drimba, Gheorghe Pavelescu, Zevedei Barbu, Felicia Ionașiu, Virginia Ciufudean care a luat primul 10 din cariera universitară a profesorului Lucian Blaga, studenți pe care eminentul istoric literar

Anca Sîrghie îi cercetează sau chiar îi abordează direct. Informații prețioase sunt aduse în carte despre aceștia ca și despre Cercul literar sibian (Șt. Aug. Doinaș, Ion Negoitescu, Radu Stanca, I. D. Sârbu, N. Balotă etc.) asupra căruia profesorul Blaga a avut o influență deosebită, deși după cum sună mărturisirea lui Doinaș menționată de autoarea cărții, în perioada sibiană a lui Blaga, „cerchiștii” cultivau mai mult un spirit maiorescian.

Este interesant cum avea profesorul Blaga să-și susțină principiile în fața studenților, el care, ca poet, proclama: „eu cu lumina mea sporesc a lumii taină”. Constantin Noica, deși pleda pasionat pentru profesoratul lui Lucian Blaga, se întreba cum se vor putea împăca predarea și comentarea gândirii altor filosofi cu prezentarea și argumentarea filozofiei proprii. Edgar Papu, citat de autoarea cărții, spunea despre Blaga că a păstrat, în „acea atmosferă fecundă, plurivalentă, de libertate și totodată de spirit și cultură”, ca mentor și „patron spiritual”, o atitudine „nu critică ci efigială”. Cred că, mai mult decât preocuparea de a explica alte sisteme filozofice, dragostea de dascăl a lui Blaga a urmărit în primul rând introducerea și educarea tinerilor în promovarea pe mai departe, la noile generații, a descoperirilor și gândirii lui proprii în care începuse să construiască încă de pe când era june și dorea o catedră la universitatea clujeană. În 1935 el spunea tânărului Octav Șuluțiu: „În ce privește filosofia pe care o fac eu, ea ar putea fi o sinteză creatoare între poziția filosofiei apusene și [cea] a filosofiei ortodoxe, bizantine... Punctul de vedere al meu e personal”. Șuluțiu notează: „Valoarea lui Lucian Blaga începe deci de aici, că a fost primul care a prezentat într-un mod viu și original problemele metafizice, la noi”.

Ion Piso, student entuziast timp de trei ani al profesorului D. D. Roșca la Istoria filozofiei antice, medievale și renescentiste, sublinia darul pedagogic deosebit al acestuia din urmă „de a înscena în fața ta, cu o rară măiestrie, demersul și motivația gândirii fiecărui curent” filozofic, trezind în

mintea învățăcelilor sentimentul unui „incendiu interior, ca un vulcan ce scoate din măruntaiele gândirii nu numai magmă informă ci ... diamant.” Prin comparație, prezentările profesorului Blaga îi apăreau „ca o înaltă plutire”, respectabilă, dar mai puțin directă și convingătoare. Cerchiștii Doinaș, Negoîtescu, Balotă îl considerau „lipsit de har oratoric”, iar Victor Felea remarca glasul său „melodic și monoton” ca al lui Apollinaire. Modul „inexpresiv” blagian contrasta cu „vivacitatea stilului de predare” al lui Liviu Rusu. Dar, în ciuda timbrului vocii sale, „Blaga captiva auditoriul cu densitatea ideatică a discursului său”. Studenții respectau pe acest „supercărturar european” (I. D. Sârbu) și, ca „emuli ai lui Blaga și ai spațiului mioritic”, au părăsit ostentativ sala de curs, în momentul când profesorul Onisifor Ghibu a criticat importanța exagerată dată de Blaga baladei „Miorița”. Modul de predare în genul pedagogiei germane era sorbit numai „de [către] cei chemați” care deveneau ucenicii săi spirituali. Magistrul prelunga cursurile „cu dialoguri explicative și plimbări prin parcurile urbei”, după cum nu concepea să lipsească de la seminariile cursului său, activitate ce revenea în fapt asistenților. Convingerea sa era că seminariile sunt chiar mai importante decât cursul în receptarea de către studenți a temelor tratate. Foarte frumos i-a spus Blaga tânărului învățăcel I. D. Sârbu: „Orice cap trebuie să fie o cariatidă”.

Dintre cele 14 secțiuni centrale ale cărții, două capitole, ca două intermezzi binevenite, sunt cel privind istoria universității clujene și cel ce se referă la Sibiul cultural la venirea lui Blaga ca profesor în această importantă urbe ardeleană. Cu abnegația de istoric literar, hrănită și din experiența sa didactică, Anca Sîrghie are inspirația de a investiga cum era receptată învățătura lui Blaga în esența ei. Autoarea oferă spre citire, în premieră, notițele de curs luate în anii 1943-1945 de către Felicia Ionașiu la cursul de Filozofia culturii, așezate în Anexele cărții, dintr-o prudență ușor de înțeles. În același capitol final, un interviu luat lui Ovidiu Drimba, student și apoi asistent al profesorului Blaga, el însuși devenit ulterior profesor universitar, completează bogăția informațională, bine organizată, a volumului. O colecție de fotografii rare completează cartea, conferindu-i un plus la deosebita sa valoare documentară, susținută și prin densa Bibliografie generală a temei, propusă de autoare.

Un loc aparte îl ocupă și capitolul privind atacurile și persecuțiile din perioada regimului comunist, al doctrinelor marxiste. Primul atac vine de la Lucrețiu Pătrășcanu care-l acuză că filozofia sa este mistică și nu corespunde realității românești. Cel mai dur atac vine însă de la Mihai Beniuc, care îl idolatrizase pe maestru în tinerețe și chiar îl vizitase entuziasmat la el acasă, atac ce, cu duritate fâțarnică, îl apropie pe Blaga de atitudinile și concepțiile legionare, de „mesianismul sângeros al lui Hitler”. Catedra lui Blaga este desființată și, în 1948, este repudiat din mediul universitar, în care s-a introdus obligativitatea Marxismului, a Economiei politice și a Materialismului dialectic. A fost mutat forțat la Institutul de istorie și

filosofie al Filialei Academiei în Cluj. Blaga este, după cum se știe, interzis ca scriitor și filozof și este pus în tragică situație ca, la Biblioteca Academiei, să distrugă propriile sale volume. Scrierile lui Blaga încep a fi socotite unelte ale oamenilor de dreapta, ale dușmanilor clasei muncitoare și spiritului ei revoluționar. Persecuții suferă și profesorii Liviu Rusu și D. D. Roșca, iar o serie din cerchiști suferă închisoare.

Chiar așa ostracizat, creativitatea lui Blaga nu a încetat. Dimpotrivă, filosoful și traducătorul lucrează cu febrilitate, iar poetul renaște din propria cenușă, sub imboldul unei noi iubiri, despre care Anca Sîrghie a depus mărturie prin cartea sa *Lucian Blaga și ultima lui muză*, publicată la Editura TechnoMedia, în 2015 și premiată de Uniunea Scriitorilor din România la filiala Sibiu. El a continuat să fie activ și respectat, în această perioadă traducând magistral capodopera goetheană *Faust*. Șt. Aug. Doinaș, și el traducător excelent al acestei mari lucrări, spunea că fiecare generație este datoră a-și da măsura valențelor sale venind cu o nouă versiune interpretativă a piesei. Fiica Feliciei Ionașiu, Rodica Bota, povestește că, într-un moment de lectură a traducerii „Cântecului Margaretei”, Blaga, transpus și căzut pe gânduri, a considerat că traducerea sa „a depășit originalul” ca inspirație și meștesug artistic.

Anca Sîrghie concludă: „Lucian Blaga și-a construit astfel viața încât să fie sigur că va dăinui prin ceea ce a creat, iar profesoratul ca parte a mentoratului său, *pars pro toto*, a netezit această cale”. Deși s-a desfășurat în condiții dramatice în ultima parte a activității sale, mentoratul „a dat roade târzii, dar perene”. Printre ele o întreagă pleiadă: poetul și dramaturgul Radu Stanca, criticii literari și esești Ion Negoitescu, Nicolae Balotă și Ovidiu Cotruș, istoricii literari Eugen Todoran și Cornel Regman, prozatorul Ion Dezideriu Sârbu, poezii și traducătorii Ioanichie Olteanu și Eta Boeriu, eseistul filosof Radu Enescu și mulți alții.

Cartea *Lucian Blaga- profesor și mentor* (Ed. Junimea, 2024) este o lucrare durabilă de istorie literară, o realizare remarcabilă și un minunat omagiu adus genialității creatoare a acestei mari personalități literare și filozofice, unul dintre fiii de înaltă elită ai neamului nostru românesc.

O constelație a memoriei culturale

Ioan N. Roșca – 80

Scrieri și ecouri filosofice, literare, jurnalistice

Într-o epocă în care discursul cultural se fragmentează, iar identitățile academice devin tot mai specializate, apariția volumului *Ioan N. Roșca – 80. Scrieri și ecouri filosofice, literare, jurnalistice* (Ed. Fundației România de Măine, București, 2025, coordonator Dr. Dan I. Roșca) reprezintă un gest editorial rar: acela de a pune în circulație nu doar o carte, ci un itinerariu intelectual, o hartă a preocupărilor, afinităților și tensiunilor ce definesc un autor situat la intersecția dintre filosofie, literatură și jurnalism cultural.

Volumul se structurează ca un dosar de creație extins, care reunește cronici publicate în ultimele decenii, redactate fragmentar (cele de până în 2020) sau în extenso (cele din intervalul ultimilor cinci ani), la cărțile lui Ioan N. Roșca de filosofie, de literatură (poezie și proză) și de jurnalism cultural. Această formulă exprimă bine caracterul volumului: nu o simplă selecție retrospectivă, ci o reconstrucție vie a unui traseu intelectual. Cartea își propune să ofere o imagine coerentă asupra unei opere dispersate în genuri diferite – lucrări filosofice, scrieri literare, analize culturale –, dar animate de aceeași exigență etică și de aceeași atenție față de detaliul stilistic.

Un volum de sinteză – între memorie și continuitate

Dincolo de componenta aniversară – inevitabilă în cazul unei apariții dedicate împlinirii vârstei de 80 de ani –, cartea nu are nimic festivist. Ioan N. Roșca își tratează propriul parcurs cu luciditate și, uneori, cu un rafinat simț al relativizării. De fapt, Ioan N. Roșca lasă textele să vorbească: cronici, comentarii, analize din ceea ce s-a scris despre cărțile lui. Prin această structură polifonică, volumul devine un dialog între autor și ecourile creației sale. Cartea pune în lumină trei direcții majore:

1. Scrierile filosofice, axate pe istoria filosofiei românești și universale sau pe teme precum existența lumii în ansamblu, identitatea și sensul omului și culturii, problematica valorilor, etica responsabilității – texte ce demonstrează rigoare conceptuală și atenție la genealogia ideilor.
2. Textele literare, în care autorul practică poezia sau proza scurtă într-un mod dens, uneori confesiv, în alte rânduri ironic, dar întotdeauna articulat în jurul unei idei centrale: că stilul este o formă a libertății.
3. Contribuțiile jurnalistice, care constau în lucrări teoretice sau cronici publicate în reviste culturale și adunate în volume, în care Roșca analizează cărți, evenimente și fenomene socio-culturale, cu un ton

echilibrat, analitic, fără concesiile retoricii facile.

Bibliografia extinsă – „adusă la zi”, cum citim – completează arhitectura volumului și constituie un document de interes intelectual în sine.

O carte care își justifică existența prin densitate și claritate

Ceea ce impresionează la lectura volumului nu este doar varietatea textelor, ci consistența lor internă. Ele învederează faptul că, indiferent de registru – filosofic, literar, jurnalistic – autorul păstrează același ton al clarității calme, al observației negrăbite, al gândirii care își ia timpul necesar pentru a formula, nu pentru a impresiona.

Un leitmotiv al acestor texte critice este ideea stilului ca expresie a gândirii. În descrierile de opere, în reflecțiile asupra limbajului, în notațiile despre identitatea culturală, Roșca practică o critică de tip hermeneutic, situată între analiză și interpretare. E un stil matur, fără excese, fără ornamentație inutilă, dar cu o eleganță discretă, care susține conținutul fără a-l eclipsa. Autorul nu este doar un observator, ci și un constructor de context: pune textele în istorie, pune autorii în tradiții, pune ideile în tensiuni fertile. Această capacitate de contextualizare este rară și dovedește formația filosofică solidă a profesorului Ioan N. Roșca.

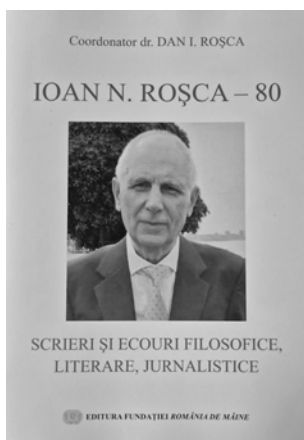
Importanța volumului: consolidare, reflecție, continuitate

La 80 de ani, Ioan N. Roșca nu își oferă o simplă recapitulare, ci un exercițiu de continuitate intelectuală. Cartea nu se închide asupra trecutului, ci indică direcții viitoare, prin felul în care reorganizează materialul.

Într-o cultură adesea marcată de discontinuități, volumul acesta oferă un model de coerență în diversitate: arată cum poate exista o unitate stilistică într-o operă polimorfă și cum se poate construi un sens comun din genuri aparent disparate. Prin includerea ecourilor, autorul creează o mini-istorie a receptării, ceea ce-i conferă volumului o valoare documentară semnificativă.

Lansarea de la Gaudeamus – un moment de recunoaștere comunitară

Volumul a fost lansat la Târgul de Carte Gaudeamus, în 5 decembrie 2025, într-un eveniment cu relevanță nu doar editorială, ci și comunitară. Au vorbit profesori universitari, scriitori, cercetători și jurnaliști culturali – o gamă de voci care reflectă tocmai multiplicitatea câmpurilor în care scrisul lui Ioan N. Roșca se mișcă firesc.

Remarcabil este faptul că vorbitorii nu s-au limitat la cartea lansată, ci au extins discuția către cealaltă lucrare recentă, *O constelație stilistică literară și jurnalistică*, vol. II (Editura UZPR, 2025). Împreună, cele două volume alcătuiesc un diptic intelectual, în care se vede clar preocuparea autorului de a-și cartografia propriul traseu cultural și de a-l pune în dialog cu lumea intelectuală românească.

Lista participanților – de la profesori universitari precum Mihai Bădescu și Anișoara Henrieta Șerban la scriitori precum Florentin Popescu și George Savu – confirmă faptul că Ioan N. Roșca se situează în centrul unei rețele culturale active, diverse și solidare. Această receptare multiplă întărește ideea că volumul este mai mult decât o antologie de referințe critice: este un nod de memorie culturală, un loc în care se întâlnesc generații, stiluri, domenii și instituții.

Concluzie

Cartea *Ioan N. Roșca – 80. Scrieri și ecouri filosofice, literare, jurnaliste* este un volum dens, matur și necesar. Reunește o viață de reflecție, de lecturi și de dialoguri culturale, într-o formă care nu este nici retrospectivă, nici comemorativă, ci plenitudinea unui traseu intelectual în continuă mișcare. Într-un peisaj cultural în care memoria este adesea efemeră, această carte reprezintă un act de rezistență: păstrează, clarifică și transmite mai departe ceea ce nu trebuie uitat.

Ioan N. Roșca, O constelație stilistică literară și jurnalistică, vol. II

Volumul al doilea din *O constelație stilistică literară și jurnalistică* (Editura U. Z. P., 2025) confirmă, o dată în plus, profilul intelectual al lui Ioan N. Roșca: acela al unui cititor atent, exigent, conectat la dinamica literaturii contemporane, dar fidel ideii că valoarea literară nu se decide prin modă, ci prin coerența interioară a operei. Cartea se prezintă ca o arhivă vie a literaturii actuale — poezie, proză, jurnalism cultural — dar și ca un laborator critic în care fiecare text este examinat cu un instrumentar propriu, riguros, constant, construit în timp.

Continuitate tematică și metodologică

În Cuvântul înainte, autorul explică principiul care ghidează întreaga întreprindere: lectura unei opere trebuie să pornească din interiorul ei, din „armura stilistică” care îi susține conținutul ideatic-afectiv. Această solidaritate fond-formă, de inspirație buffoniană, reprezintă de altfel cheia întregului volum. Criticul nu operează din exterior, nu aduce grile străine operei, nu o forțează în categorii istorico-literare arbitrare, ci caută să

descifreze „sufletul autorului” așa cum răzbate el în text. Prin acest mod de lectură, Roșca se distanțează în mod natural de critica impresionistă, dar și de cea rigid teoretizantă, propunând un model de critică „empatic-analitică”.

Structura ca oglindă a unei „constelații”

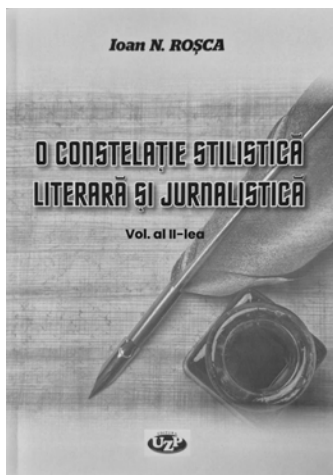
Cartea reproduce fidel cele trei secțiuni care definesc arcada creației culturale contemporane:

1. Poezie – de la Eminescu, plasat distinct ca „principium”, până la poeți consacrați sau debutanți, cu diversitate stilistică și tematică.

2. Proză – romane autobiografice, istorice, realiste, fantastice, texte hibrid, experimente narative.

3. Jurnalism cultural – eseistică, publicistică, medieri între literatură, critică și reflecție socială.

Așezarea lui Eminescu în fruntea secțiunilor I și III nu este un gest simbolic, ci reflectă convingerea autorului că modernitatea literară românească își are axul în opera eminesciană – nu prin idolatrizare, ci prin conștiința că acolo se află „începutul cel mai înalt”.

Poezia: diversitate de voci, unitate de criteriu

Analizele dedicate poeziilor urmăresc câteva constante critice:

- identificarea motivelor dominante ale volumelor,
- observația asupra limbajului și arhitecturii expresive,
- interpretarea poeziei ca gest interior, nu ca exercițiu formal.

Un exemplu pertinent este modul în care autorul abordează poezia contemporanilor: fie că vorbește despre transmutarea elementelor la Virgil Diaconu, despre simbolistica luminii la Mihaela Albu sau despre tensiunile afective, temporale și sacre din poeziile altor autori, Roșca are abilitatea rară de a restitui organicitatea fiecărui univers poetic. Criticul nu flatează, nu hiperbolizează, ci formulează observații limpezi, argumentate, în care empatia nu exclude distanța analitică.

Proză: cartografierea polifoniei narative contemporane

Secțiunea dedicată prozei este, poate, cea mai variată: aici apar romane cu miză socială, reconstrucții istorice, povestiri fantastice, texte autoficționale, dar și opere cu vocație intelectuală. Roșca nu caută spectaculosul, ci relevă:

- dinamica internă a textului,
- echilibrul dintre experiență și expresie,
- modul în care proza propune o imagine a lumii și a omului.

Pe alocuri, observațiile sale ating ceea ce am putea numi „diagnosticul stilistic”: un autor este plasat în constelația literară nu prin comparații forțate, ci prin detaliile care îl singularizează – ritm narativ, construcție simbolică, tensiune psihologică, raport între ficțiune și realitate.

Jurnalismul cultural: o zonă în care Roșca strălucește

A treia parte a volumului pune în evidență o altă competență majoră a autorului: lectura textului jurnalistic ca text literar și ca text de idei. Analizele dedicate publicisticii contemporane, dar și scrisului eminescian din *Timpul*, sunt dense, limpezi și atente la argumentul etic. Jurnalismul nu este privit ca gen minor, ci ca actor cultural, purtător de sens și identitate.

O critică ce devine, discret, istorie literară

Unul dintre marile merite ale volumului este că nu rămâne un simplu corpus de cronici disparate. În ordinea aleasă, în modul de abordare, în insistența asupra motivelor recurente, cartea capătă structura unei micro-istorii literare a prezentului, în care continuitatea și varietatea sunt simultan vizibile.

Roșca nu operează cu sentințe, ci cu distincții. El vede în literatura română actuală o pluralitate de direcții, dar și o linie de forță care traversează epocile: legătura organică dintre stil și eul creator, dintre expresie și suflet, dintre cultură și verticalitate morală.

Concluzie

O constelație stilistică literară și jurnalistică, vol. II, este mai mult decât un volum de cronici: este o hartă a contemporaneității literare privită din interiorul ei, cu responsabilitate și finețe critică. Într-o epocă a judecăților rapide și a relativismului estetic, Ioan N. Roșca reamintește că lectura atentă, situată, empatică, rămâne singura formă autentică de critică literară.

Volumul se citește ca un act de cultură, nu doar ca o activitate critică: el adună, ordonează, luminează, pune în dialog și, mai ales, construiește o memorie comună a literaturii române de azi.

Cuvântul viu, cuvântul dăruit

Nou volum semnat de Pr. Marcel Miron, în ediție bilingvă, intitulat *Semne contemporane / Contemporary Signs*, în traducerea cunoscutului Pr. poet, Theodor Damian, din New York, care semnează și prefața, a fost publicat la Editura Limes, Florești-Cluj, 2025, Colecția ARCA, Editor, Mircea Petean. Cartea are o condiție grafică elegantă cu ilustrații de Mădălin Țibichi, coperta de asemeni atrăgătoare, la inspirația lui Dinu Virgil.

De la prima lectură, noua apariție editorială pare a fi o complementaritate cu stările stilizate artistic întâlnite și în celelalte scrieri ale autorului dacă, și numai dacă, nu luăm în seamă, că intervine în plus un „ce”, realizându-se astfel o expresivitate nouă, ceea ce-i conferă particularitate noului excurs poetic. Cheia se poate găsi chiar în instrumentele fără de care nu poate exista literatură. E vorba de puterea cuvintelor. De aceea, se cuvine a face unele punctări despre modul în care autorul abordează această putere. Se știe, de fiecare dată, poezii lumii au adus cuvântul în arena inventivității. Versurile lumii sunt rodul acestei comunicări subtile între fantezia autorului și nelimitatele canale de redare pe care le deține cuvântul. Indiferent de limba în care se scrie. Începând cu vechile cazanii, nu mai spunem de puterea cuvântului biblic, de psalmii lui David, cuvântul a fost disecat, rotunjit, combinat cu sinonimii, stors de sensuri, de nuanțe mereu noi, mai puțin evidente în uzitarea obișnuită și absolut necesare construcției altor și altor imagini ale existenței.

Nu este lipsit de importanță faptul că autorul este un știutor al valorii cuvântului. Rostit la amvon, acesta poate fi punte de comunicare sensibilă, poate fi argument, miracol, varianta de a vedea într-o anume lumină relaționarea cerului cu pământul. Toate converg spre ideea darului divin. În acest context, evident, poezia va potența valoarea cuvintelor: „La început / Cuvântul / S-a scris singur / de către sine / pe sine / cu cerneală / de foc.” Trecerea spre magia Creației divine se face insinuant, sugestiv, într-un văl de filozofie a înțelesurilor. Versurile sunt scurte, claritatea fiind suportul unei dimensiuni existențiale cu legi imuabile. Vom întâlni cuvinte-simbol: pildă, har ceresc, taină, creație, nemurire, lumină divină... „Biblia / Piatră vie / În fiecare semn / Un suflut / Ea este singura / Care știe / Toate picăturile de apă / Ale oceanului”.

Despre derularea discursului poetic pot afirma fără îndoieli: *citind, avem senzația că un suflu ceresc coboară în cuvinte.*

Între frumusețile lumii aduse în versuri, întâlnim înserări angelice,

„flori / ochi de lumină”, minuni la vedere dacă ne gândim poetic: „Prin ele / țărâna / vorbește cu Dumnezeu”. Metaforele sunt un cifru închis în cele mai puține cuvinte posibile. Căutările căilor Domnului, sunt sugerate în diferite construcții ritmate. Păstrând aceeași normă: *cuvinte cu greutate, bine plasate în formă concisă*. Invitație la colaborarea cu cititorul în descifrarea înțelesurilor: „Fără elan / am plecat de acasă / unde trăiam murind / Acum, / pe cărări străine / Te caut / să mor trăind”.

Suntem conduși pe o cărare de taină, între har și estetism, cum bine observa în prefața cărții poetul remarcabil Pr. Dr. Theodor Damian. Cuvântul devine în vers ființă și gând. Vibrează. Într-o căutare a esențelor creației supreme. Omeneste însă, nu se poate înafara *vectorului timp*. „Trăim anii de după ea / (copilăria), luptăm și lucrăm / să ne dezbrăcăm / de lumină”.

De fapt, chiar titlul volumului semnifică acest lucru. Semnele trăirilor sunt ... contemporane. Derulate într-un parcurs măsurat de om, într-un timp anume. Un legământ deopotrivă particular pentru fiecare și totodată, comun pentru noi toți supuși acelorași legi ale trecerii. Timpul se definește poetic, și aici, în variate moduri, depinde prin ce lentilă îl privim. A rugăciunii, a închinării, a speranței că cerul se poate apropia și ființa telurică poate fi iubită infinit. Chiar dacă, este sub semnul unei „Secunde de foc”, „în zbor nesfârșit/, către ghemul timpului.”

Tonul meditativ susținut de o conștientă relaționare antinomică, nemurire și sfârșit, veșnicie și trecătoarea viață, este, cum se știe, o veche temă literară. Poezia romantică a găsit straturi noi în cuvinte poetice și, absolut fascinant este faptul că, tot ea, poezia nu s-a vestejit, nu a ostenit în găsierea, mereu, a altor vibrații emoționale. Preotul Marcel Miron află prin subtile cuvinte semne ale veșniciei în timpul contemporan. Și invers. Timpul hărăzit nouă, este țesut cu înțelesuri de taină divină: „Covor de semințe / cuvinte / cuvinte, / mare de cuvinte / pe valuri plutesc.” Frumoasa metaforă despre revelație este descifrată din versurile: „Poetul nufăr plutind pe lac / se salvează de la înec / prin taina înfloririi”. Bun cunoscător al tainelor cuvântului rostit sau scris poetic, Pr. Dr. Theodor Damian citând aceste versuri, desface înțelesul, anume taina înfloririi este un fapt. O ființare. Cu semnificații ramificate. Adunate, înseamnă sugestia revelației divine. Ca profani în ale teologiei înțelesuri, nu cred că am fi găsit astfel de similitudine. Aceași sugestie a revelației privind esența raportului om-univers, întâlnim, într-o altă formă și în poemul „Icoană”: „În fața ei / timpul dispare / Ea este fereastra / netimpului”.

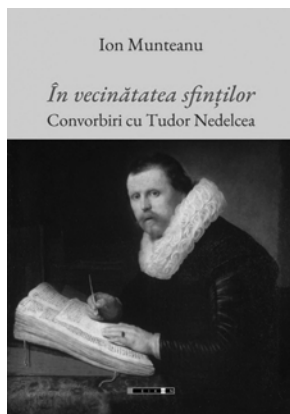
În volumul de față, poetul Marcel Miron dovedește prin vers cum harul și poezia sunt rod și împlinire a unor tainice înțelesuri.... „dintr-o mie de descântece / o mie de cântece de dor / o mie de ferestre deschise / către pajiștea albastră / din fața porții Paradisului”.

***În vecinătatea sfinților:* Nedelcea, Mărturisitorul**

Editura Eikon din București ne surprinde cât se poate de plăcut cu o nouă carte de interviuri realizată de Ion Munteanu, intitulată *În vecinătatea sfinților. Convorbiri cu Tudor Nedelcea*, publicată anul acesta (2025), protagonistul convorbirii fiind cunoscutul om de cultură craiovean Tudor Nedelcea. Scriitorul Ion Munteanu nu este la prima faptă de acest gen, el fiind promotorul acestui tip de interviu de detaliu, centrat pe o persoană, în care scopul este de a scoate la iveală aspecte biografice, păreri și amintiri personale, inclusiv opinii despre alte persoane și evenimente, astfel încât să se obțină o imagine complexă și cât se poate de completă despre un om și epoca lui.

Școlit la Facultatea de Filosofie și dovedind apetență pentru cercetarea de tip sociologic, Ion Munteanu este printre puținii autori de la noi care dezvoltă sistematic interviul biografic. Practicat intuitiv în literatură, acest gen de interviu de tipul „povestea vieții” a început să-i preocupe pe teoreticieni în ultimele decenii, iar în jurul anului 2000 au apărut mai multe studii metodologice care aprofundau aspectele tehnice ale unei asemenea metode de investigare, cele mai cunoscute și care s-au impus fiind contribuțiile lui Robert Atkinson, cu *The life story interview*, Robert L. Miller, cu *Researching life stories and family histories*, și Brian Roberts, cu *Biographical research*. Primul dintre aceștia a devenit cunoscut și la noi după ce cartea sa i-a fost tradusă și publicată la Editura Polirom, în anul 2006, sub titlul *Povestea vieții. Interviul*. Ideea de bază este că prin intermediul interviului se poate realiza o explorare a personalității celui interviuat, condiția fiind aceea ca întrebătorul să aibă acoperire culturală, să dovedească empatie, să aibă capacitatea de a selecta și de a reacționa spontan la deschiderea anumitor orizonturi de cunoaștere și recunoaștere pe parcursul interviului.

Ion Munteanu nu este la prima aventură de acest fel, antecedentele sale fiind două cărți de succes realizate cu personalități muzicale de origine română care trăiesc în Occident, prima fiind *La pupitrul vieții... Octav Calleya*, apărută în anul 2009 la Editura Aius din Craiova, tradusă în limba spaniolă în anul 2013, iar cea de a doua, *Despre libertatea muzicii și muzica libertății. Dialoguri cu dirijorul german de origine română Horia Dinu Nicolaescu*, publicată în anul 2014 la aceeași editură craioveană și tradusă în limba germană un an mai târziu.

Dacă în primele două cărți Ion Munteanu își propune să reconstituie biografia care la un moment dat au ieșit din spațiul geografic românesc, distanța și condiția exilului generând o oarecare imparțialitate, de această dată, fiind vorba despre Tudor Nedelcea, un intelectual profund așezat cultural în realitatea românească, interviul devine mai încărcat subiectiv, cu atât mai mult cu cât însuși întrebătorul a trăit evenimentele și i-a cunoscut pe unii dintre cei pe care interviuatul îi invocă. Talentul unic de sociolog înzestrat cu rafinament poetic îl ajută pe Ion Munteanu să evite căderea într-o cronică ușoară a unor fapte pe care le împărtășim în comun și îl duce pe calea spectaculoasă a unei mărturisiri relevante și doveditoare, poate chiar izbăvitoare pentru cel interviuat.

Mărturisirea, sau cunoașterea testimonială, pentru a risca un neologism nu știu cât de potrivit, este o temă recentă în dezbaterile epistemologice contemporane cu privire la sursele cunoașterii. Filosofii post-moderni și cei din grupul mai exclusivist al gândirii post analitice s-au îndreptat cu interes spre acest tip de enunțuri care sunt de la bun început asumate subiectiv și prinse într-o perspectivă personalizată, deosebite de enunțurile științifice care caută obiectivitatea și țintesc veridicitatea. Într-adevăr, într-un procent covârșitor, convingerile noastre nu sunt formate din surse obiective, ci provin de la alte persoane, nu sunt doar aserțiuni, ci rostiri ale unei anumite persoane într-un context dat. Din acest motiv, tocmai pentru că sunt personale și exprimă o experiență de viață, mărturisirile sunt din ce în ce mai prețuite în reconstrucțiile istorice și în înțelegerea vieții, atât la nivel personal, cât și la nivelul unei comunități.

Ion Munteanu reușește să găsească chiar acest echilibru între ceea ce ține de viața personală a lui Tudor Nedelcea, de biografia sa, de amintirile și opiniile sale diverse, și ceea ce aparține neîndoiește istoriei și comunității în ansamblul ei, are valoare intersubiectivă și nu-i mai privește doar pe cei doi, interviuat și întrebător. Ba mai mult decât atât, ambii combatanți își dau seama că este datoria lor să uite cât mai puțin și să exploreze memoria pentru a aduce în prim plan mărturisiri care, chiar dacă ar putea fi incomode, permit restabilirea unui adevăr, în sensul în care într-un joc de puzzle se ajunge la o imagine finală prin adăugarea a numeroase fragmente care, fiecare în parte, înseamnă un spor și fără de care imaginea finală n-ar fi întreagă.

Interviul este dezvoltat sistematic pornind de la câteva „întrebări de încălzire” într-o ordine deopotrivă cronologică și tematică. Prima vârstă a vieții, copilăria, este atât evocare a rădăcinilor unei vieți cât și o prindere riguroasă în concepte a procesului formării unei conștiințe, de la o ceartă între părinți pe seama sacilor de mălai din cauza greutăților foametei, la imaginea pe retină a micii biserici din lemn cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” care străjuia satul Valea Ursului. Dar reîntoarcerea în copilărie este și un prilej de a merge înapoi și spre rădăcinile limbii române, până la Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung, ori spre frontierele întinderii spațiului limbii române, cum altfel decât prin reamintirea versurilor despre

copilărie ale poetului Grigore Vieru. Tudor Nedelcea își mărturisește nonșalant preferințele pentru joc și joacă ale copilăriei, ori alte năstrușnicii ale adolescenței, aventuri ale copilăriei transformate apoi într-o studenție frenetică, cu anii formării în care profesori precum Dan Simonescu sau Sorin Stati l-au călăuzit. Sau cu influențele benefice ale colegului de cameră Gheorghe Calciu-Dumitreasa, recent eliberat din închisorile comuniste, în ceea ce privește formarea sa ca scriitor, cercetător și ca om.

După finalizarea studiilor universitare, Tudor Nedelcea a ajuns la Craiova, „această junglă prietenoasă”, cum o numește autorul cărții, după un volum de versuri care îi aparține. Sunt prime impresii și convingeri fixate treptat, care merită să fie cunoscute de cititor tocmai pentru că oferă radiografii autentice ale unor stări de fapt. Aș spune că este una dintre cele mai sincere mărturisiri făcute până acum despre deceniile de dinainte de anul 1989. Tudor Nedelcea nu se menajează pe sine și nu iartă pe nimeni, iar preferința sa pentru cercetarea operei lui Eminescu poate fi considerată și o motivație pentru o asemenea acuitate morală. Cu atât mai captivantă devine istorisirea unor episoade de istorie recentă, de după 1990, iar poziționarea morală a lui Nedelcea, întotdeauna căutând justa măsură, stimulat de dorința de a face dreptate, îl duce la dezvăluiri care rescriu istoria, de la rolul Patriarhului Teoctist în acele vremuri tulburi, la tribulațiile academice în mandatul lui Eugen Simion. Desigur, nu este evitată menționarea erorilor, a controverselor ori a diverselor trădări intelectuale.

Două capitole distincte ale cărții sunt centrate pe viața religioasă din România ultimelor decenii și pe relațiile culturale dintre România și Basarabia. În capitolul „Despre sfinți și canoane” sunt evocate amintiri legate de personalitățile pe care le-a cunoscut, de la Gheorghe Calciu-Dumitreasa la Bartolomeu Valeriu Anania și de la vizita Papei Ioan Paul al II-lea la București la primul Congres al Spiritualității românești din anul 1993. Celălalt capitol, „De dor și drag de Basarabia” este o încercare pasionantă de a descifra o enigmă prin intermediul marilor personalități contemporane care vin din acest spațiu miraculos, de la eminescologul Mihai Cimpoi la regretatul muzician Eugen Doga.

Este meritul celor doi, mărturisitor și întrebător, Tudor Nedelcea și Ion Munteanu, că au reușit împreună să pună cap la cap toate aceste amintiri, unele aducând informații dintre cele mai interesante și inedite, nu doar pentru a derula o biografie, ci, în primul rând, pentru a ne oferi experiența unei vieți. Este vorba, firește, de viața unui om de cultură care a trăit în două epoci diferite, înainte și după 1990. Interacțiunea prin comunicare a celor doi mustește de înțelepciune practică și de adevăruri trăite, așa că, recunoscând că știu mai multe citind această carte, las pe seama cititorilor să-i afle și să-i recepteze spiritualitatea intrinsecă.

Sânge și onoare în capcana vremurilor

După Revoluția din Decembrie '89 ne-am trezit cu unii „cărturari” care au declanșat un asalt concertat asupra personalităților noastre emblematice încât, rând pe rând, le-au căzut victime nume ilustre din panteonul istoric național. Și toate astea sub egida conceptului de „demitizare”, care despoaie adresantul de orice merit sau virtute, expunându-l doar în latura sa negativă.

Astfel, în opinia noilor cenzori culturali, Ștefan cel Mare nu e văzut (și apreciat) atât ca apărător fidel al creștinătății și bun cărmuitor al Moldovei, ci mai mult ca muieratic, nestatornic și „degrabă vărsătoriu de sânge”. Mihai Viteazul? Un condotier mânat de aventură și căpătuială, nicidecum animat de ideea măreață a reunirii celor trei țări românești într-un singur Stat puternic și prosper. Alexandru Ioan Cuza? Așijderea. Ce Unire, ce reforme sau alte transformări radicale punând bazele României moderne? A fost și ăsta un potator și afemeiat, că de aia a și răposat din pricina inimii ce n-a mai rezistat escapadelor sale amoroase și l-a dus de timpuriu la groapă. Despre Vlad Țepeș – ce să mai spunem? Un vampir nenorocit care a supt și măduva din oameni, după ce i-a tras în țeapă ca pe niște momâi din zdrențe. Nicio referire riguroasă la răzvrătirea sa antiotomană sau la tentativele repetate de-a instaura ordinea și disciplina într-o țară măcinată de corupție, hoție și arbitrar.

Cazurile acestor domnitori referențiali nu reprezintă decât vârful aisbergului, căci, pe lângă ei, și alți corifei au nimerit în malaxorul „demitizatorilor” de serviciu, de unde au ieșit șifonați așa de rău, încât e realmente greu să le mai recompuim identitatea inițială. Evident că actualii supervizori nihilisti au alergie la reperele esențiale ale trecutului indigen, altminteri nu se explică înverșunarea cu care desființează, răstălmăcesc, mistifică ori minimalizează date și etape definitorii din geneza și evoluția neamului. Și o fac cu metodă și cu un soi de voluptate oscilând între denigrarea fățișă și escamotarea/excluderea unor adevăruri ce ne-ar avantaja ca popor în vasta și frământata scenă planetară.

Noroc însă că mai apar și semenii care nu se lasă vrăjiți de „revelațiile” unor pseudoistorici și pășesc pe calea veridicității și a propriei simțiri. Necuprinși de false analize și comentarii tendențioase, aceștia dau tonul revenirii la normalitate și bune practici în cercetarea și expunerea dovezilor atestând devenirea băștinașă de-a lungul și de-a latul veacurilor. Unul dintre ei este și Andrei Breabăn, care a zămislit serialul romanesc *Cavalerii Crucii* defalcat în mai multe așa-numite „cărți” subiacente. Cea de față, cu numărul șapte și intitulată *Vitejii Măriei Sale*, s-a ivit la Editura Universitară, București, 2024.

De menționat că autorul are antecedente serioase în literatura de

factură istorică autohtonă, el publicând deja un buchet de legende, eseuri, romane ș.a. Prin ansamblul lucrărilor sale, Andrei Breabăn se dovedește un spirit ghidat de sentimentul înalt al apartenenței la valorile și tradițiile băstinașe, pe care le reamintește/reanimă cu patos și iscusință în opera sa.

Cu volumele sale, autorul încheagă un tablou prozastic de dimensiuni ample, chiar impresionant prin acumulare faptică și transfigurare artistică. Cartea constituie o surpriză bine-venită în contextul acelor „demitizări” croite anapoda doar cu scopul de a blama și ignora făuritorii neechivoci ai istoriei noastre care, desigur, au fost și ei oameni cu defecte și calități. De pildă istoricii străini nu-și ponegresc cu atâta fervoare eroii. Nu-și defăimează, nu-și terfelesc precursorii hulindu-i în gura mare la colț de mahala. Dimpotrivă, le păstrează nealterat cultul în memoria colectivă, ca borne ale dăinuirii demne în spațiu și timp.

În fond, ce contează cu deosebire? Faptul că generalul cutare a golit o stacană cu vin sau că a câștigat o mare bătălie? Ce e mai important, vinul ori izbânda? Scopul sau gestul? Ce însuflețește mai abitar, viziunea finală ori slăbiciunea vremelnică? Țelul suprem sau existența larvară văduvită de orice principiu ori idee propulsoare?

Ei bine, acestor întrebări, Andrei Breabăn caută să le dea răspuns în lucrarea sa departajată în 15 segmente, după cum urmează: Capitolul 1 (*S-a stins lumina lumii*) e dedicat aprigului luptător antiotoman Iancu de Hunedoara și victoriei sale în bătălia de la Belgrad din august 1456; Cap. 2 (*Din culisele Palatului Imperial*) conține informații de alcov și detalii relevante vizând felurite aspecte din interiorul seraiului padișahului; Cap. 3 (*La Poarta Fericirii*) redă elemente de ritual statal turcesc; Cap. 4 (*Zaganos Pașa*) înfățișează mazălirea unui înalt demnitar otoman (vizir = prim-ministru) și referințe privind valahii; Cap. 5 (*Din nou la Belgrad*) ne oferă amănunte vizând structura politică, administrativă, religioasă și socială a Transilvaniei autonome, precum și despre persecuțiile confesionale ale valahilor de către nemeșii unguri; Cap. 6 (*Popas la Timișoara*) în care aflăm detalii ținând de Matei Corvin – fiul lui Iancu de Hunedoara; Cap. 7 (*Secrete în Castelul Huniazilor*) cu explicații cuprinzând misterele castelului, odaia cu documente confidențiale, acte, înscrisuri etc; Cap. 8 (*Sfatul Țării*) descrie ceremonialul de la Curtea Țării Românești sub domnia lui Vlad Drago (Țepeș); Cap. 9 (*Dieta de la Nurenberg*) privind cruciada antiotomană prin care se urmărea recucerirea Constantinopolului din mâna „păgânilor”. Planurile Papei și ale creștinătății au eșuat din cauza neînțelegerilor dintre

principii occidentali; Cap. 10 (*Sărbători de iarnă la Târgoviște*) referitor la întâlnirea de Crăciun dintre Vlad Țepeș și Ștefan (viitor „cel Mare”), care erau veri. Prăznuirea Crăciunului cu un regal gastronomic: „(...) coșuri pline cu cozonaci, altele cu plăcinte pufoase care se topeau singure în gură, pe care le așezau alături de platourile pline cu fripturi alese din carne de vițel, de porc sau chiar de iepure. Nu lipsea cârlanul la caeun, completat cu brânză de oi scoasă de la puțină și mămăliguță aburindă din miei, iar pentru doritori, pește adus din Dunăre, gătit în tot felul de moduri de bucătari de la Curte. Cât despre băuturi, vinul curgea din abundență, pe masă fiind puse și câni de lut pline cu palincă adusă din Transilvania sau holercă mai slabă făcută de localnici din prune sau mere din livezile din împrejurimi.” De asemenea, tot în cadrul capitolului menționat, luăm cunoștință de atacul asupra lui Ștefan de către năimiții lui Petru Aron, ucigașul lui Bogdan al II-lea, voievodul Moldovei, tatăl lui Ștefan, ca și de idila dintre Ștefan și Marușca, fata deghizată în soldat, care i-a salvat viața; Cap. 11 (*De Bobotează*) ne relevă respectarea datinilor regăsite în rânduiala religioasă, ca și consolidarea iubirii dintre Ștefan și Marușca; Cap. 12 (*Vitejii Măriei Sale*) unde asistăm la o paradă militară cu elita ostășească a Moldovei, patronată de Vlad și Ștefan, și descoperim protocolul de primire al tinerilor în rândurile *Vitejilor*, de înnobilare a lor, evocare croită cu un pronunțat sentiment participativ la evenimentul ridicării în rang; Cap. 13 (*Nuntă Voievodală*) prezintă cununia de taină a lui Ștefan cu Marușca, festivitatea matrimonială cu tipic bisericesc și asistență simplă și redusă; Cap. 14 (*Logofătul Mihu*) în care ni se arată planuri, scopuri, acțiuni cu boierul Mihu în rol principal, sfaturile și demersurile sale cu sens pozitiv în concretizarea țelului final al lui Ștefan: acela de a dobândi tronul Moldovei uzurpat de asasinul Petru Aron. Logofătul Mihu – un „defector” trecut în tabăra lui Ștefan, dar animat de patriotism pentru Moldova, fiindcă „îmi iubesc țara și mă doare să o văd cum a ajuns prădată și pustiită atât de ai noștri, cât și de străini.” Cap. 15 (*Scrisoare cu peripeții*) redă o luptă la ambuscadă generată de furie și revoltă împotriva lui Aron Vodă. Din finalul volumului aflăm că „zorii dimineții au plecat de mult, acuma se arătau pe cer zorii victoriei mult așteptate. La fel ca Ștefan, toți așteptau să se întoarcă acasă în Moldova unde au lăsat case, părinți și frați, iar unii dintre ei și soațe. Erau mândri că se află în rândul *Vitejilor Măriei Sale*, cea mai aleasă ceată de luptători care vor fi faima Moldovei și poate chiar a lumii întregi.”

Cum fiecare eveniment istoric e circumscris unui spațiu geografic, autorul ne plimbă pe întinderile continentale din Moldova, Țara Românească, Transilvania, Germania și Ungaria, până în miezul Imperiului Otoman. El face un excurs captivant al organizării politice, militare, religioase sociale și administrative a turcilor, începând cu Sultanul și sfârșind cu populația de rând. Pretutindenii – conflicte intestinale, uneltiri, conspirații de culise sau combinații de alcov. Trădări și eroism, slăbiciune și putere, înălțări fulminante și prăbușiri intempestive... Nimic statornic, nimic solid.

Un potpuriu al tarelor umane regăsite în cele mai mici gesturi și acțiuni subordonate, de regulă, unor scopuri oculte, exceptând faptele de preservare a neatârării în latura sa cea mai nobilă: demnitatea și mândria apartenenței.

De bună seamă că Andrei Breabăn este un împătimit al istoriei strămoșilor, motiv pentru care o și expune în componentele sale esențiale vizând rezonanța ei în inimile și conștiința urmașilor. Prin autori ca el, isprăvile marcante ale înaintașilor sunt menținute în memoria colectivă, căpătând, odată cu scurgerea timpului, noi dimensiuni și semnificații pe fundalul zbaterii permanente întru slobozenie și supraviețuire în areal imprevizibil și ostil.

În *Vitejii Măriei Sale* asistăm la un iureș informativ, o „epidemie” de știri și relatări în evoluția lor diacronică subsumată conceptului de independență statală reprezentat nu doar de tripticul Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare, ci, prin analogie, și de alți cărmuitori animați de aceleași idealuri. La Andrei Breabăn osmoza dintre istoric și prozator coagulează benefic ansamblul creației, balansul realism-imaginar-documentar supervizând capacitatea de a reda fluent și verosimil scene în care colcăie viul și multiplele sale ipostaze. De aici și secvențele picturale în ritm alert, de cinema, ce dau farmec și consistență narațiunii, încât, adesea, nu știi când „vorbește” scriitorul și când „glăsuie” istoricul, rezultând, finalmente, un mixt beletristic de certă însemnătate și interes.

Un joc subtil al ficțiunii, coroborat cu adaosul de arhivă și cu harul autorului exploatează propice filonul inepuizabil al evenimentelor de odinioară, găsim în ele sevă și suport pentru întreprinderi de amplă anvergură epică, precum serialul *Cavalerii crucii* închinat voievodului Ștefan cel Mare și din care face parte și cartea cu cifra șapte – *Vitejii Măriei Sale* – cea la care mă refer în recenzie de față. Trebuie să ai, într-adevăr, o chemare irepresibilă spre asemenea zidiri de amplitudine majoră și angajament emoțional, căci nu oricine poate birui corvoada redactării și ducerii la capăt a unei astfel de lucrări impozante conținând pagini memorabile din prefacerile zbuciumate ale stirpei.

Andrei Breabăn, însă, nu se lasă „intimidat” de provocările parcursului epic și își concretizează proiectul-frescă cu noi apariții editoriale vizând aceeași tematică valorificată prin consecvență și dăruire exemplare. Este, neîndoielnic, apanajul creatorilor autentici care nu aleargă după mize banale, derizorii, ci preferă spațiile largi și generoase ale reconstituirii trecutului în care dospesc laolaltă întâmplări aievea, mituri, legende și povești captivante. Împreună, ele alcătuiesc cronologia neamului regăsită în letopisește, zapisuri, hrisoave și redată de pana iscusită a câte unui autor providențial precum este și Andrei Breabăn. (Unii esteți conferă beletristicii de natură istorică un caracter axiologic inferior, situând scrierile de acest gen între romanele de capă și spadă și opurile polițiste. De aici, poate, și interesul relativ scăzut apropo de asemenea producții literare, nu însă și atunci când ele relevă date esențiale în care ficțiunea nu excede exagerat conținutul

realist atestat de prezența documentelor „justificative”. În caz contrar, desigur, departajările valorice sunt inevitabile, iar clasamentul reflectă întocmai importanța lor obiectivă). De menționat și Glosarul ce include o seamă de termeni explicativi alogeni – în special turcisme – ca și numărul impunător de note bibliografice care atestă efortul de informare al autorului.

A te debarasa de aura credințelor și a simbolurilor mitologizante incumbă riscul de-a te aneantiza spiritual, fiindcă n-ai picat din lună sau din poala vreunei comete. Ai un istoric aici, pe Terra, iar la „hora” popoarelor nu vii cu traista goală, ci cu zestrea ta etnopsihologică ancestrală. Tocmai de aceea, nădăjduim că legendele nu vor pieri nicicând, căci, precum se zice, ele conțin și un sâmbure de adevăr. Și de aici pornim în căutarea și prezervarea celui mai prețios atribut: acela al identității, fără de care nu ești.

ANASTASIA DUMITRU

Theodor Damian, *Glose literare*

Pentru a demonstra prodigioasa activitate culturală a preotului profesor care are darul de a împărți lumina învierii și a culturii, mă voi referi la un volum scris de Theodor Damian, *Glose literare* (Ed. Timpul. Iași, 2025) care, în cele peste 400 de pagini, conține prefețe și cronici scrise, „un mozaic ideatic” pe teme culturale, religioase, identitare etc. din care ne dăm seama de profilul unui om care mustește de lecturi profunde și ni le diseminează și nouă din prea marea generozitate a rodului duhovnicesc. Pornind de la definiția termenului „glosă”, „1. comentariu sau notă explicativă făcută pe marginea unui text; 2. totalitatea cuvintelor care alcătuiesc un glosar; 3. formă fixă de poezie în care fiecare strofă”, titlul ne dezvăluie dorința criticului de a reflecta asupra textelor, dar nu oricum, ci respectând forma fixă, criteriul valoric și tematic, în care lectura să recapete valențele soteriologice.

Iată aici câteva comentarii la unele dintre textele cuprinse în volum. Cartea se deschide cu sintagma *Semănând lumină* care ne aduce aminte de parabola semănătorului. În timp ce meditează asupra volumului preoților Constantin Valer Necula și Maxim (Iuliu Marius) Morariu, *Rugăciune și înviere: Dialoguri în contratimp*, Theodor Damian îl evocă pe părintele Ioanichie Bălan care, deși nu a avut libertatea și mijloacele de comunicare pe care le avem noi acum, numele lui era pe buzele tuturor. „Părintele Constantin Necula se bucură azi de facilități neimaginabile atunci. Dar talentul, harul și curajul său puse în slujba Bisericii și a Neamului pot fi considerate,

într-un fel, ca dorul lui Dumnezeu pentru poporul român de care acesta are atâta nevoie în vremurile tulburi pe care le trăim când confuzia valorică anchilozează bunul simț, iar tendințele de distrugere a identității noastre naționale vin peste noi ca o avalanșă, ca niște lei care rag căutând să-i înghită pe unii, ca să folosească imaginea Sfântului Apostol Petru (I Petru 5, 8)” (p. 11). Theodor Damian este convins că în vremuri de nevoie, Dumnezeu a trimis neamului nostru mari profesori de teologie care să ajute la mântuirea sufletelor, mari duhovnici și predicatori care să împrăstie lumină pentru ca oamenii să știe unde și cum să meargă. Un astfel de trimis, cu binecuvântat mare impact la public, este și Părintele Constantin Necula. În era digitală, unde pericolele devierii pândesc la tot pasul (la orice apăsare de buton), ne sunt de mare ajutor oamenii care se implică activ în slujba la sfântul altar, la catedră, în birou, în spitale și azile, dar și în fața microfonului și a camerei de televiziune pentru a ne oferi sfaturi duhovnicești, conferințe, interviuri „lăsându-l pe lectorul interesat ca într-un fel de mirare continuă.”

Tot la mirare se referă și atunci când abordează poezia lui Vasile Dan Marchiș, din volumul *Bio metaforizare extremă* (Napoca-Star, Cluj, 2023), unde, în concepția lui Theodor Damian, poezia este „mărturisire și doxologie,” iar întâlnirea cu o astfel de lectură înseamnă mirare.

În secțiunea *Caracterul eshatologic al istoriei*, unde preotul Theodor Damian citește cartea semnată de Alexandru Lazăr, Maxim [Iuliu-Marius] Morariu, Dragoș Șamșudean și Adrian-Ioan Buta, *Mozaic teologic: (in)formare și digitalizare* (Napoca-Star, Cluj, 2022), criticul pledează pentru valorificarea trecutului, motivând că, dacă ne rupem de trecut și ne formăm o nouă identitate, prin contrast, asta înseamnă că tot suntem tributari trecutului. „De aceea istoria are un caracter eshatologic pentru că oricum te situezi față de ea, în consens sau în contrast, ea nu numai că subzistă, dar determină direcțiile viitoare ale unei existențe până la sfârșitul timpului. Deci istoria are un profund caracter metafizic. Nu te poți lepăda de ea. Teologic vorbind, întreaga istorie de la Adam la Hristos a fost asumată în întruparea Fiului lui Dumnezeu, noul Adam, iar întreaga istorie de la Hristos până la a doua venire a Fiului lui Dumnezeu este încorporată în Biserica Sa”, susține Theodor Damian (p. 40).

O altă constatare este aceea că existența umană se definește în raport cu ceilalți, de aceea trebuie să învățăm unii de la alții, dar în același timp să ne afirmăm și să ne împărtășim propriile valori ce ne definesc. Pentru a justifica această opinie, se referă la spusele lui Martin Luther King, și anume „că omul nu poate fi o oglindă în care să se vadă pe el însuși, ci o fereastră

deschisă spre alții, adică spre relație și comuniune.” Comunicarea informațiilor se face sincronic și diacronic, din generație în generație, semințele trebuie aduse spre înmulțire și rodire. Aflăm că unul dintre darurile făcute culturii române este și cel al părintelui Ioan Ioniță care a publicat *Hymns, Carols, Poems / Prisesne, colinde, poezii* (fără editură, Middletown, DE, 2022). Editorul este unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai ortodoxiei românești în America. Fiind student al marelui teolog român Dumitru Stăniloae, părintele Ioniță s-a angajat în munca dificilă și curajoasă de traducere în engleză a unei însemnate părți din opera celebrului profesor român, fapt concretizat în șase volume publicate de Editura Holy Cross, Brookline, MA, sub titlul *The Experience of God*.

Părintele Ioan Ioniță s-a implicat și în activitatea pastoral-misionară a Bisericii Ortodoxe Române în diaspora româno-americană, pe parcursul mai multor decenii. Cunoscător al profunzimilor limbii engleze, având o vastă cultură și o dragoste mare față de clasicii literaturii române, părintele a tradus din poezia lui M. Eminescu, fiind un adevărat „apostol al Bisericii și al neamului nostru”, după cum precizează preotul Theodor Damian.

Lucia Olaru Nenati (*Ramuri de salcie*, Doxologia, Iași, 2022) este un alt „apostol al valorilor noastre identitare”, făcând cunoscută cultura română în mai multe țări. În condițiile actuale, într-o cultură a relativismului axiologic, Th. Damian confirmă convingerea autoarei că avem nevoie de repere, de aceea pledează pentru predarea religiei în școală, pentru menținerea identității etnice cu preponderență în diaspora română precum aceasta a conferențiat la universități, la evenimente culturale organizate de biserici și de asociații culturale.

George Alexe este numit, de asemenea, „apostle of Romanian values”. Comentând cartea *Continutul necunoscut*, apărută în 2015, exegetul apreciază rolul important al lui George Alexe în diseminarea culturii și spiritualității române în diaspora americană. De-a lungul întregii sale vieți în America de Nord, autorul a promovat valorile neamului nostru prin toate mijloacele posibile: de la prezentări academice, la conferințe naționale și internaționale, prin predici și articole în reviste. „A iubit România, țara sa mamă, cu o dragoste profundă și nestinsă. Aceste sentimente sunt foarte evidente în eseurile și alte articole publicate în revista *Credința* și în almanahul cu același nume, din SUA și Canada, în revista pe care a fondat-o, *The Romanian Communion*, în cărțile sale.

Comentând cartea Vioricăi Pârja, *Cuvântul, ziaristul și lumea...* (Napoca-Star, Cluj. 2021), Theodor Damian, reconstituind profilul moral al autoarei, educația ei, credința, concepția filosofică despre lume și viață, militează pentru valorile tradiționale identitare, nefiind de acord cu cei care discreditează trecutul și chiar istoria și ființa neamului din dorința de schimbare radicală și de a îmbrățișa fără discernământ tot ce vine din afară, doar pentru că vine „dinafară”. Autorul îi invită pe toți oamenii de cultură și implicit pe ziariști la înțelepciune și discernământ. „Sigur că ziaristul scrie

despre alții, despre lucrurile din jur, în principiu, despre ceea ce vede și aude: el compară, interpretează - gândirea critică jucând un rol esențial în acest proces - trage concluzii și raportează spre informarea dar și formarea cititorului. Prin ceea ce scrie, cititorii devin informați, dar din felul în care scrie, cititorii îl lecturează pe ziarist, pe autor” (p. 82). Evocându-l pe jurnalistul Miron Manega, părintele Damian este de acord că ziaristul de profesie scrie „istoria clipei”. Având autentică vocație, el rămâne în sufletul cititorilor săi precum învățătorul claselor primare în sufletul micilor elevi. Sintagma-cheie pe care un veritabil jurnalist trebuie să o utilizeze este „promovarea valorilor umane”, valori necesare înnobilării generațiilor prezente și viitoare pe multiple fronturi: educație, credință, relații interpersonale etc., toate menite să transmită societății contemporane sensul fundamental al demnității persoanei, singurul lucru ce poate schimba lumea noastră dominată de crize de tot felul într-o lume mai bună.

Jurnalista care face parte din Academia Elitelor, Modelelor și Valorilor, unul din proiectele semnificative ale Clujului, și care a călătorit peste țări și mări, a participat la întruniri academice și schimburi de experiență, a conferențiat, a fost angajată, și este, în proiecte internaționale legate de marile preocupări ale lumii de azi, nu uită de locurile natale unde se întoarce asemenea fiului risipitor pentru a înțelege „izvorul valorilor și al demnității, platforma sigură a stabilității pe drumul vieții.” Chiar dacă este interesată de problemele contemporane: migrația, globalizarea, multiculturalismul, pandemia, tehnologia digitală ș.a., Viorica Pârja nu uită de virtuțile învățate acasă, caracteristicile esențiale ale omului bun și mare, ale modelului: credință, demnitate, cinste, bunătate, generozitate, omenie, iubire, încredere, prietenie, modestie, adevăr, discernământ, respect, integritate, bucurie, echilibru, comuniune, noblețe, simplitate și multe altele. „Autoarea promovează ideea ierarhiei valorilor, a sensului identității, a cunoașterii de sine, a gândirii pozitive, vorbește despre normalitate și anormalitate, despre fragilitatea și transiența făpturii umane, despre bogăție și grija față de mediul înconjurător, despre fericire” (p. 84), precizează Theodor Damian. Criticul susține că Viorica Pârja abordează și problemele libertății și responsabilității ce țin de filosofia existențialistă, ceea ce duce cu gândul la o interesantă remarcă a lui Victor Frankl, cel care a reflectat mult asupra căutării sensului vieții, și anume că, dacă America are o Statuie a Libertății la New York, pe coasta Atlanticului, trebuie să aibă neapărat și o Statuie a Responsabilității de cealaltă parte, pe coasta de Vest, la Oceanul Pacific, căci libertatea fără responsabilitate, și invers, nu asigură un viitor stabil și demn unei societăți (p. 84).

În capitolul *Ipostazele criticii literare*, Theodor Damian inserează prefața cărții *Cateheze literare* (Editura RawexComs, București, 2020), prilej de a menționa că aceste comentarii sunt rezultatul colaborării dintre revista *Lumina Lină/Gracious Light* și numeroși autori din țară și din diasporă care i-au trimis cărțile lor spre lectură și, eventual, spre publicarea

unei cronici. Revista devine un cadru al cunoașterii vieții literare, a scriitorilor și a preocupărilor lor culturale. Secțiunea intitulată „English Pages” conține cronici la cărți semnate în principal de autori străini, cele mai multe fiind publicate în revista americană *Sharing the Practice*, editată trimestrial de către Academy of Parish Clergy din Statele Unite.

Theodor Damian recunoaște că în comentariile literare își propune să descopere dimensiuni și valențe noi la care poate chiar nici autorul nu s-a gândit. Pentru a-și argumenta ideea, recurge la teoria lui Harold Bloom, criticul literar american care afirmă că rațiunea lecturii critice este de a descoperi sinele autorului și de a-l întări. Un alt exeget citat este George Bălan, conform căruia „Criticul literar este chemat să interpreteze opera la care se referă în sensul de a-i restitui acesteia caracterul ei sacru, tainic” (p. 79).

Din acest volum aflăm și informații despre Simpozionul anual „M. Eminescu”, organizat anual de autor la New York și despre revista *Lumină Lină/Gracious Light*.

Oare de ce se organizează simpozionul anual „Eminescu” la New York de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă? Dorul de Eminescu este dorul de casă, de tot ce este românesc. Sunt multe cărți semnalate în *Lumină Lină* care au în prim-plan studiul operei eminesciene. Dacă unii postmoderniști dilematici aruncă opera poetului național la gunoi, românii, mai ales cei din diaspora, îl consideră pe Eminescu un reper identitar, cu care revin acasă. Oare de ce Theodor Damian l-a luat pe Eminescu drept pavăză și scut numind cenaclul literar „Mihai Eminescu”? În prefața intitulată *Religia la Eminescu*, unde Theodor Damian abordează studiul lui Dumitru Gh. Constantinescu, *Eminescu și spiritualitatea creștină* (Editura Axa, Botoșani și Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, 2001), se reiterează un mare adevăr: din cauza cenzurii comuniste, abia după 1989, au început să apară lucrări fundamentate privind atitudinea lui Eminescu față de religie, în general, și față de ortodoxie, în special.

Răzvan Duncan identifică și religiozitatea la Eminescu, dimensiunea ontologică a „sentimentului Eminescu”. Autorul afirmă că există o criză a lipsei lui Eminescu în cultura României contemporane care se manifestă în diverse feluri: tentative de defăimare a poetului, stigmatizarea personalității și operei sale de „către năimiții din cultura română de azi,” care urmează sloganul „Și mai potoliți-l pe Eminescu!”, cel mai mare deserviciu fiind faptul că nu-l mai citim, condamnându-l la uitare. Theodor Damian demonstrează că Răzvan Duncan scrie volumul despre Eminescu (*Religia Eminescu și Biblia visului de fier*, Vatra Veche, Tg. Mureș, 2023) având o îndreptățită indignare, legată de tendințele actuale de defăimare a poetului nostru național. „El se face astfel un fel de voce a națiunii bine știind că aceasta (și nu defăimătorii) îl păstrează în suflet pe ctitorul de limbă și cultură românească, Eminescu rămânând în vârful piramidei valorilor noastre identitare, luminând de acolo, cu strălucirea geniului său, istoria și viața

poporului său” (p. 240). În acest sens, citează inspirata proorocie a Veronicăi Micle: „Vârful ’nalt al piramidei ochiul meu abia-1 atinge / Lâng-acest colos de piatră, vezi tu cât de mică sunt / Astfel tu’n a cărui minte universul se răsfrânge, / Al tău geniu peste veacuri rămânea-va pe pământ”.

Din cronică la cartea *Eminescu: fascinația prezentului* (Viena, 2020), scrisă de Dan Toma Dulciu, înțelegem că există un val care urmărește demolarea și profanarea statuiilor istorice și a simbolurilor reper în Statele Unite, în Anglia și în alte țări, val care atinge și simbolurile naționale, incluzând aici și pe Eminescu. „Lista acestor simboluri naționale vandalizate, incluzând statuii de scriitori, artiști, domnitori, eroi de război, cimitire și altele este pe cât de impresionantă, pe atât de tragică. Autorul este precis informat despre acest fenomen diabolic, venind cu date exacte despre ce statuie, când și în ce loc a fost profanată, și indignarea sa și a cititorului crește pe măsură ce realizează că acest lucru s-a întâmplat și se întâmplă, nu izolat, nu ocazional, ci pe tot teritoriul României și Basarabiei ca într-un plan bine organizat și executat” (p. 278). Într-adevăr, despre profanarea statuiii lui Eminescu la Cernăuți am aflat și din mai multe cărți sau de la știri, că mai ales în data de 15 ianuarie și 15 iunie, când îl omagiem pe Eminescu, monumentul poetului este decapitat sau i se rupe mâna, ca semn al urii unor nefârtați ai culturii române.

Aurel Sasu și Carmina Popescu, în cartea *Întâlnirile de vineri*, fac o retrospectivă a Cenaclului literar „M. Eminescu” din New York unde s-au lansat sute de cărți. „Scopul principal al înființării Cenaclului a fost acela de a contribui alături de Biserică la menținerea românilor de aici înrădăcinați în cultura română, bine știind ușurința cu care uneori te poți desprinde de ea atunci când trăiești în alt mediu și vrei să te integrezi cât mai bine în el. Cultivarea conștiinței identității etnice, culturale, spirituale în rândul românilor din diasporă mi s-a părut întotdeauna o prioritate”, se destăinuie în prefața volumului menționat preotul Damian (p. 185).

La Cenaclu se citea literatură românească a scriitorilor clasici și contemporani (mai mult poezie), autori mai cunoscuți sau mai puțin cunoscuți. Numărul celor care frecventau cenaclul a tot crescut, au venit români din alte părți ale Americii și nu numai. Printre scriitorii români invitați să vorbească despre fenomenul literar și cultural și să-și prezinte cărțile au fost: Nicolae Manolescu, Magda Cârneci, Lucia Olaru Nenati, Gellu Dorian, Mircea A. Diaconu, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Ilie Traian, Grigore Vieru, Veronica Balaj, Sorin Comoroșan, Elena Liliana Popescu, Lucreția Bărlădeanu, Nicolae Petre Vrânceanu, Dan Cristea, Ioan Ciuntu, Florea Firan, Octavia Blaga, Andrei Vartic, Grid Modorcea, Mariana Codruț, Radu Andriescu, Augustin Ioan, Carmen Voisei ș.a. precum și scriitorii româno-americani din New York: Doina Uricariu, Mirela Roznoveanu, Constantin Virgil Negoită, Mircea Săndulescu, Aurora Cornu, Mihaela Albu, Theodor Damian, Liviu Georgescu, Constantin Zisu, Amalia Călin, Valentina Ciaprazi, Laurențiu Orășanu, Ion Burcin ș.a.

Inimosul și harnicul preot Theodor Damian a format nu numai un cadru, ci și o catedrală de cultură și spiritualitate românească în SUA. Evenimentele de Cenaclu și-au găsit spațiu publicistic mai întâi într-un buletin Bisericesc săptămânal ce conținea articole de teologie și spiritualitate, scrieri din literatura patristică și din cea clasică română și universală; de aici preotul a extins dialogul spre articole cu caracter istoric, cultural, creații literare de proză și poezie, recenzii de cărți, informații culturale și religioase etc. „Prin aceasta, buletinul s-a dovedit a fi la înălțimea scopului cu care a fost înființat, și anume acela de a menține, de a promova cultura și spiritualitatea românească în comunitatea românilor din această parte a lumii, de a fi un factor educativ, de întărire a identității noastre etnice în societatea multiculturală americană, adesea depersonalizantă, în care noi trăim, scop pe care l-a continuat și noua revistă *Lumină Lină*. Fiind fondată, editată și difuzată de o instituție bisericească, precum și buletinul, revista își propune să afirme valorile tradiției și ale credinței noastre strămoșești ca fiind elementele vitale, fundamentale ale identității noastre etnice și culturale”, recunoaște directorul *Luminii Line* (p. 173).

Pentru a justifica importanța titlului, pentru care optase revista din New York, Theodor Damian inserează superbul imn creștinesc sub auspiciile căruia noua publicație își face apariția: „Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc, Celui fără de moarte, a Celui Sfânt și Fericit; Iisuse Hristoase, venind la apusul soarelui, văzând lumina cea de seară, laudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh Dumnezeu; vrednic ești în toată vremea a fi laudat de glasuri cuvicioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viață, pentru aceasta lumea Te mărește.” Publicația *Lumină Lină*, coordonată de pr. Theodor Damian, având, într-o anumită perioadă, ca redactor-șef pe Mihaela Albu și M. N. Rusu, iar ca membri în comitetul de redacție pe Claudia Damian, George Alexe, Gellu Dorian, Ilie Traian, Cathleen Martin, Anca Stuparu Casablanca și Denisa Albu, a intrat deja în circuitul valorilor literare românești. Despre revistă și cenaclu au scris mai multe publicații din țară și din străinătate: *Telegraful Român*, *Curierul Românesc*, *România Literară*, *Convorbiri Literare*, *România Liberă*, *Dacia Literară*, *Minerva*, *Orient Latin*, *Tribuna*, *Contemporanul*, *Al 5-lea Anotimp*, *Gazeta de Transilvania*, *Actualitatea botoșăneană*, *Ardealul literar și artistic*, *Monitorul de Suceava*, *Monitorul de Botoșani*, *Jurnalul de Botoșani și Dorohoi*, *Graiul Bisericii noastre*, *Antiteze*, *Poezia*, *Viața românească*, *Heliopolis*, *Emanuel*, *Viața cultelor*, *Graiul Maramureșului*, *Astra* etc. (p. 176).

„Zestrea locului este esențială”, afirmă Theodor Damian, în prefața cărții lui Nicolae Popa, *Lumea satului: Datini și obiceiuri pierdute. Târpeștii de altădată* (Editura Nona, Piatra Neamț, 1998). Având în vizor volumul cântărețului bisericesc, colecționar pasionat și consecvent de obiecte folclorice, creator de artă populară de valoare, culegător de creație folclorică orală și îndrăgostit de valorile tradiționale ale culturii și spiritualității

neamului nostru, fondatorul revistei *Lumină Lină* / *Gracious Light* apreciază această bogată activitate de conservare a tradițiilor autentice românești. „Român adevărat, în inimă, în gând și în fapt, autorul prezentului volum încearcă să conștientizeze publicul pe această cale despre necesitatea imperioasă de revenire la izvoare; el se face un misionar activ al principiilor sănătoase de viață care au constituit filozofia de bază a neamului nostru în vremurile de până acum” (p. 205).

Anca Sîrghie este o colaboratoare a revistei *Lumină Lină*. Referindu-se la cartea *America visului românesc*, vol. 3 (Editura D.A.S., Sibiu, 2020), Th. Damian recunoaște că autoarea participă la simpozionul anual „Eminescu” organizat de el la New York precum și la Congresul Internațional de Studii Medievale de la Universitatea de Vest din Kalamazoo, Michigan, unde Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă fondat și condus de preotul și profesorul Th. Damian a organizat timp de aproape 20 de ani sesiuni științifice, pentru a promova tezaurul de cultură românească insuficient explorat și cunoscut. Anca Sîrghie continuă munca de apostolat al unor oameni ca scriitorii Ilie Traian și Aurel Sasu, descoperă valori între românii din diaspora americană pentru ca apoi să-i „aducă” în România și să-i facă acolo cunoscuți în viața și mediile culturale.

Într-un alt eseu, Th. Damian face o incursiune în universul cărții lui Doru George Burlacu, *New Yorkul pe românește: Patru feluri de a fi* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2008). Cu această ocazie, menționează că sunt americani credincioși care sunt misionari creștini în Alaska și în India, iar acest exemplu a constituit ideea de bază a inițiativei de mai târziu, aceea de a înființa Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă (1993) cu scopul de a promova cultura și spiritualitatea românească în mediile academice.

Theodor Damian nu scrie numai prefețe sau eseuri critice, el ține o predică de la altarul culturii. „Omul, fiind făptură imperfectă, e normal să tindă spre desăvârșire, să fie angajat în mod deliberat, conștient și voluntar la propria îmbunătățire. Dacă omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu (rațiune, voință simțire), asemănarea cu Dumnezeu (sfînțenia și nemurirea, sau obținerea nemuririi prin sfînțenie, printr-o viață curată, sfântă) ține de efortul său propriu”, afirmă preotul, în calitate de critic literar (p. 102).

Cărturarul erudit îl citează pe Giovanni Pico della Mirandola, care spunea aceleași cuvinte semnificative: „Nu ți-am hărăzit, o, Adame, nici un chip, nici un loc, nici un dar care să fie numai al tău... Te-am așezat în mijlocul lumii ca să poți cerceta mai bine toate câte le cuprinde lumea. Nu te-am zămislit nici ca pe o ființă cerească, nici pământească, nici muritoare, nici nemuritoare, pentru ca prin tine însuți, în mod liber, ca un pictor bun sau ca un sculptor dibaci, să-ți desăvârșești propria ta formă.”¹

¹ *Oration on the Dignity of Man*, Chicago, Gateway, 1956, p. 7, apud *Glose literare*, p. 102.

Pornind de la cartea lui Gabriel Gherasim, *Gratia Cantantes* (Excelenta Dacia-Romania, New York, 2019) Theodor Damian, și în calitate de filosof, susține că recunoștința, ca răspuns la darul primit, ne confirmă faptul că existăm. Evocându-l pe C. Noica, părintele Damian filosofează asupra darului chemării, care ne situează în interiorul unei relații, „întru”, o nouă relație însemnând un nou univers. „Și dacă recunoștința este legată de dar și darul reprezintă o chemare, aceasta duce cu gândul la chemarea dintăi, cea de la neființă la ființă”, scrie preotul (p. 103). Omul, chemat la existență, este răspunsul chemării creatoare dintăi, iar chemarea înseamnă răspuns, răspundere responsabilă. „Vocația omului (*voco – vocare = a chema*) este responsabilitatea. Și parte a acestei responsabilități este grațitudinea sau recunoștința, tot ca răspuns la chemarea ce se face prin dar. Chiar și etimologic vorbind, re-cunoștința este o cunoaștere din nou”, continuă preotul profesor (p. 103). Mergând mai de parte cu demonstrația, teologul amintește de pilda celor zece leproși. Vindecarea lor a însemnat reintegrarea în condiția existențială normală, însă numai unul a fost recunoscător.

Micii creatori, prin actul și darul creației, sunt continuatorii Marelui Creator. Poeții, pictorii duc mai departe „facerea” lumii, de aceea noi, cei care admirăm darul și harul lor, ne împărtășim întru și din frumusețea lumii. „Darurile sunt împărțite. Fiecare are darul său... Darul excelenței este vocația, iar aceasta se cere descoperită sau auzită... Ce ai primit trebuie să împărtășești, altfel te faci vinovat de ținerea luminii sub obroc”, sunt alte gânduri ale preotului exprimate în prefața intitulată *De la suflet la suflet*, când face referiri la cartea Elenei Mitru, *Veverița ștrengăriță* (Editura RawexComs, București, 2016) (p. 120). Autoarea volumului este conștientă de necesitatea și obligația împărtășirii darului, își ia vocația în serios și scrie cu pasiune, cu dragoste, de la inima ei la inima curată a copiilor.

În partea a doua a volumului *Glose literare*, sunt inserate cronici publicate în *Lumină Lină*. Cărțile comentate sunt de poezie, de proză, cercetări de spiritualitate, din care înțelegem că lectura este un pelerinaj axiologic și gnoseologic, aflat între imanent și transcendent, o bucurie a simțirii fiorului metafizic transmis prin Cuvânt. De exemplu, în cronica *Poetul și taina*, în care analizează versurile preotului Marcel Miron, din volumul *Raze de lumină* (Editura RawexComs, București, 2023), Theodor Damian precizează că „poezia este un buchet de raze din lumina cea neînserată a zilei a opta a facerii lumii, cum numesc Sf. Părinți eternitatea în împărăția lui Dumnezeu, zi parțial accesibilă încă de acum, din viețuirea în clipă, atunci când viețuirea este liturgică, adică întemeiată pe rugăciune și contemplație” (p. 247). Dimensiunea metafizică a versurilor reprezintă chemarea iubirii divine de după despărțirea de Dumnezeu, iar razele de lumină sunt trepte necesare găsirii drumului acasă. Aceste străluciri sunt pietrele-semne pe care le-au lăsat Hansel și Gretel pentru a marca drumul nerătăcirii. Marcel Miron ne amintește că Dumnezeu i-a mai lăsat omului muritor o șansă: să conștientizeze și să utilizeze darurile primite de sus și cu

ele, în ele, prin ele să-L mărturisească, să-L vestească, să-L slăvească pe Creator. „Poetul atrage atenția lumii că fiecare om are privilegiul de a folosi clipa pentru a-și câștiga veșnicia folosind darul lui Dumnezeu și punându-l în lucrare prin propriul său efort. Adevăratul poet este un descoperitor al tainelor lui Dumnezeu”, susține criticul (pp. 249-250).

În sfera lecturilor damianiene nu intră toate cărțile, ci numai acelea mărturisitoare, metafizice, în care se face elogiul iubirii, al frumosului și al sacralului, al valorilor esențiale morale, urmărindu-se căutarea luminii, a liniștii, a sensului existenței, descoperirea sinelui, fiindcă poezia este calea transcenderii. Pe lângă cărțile care pledează pentru valorile temeinice, criticul aduce în fața cititorului și volume despre manipulare, dezinformare, amnezie pentru a discerne grâul de neghina amăgitoare. Nu sunt uitate nici studiile despre holocaustul roșu și consecințele lui (Gabriel Teodor Gherasim, *The Red Holocaust: the Case of Romania; Victims of Communism*). De aceea, *Glose literare* constituie și un ghid spiritual pentru problemele lumii contemporane, titlul folosit la comentarea cărții preotului prof. univ. dr. Nicolae Răzvan Stan, *Datoria de a rămâne viu: Teme de teologie și spiritualitate ortodoxă*: „Lumea de azi este o lume a confuziei și a contradicției mai ales în ceea ce privește locul și rostul existențial al omului și nevoia de a ieși din starea de perplexitate în care cade pe multiple fronturi, de la nivel moral-spiritual, la nivel politic, social, psihologic, educațional etc. Ce mai este bine și ce mai este rău în lumea asta? Cum distingem anomalia devenită un nou normal de normalul care devine tot mai mult anomalie? Mă refer aici, în special, la procesul lent (sau poate chiar nu așa de lent), dar masiv al inversării valorilor într-o societate care, de mii de ani, și-a dovedit stabilitatea tocmai prin conservarea și transmiterea acestora din generație în generație”, sunt alte judecăți sincere ale părintelui Theodor Damian (p. 281).

Meditând asupra rolului oamenilor de cultură, părintele este convins că ei sunt capabili să creeze noi modele comportamentale, după cum afirma și C. Rădulescu-Motru. „Cultura presupune permanență la nivelul evoluției omului în planul vieții psihice la baza căreia stă râvna omului de a se autodepăși și de a se depărta de condiția unei existențe primare. Faptul că fiecare om este și poate fi creator de cultură este confirmat și de concepția filozofului legată de interdependența socială a omului și de dependența sa față de mediul înconjurător, căci atât față de semenii de care este dependent într-atâtea feluri, cât și față de mediul ambiant, omul opune și prezintă o diversă și bogată gamă de atitudini, deprinderi, reacții, care, în final, toate sunt acte de cultură. Cât privește semenii, cultura întreține între membrii unei societăți legături de solidaritate”, sunt cugetările preotului desprinse din analiza filozofului culturii (p. 319).

Theodor Damian își propune să recupereze literatura diasporei și a exilului, de aceea are în vizor scriitori ca Mihaela Albu, directoare a revistei *Antilethe*, care în calitate de autoare a jurnalului *Întâlnire cu Aurora* (Aius, Craiova 2021), prezintă un „mozaic”, format din confesiunile din perioada

New York-eză, de când a devenit și redactor șef al revistei *Lumină Lină*. Cea care a fost îndrăgită de Aurora Cornu a reușit să îi ia un interviu în care creiona personalitatea exilatei ce trăia simultan la New York și la Paris, două mari capitale culturale ale lumii.

Volumul mai conține recenzii și comentarii filosofico-religioase pornind nu numai de la scriitorii contemporani, ci și de la operele de certă dimensiune spirituală aparținând lui S. Bulgakov, Kevin Kinghorn, Nicholas Rescher etc.

Oare întâmplător cartea *Glose literare* debutează cu prefața intitulată *Semănând lumină*, prilejuită de editarea cărții preoților Constantin Valer Necula și Maxim (Iuliu Marius) Morariu, *Rugăciune și înviere: Dialoguri în contratimp* și se finalizează cu reflecțiile asupra misterului icoanei ca întruchipare a frumuseții divine, cu metafizica simțirii sau cu liturgia cosmică? Lectura devine o meditație asupra universului și a universului de semne, o bucurie a descoperirii și a revelației eului profund care se reflectă în fiecare cuvânt citit din care înțelegem sensul și rostul vieții. Numai în această grilă de lectură pricepem de ce introducerea volumului este sub semnul scrisului ca „învăluire și dezvăluire în Cuvânt”, de ce laitmotivele sunt: bucuria existenței în ziua a opta, bucuria împărtășirii de la suflet la suflet, la amvonul templului interior, poezia ca exercițiu de transfigurare sau ca euharistie, generozitatea pelerinului și alte crâmpie din titlurile cronicilor alcătuite de Theodor Damian, critic pentru care poezia devine rugăciune și rugăciunea poezie, o glosă adusă în dar, la altarul jertfelnic al culturii Cuvântului și urmașilor Lui.

Învingător

*De n-ai fi fost ceea ce ești,
n-ai fi bandajat fiecare frunză căzută,*

*n-ai fi vegheat la păstrarea echilibrului
dintre fragilitatea și uimitoarea rezistență
a firului de iarbă,*

*nu ți-ai fi făcut cetate inexpugnabilă
într-o coajă de cuvânt,*

*nu te-ai fi încumetat să călătorești
prin pustiul sufletelor rănite,*

*n-ai fi făcut salturi mortale
peste lăcomoasa gură a iadului,*

*n-ai fi escaladat atâtea munți
de gheață,*

*nu ți-ai fi transformat coșmarurile
într-un modus vivendi,
n-ai fi sondat sinele tău
pentru a descoperi păcate ancestrale,*

*n-ai fi tăiat în aisbergul scârbei
atâtea labirinturi cu sensuri
suprapuse,*

*n-ai fi fost învingător la spartachiada
culegătorilor de stele,
a scrutătorilor de zări
și a vânătorilor de tristeți...*

Cuvinte

*Câte lumi și câte întâmplări
într-un singur cuvânt!*

*câte anotimpuri cu rod
în delta unui cuvânt de smarald!*

*câte grădini suspendate
în miezul mirării unui cuvânt înflorit!*

*câte cântece nemaicântate
în împărăția unui cuvânt nerostit!*

*câte curcubeie arcuite peste
marginile unui cuvânt colorat!*

*câte siberii și favele
în exilul unui cuvânt!*

*câtă apă vie în pumnul
cu litere al unui cuvânt vrăjit!*

*câte sărbători visate și nevisate
în clipa sfințită a unui cuvânt duios!*

*câte bucurii și speranțe
în umbra cuvântului înflăcărat!*

*câte iubite cu și fără cunună
într-un singur cuvânt suav se adună!*

*câte herghelii de șoapte
în roca unui cuvânt foșnitor!*

*câte cuiburi de păsări
în ramurile unui cuvânt înaripat!*

*câte milenii rostogolite
prin clepsidra unui vechi cuvânt!*

*câte zăvoaie de miresme
pe pajiștea unui cuvânt aromat!*

*cât albastru de Voroneț
pe bolta cerului unui cuvânt serafic!*

*câte crengi de aur
în arborele unui cuvânt de basm!*

Știi, prietene

*Știi, prietene, ieri îți spuneam
rămâne din ceea ce facem doar sentimentul
ce într-o clipă face aerul ușor sau greu
privește fumul cum se ridică
mai sus de albastrul ochilor tăi
sentimentul cu care distingi
toate formele din ceea ce se întâmplă
ce a trecut rămâne bun trecut
din faptele ce le mai facem desprindem
nuanța, parfumul, ca apoi să suflăm bucuroși
de pe suflet tot scrumul.*

Ca într-un dans

*Și florile învață să apară primăvara pe rând pe rând
într-o ramură de cireș, de măr, de cais.
Și florile vieții sunt
aceste flori dintr-o vază.
Cum omul e culmea ființei
ne vor striga din adâncuri:
Treziiți-vă
Aduceți un plus de inteligență
acestui prezent
ca astfel omenirea
să poată trăi
din nou de la capăt
iar celelalte ființe vii
să ne urmeze exemplul.
Ca într-un dans în care partenerul
își schimbă locul
oamenii și celelalte ființe vii
se privesc reciproc și
învață să apară pe rând
într-un colț fericit de pe lume.
Florile vieții sunt oamenii
și florile primăverii
clipire a universului.*

Mă rog și plâng

*Sub bolta nopții tremur și mă plec,
În fața Celui care tot cuprinde,
Cu gândul meu cel tainic și adânc
Mă rog în gând, mă rog și plâng.*

*Acum mă dor păcatele ființei
Și din a neputinței mele firi,
Răzbate glasul rugăciunii prinse
Între noroc, credință și destin.*

*Se clatină în mine amintirea,
Se-adună umbre-n colțul unui gând,
Și-mi poartă pașii grei spre nemurirea
Ce n-o cuprind, dar o aștept plângând.*

*Când vin ispitele ca mări înalte,
Când trupul cade-n mreje de pământ,
Doar rugăciunea frântă mă mai saltă
Spre cerul care-i veșnic și preasfânt.*

*Și-n lacrimile mele se revarsă
Atâtea doruri, patimi și nevoi,
Dar dincolo de zidul lor apasă
O pace blândă fără vânt și ploi.*

*Se-adună-n mine glasul unei taine,
Un psalm de foc, un cântec neînvins,
Ce arde-adânc în oasele prea slabe
Și-aduce-n zori, apusul necuprins.*

*Căci viața-i scrisă-n lacrimi și iertare
Și omul trece slab, dar neclintit
Și rugăciunea naște o chemare
Spre-un adevăr în veci nebiruit.*

*Și dacă viața-i luptă și povară
Și omul trece stins spre asfințit,
Din rugăciunea mea se naște-n zare
Un adevăr curat, nemărginit.*

*Doar Tu ca sprijin mi-ai rămas în toate,
Când drumul meu se rupe în genuni,
Tu strângi suspinele ce nu-s uitate
Și le prefaci în stele și minuni.*

*Și în tăcerea nopții trecătoare,
Căzută în prăpăstii și-n adânc,
Rostesc cuvinte până-n depărtare
Mă rog în gând, mă rog și plâng.*

Am venit în pragul casei

*Am venit în pragul casei,
Răscolit de-al mamei dor,
Să mai simt mirosul vetrei,
Pâinii coapte în cuptor.*

*Ating patul unde-n noapte,
Legănat eram cu cânt,
Aud glasul cum șoptește
Și-mi apare-un dulce gând.*

*Mama nu-i, doar poza-n prispă
Mă privește blând, cu dor,
Îmi ard lacrimile ochii
Și mă fulgeră-un fior.*

*Prind cu mâna o năframă,
Pusă-n colțul de la pat
Marginile se destramă
Parcă timpul le-a uitat.*

*Cu miros de busuioc
Și de lampă pâlpâind,
Stă năframa lângă suflet
Ca un dor neconținut.*

*Fir cu fir se rupe clipa,
Ca o amintire grea,
Și-n tăcerea din odaie
Simt că mama încă-i ea.*

JEAN BODIN

Tragedy of Love

Mephisto's plan seems to be working. Faust, who had started out pessimistically, has received an education in the witch's kitchen: he has been civilized into a man of the world and prepped for sexual indulgence, he is ready to enter the world as a lecherous seducer. The encounter with Gretchen comes harshly on cue, "With that stuff in your belly, I guarantee, you'll find a Helen in every girl you see." This encounter is the first, best opportunity to show the frivolity of the "depraved man" (Brecht).

But the "depraved man" is Faust, and Gretchen is not the "first, best." Faust breaks into an unfamiliar, parochial, self-contained world. He discovers boundaries, he discovers beauty. Mephisto has awakened Faust's libido, but not killed his emotions: in sensuality he seeks beauty, in pleasure he seeks productivity, and in Gretchen he seeks the world. But even as he slips from Mephisto's grasp, he is driven squarely back into his arms through the unavoidable catastrophe.

Gretchen is not the world, and her love is itself a Faustian escape from her world of limiting convention, rigid dogma and narrow-minded morality. This attempt to escape out into freedom fails because of what makes it great: the constraints on each of the lovers. In the most beautiful moments of their love, two individuals meet. Faust has no world to offer, as he is on a journey, and Gretchen's alternative is her world, in which she remains bound by a thousand societal shackles. Faust attempts to flee the unavoidable conflict: Forest and Cave. Using inner turmoil and self-deceit Mephisto forces him to make a decision about Gretchen, and Faust concludes, "[May] both of us hurry toward destruction." But she will be destroyed without him. Faust must choose between being disloyal to himself or to Gretchen. The decision is tragic, and no one can take the responsibility from him. It remains to be seen whether he is able to accept that responsibility.

Gretchen's major free decision is her surrender to Faust after their discussion on religion. It's not only a matter of sleeping with a man before marriage – she's giving herself to a man who is outside the framework of the laws of her world, and she's not asking about religion, law or security. Then the norms and institutions, codes, and ecclesiastical and bourgeois morality come at her, destroying her entire family. Mephisto entraps Faust in these norms (killing Valentin is a capital crime) and easily pushes him to betray Gretchen.

Mephisto has a scheme to continue to push Faust's unassuaged drives, and work against passionate emotion and regret. This plan centers on Walpurgis Night: the "eternal feminine draws us upward." But the Witch's

Sabbath, like everything else in this story, has two sides. On one hand it is a fantastic composition of the animalistic, equivocal, reactionary, and unproductive side of the human world, but on the other hand it shows the pagan and natural world in opposition to how the clerical and dogmatic institutions denounce nature and violate the senses. Mephisto maliciously invents generalizations on human behavior and contemporary societal conditions that are verifiable through thousands of facts, and offers these inventions on the level of empiric evidence with cynical corollaries. He follows the dialectic law “everything that’s been created deserves to be destroyed” with “better it had never been created.” Faust is all too human enough to succumb to the temptations of the Walpurgis orgy. The memory of Gretchen calls to him and brings jarring dissonance to the scene: at this moment he’s not an ascetic, but a man nearly flooded in sexuality. The contradiction is *in him*, however, since he produces the memory himself. His accusations against Mephisto are honest in his frantic despair, but they are not justified. Mephisto counters his reproaches with “Who ruined her, me or you?”

On magic horses, Mephisto and Faust go by the place of execution on the way to Gretchen. The mood is gloomy, she’s penned up in a cage, the place is not unlike a pigsty. But rescue through Mephisto’s aid, by Faust, whose love is dying away in blood guilt and a new lust for life, is not possible for her. She had based her life on love, against God and against the world. And now that love is dead. (“Where has your love gone?”) *That* has driven her to madness, and in insane despair she submits to the verdict of the world from which she tried to escape. Faust has been defeated and hauled away by Mephisto, and Gretchen has been dragged out to the blood court, but above them the voice of eternity – God, history – resonates with majestic coolness: “She is saved!” We call on you to hope – the legacy, not consolation of the one who has been sacrificed.

(Excerpt from *Loreley*, Edition Lulu, Raleigh, NC, new edition 2025; the booklet is a collection of dramaturgical notes, gestural interpretations, and poems in preparation for rehearsals of a production of Goethe’s “Faust I”).

SIYOUNG DOUNG este o poetă din Coreea. A urmat cursurile de Limbă și Literatură Coreeană la Universitatea Dongguk și are un doctorat în Limba și Literatura Coreeană la Universitatea Hanyang. A studiat științele umaniste la Universitatea Regensburg din Germania. A predat ca profesor la Universitatea de Turism din Coreea și la Universitatea de Finanțe și Economie Jilin din China. A debutat în 2003 în revista literară

Dacheung. De atunci, a publicat numeroase colecții de poezie, dintre care menționăm *Future Hunting*, *In Search of a Strange God*, *The Eyes of November*, *The Magic Letters* etc. Pe lângă poezie, DOUNG a contribuit la cercetarea literară cu lucrări precum *Korean Literature and Semiotics* și *Semiotics of Modern Poetry*. A primit premii literare prestigioase, printre care Premiul Literar *Park Hwa-mok* (2010), Marele Premiu în cadrul *Korean Buddhist Literature Awards* (2018) și *Yeongrang Literary Award for Criticism* (2020). Dr. DOUNG este al 5-lea Președinte al Asociației Coreene de Literatură Universală și locuiește în Seul împreună cu soțul său, fost profesor universitar.

SIYOUNG DOUNG

Ai fost tu, am fost eu sau a fost dorul

*Ai fost tu, Am fost eu,
Sau a fost dorul*

*Să nu numim timpul,
Nici să îmbătrânim o viață.*

*Cad mai multe momente
decât frunzele din noiembrie.*

*Când iau mănunchiul de frunze și scriu prezentul efemer,
dezolarea poartă un zâmbet tainic, tăcut.*

Templu

*Un templu nu este doar
făcut din piatră.*

*Acolo unde inima se pleacă adânc
Acela este un templu.*

Prezentare și traducere de Elena Liliana Popescu

MAKI STARFIELD este o poetă japoneză, traducătoare și artist vizual. Născută în Ehime în 1972, ea deține un master obținut la Universitatea Sophia (Japonia) și un certificat TESOL de la *St. George International College* (Canada). Scrie haiku și vers liber, iar lucrările ei au fost traduse și publicate în peste cincisprezece limbi. Poeziile ei au apărut în reviste literare și antologii în Italia, Grecia, China, India, Regatul Unit, Belgia, Coreea,

România și în alte țări.

Pentru activitatea literară a primit mai multe premii, printre care Premiul *Guido Gozzano* (Mențiune de onoare, 2018 și 2019), Premiul JUNPA pentru un Nou Poet (2020), Premiul *Naji Naaman pentru Creativitate* (2020), Premiul Internațional *Sahitto* pentru Literatură (2021) și Marele Premiu al Juriului (2025) la Concursul de Poezie *Amilcare Solferini*. Face parte din *Japan Universal Poets Association* și continuă să construiască punți între culturi, prin poezie și traduceri.

MAKI STARFIELD

Marea de Lumină

Unde este lumina ta?

Un apus

Parcă ar fi știut răspunsul

Chiar și apusurile care încă plutesc la orizont

Vor răspunde mai târziu

Răspunsurile care au dispărut în mare

Întreabă întunericul nopții

Stelele strălucesc

Privind spre marginile universului

Vreau să-L văd pe Dumnezeu

Doamne,

Am simțit dorința de a Te vedea.

Pentru a salva trupul și sufletul meu slăbite,

Te rog, dă-mi lumina Ta

Dacă închid ochii

*Simt o lumină strălucitoare coborând
O văd acolo –
Dacă Dumnezeu este acolo
Vreau să cred că locul acela este raiul.*

Prezentare și traducere de Elena Liliana Popescu

VASILICA GRIGORAȘ

The icon

In memory of my Mother

*A gleeful
morning
of end of May
turned in my frail chest
the tremor of the vocal chord.
Tensed up to the full
they refused to get comfort
under the crafty and tender
fiddlesticks
of my mother's carvings
icon of the childhood
deeply painted
on the iconostasis
of an immeasurable love.
In the river of life
I feel
your sweet face
of eternal memory
so that
I am living with you, MOM
in your absence.*

The countdown

*It is autumn inside of me
I feel its brutal embraces
and I watch as it's real
how the unfaithful leaves
are stripping my crippled trunk.
At baggy
pointless nights
I forget the longing of butterflies
I embrace the clot of faith
I kiss the eyes of the sky
I exercise the countdown
and notice that several leaves
can hardly stay
on the highest
of my branches.
When it is destined
for my last leave to fall down
the last to caress my shoulder
with the claw full of venom
blatantly envelopping me
in a dreadful, dumb cold
it will be impossible for me
to keep on counting.*

Clouds

*Floating through the sky every now and then
someone comes to visit, full of life
they bring calmness, most days
gliding carefree up above.
perspectives change from up there,
and to them we must seem so small,
our problems not reaching the currents they fly.
Calm is what they bring me, most days;
when the sun shines and the green fields bloom.
Yet sometimes they quarrel
and I am left wondering, down here,
what brought on their squabble?
Teasing each other they chase through the sky,
the games keeping many awake.
But their banter never lasts too long,
when the sun brings a new day,
they find their peace again,
and float freely once more.*

Yosemite

*Giants once roamed these lands.
Their old stomping grounds, since become lakes,
large cliffs and boulders, once tables and chairs.
Rivers were their worn trails where they trudged
choosing the best trees as walking sticks,
and saving the saplings for sewing needles.
They were botanists by trade and they took care of the land.
They coaxed trees to grow taller and nurtured new species,
behemoths that grew big and strong like them.
They were learned in what the Earth had to teach,
and they cherished the knowledge,
believing in its power.*

Liviu Șoptelea, *Rădăcini*

DAN ANGHELESCU

Fantome ale utopiei în cultură și arte

Aberantele fantome bântuitoare prin Occidentul european sunt cel puțin două. Una din ele ne-a fost strecurată, furtiv, în mentalul de acum și lucrează cu neobosită osârdie, făcându-ne aproape obligându-ne să ne rușinăm și de istoria și de marea noastră cultură românească din care – s-a tot încercat – să fie exclus Eminescu. Ni se dictează ce să gândim, ce să spunem, ce să nu mai gândim și să nu mai spunem. Ni se *colonizează* exprimările cu neologisme fără sens și – cei mai zeloși adepți ai acesteia – sunt încurajați mereu să *cenzureze* sau să *domesticească* (?) oarecum arta, literatura, teatrul, în numele motivațiilor politico-ideologice ale celui mai obscurantist dintre regimurile totalitare. Și această monstruoasă fantomă, un veritabil delir utopic, este recognoscibilă sub denumirea de *politically correct* (*corect politic*) și este o derivată direct din grotesca ferocitate a ideologiei liberale americane, aparent libertariană, în realitate totalitară.

Al doilea monstru, un fel de geamăn (monozigot) cu primul, se numește *cancel culture* (*cultură a anulării*). În numele ei se dorește să fie spulberate și chiar demolate statui; se decretează *damnatio memoriae* față de personaje istorice (începând cu Cristofor Columb, fără de care nici Statele Unite nu ar fi existat) și, cu dispreț față de ridicolul și penibilul unor astfel de gesturi, se clamează că marile opere literare, dar până și atât de inocentele filme (amuzantele desene animate ale lui Disney) sunt rasiste și este musai să fie extirpate cu tot cu benigna lor realitate.

Este de fapt o „cultură a văicăreliei” (cum spune despre ea Robert Hughes într-un eseu devenit notoriu după 1994), dusă la extrem în numele unui neo-puritanism menit să impună una dintre cele mai drastice cenzuri violente auto-depreciative.

Este evident că *lentila ideologică a corectitudinii politice* intenționează să inducă cele mai pustiitoare modificări până și în viziunea și reprezentările celor mai inefabile alcătuiuri artistice cum sunt și cele ale *Operei Seria*. Ceea ce arată că, tot ce este atins în profunzime de *degenerescența* urâtă și fetidă din Statele Unite ale Americii, ajunge – și asta în cel mai scurt timp – și în vechea civilizație a bătrânului continent european. Și astfel ajungem să constatăm cu stupeoare că regizori, artiști, *super-intendenți* și *directorai artistici pripășiți de cine știe unde și cum*, se pliază cu grăbita lor inconștiență pe această oribilă și înfricoșătoare evoluție a noilor și insidioaselor forme de cenzură care, deja nici nu mai este percepută ca atare. Ba, mai mult, ea se interiorizează și sedimentându-se, a devenit deja o *mentalitate*.

Una dintre cele mai recente victime ale unui asemenea tembelism mental, tot mai omniprezent, a devenit Opera *Aida* de Giuseppe Verdi, pusă în scenă la Opéra Bastille din Paris și vizibilă în *flux* pe portalul *Arte Concert*. De câteva sezoane, *capodopera verdiană* a intrat în atenția unor *walkirii politic-corecte*, dar, până la un anume moment, totul se limita la *puneri în scenă a protagonistului și a etiopienilor fără fețe negre*. De curând noua viziune pariziană a depășit toate așteptările, tratând această splendidă capodoperă a bel-cantoului Italian, *Aida*, ca pe o emanație directă a celui mai crud colonialism rasial.

Principalul operator al acestei total aberante viziuni s-a vădit a fi regizoarea olandeză Lotte de Beer, căreia – se spunea că – ar fi urmat să i se încredințeze direcția Volksoper din Viena începând din 2022. Nu știm dacă asta s-a și întâmplat în realitate. Dar nici nu mai contează. După cum s-au difuzat o serie de știri (rezultate din interviuri), potrivit respectivei regizoare Beer, opera *Aida* nu ar fi decât *un concentrat al rasismului și al sexismului*, provenit dintr-o „istorie colonială făcută în vremuri când arta din Egipt a fost jefuită pentru a fi expusă în muzeele europene”. A fost principala cauză pe temeiurile căreia atât de *Woke-ista* persoană desemnată să realizeze o artistică *mise-en-scène* va susține că *Aida* ar trebui inclusă, imediat, pe lista acelor lucrărilor vizate de *cultura anulării*. Pentru moment însă, nu consideră potrivit să o excludă cu totul din repertoriul teatrelor de operă. Deși, potrivit concepțiilor artistice susținute de Beer, Verdi scrie „deliberat” „o muzică pompoasă și kitsch” pentru marșul triumfal. Ea își permite să aprecieze că acest compozitor – nu știm care ar fi temeiurile sale – ar face-o intenționat. Un alt detaliu hilar: *realizatoarea spectacolului mai afirma și că s-ar putea să nu accepte, totuși regia, datorită prezenței în spectacol a patru cântăreți care* (total insensibilă față de calitățile lor vocale și scenice, bine cunoscute pe plan mondial) erau totuși inadecvați (?) pentru că (și Radvanovsky și Kaufmann și Dudnikova și Tézier) *erau... albi*. În cele din urmă a acordat totuși o șansă respectivului contract, numai pentru că în spectacol a fost implicată și artista etiopiană Virginia Chihota. Ne oprim aici și nu mai continuăm să reproducem celelalte stupefiante declarații năucitoare ale regizoarei. De altfel ele pot fi găsite online.

Nu mai puțin frapant rămâne totuși faptul că, în această de-a dreptul scandalosă situație, numita Lotte de Beer a fost susținută – și chiar cu un de-ne-înțeles entuziasm – de noul director al Operei din Paris, Alexander Neef. Dintr-un evident snobbism, el marșă în continuare pe experimentul de la Metropolitan-ul din New York și lansa un așa-numit „birou al diversității” doar pentru a-l implica și pe istoricul, de origine senegaleză, Pap Ndiaye. De aici mergea mai departe susținând, într-un interviu cu *Le Monde*, că „unele opere vor dispărea din repertoriu”, în timp ce altele vor trebui *revizuite și corectate în conformitate cu noile și cele mai stricte canoane ale corectitudinii politice* impuse de mișcarea Black Lives Matter.

Printre titlurile ce ar trebui amendate conform stereotipurilor de gen și rasă se numără – se subînțelege – și *Aida*, iar de Beer, foarte sânguincioasă, a lucrat, evident cu prioritate, tocmai potrivit unor asemenea orientări. Cu ce rezultate? Ei, aici a apărut o problemă. S-a pretins că grosierile intervenții regizorale au avut ca obiectiv să...*curețe capodopera lui Verdi, să-i corecteze (!) dramaturgia și să atenueze lipsa de orice originalitate a acesteia* (sic!). Rezultatele s-au concretizat într-un spectacol care, nu numai că frizează în cel mai înalt grad ridicolul, dar a sfârșit și prin a anula orice posibilitate de înțelegere a sensurilor unui asemenea demers. Ridicolul în stare pură a fost atins și de cea mai gonflată idee de a plasa desfășurarea spectacolului într-un muzeu. Dar muzeul, așa cum l-a conceput de Beer, se dorea o metaforă a secolului al XIX-lea colonial care, chipurile, găzduia *operele de artă furate de puterile occidentale* de la popoarele colonizate. Protagonistilor li s-a cerut să poarte costume din secolul al XIX-lea (semnate de un anume Jorine van Beek), Radamès întruchipând un ofițer din armata celui de-al doilea imperiu. Marșul triumfal s-a rezolvat printr-o serie de *picturi vii* – construite frenetic, la vedere, prin mimă. Intenția lui de Beer și a artistului etiopian Chihota, care le-a conceput, era de a ridiculiza aroganța supremației *omului alb*.

O altă *găselniță* hilară, a fost și prezența, în ambientul acestui muzeu colonial, a *statuilor Aidei și tatălui ei, Amonasro* animate de păpușari. Inclusiv de Chihota însuși. Iar Radvanovsky și Ludovic Tézier au fost *obligați de regie* să le „împrumute” *vocile din off*. Nu există originalitate nici măcar în acest caz: este o copiere evidentă a unei montări cu *Madama Butterfly* la *the Met* cu frumoasa direcție a lui Anthony Minghella (unde utilizarea marionetelor, pentru unele personaje, avea un sens foarte specific), dar și a unui alt spectacol care a făcut înconjurul lumii: *întoarcerea lui Ulise în patria sa*, inspirat de opera cu același nume datorată renașcentistului Monteverdi și instrumentat de un mare artist sud-african William Kentridge, împreună cu extraordinarii păpușari ai Handspring Puppet Company din Capetown. Comparația cu acele producții celebre nu ar suporta apropiere: prezența pe scenă a celor două marionete cenușii și tulburător de maladive, *Aida* și *Amonasro*, manevrate de păpușari a creat un aer de penibilă improvizatie funambulescă. În rest, nu au existat alte idei demne de remarcat, în afară de trucuri sporadice, cum ar fi înlocuirea dansului „rasist” al micilor sclavi cu scena investiturii personajului Amneris. Un ridicol fără frontiere a dus spectacolul până la punctul în care chiar și Jonas Kaufmann și-a pierdut remarcabila carismă vocală și scenică. Relațiile dintre personaje, tensiunea și evoluția dramei a eșuat complet, anulând în totalitate farmecul indicibil al uneia dintre cele mai valoroase capodopere ale muzicii lui Giuseppe Verdi.

Nu va fi lipsit de utilitate să înțelegem că bizareriile prin care a luat naștere spectacolul de la opera din Paris sunt rezultatul delirantului discurs al noilor tendințe de cenzură totalitară strâns legate de *cultura anulării* (*cancel culture*). A revărsa asupra unei asemenea creații muzical dramatice acuzații de colonialism, rasism, sexism și alte tulburări psiho-mentale, tipice

revizionismului politicii pretins corecte este – cum a și spus-o cineva – echivalent cu a arunca o cutie de vopsea pe un tablou de Leonardo, fapt ce devine o cicatrice inacceptabilă, o însângerare a ideii de cultură.

Dar de unde vin toate astea? Să ne reamintim. Un notoriu cominternist, agent al polițiilor secrete din Rusia sovietică, fondator al *Școlii de la Frankfurt*, Max Horkheimer, a rămas celebru prin programul de *Contracultură* pe care l-a formulat printr-o frază ce ar trebui să dea de gândit celor care încă nu descifrează sensul unora dintre straniile *întâmplări* din interiorul fenomenelor culturale din zilele noastre: „Vom organiza intelectualii (scria el) și-i vom folosi pentru a face civilizația occidentală atât de stricăță, încât să pută / ... / Doar atunci, după ce-i vom fi alterat toate valorile și vom fi făcut viața imposibilă, vom putea impune dictatura proletariatului”.¹

Exact în siajul unor asemenea orientări, Herbert Marcuse își publicase cartea intitulată *Eros și civilizație*, pretinzând că ar fi *O cercetare filosofică asupra lui Freud*. În prefața la ediția întâi, autorul mai afirma și că: „acest eseu folosește categorii psihologice, deoarece ele au devenit categorii politice”, precizând totodată că în poziția sa teoretică e „îndatorat prietenului /... / profesorul Max Horkheimer, și colaboratorilor săi de la Institutul de Cercetare Socială din Frankfurt”.² Evident, ideile conținute în respectiva scriere nu mai constituiau o noutate, dat fiind că Herbert Marcuse, începând încă din 1950, le făcuse deja cunoscute în seria de conferințe susținute la *Washington School of Psychiatry*. Și – cum menționa în prefața ediției – ele deja beneficiaseră de lectura și sugestiile mai multor profesori și doctori de la Harvard University. Din momentul lansării (1955), cartea a devenit instantaneu documentul de referință care consfințea apariția așa-numitului *freudo-marxism*. Încă din *Introducere*, Herbert Marcuse aduce în discuție afirmația lui Sigmund Freud unde se spune „că civilizația se bazează pe subjugarea permanentă a instinctelor umane”.

Dintr-o asemenea perspectivă freudismul oferise temeuri incriminând *cultura și civilizația* ca forme de *gravă reprimare* și „sacrificare metodică a libidoului” în vederea devierii acestuia „în mod rigid, spre activități și expresii socialmente utile”.³

Și astfel, neo-marxismul se vădea ca o *re-implantare* în actualitate a freudianului (pretins) *disconfort existent în cultură* (*Das Unbehagen in der Kultur*). Este momentul să precizăm că termenul de *Kultur*, în modul în care germanii gândesc și înțeleg acest termen, include, oarecum de la sine înțeală, totalitatea ideii de *Civilizație*. Iar civilizația, în accepția lor este

¹ Apud Andrei Dîrlău, *Corectitudinea politică – avatar al marxismului cultural*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, p. 107.

² Herbert Marcuse, *Eros și civilizație*, Ed. Trei, București, 1996, p. 19.

³ *Ibid.*, p. 21.

aceea care, efectiv, instituie anumite tabuuri, restricții și legi care pedepsesc *crima, violul, adulterul*. Mai precis acelea care au menirea și să interzică, dar și să atenueze animalitatea din comportamentul uman, excluzând tendințele deviante, anti-sociale ale indivizilor. Pentru Marcuse însă așa ceva este o *restrângere a posibilităților individului de a-și găsi fericirea*. Această *încorsetare* a pulsionilor naturale ale ego-ului ar genera – susține el – apariția unui *super-ego cultural* ce se instituie ca o *mega instanță represivă*. Iată de ce, pentru revoluția globală, revoluția marxisto-leninisto-stalinistă, distrugerea capitalismului s-ar bloca. Și atunci *obiectivul prioritar* este acum *distrugerea civilizației și abolirea normelor, restricțiilor și tabu-urilor ce îngăduiesc satisfacerea instinctelor primare*. Deci obiectivul său este o *întoarcere a Omului la stadiul de animalitate agresivă*. (În istoria recentă au fost destule momente în care s-a văzut, la ce poate duce animalitatea dezlănțuită; toate revoluțiile create de Utopia marxistă, începând cu cele din Franța, Rusia, cu Mao, Chmerii Roșii, etc... etc. oferă exemple edificatoare. Sub semnul unor asemenea noi (?) *deziderate* e așezată și revoluția sexuală a lui Marcuse. Ea *mobilizează* noile coaliții „cu rol de victimă, formată din minorități – negri, femei și homosexuali”.

În dialogurile lui Marcuse cu notoriul cominternist, Max Horkheimer, el afirmase că tocmai aceștia vor constitui *masele de revoluționari* pe care el paria prin cartea *Eros și civilizație*. Dintre ei se vor alege – insistă el mai departe – liderii neo-marxismului, cei pe care îi și vedem contestând astăzi *bipolaritatea sexuală în scopul de a distruge familia tradițională*, obiectiv principal al catehismelor celebrului *Institut für Marxismus* de la Frankfurt. Dar se face abstracție că, o consecință directă a acestor subminări, nu poate duce decât la dispariția întregii specii umane de pe planetă.

Acestea sunt elucubrațiile din care și-a făcut apariția și *falsa religie Woke*, aceea care, promovând disoluția bipolarității sexuale, determină în prezent, în rândul adolescenților și tinerilor, confuzii devastatoare. Falșii gânditori de extrema stângă ambiționează să impună în gândirea acestora fluiditatea de gen, (*genderismul*) pe care, în iresponsabilitatea lor pretins revoluționară, o promovează în școli, otrăvind gândirea încă în formare a copiilor și adolescenților. Sub pretextul unui falacios *progres*, în sfera educațională sunt induse idei și comportamente ce distrug dezvoltarea fizică și mentală a generației tinere. Iar presiunile disolutive ale ateismului contribuie la o subminare constantă a încrederii în propria alcătuire corporală pe care le-a dat-o Dumnezeu.

Sensul care s-a putut percepe sub această sintagmă duce la o *feroce și grotescă încorsetare* ale cărei meniri se reduc la un drastic control al exprimărilor care, deja s-au inoculat în *politică, istorie, cultură, artă, literatură, teatru, și chiar în evanescentele forme de manifestare ale muzicii*. Totul, de aici înainte, se desfășoară în numele unor motivații de strictă natură politico-ideologică. Ceea ce, nouă, esticilor (cei care acum, mulțumită Monicăi Lovinescu, încă vorbim și gândim pe temeiurile unei *Est-Etici a*

neuitării) ne amintește de întunecimile unui regim pe care *Utopia marxistă* ne-a obligat să-l traversăm vreme de jumătate de veac plătind unul dintre cele mai însângerate prețuri.

Sub veghea deosebit de vigilentă a zisei corectitudini, Woke prosperă preluând ad literam catehismele freudo-marxismului de distrugere a culturii și implicit al Civilizației. Preocuparea de bază se vedește în *neantizarea marilor valori ale culturii și artei universale*, tocmai acelea prin care, de-a lungul timpurilor, s-au putut configura profunde înțelegeri despre umanitate și lume. Este o monstroasă orientare către criminala tendință, pe care o promovează cu asiduitate, pe diverse canale, sub numele *Cancel culture* (*cultura anulării*). În numele unui asemenea program, decerebrate anulări, incită la o totală distrugere a operelor unei umanități geniale, la demolarea de monumente și statui; se decretează *damnatio memoriae* față de marii creatori de la Leonardo da Vinci la Shakespeare, Holderlin, Goethe, Mozart sau Beethoven. Cu atât mai straniu devine faptul că *lentila ideologică a corectitudinii politice* a modificat de ceva vreme și viziunea și reprezentările asupra inefabilelor forme de anifestare ale *Operei Seria*.

Așa cum se va putea înțelege limpede, se va constata că de aici încolo se dorește ca tot ce amintește de *creier*, trebuie să fie scos din orice joc. Și un observator lucid o spune pe șleau: „...Trebuie să se relativizeze până la insignifianță (*orice*) atribut esențial ce ține de firea omului /.../ Nimic nu e definitiv în natura omului (*se pretinde*), totul poate fi schimbat prin manipulare /.../ asta însemnând că tradiția trebuie eliminată”.⁴

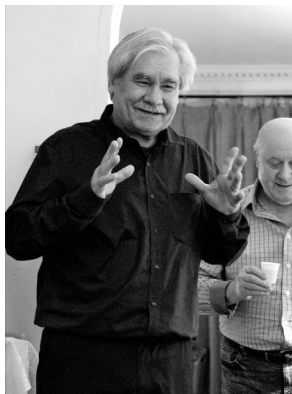
Dintr-o asemenea perspectivă se consideră că spiritualitatea bărbatului alb, este aceea de la care ar proveni toate relele lumii. Homosexualitatea și aberația transgenderismului vor, cu orice preț, să pulverizeze ideea de familie și de orice viitor a ceea ce a mai rămas și încă rezistă din esențele autentice ale umanului și ale speciei umane ca atare. De aceea, se insistă cu obstinație ca toate aceste forme (realmente suicidare pentru specie) să fie cât mai intens promovate, prioritar, în rang de modele printre copii și adolescenți. Din toate acestea se distinge cu limpezime ceea ce Vintilă Horia (în *Viaje a los centros de la Tierra*), după întâlnirea cu Marshall McLuhan, a numit *Progresul către înapoi* și, tulburat de cel care prezise apariția unor tehnologii care „...transformă mediul din societatea în care se produce mereu ceva corupt și degradant.” Tulburat de afirmațiile lui McLuhan, el – pe bună dreptate – se despărțea de acesta și, în cartea pe care o va publica în 1976, avea să scrie „Un nou suflu spenglerian trece prin paginile și cuvintele lui McLuhan. Decadența Occidentului se află în propria sa ardore progresistă, care ne aruncă într-o prăpastie de barbarie la care se gândea și Ortega atunci când vorbea despre oamenii de știință, despre noii tehnicieni mai degrabă, ca despre niște noi barbari.”⁵

⁴ Sorin Lavric, „Prefață” în Dîrlău, *op. cit.*, pp. 354, 355.

⁵ Vintilă Horia, *Călătorie la centrele pământului*, ed.ART, București, 2015, p. 241.

FOTOALBUM

14 nov. 2025, New York, întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu”. Lansare a revistei *Lumină Lină*, Nr. 3, 2025 la 30 de ani de apariție și a cărților lui Theodor Damian *Glose literare*, *Semnale literare*, *A sosit clipa*, *Cuvânt însetat de tăcere*, *Cieco*, *cosî scrivo*.

Theodor Damian

Doru
Tsaganea

Valentina
Ciaprazi

12 decembrie 2025, NY, Întrunire a cenaclului literar „M. Eminescu” la Biserica Sf. Andrei din NY (paroh Pr. Ion Proteasa) în cadrul căruia Asociația culturală InterArt, Aiud a făcut o amplă prezentare de cărți, albume, film, realizate la editura InterArt.

Ioan
Hădărig

De la st.: Ștefan Balog, Th. Damian,
Ioan Hădărig

O parte din cei
prezenți la eveniment.

18 ian. 2026, Th. Damian a ținut prezentarea „Taina lumii în poezia lui Eminescu” la Biserica ortodoxă română Buna Vestire, Munchen (paroh Pr. Prot. Dr. Alexandru Nan) de Ziua Culturii Naționale Române.

Un grup de credincioși,
Pr. paroh
Alexandru
Nan (st.),
Ovidiu Bucșa,
Andrei
Damian,
Pr. Theodor
Damian
lângă bustul
M. Eminescu
din curtea
bisericii.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

ANDREI BREABĂN

Icoana Maicii Domnului

Mănăstirea Neamț este una dintre cele mai vechi ctitorii voievodale din Moldova, al cărei trecut se pierde în negura timpului. Prima atestare documentară care a ajuns până la noi este din anul 1407, dar primele schituri au fost construite din lemn de călugări care s-au retras în munți încă din primele veacuri creștine când în Moldova s-au refugiat români din Dobrogea creștinați de Sfântul Apostol Andrei sau urmași ai acestora, persecutați de stăpânirea romană.

Prima construcție din piatră aparține Voievodului Petru I Mușat, biserica mănăstirii fiind rezidită de Marele Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt după ce vechea ctitorie s-a prăbușit la un cutremur. Important lăcaș de cultură, Mănăstirea Neamț a adăpostit încă din sec. al XIV-lea o bogată bibliotecă și a fost printre primele școli românești la care s-au pregătit copii din familiile voievodale, din familii boierești, preoți și viitori stareți de mănăstiri. Potrivit unui inventar, în anul 1862 biblioteca mănăstirii număra peste 12.000 volume, în prezent aceasta având peste 18.000 volume de mare valoare. Cel mai vechi manuscris care se păstrează este un *Tetraevanghel* scris pe pergament, la sfârșitul sec. al XIV-lea, alte lucrări vechi aflându-se în mari muzee din România și chiar la unele din străinătate (un „Epitaf”, realizat în 1437 de egumenul Silvan este expus în Muzeul de Artă al României iar „Tetraevanghelul” scris de Gavriil Uric în 1429 se află în Biblioteca Bodleiană din Oxford) . La Mănăstirea Neamț va funcționa una din primele tipografii din Moldova adusă în anul 1800 prin grija preotului cărturar Mihail Strelbitki care îi „dăruiește lui Dositei, viitorul stareț, o tipografie pentru care a lăsat și doi călugări inițiați de el în acest meșteșug”.

Despre implicarea mănăstirii în viața culturală a românilor scriitorul și jurnalistul Dimitrie L. Stăhiescu consemna: „Călugării acestei mănăstiri erau cei mai învățați oameni ai țării. Ei dădeau satelor preoți, cancelariei domnești funcționari, de aici se alegeau vlădicii țării. Activitatea desfășurată de călugării din Mănăstirea Neamțului pentru răspândirea cărților religioase, a depășit chiar granițele țării, fiind cunoscută în toată lumea ortodoxă.”¹

Dar cea mai mare bogăție a cestui străvechi lăcaș de cult este Icoana Maicii Domnului „Lidianca”, aflată la loc de cinste în fața altarului, loc de pelerinaj, de închinare și de rugăciune pentru creștini. Este prețioasă pentru

¹ D. L. Stăhiescu, „Vechile școli din județul Neamț”, în *Anuarul Liceului „Petru Rareș”, Piatra Neamț, 1932-1933*, pp. 75-80 și în *Pagini alese din istoria județului Neamț*, vol. II, de prof. Gh. Radu, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2015, p. 89.

vechimea și valoarea ei, azi fiind socotită cea mai veche icoană din România, cuprinsă între primele pe lista icoanelor făcătoare de minuni. Este cu atât mai valoroasă cu cât este cea mai bună copie existentă în lume după icoana din Lida, din anul 35 d.Hr. despre care se știe că a fost realizată în timpul vieții Maicii Domnului. Despre icoana din Lida se știe că apostolii Petru și Pavel care predicau în orașul Lida, în apropiere de Ierusalim au construit o biserică pe care au închinat-o Născătoarei de Dumnezeu. La terminarea lucrărilor au invitat-o pe Fecioara Maria să ia parte la sfințire. Potrivit tradiției, când s-au întors la biserică și se pregăteau de ceremonia de sfințire, cei doi apostoli au găsit zugrăvit pe un perete chipul Maicii Domnului realizat de mână neomenească (cum s-a întâmplat și la Mănăstirea Zografu de pe Muntele Athos unde ctitorii acesteia au găsit icoana zugrăvită cu chipul Sf. Gheorghe pe care Ștefan cel Mare avea să-l pună pe drapelul său de luptă – pe care îl va dăruia mănăstirii la sfârșitul vieții). Maica Domnului a ajuns la sfințire și a binecuvântat cu mâna ei icoana înzestrând-o cu darul facerii de minuni.

În anul 665 Sfântul Gherman, viitor patriarh al Constantinopolului a vizitat Mănăstirea fiind profund impresionat de frumusețea icoanei, motiv pentru care a cerut să i se facă o copie pe care a dus-o la Constantinopol, dăruind-o Mănăstirii Heleopatra după ce a fost hirotonit Patriarh.

Războiul iconoclastic produs la începutul sec. al VIII-lea în sânul Bisericii creștine în vremea împăratului Leon al III-lea (717-741) l-a determinat pe Sfântul Gherman să trimită icoana aflată în pericol să fie distrusă, la papa Grigorie al III-lea, aceasta fiind expusă timp de 106 ani în Basilica „Sfântul Petru” din Roma.

După moartea împăratului, pentru clarificarea acestei probleme împărăteasa Irina Ateneiana a convocat al VII-lea Sinod al Bisericii creștine, care s-a ținut la Niceea în anul 787 (cunoscut și sub numele de *al doilea Sinod de la Niceea*) la care a fost combătută erezia iconoclaștilor, fiind acceptate icoanele și relicvele sacre. După Sinod, Icoana Maicii Domnului se întoarce la Mănăstirea Heleopatra din Constantinopol, fiind adusă personal de papa Serghie al II-lea și întâmpinată la intrarea în oraș de Sfânta Împărăteasă Teodora, însoțită de Sfântul Metodie, Patriarhul Constantinopolului și locuitorii din noua Romă.

Este de apreciat actul de o deosebită cinste pe care îl face împăratul Manuel al II-lea Paleologul și Patriarhul Constantinopolului Moldovei condusă de Alexandru cel Bun în jurul anului 1400, care a trimis trei icoane extrem de valoroase:

O icoană făcătoare de minuni a Sfintei Ana (pictată în anii 1150-1250 de doi călugări din părțile Ierusalimului), dăruită Voievodului Alexandru cel Bun care a așezat-o în ctitoria sa, Mănăstirea Bistrița.

O icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului dăruită doamnei Neașa, soția Voievodului, așezată în Mănăstirea Agapia.

Icoana Maicii Domnului „Lidianca”, după alții „Romana” pentru anii cât s-a aflat în surghiun la Roma, dăruită de Patriarhul de Constantinopol

primului mitropolit al Moldovei Iosif Mușat, așezată la Mitropolia Moldovei – actuala Biserică Mirăuți din Suceava, unde a stat până în anul 1415 când a fost mutată la Mănăstirea Neamț deoarece biserica mitropolitană a Sucevei a fost devastată în 1513 de o expediție poloneză.

Icoana trece prin noi aventuri în timpul revoluției conduse de Tudor Vladimirescu, ea fiind îngropată în iunie 1921 împreună cu alte obiecte de valoare într-o poieniță de pe Muntele Rusu unde a stat până în octombrie 1822 când s-au retras din Moldova otomanii și eteriștii care au făcut mari prădăciuni, au jefuit și pus foc satelor, bisericilor și mai ales mănăstirilor care le erau în drum, cele mai afectate fiind Mănăstirile Slatina, ctitorie a lui Alexandru Lăpușneanu, Agapia și Secu, vechi ctitorii boierești, invadatorii provocând pagube imense acestor lăcașuri de cult de o deosebită valoare pentru neamul românesc. Pe locul unde a fost ascunsă icoana s-a ridicat Schitul Icoana Veche.

În anii 1844-1845 în vremea starețului Neonil icoana a fost ferecată într-o îmbrăcăminte realizată din argint aurit, ornată cu pietre prețioase. O

copie după icoană s-a realizat în 1846 prin grija boierului rus Certkov, ai cărui urmași au așezat-o în biserica din sat fiind ținută la mare cinste, având pe verso o inscripție că este copie fidelă după cea trimisă de la Constantinopol.

Enigmele nu s-au oprit. Pe spatele icoanei a fost zugrăvit Sfântul Mare Mucenic Gheorghe despre care se știe că s-a născut în Lida, acesta fiind reprezentat ca oștean cu capul descoperit, stând pe scaun cu balaurul sub picioare, în mâna dreaptă având sulita iar în stânga sabia, obiect de inspirație pentru pictorii medievali care au realizat drapelul de luptă al Voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei.

TUDOR NEDELCEA

Cuza Vodă în viziunea lui Eminescu

Revoluția pașoptistă este privită cu Eminescu în spirit maniheist. Pe de o parte sunt „liberalii mai avansați”, „elementele mai sănătoase” care concepeau reorganizarea socială pe baza fondului autohton și contra formelor exterioare, de împrumut, bazate pe principiile egalitarismului propagandistic, iar pe de altă parte se situa aceeași „campanie de exploatare organizată de d-nii C. A. Rosetti și I. C. Brătianu”. În prima categorie îi așează pe N. Bălcescu, A.I. Cuza, Heliade Rădulescu, Bolintineanu, V. Alecsandri, Costache Negri, Christian Tell, „inauguratori ai epocii noastre moderne”, care au comis greșeala, exploatată imediat de cealaltă categorie, de a fi pus „la dispoziția acestei campanii o armă puternică: fraza liberală și patriotică, dreptul de a pretinde să fie încungiurați cu nimbul unor oameni ce au luat parte la o acțiune de reorganizare națională”¹.

În galeria personalităților pașoptiste, figura lui Nicolae Bălcescu „acest bărbat, plin de inimă și înzestrat de natură c-o minte pătrunzătoare și c-o fantezie energetică”², îi reține în mod deosebit atenția, el fiind prototipul revoluționarului prin excelență, „sincer, adevărat, energetic”, care „s-arată cu acea neșovăire de care ne minunăm în caracterele anticității”. Admirând la Bălcescu și la ceilalți revoluționari „firi vizionare”, „pierduți în gânduri sfinte”, credința într-o idee, nu poate să nu remarce că o parte din contemporanii săi, din „cercul lui de idei”, „l-au exploatat pe acesta ca pe o marfă” introducând în țară „formele goale ale Occidentului liberal, îmbrăcând cu dânsle pe niște oameni de nimic”. Urmașii lui Bălcescu nu

¹ [„Cine cunoaște câtuși de puțin...”], în *Timbul*, IV, nr. 108, 18 mai 1879, p. 1, M. Eminescu, *Opere*, X, *Publicistică*, Editura RSR, București, 1989, p. 237.

² „Bălcescu și urmașii lui”, în *Timbul*, II, nr. 265, 24 nov. 1877, p. 3, *Opere*, X, p.441.

mai sunt pătrunși de ideile revoluției, ci se slujesc de ele „ca de o pârghie pentru ajungerea unor interese mici”.³

Antiteza folosită în *Epigonii* și în *Scrisoarea III* își are aici sorgintea. Dacă autorul *Românilor supt Mihai Voievod Viteazul* nu ar fi murit în Italia, sărac și părăsit, „el s-ar spăimânta văzând cum a fost să se realizeze pe pământul nostru libertate și lumină. El ar vedea parlamente de păpuși neroade, universități la cari unii profesori nu știu nici a scrie o frază corect, gazetari cu patru clase primare, c-un cuvânt oameni cari, văzând că n-au încotro de lipsa lor de idei, fabrică vorbe nouă, risipind vechea zidire a limbii românești, pentru a părea că tot zic ceva, pentru a simula o cultură care n-o au și-o pricepere pe care natura n-au voit să le-o deie”.⁴

Faptele petrecute cu doi ani înainte de nașterea autorului *Luceafărului* îi prilejuiesc o analiză istorică și sociologică minuțioasă. Libertatea se câștigă prin muncă, proclamă el, iar „ceasul adevăratei libertăți” va sosi atunci când „panglicarii politici” se vor stinge, când „pătura de cenușeri, leneșă, fără știință și fără avere, va fi împinsă de acest popor în întunerecul ce cu drept i se cuvine”.⁵ Speranța este în tineri, dar o speranță îndoielnică, căci vor fi ei, tinerii, conștienți că „nimic pe acest pământ, pentru a fi priincios, nu se câștigă fără muncă îndelungată”? Parvenitismul, intrigile, lîngușirea, demagogia nu sunt de nici un folos țării. „Munca și numai munca este izvorul libertății și a fericirii și cumcă cei ce pretestează că bunurile morale și materiale se câștigă prin adunări electorale, prin discursuri de cafenea și prin articole de gazetă, sunt niște șarlatani cari amăgesc poporul în interesul lor și spre risipa buneistări?”⁶ Speranța neîndoielnică este în aceeași țărănime, singura clasă pozitivă, a cărei vitejie și virtute este opusă „fățarniciei și micimii de suflet” a unor revoluționari din interes, opusă „nemerniciei unora dintre comandantii improvizati de frații roșii”,⁷ îndoieli și temeri îndreptățite, întrebări îndrăznețe cu răspunsuri amânate! Căci, „oare un stejar care-l rupi de la rădăcină și-l sădești în mod meșteșugit într-o grădină de lux are viitor? Oare neamul românesc cu toată trăinicia rădăcinilor are viitor când trunchiul e rupt de întreg trecutul nostru și răsădit în mod meșteșugit în stratul unei dezvoltări cu totul străine, precum este pentru noi cea franțuzească?”⁸ Implorarea Divinității de a avea îndurare de noi este o soluție: „Dumnezeul părinților noștri să aibă îndurare de noi.”⁹

Intre oamenii luminați ai revoluției pașoptiste îl așează și pe A. I. Cuza, „inteligent mai presus de toate” și acesta pus în antiteză cu caimacumul

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibid*.

⁵ *Ibid*.

⁶ *Ibid.*, p. 442.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibid*.

⁹ *Ibid*.

Nicolae Vogoride, candidat și el la domnie, uzând de „mijloace nu tocmai puritane”.¹⁰ Pentru domnitorul Cuza, contemporanul său, nutrea o simpatie aparte. Îl vizitează, în ianuarie 1870, la Döbling, unde domnitorul fusese surghiunit. Prilejul de a vorbi despre personalitatea lui Cuza îi este oferită de discursul lui V. Boerescu rostit la Atentul român la 14 februarie 1882 și publicat în *Românul* zece zile mai târziu. Polemistul intră din nou în arenă și-l contrazice pe autorul discursului în privința reformelor lui Cuza. Cuza a lovit „într-o clasă dar a întins mâna pentru a ridica pe țărani, clasa productivă a țării”. Prin dizolvarea de către Cuza a Adunării Elective a Principatelor Unite din 2 mai 1864, care se opunea legiferării reformei agrare și a celei electorale (lovitură de stat condamnată de Boerescu), țara a fost împrăștiată „c-o a cincea parte din teritoriul ei, de pe care Cuza Vodă a alungat acele adunături de bizantini sodomiți”.¹¹ Dimpotrivă, abdicarea lui Cuza la 11 februarie 1866, ca urmare a conjurației organizate de conservatorii și liberalii-radicali, este, după opinia îndreptățită a lui Eminescu, „o infamie și o lașitate”. „Vor trece veacuri - continuă Eminescu - și nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de rușine de câte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina lui 11 februarie și stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn”.¹² Între feloni se află și militari care și-au încălcat jurământul față de domn și l-au trădat¹³. De altfel, face el, cu amărăciune, altă constatare: „a-și încălca jurământul a devenit în România un titlu de înaintare,¹⁴ iar „dacă vom cerceta istoria răsturnării lui Cuza vom afla că aproape toți conspiratorii, afară de câțiva amăgiți, erau străini. Străinii au adus un străin”.¹⁵

„Sus cu nația!”, cum a urat Eminescu tuturor românilor din Țară și de pretutindeni.

¹⁰ „Ambasadorul Turciei la Curtea din Viena”, în *Curierul de Iași*, IX, nr. 70, 23 iun. 1876, p. 2, în M. Eminescu, *Opere*, IX, *Publicistică*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980, p. 133. Soția lui Vogoride, Cocuța, fiica boierului poet Costache Conachi, a dezvăluit presei europene falsificarea referendumului din divanurile Ad-hoc, preferând să slujească o cauză nobilă, națională, decât să fie prima doamnă a Moldovei. După dezvăluirile ei, alegerile se refac și se votează pentru Unire, soțul său, N. Vogoride (de care se desparte) plecând la Constantinopol.

¹¹ [„În sfârșit, după zece zile...”], în *Timpul*, VII, nr. 45, 27 febr. 1882, p.1-2, în M. Eminescu, *Opere*, XIII, *Publicistică*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 64.

¹² *Ibidem*.

¹³ [„Se zice că prea dăm...”], în *timpul*, VII, nr. 108, 21 mai 1882, p. 1, *Opere*, XIII, p. 120.

¹⁴ „Ca la noi la nimenea”, în *Timpul*, III, nr. 200, 12 sept. 1878, p. 1, *Opere*, X, p.111.

¹⁵ *Mss.* 2255, în *Opere*, IX, p. 585.

FLORENTIN POPESCU

Nicolae Labiș – 90 de ani de la naștere¹

Stimate Domnule Președinte al Academiei,
 Stimați domni academicieni,
 Onorat și onorant public,

La o privire, fie ea și fugară, în trecutul literaturii noastre observăm că Nicolae Labiș se înscrie, din nefericire, în șirul scriitorilor cărora destinul le-a hărăzit o viață scurtă, dat totuși plină de realizări la care alții, la vârste înaintate abia dacă au putut visa.

Mă gândesc la Vasile Cârlova, care a scris numai cinci poezii dar mai târziu i s-au consacrat studii și cărți întregi, la astăzi uitatul Ioan I. Ciorănescu, din așa numita „Dinastie Ciorănescu”, ce a dat lumii mai mulți literați, filologi și oameni de știință de notorietate mondială. Mă gândesc la Iulia Hasdeu, stinsă mult prea devreme, dar care ne-a lăsat o moștenire literară impresionantă, încă netipărită în întregime nici până azi. Mă mai gândesc și la Magda Isanos și astfel ajung la omagiul de azi, N. Labiș, copilul teribil al poeziei române postbelice, de o vigurozitate și originalitate de excepție.

Există, probabil, o compensație care vine de dincolo de noi – anume aceea că puținii ani hărăziți de viață unui mare talent să fie compensați de opera lor, sortită să reziste în timp.

Pentru a-l înțelege pe Nicolae Labiș se cuvine mai întâi să facem o scurtă retrospectivă a vremii în care a trăit. De aceea cred că poezia lui presupune cel puțin două niveluri de lectură: unul simplu și general și al doilea decelând, dincolo de textele propriu-zise, mutațiile de conștiință petrecute în viziunea scriitorului în ultimul an de viață, mutații datorate unor împrejurări sociale, politice, dar și personale – toate conducând, practic, la o dramă sufletească și morală.

Într-o perioadă în care o mare parte dintre scriitorii interbelici (Blaga, V. Voiculescu, o vreme chiar Arghezi etc.) erau trecuți la index sau și mai rău – erau exterminați fizic prin aruncarea lor în închisori (cazul lui V. Voiculescu ș.a.), iar comunismul instaurat în România cu tancurile sovietice căuta să aducă în prim-planul literaturii așa-ziiși „cântăreți ai vremurilor noi”, în fapt versificatori de lozinci proletcultiste, așadar într-o vreme în care temele și subiectele cerute de partid poeziilor erau fatalmente reduse: evocarea – și aceea atent cenzurată! – a trecutului, sechelele războiului, lupta de clasă, proslăvirea celor două simboluri – secera și ciocanul, eroismul din

¹ Alocuțiune rostită la 4 dec. 2025 în Aula Academiei Române.

uzine și de pe ogoare, iată că apare la orizont un tânăr bucovinean hărăzit să aducă în literatură aerul proaspăt al codrilor Moldavi, cântecul și durerea transfigurate în meraforă ale moșilor și strămoșilor lui, Nicolae Labiș.

Este dintru început de observat că spre deosebire de versificatorii momentului, autorul viitoarei capodopere *Moartea căprioarei* răspunde și el imperativelor epocii construind prin imagini, amintiri și momente autobiografice de o sinceritate și de o originalitate absolute, receptat ca atare de contemporaneitate, într-o poezie definitorie în acest sens intitulată *Începutul*, el scria: „Bătăile versului am prins a deprinde / Nu din cărți, ci din horă, din danț, / Rimele, din bocete și colinde, / Din doinele seara cântate pe șanț. / ... / Am strâns sănătate din cremene neagră, / Din vână de bou, țâșnind încordat, / Și bătrânii din sat când muriră, / Toate iubirile moștenire mi-au dat. / ... / Pe- atunci te-nvățam, țara mea, te-nvățam / Cu copaci și cu cer, cu palmaș și cu vită, / Cu luna lividă sticlind în spărtura de geam / Și cu gura uscată de foame ca piatra trăsnită”.

Poeemele scrise de N. Labiș până în 1956 răspundeau în marea lor majoritate comandamentelor epocii, întrucât erau concepute pe temele zilei, cele amintite mai devreme. De aceea nu e de mirare că în ele vom afla chiar și numele unor corifei ai comunismului, precum Marx, de pildă. Nu există nici cel mai mic dubiu că poetul în naivitatea și lipsa lui de experiență politică și de viață credea cu sinceritate în idealurile propagate prin toate mijloacele de comunicare. În 1956 se întâmplă, însă, ceva ce avea să-i zdruncine convingerile de până atunci: Revoluția din Ungaria în primul rând – de unde și drama poetului: de conștiință, dar și sufletească.

Într-o carte apărută la vreo zece ani după moartea lui Labiș, fostul lui coleg și prieten de la controversata școală de literatură, Portik Imre nota fără echivoc: „...în zilele acelea Labiș descoperea adevărata față a mediului în care trăiam și riscurile ce rezultau din statutul social al tânărului scriitor, despre care îmi zicea: « – Jocul în care am intrat este un joc fatal. Hora în care ne-am prins cu gândul de a deveni scriitori trebuie s-o jucăm până la moarte după muzica unui taraf care cântă fals și la unison, în ritm de marșuri. Trebuie să joci până la epuizare, până la moarte, pentru că e *Hora morții*, din care nu poți ieși decât stigmatizat»”.

Acela a fost, într-adevăr momentul în care s-a trasat, categoric și apăsător, linia ce-l despărțea pe tânărul comunist, convins în integralitate de dogma marxistă, de celălalt om, cel care se vedea înșelat în idealuri și începea să se îndoiască de utopie.

Trauma sufletească neputând fi ascunsă, iar reacțiile publice neputând fi nici ele stopate, noua atitudine a poetului, l-a transformat pe acesta în disident, poate cel dintâi și cel mai important disident al comunismului românesc.

Spunând lucrurilor pe nume, Labiș nu putea să nu intre în vizorul omniprezenței și vigilenței Securității.

Din paginile aceluiași Portik Imre mai aflăm că poetul le-ar fi povestit colegilor lui o discuție avută cu Paul Georgescu, o autoritate a criticii din acel timp. „Domnule Georgescu, ce se întâmplă cu țara aceasta și ce faceți dvs. pentru ca lucrurile să se schimbe?” l-ar fi întrebat pe acela, iar acesta i-a răspuns: „Ce se întâmplă în țara asta seamănă cu fascismul, iar eu fac tot posibilul ca să nu mai ajung încă o dată la închisoare”. Dezastrul poporului nostru, pe care îl văzuse pe unde colindase îl dureau profund, comentează mai departe autorul mărturisirii. Nu mai dorea să scrie lozinci, nu mai dorea minciună. Nu întâmplător într-o poezie inedită, intitulată, *Douăzeci de ani* spunea:

„Scăpați de idoli, chip cioplit în mituri
Noi nu mai acceptăm. Ne îndoiim
Și numai strecurat prin judecată
Primim al vieții adevăr sublim,”
continuând:

„Credința oarbă este cel mai tragic
Din relele ce-n om au învins.”

Nu este, desigur, menirea noastră să-l absolvim pe poet de orientarea ideologică de până atunci, după cum nu este nici aceea de a-l stigmatiza și de a-l înscrie în plutonul celor care proslăveau fără pic de jenă comunismul.

George Călinescu spunea cândva că atunci când citește poezie vrea să simtă în ea tremurul pădurii, foșnetul mării, tropotul cailor, întreaga neliniste a universului.

În versurile tânărului venit pe lume la Mălinii Sucevei și stins la numai 21 de ani după ce i-a fost zdrobită coloana vertebrală de roțile unui tramvai din București se regăsesc toate cele postulate de marele critic și chiar mai mult decât atât: frumusețea și legănarea codrilor Moldovei, freamătul firii și susurul apelor limpezi de munte, anotimpurile surprinse în momentele lor de maximă și tulburătoare mișcare cosmică – toate grefate pe un spirit gândind și reflectând cu gravitate la condițiile omului, a „Omului comun”, cum își intitula el un poem.

Pe acest copil teribil al poeziei românești noi cei de azi îl citim și-l recitim și nu ne putem reține uimirea în fața frumuseții și farmecului moștenirii literare pe care ne-a lăsat-o: poezie, proză, teatru, publicistică. O moștenire care oricând și după orice criterii critice s-ar evalua azi și în viitor conține suficiente texte demne de a figura în orice antologie de poezie adevărată.

Nicolae Labiș – „buzduganul” Generației '70, cum inspirat îl numea Eugen Simion, este cu noi.

Îl citim, îl recitim, îl iubim, mergem cu el mai departe.

ADRIAN MIHAILOVICI

Theodor Damian - Arhitect al Luminii cu România trăită din suflet, nu din distanță

București: 28 decembrie 2025

Către: Domnul Profesor Univ. Dr. Theodor Damian, New York, SUA

Stimate Domnule Profesor Theodor Damian,

Uneori, România e mai vie dincolo de granițele ei. Uneori, patria se construiește nu cu harta, ci cu inima.

Iar acolo, între cuvântul rostit și rugăciunea scrisă, între catedra de etică și altarul sufletului românesc, vă aflați dumneavoastră.

Cu prilejul zilei dumneavoastră de naștere, nu vă transmitem doar urări, ci o plecăciune sinceră în fața unei vieți trăite în slujba binelui, a culturii și a neamului românesc.

Sunteți arhitectul unei punți între lumi: ați ridicat din idei, cuvinte și har o Românie vie în diaspora, unde oamenii și-au regăsit demnitatea, credința, limba și rostul.

Prin institutul pe care l-ați fondat, prin revista *Lumină Lină*, prin poezia care vindecă, prin teologia care apropie, ați dăruit comunității românești din Statele Unite mai mult decât un spațiu – i-ați oferit un suflet comun.

Sunteți profesorul care nu doar predă, ci aprinde lumini, învățați tineri să gândească, dar mai ales să simtă responsabilitatea binelui. Etica, filosofia, cultura – toate devin în mâinile dumneavoastră instrumente ale iubirii față de semenii.

România vă datorează recunoștință. Nu doar pentru că duceți mai departe limba ei învățată în șoaptă de bunici, ci pentru că ați dovedit că exilul nu înseamnă uitare, ci misiune. Prin carte, conferință, slujbă și dialog, ați pus România pe masa marilor dezbateri internaționale, ca țară a spiritului, nu doar a statisticilor.

Vă mulțumim pentru că:

- țineți aprinsă candela identității românești în diaspora,
- ne faceți mândri că suntem români, oriunde am fi,
- cultivați în oameni respectul pentru valori, pentru cultură și credință,
- ne reamintiți că România nu e doar un pământ, ci o stare de spirit.

La mulți ani binecuvântați, Domnule Damian. România e mai frumoasă pentru că există.

Cu aleasă admirație și recunoștință,

Adrian Mihailovici

CoFondator ELITE DRIVE SOCIETY

DORIN NĂDRĂU

Lumină Lină - 30

Stimate Domnule Theodor Damian,

Am primit cu bucurie revista „Lumină Lină” Nr. 4 (Octombrie - Decembrie 2025) pentru care vă mulțumesc.

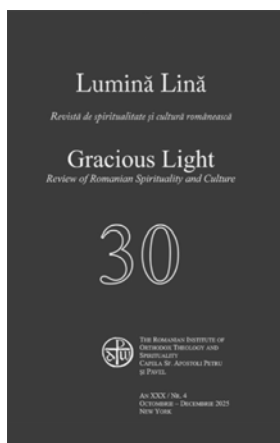
Publicarea mai multor articole ale mele la Secțiunea „Eseu” mă îndreptățește să emit câteva aprecieri personale.

Cu o apariție continuă de 30 de ani, revista, cu difuzare internațională, îmi oferă avantajul de a mă conecta cu lumea culturală din România, inducându-mi o stare specială, astăzi când inconsistența vieții de fiecare zi încearcă să ne dezintegreze în mod perfid. Valoroasa publicație constituie un antidot confirmat împotriva iluziei accesibilității nelimitate la informație care îți anihilează neîndoiește dorința cunoașterii și te împinge astfel să te afunzi în cotidianul devorator.

Privilegiul de a mă afla în paginile revistei alături de mulți remarcabili condeieri care prin scrierile lor consolidează conținutul publicației, îmi stimulează un sentiment de satisfacție benefic, mărturisind cu sinceritate că inima îmi palpită la fiecare apariție a mănunchiului de gânduri, impresii și reflecții sub care semnez.

Vă încredințez de afectuoasa mea prețuire pentru eforturile permanente culturale și de spiritualitate probând incontestabil calitatea de a fi un veritabil etalon de dăruire și credință în această lume rănită, grăbită și oblică.

Cu prietenie,
Dorin Nădrău

ELENA LILIANA POPESCU

Traducătorul, omul de cultură și prietenul nostru Joaquín Garrigós

In memoriam

*Nu știu
altceva mai bine
decât Tăcerea
să spună
ce este moartea,
ce este viața...*

Joaquín Garrigós a realizat pentru prima oară versiuni în spaniolă ale poeziilor mele deși încă nu ne cunoșteam, prin anii 1998-2000, traducând astfel și publicând pentru prima oară poezie tradusă din limba română. Până atunci tradusese mai mulți clasici ai literaturii române precum Liviu Rebreanu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Camil Petrescu, Vasile Voiculescu, Mihail Sebastian etc., în numeroase volume în versiunile sale în spaniolă.

Poezia simplă și directă pe care o scriu i-a atras atenția și a avut un impact special asupra sa. Mi-a spus, când ne-am cunoscut personal, că el nefiind poet, poate că nu a tradus aceste poezii cum ar fi reușit să o facă un poet dar a considerat că trebuie să fie traduse, pentru că în timp traducerea se vor rafina, poeziile se vor retraduce, ajungând la un moment dat în cea mai bună versiune la cititorii de limbă spaniolă.

M-a impresionat dragostea lui pentru limba română, pentru cultura română, profesionalismul său, prietenia lui autentică și colaborarea noastră rodnică, cum îi plăcea să o aprecieze. El nu doar că a tradus poeziile cu simțul său poetic cu care era înzestrat, cu talentul său special de traducător. El publica și traducerea poeziilor, pe măsură ce le finaliza, în Spania (inițial în revista *Empireuma*) și imediat după aceea în Mexic (inițial în suplimentul cultural *La Jornada Semanal*, al revistei *La Jornada*, a Universității autonome din Mexic, UNAM).

Treptat poeziile în versiunea spaniolă a lui Joaquín Garrigós au apărut și în numeroase alte reviste din aceste țări, și din altele, astfel încât au ajuns la cititorii de limbă spaniolă din peste 50 de reviste literare din Bolivia, Chile, Columbia, Cuba, Mexic, Nicaragua, Panama, Puerto Rico, Spania, Uruguay etc.

Mi-a sugerat să învăț limba spaniolă, ceea ce am și făcut, pentru că el a prevăzut că voi fi invitată la evenimente literare internaționale în lumea hispanică și că ar fi bine să pot să aleg eu, de fiecare dată poeziile pe care să

le citesc, nu doar în română ci și în spaniolă, să pot dialoga direct cu poeții și oamenii de cultură din țările de limbă spaniolă, constatând ulterior că aceasta m-a ajutat enorm. Nu doar că s-au legat prietenii cu unii dintre invitații la evenimentele din aceste țări dar treptat am tradus și publicat din poezia pe care o scriau aceștia, s-au născut colaborări de lungă durată, consistente, contribuind la o cunoaștere mai bună a literaturii din țările noastre, a poeziei acestora în România, mulți dintre aceștia fiind traduși astfel pentru prima oară în limba română.

Am tradus peste 130 de poeți clasici și contemporani în limba română, din engleză, spaniolă și franceză, cele din limba spaniolă fiind generate de acel moment în care am hotărât să urmez sfatul lui Joaquín. Pe de altă parte, prin traduceri sale, poezia pe care o scriu a devenit cunoscută în multe țări din lumea hispanică, iar prin traduceri via spaniolă, în multe alte limbi din diferitele alte țări, prin traducători vorbitori de limbă spaniolă.

În paralel cu colaborarea noastră, s-a născut și dezvoltat și prietenia dintre Joaquín și soțul meu, Nicolae, un mare matematician, membru al Academiei Române, creatorul Școlii românești de Teoria numerelor, dar și un om de aleasă cultură, iubitor de poezie și purtau de câte ori aveau ocazia dialoguri consistente pe diverse teme. Unul dintre fiii lui Joaquín, Gustavo Garrigós este, de asemenea, matematician, profesor la Universitatea din Murcia.

Pe măsură ce s-au publicat, în Spania, în alte țări de limbă spaniolă, sau în România noi cărți de poezie, în care versiunile spaniole ale poeziilor mele erau în traducerea sa (singur sau în colaborare), el le-a prezentat, în cadrul unor evenimente literare la Institutul Cervantes din București, sau în alte instituții de cultură din țară (Teatrul Național din București), sau la evenimente internaționale din străinătate (Târgul de Carte de la Madrid).

Joaquín Garrigós a primit pentru activitatea sa de traducător numeroase premii și aprecieri, atât în România cât și în Spania. Dincolo de meritele sale de traducător, de activitatea apreciată ca director al Institutului Cervantes din București, mai sunt și calitățile umane ale lui Joaquín, o persoană sensibilă, un om pe care nu îl putem uita, noi cei care l-am cunoscut.

Au apărut treptat volumele mele în limba spaniolă în traducerea sa (sau în colaborare) *Cuán grande es la tristeza* (e-book, Spania, 2005) și *Un solo canto* (e-book, Argentina, 2005) (cu Dan Munteanu); *Himno a la Existencia* (Mexic, 2006) (cu Adrian Mac Liman), și volumele bilingve: *Peregrino* (Spania, 2004), versiune româno-spaniolă a volumului *Pelerin*; *Cât de aproape... - Lo cerca que estabas...* (2007) (cu Dan Munteanu Colán); *Cânt de Iubire - Canto de Amor* (Spania, 2014) (cu Moisés Castillo); *Pentru a te găsi - Para encontrarte* (Spania, 2019).

A contribuit la realizarea versiunii spaniole din volumele multilingve: *Dacă – un singur poem* (42 de limbi, 2009); *Trei poeme din Europa - Three Poems from Europe* (44 de limbi vorbite în Europa, 2013); *Dacă ai ști - 22x29* (29 de limbi, 2015); *Dacă - un singur poem* (80 de limbi, 2017); *De*

ce? (24 de limbi, 2021), *Te apropii* (42 de limbi, 2025), cărți pe care le-am publicat în toți acești ani.

Am menționat că multe poezii pe care le-am scris au apărut în traducerea sa în numeroase reviste din peste 10 țări din lumea hispanică. Aș vrea să mai precizez că Joaquín a scris postfețe (în colaborare) la unele cărți (*Unde ești, Timp?*, 2007; *Clipa aceea*, 2018), de asemenea, că a colaborat la realizarea cărții *Nicolae Popescu – Omul • Matematicianul • Mentorul* (Editura Universității din București, ediția a II-a, 2021).

Așa cum am precizat mai sus, el a prezentat unele cărți pe care le-am publicat în România și mai ales în străinătate (Spania, Mexic), în cadrul unor evenimente literare internaționale la care am participat împreună, la Institutul Cervantes (2002, 2003 2007), la târguri internaționale de carte în țară (Bookfest, 2003) și în străinătate. Putem menționa, în acest sens, *Canto de amor de un poeta matemático de Rumania*, Orihuela, Spania, 2003, eveniment organizat de Joaquín Garrigós. în colaborare cu editura Empireuma și prezentarea cărții *Peregrino*, în traducerea lui Joaquín Garrigós, în cadrul Târgului de Carte de la Madrid (Feria del Libro de Madrid, Spania, 2004).

În legătură cu participarea mea la evenimente literare în străinătate, aș vrea să precizez că din peste 50 de evenimente din mai mult de 30 de orașe din peste 20 de țări (Spania: 2003, 2004, 2008, 2014, 2019; 2020, 2021 - online; Mexic: 2003, 2005, 2006; SUA: 2003; Nicaragua: 2006, 2010, 2013, 2014; 2020, 2021 - online; Franța: 2006; Cuba: 2006; Chile: 2007; Brazilia: 2007, 2008, 2012; Italia: 2010, 2016, 2017, 2019; Turcia: 2010; Canada: 2013; Taiwan: 2019; India: 2020 - online; Mexic: 2020 - online; Argentina: 2020 - online; Columbia: 2021 - online; San Salvador: 2021 - online; Peru: 2021 - online), 30 de evenimente au avut loc în țări unde se vorbește limba spaniolă. Acolo s-au citit poezii în limba română și în spaniolă, în traducerea lui Joaquín Garrigós.

În privința prieteniei și colaborării noastre consistente, desigur, rămân multe aspecte pe care, într-un spațiu redus, nu le-am putut cuprinde. Oricum este cert că Joaquín Garrigós (9 iunie 1942 - 15 ianuarie 2024) a lăsat o urmă vizibilă, în trecerea sa efemeră pe acest pământ, atât ca traducător profesionist apreciat cât și ca om de cultură.

Personalitatea sa umană și profesională se vor reliefa și mai puternic prin ceea ce și alți colaboratori și prieteni ai săi vor adăuga, prin amintirile lor.

IULIU-MARIUS MORARIU

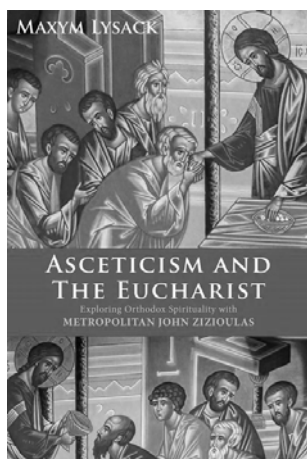
Metropolitan John Zizioulas and the Orthodox Spirituality

Professor at Saint Paul University in Ottawa, Director of Eastern Christian Studies program there and Orthodox priest, Fr. Maxym Lysack offers in his recent book *Asceticism and the Eucharist. Exploring Orthodox Spirituality with Metropolitan John Zizioulas* (Darton, Logman and Todd, London, 2024) a complex synthesis of Orthodox Theology starting from two keywords, „asceticism” and „Eucharist” and the way how they are reflected in the scholarship of Metropolitan John Zizioulas.

Foreworded by editor M. Humphrey and segmented into four sections and eleven chapters, the book deals with the precursors of the metropolitan in the theological field, with the understanding of his work, his relationships with the tradition of the Church and the actuality of his messages. As Fr. Lysack mentions:

„The scope of Zizioulas’ theology is expansive. Zizioulas continues in some respects the traditions of the neo-patristics synthesis of Father Georges Florovsky. He includes Lossky and Afanasiev in his thought, locating lacunae in their work and addressing them. He relates to Roman Catholic and Protestant theologians. He is constantly in dialogue with modern philosophy. He is clearly one of the most important theologians of the twenty and twenty-first centuries” (p. 16).

In the first chapter of the book, Fr. Lysak presents the background of the ideas of Metropolitan Zizioulas. He brings into attention authors like Basil Krivocheine, Fr. Dumitru Stăniloae and Paul Evdochimov, who also approached similar theological issues and have influenced him. Later, in the second one he discusses the main aspects of Zizioulas’ thought. Thus, the historical-eschatological dimension of his approach, the christological-ecclesiological and the limited anthropological subjects are analysed. In the third part of the book, the author deals with the reception of Zizioulas’ ideas. Theologians like Petros Vassiliadis, Stavros Yangazoglou, Fr. Calinic Berger, Aristotle Papanilolau, Jean-Claude Larchet, and Fr. Nikolaos Ludovikos are read through the prism of the way in which they had understood the metropolitan’s theology.

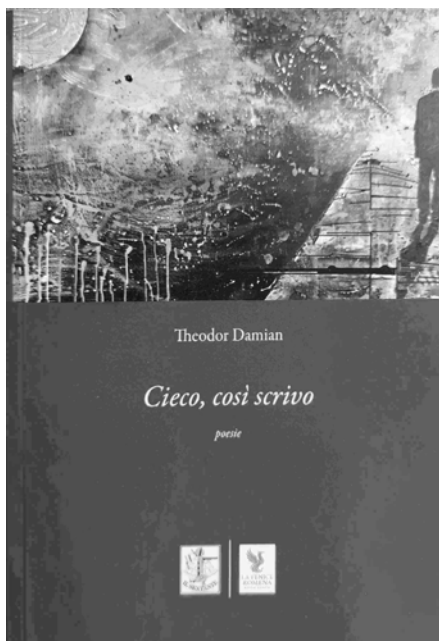

In the B section of the book, Fr. Maxim establishes a relationship between John Zizioulas and the Christian Patristic tradition of the Eastern Orthodox Church, with reference to Saint Maximus the Confessor and his mystagogy, Saint Symeon the New Theologian, Saint Gregory Palamas revealing the witness that they represented for the Orthodox doctrine and Tradition.

The next section of the book is dedicated to the contemporary representative Orthodox theologians Fr. Alexander Schmemmann, who wrote on the spiritual life, and the Metropolitan Hierotheos of Nafpaktos. As expected, the last section of this volume is dedicated to the Metropolitan of Pergamon and to the analysis of the way in which he understands the spiritual life.

In his book, Fr. Maxim Lysak manages not only to bring into attention the teaching, message and actuality of Joannis Zizioulas, but also to invite the contemporary reader to discover an actual topic and its relevance for the tradition of the Church and in our present time.

Theodor Damian,
Cieco, così scrivo,
 Collana La Fenice Romana
 diretto de Valeriu Barbu,
 Il Sextante, Roma, 2025

NICOLE SMITH

O seară literară cu roade bogate

O întâlnire literară cu totul deosebită s-a petrecut pe 14 noiembrie 2025, ora 6:00 PM, la reședința Pr. Prof. univ. Theodor Damian, din Woodside, New York. Au fost lansate: revista *Lumină lină / Gracious Light* (numerele 2 și 3 pe 2025) și următoarele volume ale lui Theodor Damian: *Glose literare* (comentariu literar), *Semnale literare* (comentariu literar), *A sosit clipa* (poezie), *Cuvânt însetat de tăcere / Words longing for silence* (poezie), *Cieco, così scrivo* (poezie).

Seara festivă a fost deschisă de președintele cenaclului Th. Damian, care, după cuvântul introductiv, a invitat pe prof. univ. Valentina Ciaprazi să prezinte numerele aniversare ale revistei – 30 de ani de *Lumină lină* și cărțile ale căror titluri au fost anunțate.

Vorbitoarea a precizat că Theodor Damian nu cunoaște odihna, a adus cu el o traistă cu povești deosebite, două numere de revistă, plus un vraf de cărți.

Cu privire la cele trei decenii ale publicației *Lumină lină*, revistă de spiritualitate și cultură românească ce apare trimestrial, Dna Ciaprazi a vorbit mai în detaliu despre secțiunile acesteia: Teologie, Esecu, Eminesciana, Proză, Cărți în Agora, Universalia, Jurnal, Istorie, Sapienția, Aniversări, Recenzii, Identitatea românească, Reportaj, Galeria Spiritus, Fotoalbum.

Prezentând volumele *Glose literare* (Th. Damian., Iași, Timpul, 2025) și *Semnale literare* (Th. Damian Editura UZP, București, 2025) domnia sa, fiind din Botoșani, s-a oprit asupra unor scriitori deosebiți care au vizitat și colaborat cu Cenaclul „Mihai Eminescu” și revista, printre aceștia amintind pe Gellu Dorian și Lucia Olaru Nenati, doi botoșeneni care sunt integrați în viața artistică actuală a municipiului Botoșani, orașul de baștină al preotului Damian. Aceste volume sunt documente importante cu privire la personalitățile culturale care au contribuit la activitățile Cenaclului „Mihai Eminescu” din New York.

Cuvânt însetat de tăcere (Th. Damian, Eikon, București, 2025) o carte bilingvă română/engleză (cu traducere de Lidia Vianu) oferă o lectură privilegiată, a continuat Dna Ciaprazi, enumerând câteva din temele principale ale volumului.

A lizat apoi cuvântul Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea care și-a exprimat bucuria reîntâlnirii cenacliștilor cu Theodor Damian, elaborând despre elevația intelectuală oferită de volumele care tocmai au ieșit de sub tipar.

Referindu-se la volumele de comentariu literar Profesorul Tsaganea a scos în evidență legăturile interesante dintre titlurile cărților autorilor

comentați și titlurile textelor despre ele, așa cum au fost concepute de Th. Damian, accentuând apoi aspectul teologico-filosofic al interpretărilor făcute de acesta.

Ajungând la volumele de poezie Dl Doru Tsaganea a explicat în detaliu o serie de imagini și metafore care l-au impresionat, a interpretat legătura dintre cuvânt și concept și a remarcat și aici filonul spiritual, filosofic și teologic ce reiese cu evidență din creația poetică a autorului.

A mai luat cuvântul și Prof. univ. Dr. Victoria Plaveti care a menționat poezia dedicată regretatului matematician și scriitor Constantin Virgil Negoită, „Un poem postmodern”, făcând legătura dintre conținutul acestuia și câteva din temele principale ale filosofiei profesorului Negoită.

În închiderea serii tânărul Andrei Damian a recitat un poem al tatălui său explicând alegerea făcută.

Președintele Cenaclului a mulțumit vorbitorilor și participanților invitându-i la tradiționala recepție unde conversațiile au continuat pe tema cărților ce au fost prezentate.

Theodor Damian, *A sosit clipa*,
Ed. Limes, Florești, Cluj, 2025

IOAN HĂDĂRIG

Colaborare culturală Aiud-New York

Vineri, 12 decembrie 2025, a avut loc la Biserica ortodoxă Sfântul Andrei din Queens, în cadrul comunității românești, o nouă ediție a Serilor Inter-Art, o amplă manifestare care cuprinde: prezentare de carte, proiecție de film documentar artistic, recital de muzică etc. într-un inedit demers de valorificare a culturii române, de realizare a unor punți de legătură privind promovarea turismului cultural în Aiud, în zona Albei, în Transilvania.

Moderatorii celei de-a cincea ediții a Serilor Inter-Art Aiud la New York au fost scriitorul Theodor Damian (gazda evenimentului), scriitorul Ioan Hădărig și graficianul Ștefan Balog.

În deschiderea evenimentului au fost prezentate două dintre cărțile care deschid perspective în realizarea unor proiecte de turism cultural în zona Aiudului: *Aiudul interbelic. Un portret cultural-sportiv*, Virgil Ioan Boancă, Editura Napoca Star, 2024; *Catalogul expoziției permanente a Muzeului de Științe Naturii din Aiud*, Ramona Mărginean, Iulia Ștefănescu, Aurica Negru, Editura Napoca Star, 2025.

Prezentarea de carte a cuprins volumele apărute în Editura Inter-Art Aiud: *Întâlniri poetice / Poetic Encounters – antologie de poezie româno-etio-piană*, 2024; *Pot să-ți vorbesc în metafore?*, Denis Nanciu, poezii, 2024; *Jocul Crăciunului*, Elena Cristea, literatură pentru copii, 2024; *Poeme alese*

/ *Selectez Poems*, Patricia Goodrich & Ioan Hădărig, 2025, traducere de Casandra Ioan; *Zentangles pentru suflet*, Elena Cristea, 2025; *Furtună de gânduri*, Raul Giurgiu, poezii, 2025; *Magia imaginii*, Balog Zoltán, album fotografic, 2025; *Pași*, Ciprian Sabău, poezii, 2025; *WE*, Patricia Goodrich, album de artă, 2025; *INTER-ART INTERNATIONAL ART CAMP*, catalog de artă, 2025; *INTER-ART INTERCONTINENTAL BIENNIAL OF SMALL GRAPHICS*, album de artă, 2025; *LITER-ART – Creație literară și ilustrație de carte LITER-ART*, 2025, Penitenciarul Aiud, 2025.

Au fost prezentate cărțile traduse de Marcela Hădărig în limba franceză și publicate de Editura Vinea din București: *Adam n'est pas mort*, Theodor Damian, Editura Vinea, București, 2024, traducere în limba franceză de Marcela Hădărig, antologie de Ioan Hădărig; *Aujourd'hui, mon ciel*, Ioan Hădărig, Editura Vinea, București, 2024, traducere în limba franceză de Marcela Hădărig; *Astăzi cerul meu*, Ioan Hădărig, Editura Vinea, București, 2023.

Manifestarea a continuat cu prezentarea video a documentului artistic *Prison Art 2025*, un film de Zoltan Lorincz care prezintă etapele proiectului desfășurat în Penitenciarul Aiud.

Seara s-a încheiat cu recital muzical video realizat, special din Alba Iulia, de Daniel și Dan Avram, un proiect apreciat de cei participanți la Seara Inter-Art de la Biserica „Sf. Andrei”, Queens, New York.

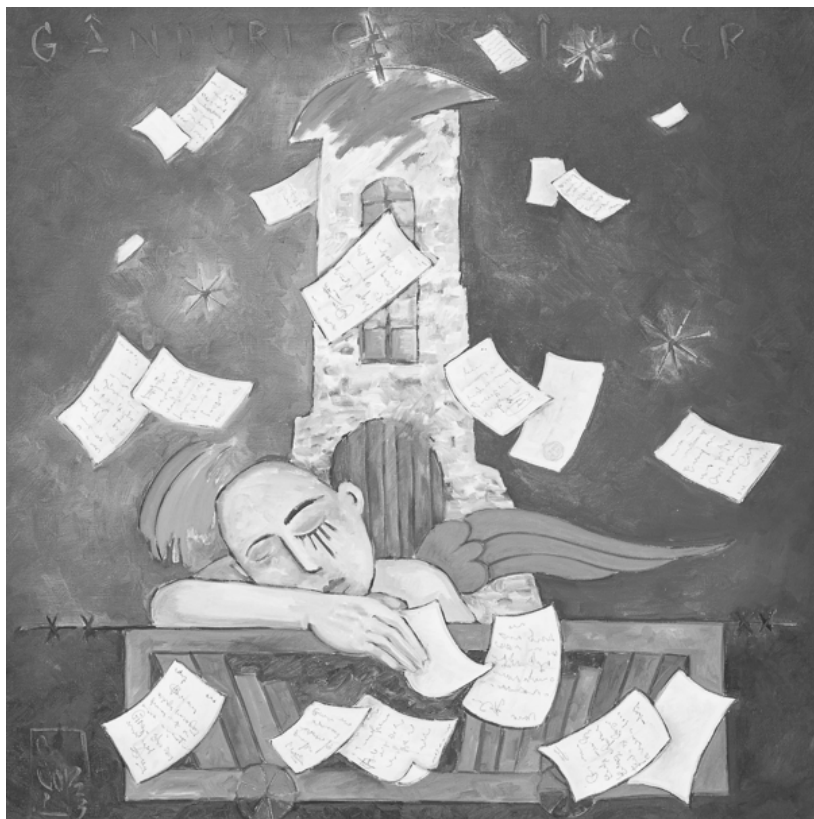
Surpriza serii a fost un recital muzical susținut de Mariana Sharma și Alexandra Turcanu din comunitatea parohiei gazdă.

Organizatorii manifestării: Academia Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, Cenaclul Literar „Mihai Eminescu”, New York, Revista *Lumină Lină*, New York, Parohia ortodoxă „Sf. Andrei”, New York, Fundația „Inter-Art” Aiud, Direcția de Cultură – Centrul Multicultural „Liviu Rebreanu” Aiud.

Coordonatorii evenimentului: Theodor Damian, Ioan Proteasa, Stefan Balog, Ioan Hădărig. Fotografii de Zoltan Balog.

Viorica Colpacci, *Vegetal Rhythms*

Liviu Şoptelea, *Thoughts to the Angel*

Liviu Şoptelea – 60

Liviu Şoptelea is an artist who lives in parallel universes at the same time. The expression of both dimensions is also a revelation. Looking at his works one discerns there a nuance of mystery that brings the metaphysical into the concrete and that becomes an opening which creates the feeling of entering in communion with the transcendent.

Theodor Damian

Tension between dogma and freedom: A portrait of the artist Liviu Șoptelea

WIN Gallery interviews promote art not only as an aesthetic form, but also as a universal means of communication, connecting ideas, people, and cultures, transforming contemporary art in Romania into a true social and cultural catalyst.

Liviu Șoptelea belongs to a generation of artists who have built their professional careers at the intersection of vocation, academic rigor, and constant involvement in cultural life. He perfected his higher education in the field of visual arts at the “Ovidius” University in Constanța, where he graduated from the Faculty of Arts, specializing in Plastic and Decorative Arts Pedagogy, in 2011. He subsequently refined his skills with a Master’s degree in conservation-restoration, granted in 2013 by the “George Enescu” University in Iași, within the Faculty of Visual Arts. Actively involved in the artistic community since the 1990s, the artist has participated in over 80 solo and group exhibitions, salons, and annual events, and constantly contributes to the revitalization of the local and national art scene.

Departing from a set of questions deliberately constructed as an exercise in revelation, underlining, challenging and uncovering the tension between dogma and freedom, this interview aims to simultaneously probe the man behind the artist Liviu Șoptelea and the spirituality behind his work.

1. What is the earliest childhood memory that made you realize that you see the world “differently” than others?

I think I was about 12 when I did a modeling assignment on a musical theme and it turned out totally different from what my classmates had done. They all modeled scenes with classical instruments (piano or violin), while I chose to create a composition featuring a cimbalom player.

2. Did you receive support or opposition during your formative years as an artist? Who was there for you and helped shape your career?

I can’t say that I had support or opposition from my parents. I was allowed to follow the path I chose. My modeling teacher, the sculptor Eugen Cubassa, instilled in me a love of “plastic art.” Then there was a lot of work under the guidance of various teachers.

Liviu Şoptelea, *Here and beyond*

3. When did you first feel that painting was no longer just a vocation, but your destiny?

When I was around 13, I had to choose between soccer and the arts, and I chose painting, understanding that it would guide me throughout my life. However, I can't say that there was a specific moment when I realized that painting was my destiny. It all happened step by step.

4. Do you think the Romanian public is ready to look at art with religious overtones beyond clichés and tradition?

I believe that the public enjoys artworks made with sincerity and faith. It looks at religious art with understanding and love, as long as it springs naturally, in a disinterested way.

5. In many of your works, the sacred is not soothing, but rather tense. Is faith a form of comfort or a starting point for constant inner conflict?

In our faith, we always have conflicts between good and evil. It is a tension that is reflected in painting through strong chromatic contrasts; it is a struggle for life. Faith is a living testimony to God's goodness and a confession of love for our fellow human beings.

6. Have you ever painted an angel that scared you? If so, what was hidden behind that painting?

During a painting session, I sketched an angel with wheels. My neighbor asked, "Where have you ever seen an angel with wheels?"... I replied with another question: "Where haven't you seen one?"... It's not scary! ... It's about the unseen, the mystery!

7. Your angels do not seem to be docile messengers, but almost unsettling entities. Are they protectors, witnesses, or judges?

The angels in my works are the people around us. They are "urban angels or angels of the Covid era." They are poets, painters, friends, and neighbors. In my representations, we are the angels. You play that part for me, I for another, and so on. I think that if we could see our guardian angels, we would be terrified or die of joy. So, they are protective witnesses.

8. Have you ever been tempted to deny your own artistic intention for fear of suppressing the "word" of God in your creation? And if so, was this refusal visible on the canvas?

I think every artist has moments of fear, doubt, or helplessness. But you broaden the horizon of knowledge by climbing vertically. The effort to surpass yourself is a moral and spiritual ascent, which can be seen in your work.

9. Have you ever abandoned your faith in yourself as an artist? What made you come back?

As I said above, I think we've all had moments of doubt or fear. I personally have had "critical" moments. I remember that at one point, after seeing Goya's *Caprices*, I asked myself, "What am I supposed to do?" It was a moment of self-analysis that lasted about two weeks... during which I weighed the pros and cons of my calling. Unable to live without work, I am content with what I have here and now on earth.

10. The intense red in Liviu Şoptelea's works inevitably evokes blood, sacrifice, martyrdom. Is it the red of faith or the red of an ancestral sense of guilt?

Liviu Şoptelea, *Another Cry*

Red means life, tension, movement. It is the red of faith achieved through sacrifice.

11. Have you ever felt burdened by the idea of “rewriting” religious iconography in a personal, subjective manner?

In my work, I do not follow a canon. They are free compositions, closed or open, inspired by Christianity and influenced by everyday life, with the good and the bad. As for “rewriting” the iconography, that is out of the question.

12. In your creative process, where does prayer end and painting begin?

I believe that painting is also a form of prayer, of confession and repentance that I share with my neighbor... my guardian angel, and it is transmitted to God’s merciful judgment.

13. Who is Liviu Şoptelea when he is not painting? What remains after the colors begin to dry on the canvas?

When I am not painting or working on the conservation of artworks held at the Botoşani Museum, I am a domestic guy who cooks, reads, goes to the theater or cinema, or chats with friends.

(See also pp. 16, 26, 136)

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ

- ❖ 14 nov. 2025, New York, întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu”, lansare a revistei *Lumină Lină*, Nr. 3, 2025 la 30 de ani de apariție și a cărților lui Theodor Damian *Glose literare*, *Semnale literare*, *A sosit clipa*, *Cuvânt însetat de tăcere*, *Cieco, così scrivo*. Au vorbit Theodor Damian, Valentina Ciaprazi, Doru Tsaganea, Victoria Plaveti și Andrei Damian.
- ❖ 12 decembrie 2025, NY, Întrunire a cenaclului literar „M. Eminescu” la Biserica Sf. Andrei din NY (paroh Pr. Ion Proteasa) în cadrul căruia Asociația culturală InterArt, Aiud a făcut o amplă prezentare de cărți, albume, film, realizate la editura InterArt. Au vorbit Th. Damian, Ioan Hădărig și Ștefan Balog.
- ❖ 13 decembrie 2025, Pr. Th. Damian a ținut o prelegere pe platforma electronică zoom despre Pr. Vasile Vasilache din New York în cadrul conferințelor anuale ale Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi.
- ❖ 17 ian. 2026, Th. Damian a ținut o conferință prin sistemul zoom de Ziua Culturii Naționale, „Taina lumii în poezia lui Eminescu”, la simpozionul organizat de Consulatul român din Chicago.
- ❖ 18 ian. 2026, Th. Damian a ținut aceeași prezentare „Taina lumii în poezia lui Eminescu” la Biserica ortodoxă română Buna Vestire, München (paroh Pr. Prot. Dr. Alexandru Nan) de Ziua Culturii Naționale; și (prin zoom) și la Biserica ortodoxă română „Sf. Ap. Petru și Pavel”, New York (paroh Pr. Florin Spînu).
- ❖ Duminică 1 februarie 2026, Pr. Th. Damian a vorbit despre Dorul Unirii la simpozionul Unirii Principatelor Române (pe platforma zoom) la Biserica ortodoxă română „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York (paroh Pr. Florin Spînu).

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina internă, mică chirurgie

F. Christodoulidou, MD Med. internă, hematologie, oncologie

Iqbal, MD Cardiologie

Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU

Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou și modern pentru:

X-Ray

EKG

Spirometrie (Evaluări Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi și Cardiacă**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii și Pap smear

Tens (Stimulare electrică)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sânge și urină

teste pentru depistarea

cancerului de colon și ulcer

teste pentru AIDS (rezultatul în 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marți, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambătă 10am - 4pm

Fără programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N până la stația Broadway (Queens)

**bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 R de la 82nd Street,
Jackson Heights**

**Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, până la Steinway,
unde schimbați cu Q 104.**